

Anna Anttila
Kaija Rensujeff

Taiteen taskurahat

Lastenkulttuurin käsite,
linjaukset ja edistäminen

TAITEEN KESKUSTOIMIKUNTA, TUTKIMUSYKSIKÖN JULKAISUJA N:o 35
ARTS COUNCIL OF FINLAND, RESEARCH REPORTS No 35

Taiteen keskustoimikunta
Arts Council of Finland
2009

© Tekijät ja Taiteen keskustoimikunta 2009

Kansi: Kari Piippo
Taitto: Jussi Hirvi

ISBN 978-952-5253-73-3
ISSN 1796-6612

 Lönberg Print
Helsinki 2009

Esipuhe

Lastenkulttuuria on edistetty valtion taidehallinnossa sen koko 40-vuotisen olemassaolon ajan. Entistä määrätietoisempaa siitä tuli runsaat kaksi vuosikymmentä sitten, kun taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaosto perustettiin. Sittemmin ovat määrärahat moninkertaistuneet ja tukitoimet monipuolistuneet. Vähitellen on myös saatu lastenkulttuurin edistäminen kiinteämmin mukaan kulttuuripolitiikan tavoitteisiin, muutamain sanoin jopa hallitusohjelmiin. 2000-luvun haasteena on ollut tuoda se osaksi laaja-alaista lapsipolitiikkaa.

Lastenkulttuurin edistämiseen ovat valtion taidehallinnossa osallistuneet luottamushenkilöinä lukuisat taiteilijat, taidekasvattajat, kulttuurialojen asiantuntijat ja virkamiehet, mistä esitän heille lämpimät kiitokset. Lastenkulttuurijaoston sihteerinä minulla on ollut ilo ja etuoikeus osallistua heidän päätöstensä ja näkemystensä toteuttamiseen lähes kahden vuosikymmenen ajan.

Olemme saaneet havaita, että lastenkulttuuri sisältää hankkeita vauvojen värikylyvystä teinimusikaaleihin, päiväkodin taiteilijavierailusta lasten ja isovanhempien yhteisiin taidehetkiin, elokuvan teosta lastenkirjan kirjoittamiseen, muinaiskylän rakentamisesta mediataidepajan järjestämiseen. Lasten ja nuorten liikuntakulttuuria sekä nuorisokulttuuria on valtionhallinnossa puolestaan edistetty opetusministeriön toimin.

Lastenkulttuurin kirjo heijastaa luonnollisesti aikamme kulttuuria sen eri ilmenemismuotoineen ja instituutioineen, jotka eivät liity vain taiteeseen vaan ylipäänsä lasten kasvatukseen, huolenpitoon ja koulutukseen. Lasten ohjattuun taidetoimintaan on entistä paremmat mahdollisuudet päiväkodissa, iltapäiväkerhossa, peruskoulussa, taidekoulussa ja järjestötoiminnassa. Lapsille ja nuorille suunnattujen niin julkisten kuin kaupallistenkin taide- ja kulttuuripalvelujen tarjonta on runsasta.

Lastenkulttuuri liittyy kasvatuksen yhteisöllisiin merkityksiin, tiettyyn kulttuuriin kasvamiseen, ja toisaalta yksilön oman henkisen kasvun ja luovuuden mahdollisuuksiin. "Taiteen taskurahoilla", kuten tutkijat Anna Anttila ja Kaija Rensujeff tässä julkaisussa osuvasti kuvaavat lastenkulttuurin apurahojen ja avustusten osuutta kokonaisrahoituksessa, on annettu taiteen ja kasvatuksen ammattilaisille mahdollisuuksia tuottaa elämysten iloa ja kokemusten rikkautta tuhansille lapsille vuosikymmenten aikana. Samalla on kylvetty suotuisan kasvun toivossa siemeniä taiteen ja luovuuden rikastuttamalle elämälle ja tulevien vuosikymmenten kulttuurille.

Taiteen keskustoimikunnan puolesta kiitän Anttilaa ja Rensujeffia tärkeästä tutkimuksesta, joka valmistuu parahiksi YK:n lapsen oi-

keuksien yleissopimuksen 20. juhlavuonna 2009. Toivonkin, että tutkimus samalla juhlistaa tätä merkkivuotta arvioidessaan valtion taidehallinnon toimia, joilla on osaltaan voitu edistää lapsen oikeutta leikkiin, virkistykseen sekä taide- ja kulttuurielämään. Tutkijat tuovat erinomaisesti esiin sen hankkeiden ja tukitoimien kirjon ja ne laajemman lastenkulttuuripolitiikan tavoitteet, jotka lastenkulttuurijaoston taival ensiaskelista aikuisikään on pitänyt sisällään. Mutta vähintään yhtä tärkeitä ja – vuosikausien edistämistoimien jälkeenkin – ajan-kohtaisia ovat heidän esittämänsä kysymykset: mitä on lastenkulttuuri ja mitä on sen edistäminen? Näiden kysymysten ja tämän tutkimuksen havaintojen äärellä on hyvä tehdä päätöksiä myös taidehallinnon tulevien vuosien lastenkulttuuripolitiikan suuntaviivoista.

Esa Rantanen
Pääsihteeri
Taiteen keskustoimikunta

Haluamme kiittää käsikirjoituksen kommentoinnista ja muusta työtä edistäneestä avusta ja tuesta seuraavia kollegoita ja asiantuntijoita: Ansa Aarnio, Tiina Halttunen, Päivi Heikkilä-Halttunen, Merja Heikkinen, Paula Karhunen, Sari Karttunen, Arja Laitinen, Satu Lindberg, Juuso Pasala, Esa Rantanen, Pauli Rautiainen ja Sanna Tyyri-Pohjonen.

Helsingissä joulukuussa 2008
Tekijät

Sisällys

Taulukko-, kuvio-, asetelma- ja liiteluettelo	7
Johdanto: tutkimuksen kohde ja aineistot	10
<hr/>	
Lapsia ja lapsuutta koskevaa tutkimusta	13
<hr/>	
Mitä lastenkulttuurilla tarkoitetaan?	15
Keskeiset käsitteet	15
Taidekasvatus osana lastenkulttuuria	17
Lastenkulttuuri osana lasten vapaa-aikaa	21
Lasten oma kulttuuri	24
Kulttuurisuoja rosakulttuuria vastaan	31
<hr/>	
Lastenkulttuuri valtion taidehallinnossa	41
<hr/>	
Lastenkulttuuri hallinnollisissa dokumenteissa	41
Lastenkulttuurijaoston tausta ja perustaminen	46
Lastenkulttuurijaoston toiminta ja linjaukset 1987–2007	52
Lastenkulttuurijaoston jäsenet	56
Lastenkulttuurin alalla toimineet läänintaiteilijat	58
<hr/>	
Lastenkulttuurin määrärahat 1988–2007	62
<hr/>	
Määrärahan kehitys	62
Hakemukset ja myönnöt	66
Apurahat ja erityisavustukset taiteenaloittain	71
Lastenkulttuurin valtionpalkinnot 1981–2007	75
<hr/>	
Tapaustutkimus: Lastenkulttuurin apurahat ja erityisavustukset vuodelle 2007	79
<hr/>	
Tapaustutkimuksen lähtökohdat	79
Hakemukset vuodelle 2007	80
Apurahat 2007	88
Erityisavustukset 2007	92
Vuoden 2007 määrärahan jakautuminen taiteenaloittain	96
Apurahan ja erityisavustuksen saajien profiilit	99
Lapset toimijoina ja kohteina hankkeissa	102
Vuosi 2007 lastenkulttuuripoliittisen ohjelman päättymisvuotena	105
<hr/>	
Yhteenvedo	110
<hr/>	
Johtopäätöksiä	114
<hr/>	

Tavoitteena kulttuuritietoiset aikuiset	114
Hyvinvointia ja kilpailukykyä	117
Lastenkulttuuripolitiikka ja lasten kulttuuri	118
Lastenkulttuurin arvostus puntarissa	120
Lähteet	124
LIITE 1. Taidetoimikuntalaitos	131
LIITE 2. Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaostot 1987–2007 . . .	132
LIITE 3. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot 1981–2007	138
LIITE 4. Lastenpäivän palkinnot 1999–2007	141
LIITE 5. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha 1988–2007	142
LIITE 6. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneet ja saaneet 1988–2007	143
LIITE 7. Taikalamppu-verkoston jäsenet	144
English Summary	145

Taulukko-, kuvio-, asetelma- ja liiteluettelo

Taulukot

TAULUKKO 1. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha (€) vuosina 1988–2007	65
TAULUKKO 2. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta saaneiden osuudet (%) hakijoista vuosina 1988–2007	69
TAULUKKO 3. Naisten osuus (%) lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneista ja saaneista vuosina 1988–2007 sekä naisten osuus (%) valtion taidetoimikuntien kohdeapurahaa saaneista	70
TAULUKKO 4. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemusten jakautuminen taiteenaloittain vuosina 1991–1995 ja 1996–2007	72
TAULUKKO 5. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta saaneet hankkeet (lkm) taiteenaloittain vuosina 1991–1995 ja 1996–2007	72
TAULUKKO 6. Lastenkulttuurituen (€) jakautuminen (%) taiteenaloittain vuosina 1988–1995 ja 1996–2007	73
TAULUKKO 7. Lastenkulttuurin apurahoina ja erityisavustuksina jaettu määräraha (€) vuosina 1996–2007 taiteenaloittain	74
TAULUKKO 8. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 taiteenaloittain (%)	82
TAULUKKO 9. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 hakijatyypeittäin (%)	83
TAULUKKO 10. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 alueittain (%)	84
TAULUKKO 11. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 hankkeen käyttämän kielen mukaan (%)	84
TAULUKKO 12. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 kohderyhmän mukaan (%)	85
TAULUKKO 13. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 taiteenaloittain kohderyhmän mukaan (%)	86
TAULUKKO 14. Lasten rooli vuoden 2007 lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemuksissa (%)	87
TAULUKKO 15. Lasten rooli ikäryhmittäin vuoden 2007 lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemuksissa (%)	87
TAULUKKO 16. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 taiteenaloittain	89
TAULUKKO 17. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 hakijatyypin mukaan	89
TAULUKKO 18. Lastenkulttuurin apurahapäätöksen vuodelle 2007 saaneet hakemukset alueittain	90
TAULUKKO 19. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 hankkeessa käytettävän kielen mukaan (%)	90
TAULUKKO 20. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 kohderyhmän mukaan (%)	91

TAULUKKO 21. Lasten rooli vuoden 2007 lastenkulttuurin apurahahakemuksissa (%)	91
TAULUKKO 22. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 taiteenaloittain	93
TAULUKKO 23. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 hakijatyypin mukaan	93
TAULUKKO 24. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 alueittain	94
TAULUKKO 25. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 hankkeen käyttämän kielen mukaan	95
TAULUKKO 26. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 kohderyhmän mukaan (%)	95
TAULUKKO 27. Lasten rooli vuoden 2007 lastenkulttuurin erityisavustushakemuksissa (%)	96

Kuviot

KUVIO 1. 10–14-vuotiaiden vapaa-ajankäytön jakaantuminen yhden vuorokauden aikana (h.min)	24
KUVIO 2. Lastenkulttuurijaoston puheenjohtajat, jäsenet ja pysyvät asiantuntijat 1987–2007 taiteenaloittain (%-osuus henkilöistä)	57
KUVIO 3. Lastenkulttuurijaoston puheenjohtajat vuosina 1987–2007 taiteenaloittain (%)	58
KUVIO 4. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettujen määrärahan (€) kehitys vuosina 1988–2007	63
KUVIO 5. Lastenkulttuurin eri tukimuotojen osuudet (%) kokonaismäärärahasta vuosina 1988–2007	66
KUVIO 6. Lastenkulttuurin apurahan ja erityisavustuksen keskiarvot (€) vuosina 1988–2007	66
KUVIO 7. Lastenkulttuurijaostolle osoitetut apuraha- ja erityisavustushakemukset vuosina 1988–2007 (lkm)	67
KUVIO 8. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta saaneiden hankkeiden lukumäärät vuosina 1988–2007	68
KUVIO 9. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot (€) vuosina 1988–2007	75
KUVIO 10. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot 1981–2007 taiteenaloittain (%)	76
KUVIO 11. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettujen määrärahan (€) jakautuminen taiteenaloittain vuonna 2007	97
KUVIO 12. Lastenkulttuurin apurahan ja erityisavustuksen keskiarvo vuonna 2007 taiteenaloittain	98

Asetelmat

ASETELMA 1. Suomen taidekasvatusjärjestelmä	18
ASETELMA 2. Lastenkulttuurin, nukketeatterin, lasten ja nuorten taidekasvatuksen ja nuorisomusiikin alalla toimineet läänintaiteilijat vuosina 1981–2008	60
ASETELMA 3. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta vuonna 2007 saaneiden profiilit	100

ASETELMA 4. Kaikkien lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustus- päättöksen saaneiden profiilit vuonna 2007	101
---	-----

Liitteet

LIITE 1. Taidetoimikuntalaitos (organisaatiokaavio)	131
LIITE 2. Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaostot 1987–2007	132
LIITE 3. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot 1981–2007	138
LIITE 4. Lastenpäivän palkinnot 1999–2007	141
LIITE 5. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha 1988–2007	142
LIITE 6. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneet ja saaneet (lkm) 1988–2007	143
LIITE 7. Taikalamppu-verkoston jäsenet	144

Johdanto: tutkimuksen kohde ja aineistot

”Kaikki ovet, jotka lapset pystyvät avaamaan, ovat lastenkulttuuria.”¹

Raportissa tarkastellaan lastenkulttuuria, siihen liittyviä kulttuuripoliittisia linjauksia sekä lastenkulttuuriin kohdistettua valtion tukea. Tutkimuksen keskiössä on taiteen keskustoimikuntaan² ensimmäisenä erillisjaostona perustetun lastenkulttuurijaoston (1987–) toiminta sekä lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettun määrärahan kehitys ja jakautuminen kahden vuosikymmenen aikana. Lisäksi tapaustutkimuksen avulla syvennytään yksityiskohtaisemmin lastenkulttuurijaostolle osoitettuihin vuoden 2007 hakemuksiin ja päätöksiin.

Julkaisu sisältää yleiskatsauksen lastenkulttuurin käsitteeseen ja sitä koskeviin linjauksiin neljän vuosikymmenen ajalta. Niin ikään pohditaan lasten oman kulttuurin ja lastenkulttuurin välistä suhdetta sekä lasten ja nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa heihin kohdistettuihin kulttuuripoliittisiin päätöksiin ja koko lastenkulttuurin kenttään.

Tutkimus liittyy Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön laajempaan hankekokonaisuuteen, jossa tutkitaan valtion harkinnanvaraisen taide- ja kulttuurituen toimivuutta. Tutkimushankkeessa ovat aiemmin ilmestyneet julkaisut kulttuuriyhteisöjen tuesta (Oesch 2004), valokuvataiteen laatuudesta (Karttunen 2005) sekä tanssin produktiosta (Karhunen 2008b).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää muun muassa seuraavia kysymyksiä:

- Mikä on lapsi lastenkulttuuripolitiikassa?
- Miten lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettut määrärahat ovat kehittyneet?
- Mikä on lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettun tuen merkitys alan toimijoille?
- Mille taiteenaloille sijoitettavia lastenkulttuurihankkeita on tuettu ja palkittu?

---

1 Lastenkulttuuritoimikunnan mietintö 1979, 3.

2 Valtion taidetoimikuntalaitos: Taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat, alueelliset taidetoimikunnat, kirjastoapurahalautakunta ja -jaostot, näyttöapurahalautakunta ja jaostot, ks. liite 1: organisaatiokaavio.

- Kuka tekee lastenkulttuuria?
- Missä lastenkulttuuria tehdään?
- Kenelle lastenkulttuuria tehdään?
- Mikä on lapsen rooli lastenkulttuurihankkeissa (osallisuus ja toimijuus)?

Selvityksessä tarkastellaan *lasta toimijana*, mikä tarkoittaa lapsen omaehtoista toimintaa ja aktiivista osuutta esimerkiksi taidehankkeen tuottamisessa. Myös oppiminen esimerkiksi taidekasvatushankkeissa tarkoittaa toiminnan subjektina olemista. *Lapsi kohteena* tarkoittaa valmiin esityksen vastaanottamista, teokseen tutustumista tai kirjan lukemista eli muiden toiminnan tai jo valmiiksi tehdyn teoksen objektina olemista.

Suomalaisen lastenkulttuuripolitiikan syntyvaiheiden ja lastenkulttuurin käsitteen muotoutumisen tarkastelussa on käytetty taustaineistoina asiakirjoja, raportteja, arviointeja, komiteanmietintöjä ja kulttuuripoliittisia ohjelmia 1960-luvulta alkaen. Lastenkulttuurin edistämiseen myönnettyjen apurahojen ja erityisavustusten hakijoiden ja saajien jakaumia selvitetään Taiteen keskustoimikunnan ja opetusministeriön yhteisen HARAVA-tietokannan³ tietojen avulla sekä pitkittäistarkasteluna (1988–2007) että yksittäisen vuoden (2007) perusteellisemmalla analyysillä. Myös lastenkulttuurin valtionpalkinnot ovat tarkastelun kohteena.

Vuoteen 2007 sijoittuvassa tapaustutkimusosiossa käsitellään lastenkulttuurijaostolta sekä myönteisen että kielteisen tukipäätöksen saaneita työsuunnitelmia. Yksityiskohtaisten tietojen esittämistä on vältetty hakijoiden yksityisyyden suojaamiseksi. Tapaustutkimukseen valittu vuosi on ainoa, josta ovat käytettävissä myös kielteisen päätöksen saaneiden hakemusasiakirjat⁴. Näiden dokumenttien pohjalta kartoitettiin lastenkulttuurihankkeiden kohderyhmät ja selvitettiin lasten asemaa suhteessa taiteilijoihin/tekijöihin/tuottajiin/yleisöön erilaisissa lastenkulttuurihankkeissa. Tapaustutkimus oli välttämätön, koska pelkän hakemuksessa ja myöntöpäätöksessä nimetyn tarkoituksen perusteella ei esimerkiksi selviä, ovatko lapset hankkeessa toimijoina ja missä määrin – kenties aktiivisina taiteen esittäjinä tai uuden taidon omaksujina tai vain aikuisten valmistaman lastenkulttuurin kohdeyleisönä. Esimerkiksi kun tuki on myönnetty ”lastennäyttelyn toteuttamiseen” tai ”lastenkulttuuriprojektien kustannuksiin”, on itse hankesuunnitelmaa näkemättä mahdotonta pää-

---

3 Harkinnanvaraisten valtionavustusten asiainkäsittelyjärjestelmä, joka sisältää tietoja eri apurahamuotojen hakijoista ja myönnoistä.

4 Kielteisen päätöksen saaneet hakemukset palautetaan hakijoille. Vuoden 2007 osalta hakemusasiakirjat liitteineen kopioitiin tutkimusta varten ennen palauttamista.

tellä kenelle, mitä ja miten tehtyä on tarkoitus esittää. Tutkimusvuoden perusteella on myös profiloitu tyypilliset lastenkulttuurin tekijät.

Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston jakama tuki on vain pieni osa koko taidetoimikuntalaitoksen jakamasta tuesta lastenkulttuurille. Taidetoimikuntalaitoksen myöntämä muu tuki ei ole julkaisussa tarkastelun kohteena, vaikka se mahdollisesti sisältääkin tukea lastenkulttuurihankkeille. Muiden tukimuotojen poisjättäminen johtuu pääasiassa siitä, ettei apuraharekisteriin välttämättä kirjata hankkeiden sisältöä riittävällä yksityiskohtaisuudella. Tulevaisuudessa apuraharekisterin uudistamisen yhteydessä yksityiskohtaisempi tietojen saaminen saattaa kuitenkin olla mahdollista.

Suomessa lastenkulttuurin asemaa, sisältöjä ja tekijöitä on tutkittu erittäin vähän. Taiteen keskustoimikunnassa on aiemmin tehty yksi selvitys lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettun määrärahan jakautumisesta vuosina 1981–1995 (Ylä-Sankola 1995). Tiedot lastenkulttuurituen myöntämisen alkuvuosista (1981–1995) perustuvat tässä julkaisussa pääsääntöisesti juuri Mari Ylä-Sankolan selvitykseen. Lastenkulttuurin edistämiseen liittyy myös Mari Karikosken ja Esa Rantasen toimittama julkaisu (”Kulttuuri kasvaa lapsissa”... 2002), johon sisältyvien ehdotusten pohjalta opetusministeriö julkaisi lastenkulttuuripoliittisen ohjelman vuosiksi 2003–2007.

Lapsia ja lapsuutta koskevaa tutkimusta

Lastenkulttuuriin liittyvät toiminnot ovat useimmiten osa lasten vapaa-ajan viettoa. Alle 18-vuotiaiden elämää kokonaisuudessaan tutkitaan keskitetysti monissa eri instituutioissa. Näitä ovat muun muassa Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Turun yliopistossa vuonna 2007 aloittanut Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskus sekä Jyväskylän yliopiston valtakunnallinen lapsuudentutkimuksen verkosto ja esimerkiksi sen monitieteinen Lapset, nuoret ja kasvamisen ympäristöt (LaNKA) -tutkijafoorumi. Myös eri lastensuojelujärjestöt kuten Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Lastensuojelun Keskusliitto ja Väestöliitto tuottavat tietoa lapsuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii itsenäisenä viranomaisena lapsiasiavaltuutettu, joka seuraa lapsuuteen liittyvää yhteiskunnallista päätöksentekoa yhteistyössä toisten viranomaisten, järjestöjen, lapsitutkimuksen sekä muiden lapsiasioita käsittelevien tahojen kanssa.

Suomenkielisten 15–29-vuotiaiden nuorten asenteita, arvoja ja odotuksia tarkastellaan nuorisobarometreissä, joita opetusministeriön yhteydessä toimiva valtion nuorisoasiain neuvottelukunta (Nuora) julkaisee vuosittain. Asennemittausten teemat vaihtuvat, ja viimeisimmän eli Nuorisobarometri 2008:n pääteemana on nuorten suhde kuntaan ja paikalliseen vaikuttamiseen. Lisäksi Nuora ylläpitää Nuorten elinolot -tietokantaa (www.nuoret.org). Tietojen tuottamisesta vastaavat Tilastokeskus ja Stakes. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto ja Stakes julkaisevat myös Nuorten elinolot -vuosikirjaa. Nuorisotutkimusseuran monitieteisessä Nuorten vapaa-ajan käytännöt ja nuorisotyö Suomessa -tutkimusohjelmassa (2008–2010) kartoitetaan myös alle 15-vuotiaiden lasten ja nuorten vapaa-aikaa. Tutkimusohjelman tavoitteena on selvittää sekä organisoidun toiminnan että nuorten omaehtoisen toiminnan piirteitä ja käytäntöjä. Yhtenä yhteistyöhankkeena ohjelmassa on Nuoret taiteen tekijöinä -hanke, jossa tutkitaan millaisia muotoja, merkityksiä ja tehtäviä taiteellinen toiminta saa nuorten erilaisissa elämäntilanteissa – tarkempaan tutkimuskohteena on Suomen Kulttuurirahaston kansallinen

Myrsky-hanke⁵ (2008–2011). Hankkeeseen voivat osallistua 13–17-vuotiaat nuoret, ja erityistä huomiota kiinnitetään syrjäytymisuhan alla oleviin ns. katvenuoriin. Yhteistyöhankkeesta ei tätä kirjoitettaessa ole vielä julkaistu tuloksia.

Opetusministeriö saa säännöllisesti toimialansa tilastoja Tilastokeskuksen kanssa tehdyn tilastosopimuksen perusteella. Tietoja kerätään sekä koulutus- ja tiedepolitiikan toimialalta että kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialalta (esim. eri kulttuuritapahtumiin osallistumista, ajankäyttöä ja kulttuuriharrastuneisuutta sekä kulttuurialojen koulutukseen ja työvoimaan liittyviä tilastoja). Tilastokeskuksen ja opetusministeriön hallinnonalan yhteistyönä tuotetaan tilastoja, joihin kerätään tietoja myös lapsista ja nuorista. Näitä ovat muun muassa kulttuuri- ja joukkoviestintätilastot. Tilastokeskuksessa tehdään niin ikään erillistä ajankäyttötutkimusta ja vapaa-aikatutkimusta sekä erityisteemoihin liittyviä raportteja. Lisäksi opetusministeriössä on valmistunut ministeriön vuonna 2003 perustaman lastenkulttuurikeskusten *Taikalamppu*-verkoston arviointiraportti (Granö et al. 2006), jossa selvitettiin lasten ja nuorten taideharrastuneisuutta vuonna 2005. (Vrt. Paavola 2008, 6–7.)

Lapsuuteen kohdistunutta tutkimusta ovat Suomessa hallinneet koulutukselliset, kasvatukselliset sekä lastensuojelulliset ja perheiden hyvinvointia painottavat näkökulmat. Lapsi- ja nuorisotutkimukseen on kiinnittynyt vahva aikuislähtöinen hoidon, kasvatuksen ja kehityksen näkökulma. Lapsuuspuhe on kasvatustieteiden ohella vankasti sosiaali- ja terveystieteiden hallitsemaa. Normatiivista tutkimusotetta vähemmän huomiota on saanut esimerkiksi humanistinen lapsitutkimus ja relativistiset, kulttuurintutkimuksen näkökulmat. Lasten omaehtoisien ja luovan kulttuurin tutkijat ovat tieteen kentällä marginaalissa. Tavallinen ja ongelmaton, jopa onnellinen, lapsuus on jäänyt kasvatuksen ja lastensuojelun näkökohtiin perustuvan tiedon varjoon.

Nuorisotutkimuksessa toiminta-ala on avarampi: nuoruus voidaan nähdä omalakisena aikana, jolle sallitaan lievää poikkeamista yhteiskunnan terveestä, tuottavasta ja kilpailukykyisestä normistosta. Nuoria itseään kuunnellaan. Kuitenkin nuorista puhuttaessa lienee taustaoletuksena se, että nuoruuden ilmiöt ovat ohimeneviä ja niin sanottu oikea, normaali ja aikuinen elämä on vasta tuloillaan. Lapsuuteen ja nuoruuteen on liitetty keskeneräisyys, valmistautuminen, kypsyminen ja passiivinen odottelu niin vahvasti, että lasten omat näkökulmat heidän tämän hetken oikeaan ja jo itsessään arvokkaaseen elämänsä ovat vaarassa jäädä syrjään.

---

5 Suomen Kulttuurirahasto, www.myrsky.info.

Mitä lastenkulttuurilla tarkoitetaan?

Keskeiset käsitteet

Lyhyesti määriteltynä *lasten- ja nuortenkulttuuri* tarkoittaa lapsille ja nuorille *suunnattua* tai lasten ja nuorten *suosimaa* kulttuuria. Lapsella tarkoitetaan Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59–60/1991) mukaan jokaista alle 18-vuotiasta tyttöä ja poikaa. Osa lapsuudesta määritellään virallisesti nuoruudeksi, ja osa alaikäisistä kuuluu siten myös nuorisopolitiikan kohderyhmään. Nuoruudella ja nuorisopolitiikan kohderyhmällä tarkoitetaan yleisesti noin 12–30-vuotiaiden ikäluokkia⁶, mikä kuvastaa erityisesti eurooppalaisen aikuistumisen pitkää kestoa. Suomen väestöstä reilu kolmannes kuuluu lasten ja nuorten ikäryhmään: vuonna 2005 Suomen noin 5,3 miljoonasta asukkaasta 1,9 miljoonaa eli noin 35 prosenttia oli alle 30-vuotiaita⁷. Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaosto, kuten kulttuurihallinto yleensä, määrittelee lastenkulttuurin kohderyhmän yläikärajaksi 18 vuotta.

Kulttuurin käsitteelliseen ja olemukselliseen luonteeseen kuuluu, että se voidaan ymmärtää ja määritellä monella eri tavalla. Laajasti määriteltynä kulttuuri on kulloisenkin yhteisön jäsenten opittujen käyttäytymispiirteiden ja -kaavojen sekä näiden tuotteiden integroitunut, yhtenäinen kokonaisuus. Kulttuuri on pääosin sosiaalisen keksimisen tulosta, mutta kulttuuriin liittyy myös biologisia tekijöitä, kuten ihmisen tiedonkäsittelyjärjestelmä sekä kyky käyttää kieltä. Kulttuuri siirtyy ja säilyy tiedonvälityksen ja oppimisen avulla. Kulttuuria käsitteellistettäessä olennainen valinta on näkökulma. *Kulttuuriteorioissa* näkökulma ilmaistaan sekä yleisesti luonnehtivilla että erityisesti kohdentavilla määreillä kuten primitiivinen, populaari-, länsimainen, korkea- tai lastenkulttuuri. (Ks. Perinteentutkimuksen terminologia 1998–2001; Knuuttila 1994, 10.) *Kulttuuripolitiikka* on kulttuurikehityksen ja kulttuurielämän julkista ja tietoista ohjaamista ja

---

6 Nuorisolain (72/2006) mukaan nuori on jokainen alle 30-vuotias (ko. lain 2 §).

7 Tilastokeskus 2007, www.stat.fi.

säätelyä osana laajempaa yhteiskuntapolitiikkaa. Kulttuurin samais-
taminen korkeakulttuuriin ja taiteeseen rinnastaa kulttuuripolitiikan
käsitteellisesti *taidepolitiikkaan*⁸. Sekä antropologinen käsite *lasten kult-
tuuri* että kulttuuri- ja taidepoliittisesti määritelty *lastenkulttuurin* kä-
site rajaavat siis osan ympäröivästä kulttuurista nimenomaan tietylle
ikäryhmälle kuuluvaksi.

Norjalaiset lastenkulttuurin tutkijat Gunnar Danbolt ja Åse
Enerstvedt määrittelevät lastenkulttuurin sekä aikuisten ohjaamaksi
kulttuuria lapsille -osa-alueeksi että *lasten omaksi kulttuuriksi*: ”Kulttuu-
ria lapsille” tarkoittaa kaikkia lapsiin kohdistettuja kulttuurin ilmen-
tymiä aina pedagogisista instituutioista (esikoulu, peruskoulu) kult-
tuuri-instituutioihin (lastenteatterit, taidekoulut), järjestötoimintaan
(kuorot, urheiluseurat) ja kaupalliseen kulttuuritarjontaan (elokuvat,
tietokonepelit). ”Lasten oma kulttuuri” puolestaan on ennen muuta
suullista kulttuuria, leikkiä ja kerrontaan perustuvaa lasten itsensä
luomaa kulttuuria, lasten maailmaa. Se ottaa vaikutteita aikuisten
maailmasta ja aikuisten lapsille suuntaamasta kulttuuritarjonnasta,
mutta noudattaa pitkälti omia lakejaan. Taiteen keskustoimikunnan
lastenkulttuuripoliittisessa ehdotuksessa määritellään kolme osa-
aluetta, jotka tulisi ottaa huomioon lastenkulttuuripolitiikassa:

- yleisesti lasten suhde kulttuuriin eli lapsen osallisuus kulttuurissa
- erityisesti rajattu lastenkulttuuri eli lapsille tuotetut taide- ja kult-
tuuripalvelut mukaan lukien taidekasvatus
- lasten oma, lapsuuden kulttuuri

Lasten oman kulttuurin ilmentymien kartoitus edellyttää empiiristä
tutkimusta siitä, miten lapsen oma ääni ja omat pyrkimykset pääsevät
esiin hänen lähiyhteisöissään, muun muassa kotona, päivähoitossa,
koulussa ja kaveripiirissä. (Danbolt & Enerstvedt 1995, 32–33; ”Kult-
tuuri kasvaa lapsissa” 2002, 16–17.)

Varsinkin lapsiin liittyvässä taidepolitiikassa korostuu *taidekasva-
tuksen* asema. Suomalainen taidekasvatus jakaantuu hallinnollisesti a)
yleissivistävän koulun taideopetukseen peruskouluissa, b) taiteen pe-
rusopetukseen ja c) taiteen harrastustoimintaan ja sen ohjaukseen.
(Ks. esim. Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma 2003.) Koulutusjärjestel-
mästämme puuttuvat kuitenkin varsinaiset lastenkulttuurin tutkin-
not⁹. Lastenkulttuurin toimijoiden kenttä on monipuolisuutensa ohel-
la hyvin hajanainen (Laukka 2006, 10). Lastenkulttuuripolitiikka sisäl-

8 Taidepolitiikka on kuitenkin kulttuuripolitiikkaa suppeampi käsite eikä si-
sällä esim. kulttuuriperintöä.

9 Taidekasvatuksen on tässä ajateltu olevan lastenkulttuuria suppeampi ka-
tegoria oppiaineena. Lastenkulttuuri on oppiaineena esim. Tanskassa, jos-
sa ensimmäinen lastenkulttuurin tohtori Beth Juncker väitteli vuonna 2006
Danmarks Biblioteksskolessa (Juncker 2006).

tää elementtejä sekä koulutus- että kulttuuripolitiikasta, mikä näkyy erityisesti lasten ja nuorten taidekasvatuksessa.

Nykyisin kuulee usein kritiikkiä siitä, että taiteilijoita koulutetaan määrällisesti liikaa ja kilpailu kovenee. Tilannetta voidaan katsoa putken toisesta päästä: taiteen kysyntää saadaan syntymään kasvattamalla taiteelle laajapohjaisempi yleisö, jolla on enemmän taiteentuntemusta ja omaa harrastusta. Hyvän taidekasvatuksen myötä saadaan taiteelle enemmän sekä kysyntää että tarjontaa. (Laukka 2006, 10.)

Taidekasvatus on vuosien saatossa muuttunut ja edellä mainittujen kolmen eri osa-alueen painoarvo on vaihdellut. Pakollisen peruskoulun tuntijaossa yleissivistävää taideopetusta on viime vuosina vähennetty, mutta toisaalta opiskeluna vapaaehtoista, lakisääteistä taiteen perusopetusta on lisätty. Taiteen perusopetus antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja myös hakeutua taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Opetus ei kuitenkaan tavoita koko ikäluokkaa eikä kaikilla lapsilla ole samoja mahdollisuuksia päästä opetuksen piiriin. Taiteen ja kulttuurin valmiuksien ja taitojen kannalta ratkaisevaa on edelleen yleissivistävä koulutus. Taide- ja taitoaineiden osuus yleissivistävässä koulutuksessa on kuitenkin muihin oppiaineisiin verrattuna vähäistä ja sattumanvaraista. (Koivunen & Marsio 2006, 65.)

Lapsi- ja nuorisopolitiikalla tarkoitetaan eri politiikka-alueiden ja toimien yhteisiä näkemyksiä niistä teoista, valinnoista ja päätöksistä, joita tehdään lasten ja nuorten elämää koskevista asioista (Koivunen & Marsio 2006, 62). Lapsipolitiikkaa on kaikki lasten ja nuorten yhteiskunnallista asemaa, oikeuksia ja hyvinvointia koskeva politiikka. Suomessa lapsipolitiikka on käytännössä *perhepolitiikkaa*, ja perheiden hyvinvointiin tähtäävässä politiikassa nimenomaan lapsen paras halutaan varmistaa ja asettaa etusijalle. *Lastenkulttuuripoliittisen* ohjelmatyön tärkeänä tavoitteena pidetään sitä, että lastenkulttuuripolitiikka tulee ottaa osaksi valtakunnassa ja kunnissa toteutettavaa lapsipolitiikkaa. Näin lastenkulttuuripolitiikka on osa lasten ja lapsiperheiden *hyvinvointipolitiikkaa*, ja kytkeytyy osin myös *lastensuojeluun*. (Ks. esim. Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma 2003.)

Taidekasvatus osana lastenkulttuuria

Yksilöä kehittävä vaikutuksen lisäksi taidekasvatuksen tarve liittyy sekä vanhaa korkeakulttuuria ja kulttuuriperintöä että taiteen kentän uudistumista ja uusia taidemuotoja arvostavan yleisön kasvattamiseen. Taidekasvatuksen ja taiteen opetuksen juuret ovat siis sekä harrastus- ja järjestötoiminnassa että koululaitoksessa. Taiteiden harrastus ja yleissivistävä taidekasvatus ovat laajentuneet kulttuuriyhdistysten harrastustoiminnasta muun muassa taidepainotteisiin päivä-

koteihin sekä taide- ja taitoaineita painottaviin peruskouluihin ja lukioihin. Päiväkotien ja koulujen taidekasvatukseen voivat kuulua lasten ja nuorten vierailut taidelaitoksissa sekä esimerkiksi teatteriryhmien ja orkestereiden esiintymiset päiväkotien ja koulujen tiloissa. Opetuksen tarkoituksena on tukea lapsen kulttuurisen ja kielellisen identiteetin vahvistamista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurisesta monimuotoisuudesta. (Heiskanen et al. 1995, 197–207; Kangas 2002, 230.)

ASETELMA 1. Suomen taidekasvatusjärjestelmä

<p>Perusopetukseen kuuluva taidekasvatus eli yleissivistävän koulun taideopetus</p>	<p>Taiteen perusopetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää • opetushallituksen vahvistamaan opetussuunnitelmaan perustuvaa 	<p>Muu taiteen harrastustoiminta ja sen ohjaus</p>
--	---	---

Peruskoulujen ja lukioiden antamaa yleistä taideopetusta ohjaavat opetussuunnitelman lisäksi perusopetuslaki (628/1998) ja -asetus (852/1998), asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (1435/2001) sekä lukiolaki (629/1998) ja -asetus (810/1998). Taideaineiden osalta perusopetuslaki edellyttää, että opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää musiikkia, kuvataidetta, käsityötä ja kotitaloutta, joiden vähimmäistuntimääristä valtioneuvosto tekee erillisen tuntijakopäätöksen.

Vähimmäistasoa laajemmin taideaineita voi opiskella kouluissa, mikäli niillä on mahdollisuus omatoimisesti lisätä taideaineissa annettavaa opetusta. Koulujen lisääntynyt autonomia opetettavissa aineissa on kasvattanut niiden mahdollisuuksia painottaa tietyissä rajoissa opetuksen sisältöjä ja profiloitua yhteen oppiaineeseen. Keskustelu yleissivistävästä taideopetuksesta ja taideaineiden asemasta koulun opetussuunnitelmissa on ollut ja on edelleenkin vireää. Viime vuosien koulu-uudistusten yhteydessä taideaineet ovat menettäneet ratkaisevasti asemiaan opetussuunnitelmakokonaisuudessa ainakin taidekasvatusintressien puolustajien mielestä. Vuonna 2001 hyväksytty asetus opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (1435/2001) laski valinnaisaineiden vähimmäismäärää 20 tunnista 13 tuntiin, minkä katsottiin heikentävän nimenomaan taideaineiden asemaa. Ainoastaan äidinkielen ja kirjallisuuden viikkotunteja lisättiin hieman samaan aikaan. Ratkaisut taideaineiden aseman ja roolin vahvistamiseksi kouluissa on ehdotettu muun muassa taideaineiden integrointia muihin oppiaineisiin. (Kangas 2002, 229–230.)

Taideaineiden opetukseen liittyvä ongelma on myös pätevien taideaineiden opettajien puute. Erikoistuneiden luokanopettajien määrä on alimmilla luokka-asteilla vähäinen. Yläasteen kouluissa oli 1990-luvun lopulla tutkintoa vailla olevia musiikin ja kuvaamataidon opettajia kolmannes. Alueelliset erot tässä suhteessa olivat erittäin suuret, sillä maaseutukunnissa ei-kelpoisia taideaineiden opettajia oli yli puolet. Musiikissa ja kuvataiteessa koulujen omatoimista kerhotoimintaa yläasteella ja lukioissa on ollut samaan aikaan erittäin vähän. Kerhotoiminnan vireyteen vaikuttaa myönnettyjen resurssien lisäksi merkittävästi taideaineiden opettajien oman erikoistumisen aste, pätevyys ja kiinnostus. Peruskoulun yläkoulussa ja lukiossa taideaineiden käytettävissä olevat tuntimäärät olivat 1990-luvulla todella vähäiset eikä kehittämistyötä ole juurikaan tehty. Musiikki oli jonkin verran enemmän esillä opetussuunnitelmissa verrattuna muihin taideaineisiin: kuvataiteeseen, käsityöhön, sanataiteeseen ja ilmaisutaitoon. Taideaineita ei ole asetettu toteutuneissa opetussuunnitelmissa yhtä tärkeään asemaan kuin muita oppiaineita muun muassa sen vuoksi, etteivät ne ole olleet edustettuina ylioppilaskirjoituksissa. (Korkeakoski 1998, 3.)

Koulujen ulkopuolella järjestetään eri taiteenaloilla opetusta tavoitteellisesti ja tasolta toiselle edeten. Tätä taiteen opetusta kutsutaan taiteen perusopetuksiksi (ks. asetelma 1). Opetushallitus on vahvistanut vuosina 2002 ja 2005 taiteen perusopetuksen laajan ja yleisen opetussuunnitelman perusteet, jotka pohjautuvat lakiin (633/1998) taiteen perusopetuksesta. Opetuksen järjestäjänä voi olla kunta, mutta myös ministeriön luvalla kuntayhtymä, rekisteröity yhteisö tai säätiö. Myös valtion oppilaitokset voivat järjestää opetusta. Opetusyksiköt ovat olleet pääasiallisesti kunnallisia, esimerkiksi vuonna 1999 kunnallisten toimijoiden osuus oli 66 prosenttia. (Opetushallitus 2008; Kangas 2002, 232.) Yksityisten toimijoiden osuus on lisääntymässä, sillä kunnallisten osuus (tuntiperusteista valtionosuutta saavat oppilaitokset/yhteisöt) on vuonna 2008 laskenut 51 prosenttiin (Valtionosuussovellus 2008).

Koulujen ulkopuolisella taideopetuksella on pitkät perinteet erityisesti musiikin ja jossakin määrin myös kuva- ja käsityötaiteen, tanssitaiteen, teatteritaiteen, arkkitehtuurin ja sirkustaiteen osalta. Musiikkioppilaitosjärjestelmä sai oman lainsäädäntönsä ja sen vahvistamana omat hallinnolliset rahoituskanavansa jo vuonna 1968. Musiikkioppilaitosjärjestelmää soveltaen taideopetusta yritettiin vakiinnuttaa erityisesti 1980-luvulla myös muille taiteenaloille (kuvataide, tanssitaide, näyttämötaide, taideteollisuuden eri alat). Nämä mahdollisuudet ovat olleet ja ovat yhä edelleen alueellisesti rajoittuneita, sillä taiteiden osalta ”monipuolinen kasvuympäristö” kattaa lähinnä vain suurimmat kaupungit ja maakuntakeskukset sekä näiden ympäristökunnat. Varat taiteen perusopetukseen on turvattu lainsää-

dännön avulla, ja järjestelmänä sen tarkoitus on täydentää päiväko-
deissa, peruskouluissa ja lukioissa annettavaa yleistä taidekasvatus-
ta. Taiteen perusopetukseen voi siis osallistua jo alle kouluikäisenä ja
jatkaa jatko-opintojen piirissä aikuisopiskeluun asti. (Kangas 2002,
228–229.)

Vuonna 2000 arvioitiin joka kymmenennen 7–15-vuotiaan perus-
kouluikäisen lapsen olleen peruskoulun ulkopuolisen, vapaaehtoi-
suuteen ja maksullisuuteen perustuvan taiteen perusopetuksen pii-
rissä. Oppilaiden määrä taiteen perusopetuksessa on pysynyt 2000-
luvulla melko vakaana. Taiteen perusopetuksen piirissä arvioitiin
olevan oppilaita yhteensä noin 62 000 vuonna 2004. Oppilaista 82
prosenttia opiskeli musiikkia, vajaa 10 prosenttia kuvataiteita, 6 pro-
senttia tanssia, vajaa 2 prosenttia käsityötä, alle prosentti teatteri-il-
maisua/-taidetta ja vajaa 0,1 prosenttia arkkitehtuuria. Tyttöjen
osuus kaikista vuonna 2000 opetuksen piirissä olleista oli 78 prosent-
tia. Vuonna 2004 tyttöjen osuus taiteen perusopetukseen osallistuneiden
joukossa oli laskenut 67 prosenttiin. (Porna 2000; Heino & Ojala
2006, 10.)

Opetushallituksen valtakunnalliset opetussuunnitelmat taiteen
perusopetuksesta on laadittu yhdeksälle taiteenaloille. Näitä taiteen-
aloja ovat visuaaliset taiteet (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide,
kuvataiteet), käsityöt, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatte-
ritaide. Eniten taiteen perusopetuksen piirissä on oppilaita, opettajia
ja opetustunteja musiikin alalla. Visuaalisten taiteiden osuus on myös
selvästi muita taiteenaloja suurempi. Musiikin osuuden ylivoimai-
suutta kuvaa parhaiten musiikkioppilaitoksille myönnetty valtion-
avustus, jonka suuruus oli 98 prosenttia koko taiteen perusopetuksen
laskennallisiin opetustunteihin vuonna 2000 osoitetusta määrärahas-
ta. Muiden taiteenalojen osuudeksi jäi tästä avustuksesta vain 2 pro-
senttia. (Kangas 2002, 233–234.)

Uusimmat saatavilla olevat tiedot taiteen perusopetukseen myön-
netyn tuntiperusteisen valtionosuuden jakautumisesta viittaavat mu-
siikin osuuden hienoiseen laskuun, vaikka muiden taiteenalojen
osuudet ovat siihen verrattuna edelleenkin hämmästyttävän pieniä.
Vuodelle 2008 tuntiperusteisen valtionavustuksen laskennallinen
osuus musiikin perusopetukseen on 93 prosenttia, kuvataiteen perus-
opetukseen 3 prosenttia, tanssin perusopetukseen 2 prosenttia, käsi-
työn perusopetukseen 0,7 prosenttia, teatteritaiteen perusopetukseen
0,7 prosenttia, arkkitehtuurin perusopetukseen 0,1 prosenttia, sana-
taiteen perusopetukseen 0,06 prosenttia ja sirkustaiteen perusopetuk-

seen 0,14 prosenttia¹⁰. (Valtionosuussovellus 2008.) Uudempia tietoja ei ole saatavissa kattavasti, sillä taiteen perusopetuksen tilastoinnissa on puutteita. Kunnat keskeisinä taiteen perusopetuksen järjestäjinä ovat lopettaneet opetusta koskevien tarkkojen tilastojen laatimisen (Hanifi 2008, 47). Myöskään valtionosuuden ulkopuolelle jäävistä musiikkioppilaitoksista ei ole olemassa kattavia tilastoja.

Lastenkulttuuri osana lasten vapaa-aikaa

Tilastokeskuksen ajankäyttö- ja vapaa-aikatutkimuksista käy ilmi yli 10-vuotiaiden suomalaisten ajankäyttö ja muun muassa erilaisten harrastusten yleisyys. Tässä yhteydessä tarkastellaan Tilastokeskuksen tutkimusten nuorimman ikäluokan eli 10–14-vuotiaiden eri toimintoihin käyttämän ajan jakautumista vuorokaudessa. Tarkastelussa ovat vuosina 1987–1988 ja 1999–2000 tehdyt ajankäyttötutkimukset sekä vuosien 1981–1999 vapaa-aikatutkimukset. Lähteinä on käytetty myös Finnpanel Oy:n selvityksiä radion ja television ääressä käytetystä ajasta sekä Hannu Pääkkösen (2007) tutkimusta lasten ajankäytöstä ja harrastuksista.

Edellä mainittujen tutkimusten ja tilastojen perusteella 10–14-vuotiaiden vuorokausi jakautui siten, että noin 16 tuntia kului koti- ja koulutöihin sekä henkilökohtaisiin tarpeisiin kuten ravitsemukseen ja uneen sekä vuosina 1987–1988 että 1999–2000. Molempina vertailuvuosina tämän ikäiset nukkuivat 9–10 tuntia vuorokaudessa. Vapaa-aikaa 10–14-vuotiaille jäi noin 8 tuntia päivittäin. Merkittävimmät vapaa-ajan viihdykkeet vertailuvuosina olivat radio ja tv, joiden ääressä käytetty aika kasvoi vuorokaudessa vajaasta kahdesta tunnista lähes kahteen ja puoleen tuntiin (1.54 ja 2.26 h.min). Lähes yhtä suosittua oli liikunta (1.22 ja 1.21 h.min) ja sosiaalinen kanssakäyminen, joka tosin väheni reilun vartin verran (1.33 ja 1.15 h.min). Peleihin ja leikkeihin sekä erilaisiin harrastuksiin, esimerkiksi soittamiseen, piirtämiseen tai käsitöihin, käytetty aika lisääntyi vertailuvuosina noin puoli tuntia vuorokaudessa (1.13 ja 1.42 h.min).

Edellä tarkasteltujen vertailuvuosien väliin jää Suomen talouslama, joka vaikutti merkittävästi perheiden rahankäyttöön. Yhtenä tarkastelunäkökulmana voi käyttää lamavuosien vaikutusta lasten harrastamiseen. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksista käy ilmi, että

---

10 Tuntiperusteisessa valtionosuudessa on vahvistettu kertoimena toimiva opetustuntimäärä ja opetustunnille on laskettu keskimääräinen valtakunnallinen hinta todellisten kustannusten mukaan. Tästä tulosta maksetaan 57 % valtionosuutta. Vuonna 2008 tuntiperusteisen valtionavustuksen piirissä on 122 opetuksen järjestäjää. Tuntiperusteista valtionosuutta saavien opetusyksiköiden lisäksi myös muut toimijat tarjoavat taiteen perusopetusta.

esimerkiksi 10–14-vuotiaiden jotain soitinta soittavien ja varmaankin siten maksulliseen taiteen perusopetukseen (musiikissa) osallistuvien määrä pieneni vuosien 1981–1999 välillä 53 prosentista 34 prosenttiin. Tanssin harrastaminen pysyi suunnilleen samana tai jopa nousi, mutta kaikkia tanssilajeja jazz-tanssista tanhuun vuosina 1981–2001 harrasti parhaimmillaankin vain joka viides 10–14-vuotiaista. Kuvataiteiden harrastaminen nousi vuosien 1981–1999 välillä hieman, muu käsillä tekemisen harrastaminen 10–14-vuotiaiden keskuudessa sen sijaan hieman väheni samoin kuin kuoroissa laulaminenkin.¹¹

Vaikka liikunnan ja urheilun harrastaminen on 20 vuoden tarkastelujaksolla laskusuunnassa, on se kuitenkin 10–14-vuotiaiden suuressa suosiossa. Vähintään kaksi kertaa viikossa liikkui 89 prosenttia vuoden 1981 talvella ja vuonna 2002 vielä 75 prosenttia ikäluokasta, kesällä useampikin. Lama-aikana vapaa-ajan harrastuksista lisääntyi television katselu, mutta sitäkin suositumpana harrastuksena 10–14-vuotiailla pysyi lukeminen. Lukemisen harrastajatkin ovat tosin vähentyneet vuosien 1981 ja 2002 välillä. Puolen vuoden aikana vähintään yhden kirjan lukeneiden osuus laski 98 prosentista 86 prosenttiin. 10–14-vuotiaat varhaisnuoret ovat kirjojen suurkuluttajia, he lukevat eniten, eli samassa ajassa useampia teoksia kuin muut ikäluokat ja ylipäätään useammin kuin muut. Kaikista harrastuksistaan he harrastavat eniten juuri lukemista. Vuosina 1981–2002 useampi 10–14-vuotiaista harrasti lukemista kuin esimerkiksi päivittäistä television katselua.¹²

Vuonna 1981 televisiota katseli päivittäin 67 prosenttia ja vuonna 2002 80 prosenttia ikäluokasta. Samoina vuosina lukemista harrasti kyseiseen 10–14-vuotiaiden ikäluokkaan kuuluvista 98–86 prosenttia. Keskimääräinen television katseluun ja radion kuunteluun käytetty aika tosin on pidempi kuin lukemiseen päivittäin käytetty. Tarkasteltaessa päivittäistä ajankäyttöä on havaittavissa sähköisistä medioista johtuvia muutoksia.¹³

Finnpanel Oy:n mukaan 10–14-vuotiaat katsoivat televisiota vuonna 2006 keskimäärin hieman alle puolitoista tuntia (1.28 h.min) vuorokaudessa. Radiota kaikki suomalaiset ikäryhmät kuuntelivat vuonna 2006 päivittäin yli kolme tuntia (vaihdellen kuukausittain 3.04–3.24 h.min). Tutkimuksessa ei ole eritelty radiota kuuntelevien ikäryhmien päivittäistä kuunteluaikaa, mutta television katselu ja siihen päivittäin käytetty aika lisääntyy iän myötä.¹⁴

Internetiin ja muihin tietokoneharrastuksiin on 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä viime vuosina alettu käyttää enemmän aikaa kuin televi-

11 Vapaa-aikatutkimus, Tilastokeskus 2007.

12 Vapaa-aikatutkimus, Tilastokeskus 2007.

13 Vapaa-aikatutkimus ja Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus 2007.

14 Finnpanel 2007, www.finnpanel.fi/tulokset.

sion katseluun, radion kuunteluun ja lukemiseen. Vuonna 2006 tietokone ja internet kuuluivat jo lähes jokaisen suomalaislapsen päivään. Kommunikointi toisten ihmisten kanssa on lapsilla suosituin tietokoneen käyttötarkoitus. (Pääkkönen 2007, 237–238.)

Kun tekniikka kehittyy ja tietoverkkojen saatavuus laajentuu, siirtyy sähköiseen muotoon sosiaalisen kanssakäymisen lisäksi muitakin vapaa-ajan toimintoja. Esimerkiksi sanomalehtien lukeminen, musiikin kuuntelu tai television katselu voi olla Tilastokeskuksen luokittelaman atk-harrastuksen sisältönä. Ajankäyttötutkimuksen mukaan aiemmin (1987–1988) esimerkiksi sanomalehtien ja kirjojen lukemiseen kului varhaisnuorilta päivittäin 50 minuuttia ja atk-harrastukseen 12 minuuttia. 2000-luvun vaihteeseen tultaessa tietokoneen käyttö oli kasvanut lähes tuntiin ja lukemiseen kulutettiin vapaa-aikaa keskimäärin puoli tuntia päivässä.¹⁵

Aktiivinen perheen parissa vietetty vapaa-aika on 10–14-vuotiailla melko vähäistä. Vertailuvuosina (1987–1988 ja 1999–2000) päivittäinen vanhempien ja sisarusten kanssa seurusteluun käytetty aika väheni lapsilla noin 10 minuutista lähelle viittä minuuttia (0.11 ja 0.7 h.min). Lähes yhtä vähän aikaa ikäluokka käytti erilaisiin kulttuuri- ja huvitilaisuuksiin osallistumiseen (0.12 ja 0.8 h.min). Kulttuuri- ja huvitilaisuuksiin kuuluvat tutkimuksessa muun muassa elokuvat, teatteri, konsertit, museot, kirjasto sekä urheilutapahtumat. Ajankäyttötutkimuksen tuloksissa tähän noin 10 minuutin päivittäiseen kulttuuritilaisuuksien annokseen kuuluvat myös tilaisuuksiin liittyvät matkat.¹⁶

Molempina Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen vertailuvuosina (1987–1988 ja 1999–2000) lapset käyttivät ostoksilla ja asioilla käymiseen päivittäin kaksinkertaisen ajan (0.21 h.min) verrattuna kulttuuri- ja huvitilaisuuksiin tai perheen kanssa seurusteluun. Liikuntaan he käyttivät aikaa moninkertaisesti: lähes puolitoista tuntia joka päivä. Televisio- ja muu sähköinen viihde, perheen ulkopuoliset sosiaaliset verkostot, liikunta ja muut omat harrastukset saavat aikuisohjattua kulttuurin kuluttamista suuremman painoarvon lapsuudessa.

Television ja muun median tarjoamalla kaupallisella kulttuurilla on lasten ajankäytölle huomattavaa merkitystä. Ruotsalaisen etnologin Helene Brembeckin mielestä jälkiteollisessa yhteiskunnassa nimenomaan kaupallinen sektori on ainoa, joka ottaa lapset vakavasti ja on tosissaan kiinnostunut siitä, mitä lasten omissa mielissä liikkuu. Hänen mukaansa erilaiset lelut ja tavarat vastaavat lasten odotuksiin sosiaalisia instituutioita nopeammin. (Brembeck 1996, 11.) Esimerkiksi lapsen sukupuoli on virallisessa lastenkulttuuripuheessa häivytetty eikä sitä opetussuunnitelmassakaan juuri pyritä korostamaan, mie-

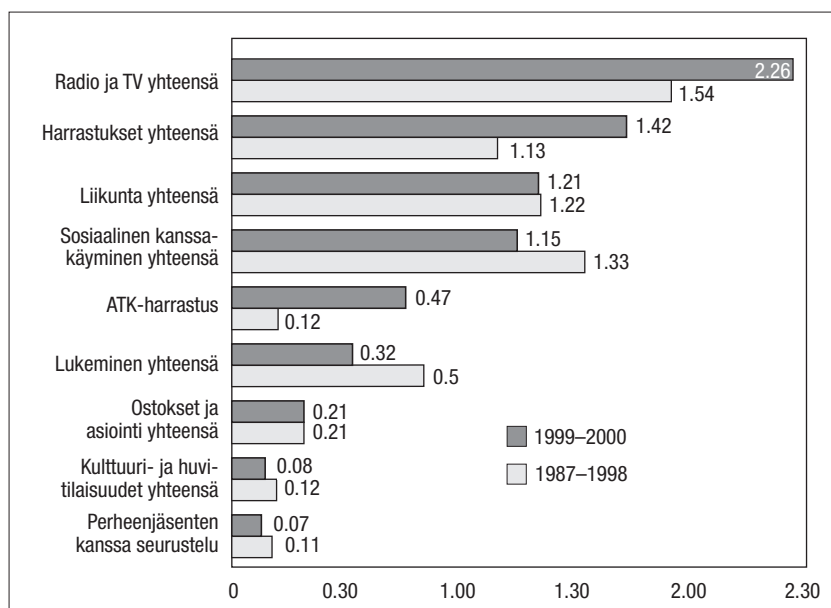
15 Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus 2007.

16 Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus 2007.

luummin päivävastoin. Lasten omassa kulttuurissa ja sosiaalisissa suhteissa sukupuoli kuitenkin on merkittävä yksilöä asemoiva tekijä, johon kaupallinen kulttuuri tarjoaa vahvistusta. Kulttuurissa vallalla olevat rooli-identifikaatiot näkyvät selvästi tyttöjen ja poikien erilaisissa kaupallisissa identiteettivälineissä (Knuutila 1989, 24).

KUVIO 1. 10–14-vuotiaiden vapaa-ajankäytön jakaantuminen yhden vuorokauden aikana (h.min)

Lähde: Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimukset 1987–1988 & 1999–2000.

Lapset siis liikkuvat paljon ja vaalivat sosiaalisia suhteitaan, yhä enemmän myös tietotekniikan välityksellä. Yli 10-vuotiaiden lasten oman vapaa-ajan näkökulmasta mitattuna perheen ja sen yhteisten tai suoraan lapsille suunnattujen kulttuuritilaisuuksien merkitys ei ole kovinkaan iso: perhe-elämää ja kodin ulkopuolella järjestettyjä kulttuuritilaisuuksia yhteensä noin vartti päivässä. Lapsipolitiikassa sen sijaan korostetaan perheen merkitystä lapsuudelle. Olisiko lapsiperhepolitiikassa syytä nostaa lasten omaa tai aikuisohjattua kulttuuria enemmän esiin vai pitäytyä lapsista puhuttaessa edelleen perheiden (taloudellisen) hyvinvoinnin ja (vanhempien) syrjäytymisriskien ehkäisyssä, aikuisnäkökulmassa?

Lasten oma kulttuuri

Nykyhetken lastenkulttuurilla tarkoitetaan aikuisten lapsille tuottamaa kulttuuria, ja tarjonnan vähäisyydestä tai heikosta

tasosta asetetaan vastuuseen milloin yhteiskunta, milloin tietyt viranomaiset, milloin televisio tai kustantajat. Kovin henkisiä virikkeitä mitataan tutkimuksissa sen perusteella, miten usein lasta on viety elokuviin, museoon, näyttelyihin tai teatteriin. - - Lapsia sivuava tutkimus on usein kohdistunut kasvuympäristöön, vanhempiin tai yleensä aikuisten merkitykseen lapselle. Usein jää huomaamatta se tosiasia, että lapset vaikuttavat toisiinsa lukemattomin tavoin. Ikäryhmän vaikutus on nykyajan kaupunkiyhteiskunnassa kasvamassa - - (Virtanen 1980, 48.)

Lasten omaa kulttuuria on ollut aina ja uutta lastenperinnettä syntyy ja leviää siellä, missä vain on riittävästi lapsia – ilman lastenkulttuuripoliittisia toimenpiteitäkin. Suomalaiset elävät institutionalisoidussa lapsuudessa: kasvaessaan lapset siirtyvät instituutiosta toiseen. Eritäin suuri osa palkkatyössä olevista aikuisistakin ylläpitää lapsuuden instituutioita, joista suurin ja ikäpolvea yhdenmukaistavin on koulu-laitos. Se on toimintaperiaatteiltaan nimenomaan aikuisvaltainen instituutio, jonka käytännöissä lapsenomaisuutta rajoitetaan. (Pulma 1992, 54–55.)

Aikuisohjattusta institutionalisoimisesta ja lasten oman kulttuurin jättämisestä koko kulttuuripolitiikan marginaaliin tai ulkopuolelle muistutetaan myös vuoden 1992 Kulttuuripolitiikan linjat -komiteanmietinnössä (KUPOLI...1992, 123–124):

Kulttuuripolitiikassa ei kuulu lasten oma ääni. Yleisen lapsimyönteisyyden hengessä tapahtuva kulttuuripolitiikka ei vielä riitä, vaan on kyettävä aikaisempaa paremmin ottamaan huomioon myös lasten elämän realiteetit. Lapset tekevät itse lapsuuttaan. Nykylapsuus näyttäytyy institutionalisoituneena: lapsuus on aliarvioitu, eriytynyt ja jätetty ammatti-ihmiselle. Lapsi liikkuu perheen, päivähoidon ja peruskoulun rajaamassa kulttuurin maisemassa, kulttuurin ja taidekasvatuksen aikuislähtöisissä valtarakenteissa. Alaikäiset ovat yhä riippuvaisempia aikuisväestöstä, lapset edustavat omaa alaikäisten ”luokkaansa”.

Mikä tahansa eriyttäminen tai eristäminen edistää tehokkaasti joukon oman erilliskulttuurin syntymistä. Koulussa syntyy omanlaistaan lastenkulttuuria, ehkä toisenlaista kuin esimerkiksi kuoron esiintymismatkalla. Koulussa lastenkulttuuri on toisaalta aikuisohjattua, vallanpitäjien kasvattavaa ”koulukulttuuria”, mutta koulun vapaahetkinä, luokkahuoneen ulkopuolella, sitä vastassa on ”koululaiskulttuuri”, jonka monet muodot on virallisessa kasvatuksessa ja koulun tiloissa kielletty. Lasten oma kulttuuri voi poiketa aikuisten mieltymyksistä hyvinkin selvästi. Isommilta lapsilta nuoremmille ja eri lapsiryhmiltä toisille siirtyvän lastenperinteen monet piirteet ilmaisevat kapinallisuutta aikuisia kohtaan ja tukevat siten lasten itsenäistymispyrkimyksiä. Kun säännöt sovitaan ja koetaan ryhmän omiksi vaatimuksiksi, ne voidaan hyväksyä aivan toisella tavalla kuin aikuisten rajoitukset. Lastenperinteeseen kuuluu olennaisena osana myös aikuisten kieltä-

miä ja paheksuvia muotoja. Lapset tietävät hyvin, mitä heidän vanhempansa pitävät sopimattomana, ja vaikenevat siksi tästä aihepiiristä näiden läsnä ollessa. Julkisuuteen kuulumattomien asioiden jakaminen synnyttää aina yhteenkuuluvuuden tunteen. Toisaalta raja lasten ja aikuisten kulttuurin välillä on häilyvä, ja kouluikäisten oma kulttuuri onkin melko samanlaista maissa, joiden kulttuurimuodot ja yhteiskuntarakenteet ovat samankaltaisia. Ikäryhmäkulttuuri on aina osa ympäröivää laajempaa kulttuuria. (Virtanen 1970, 15–23; 1972, 232–233.)

Itse lapsen, ja varsinkin varhaisnuoren tai nuoren, kannalta oma ikäryhmä – kaveripiiri ja sisarukset – on tärkein instituutio, jonka kautta hänen suhteensa kulttuuriin määrittyy. Ikäryhmä tarjoaa normatiivisen mallin tyttöjen tai poikien kulttuurille, eivät vanhempien ja opettajien esimerkit. Vaikka esimerkiksi miehen mallia ja varsinkin isän asemaa pojan roolimallina korostetaan, hän ei kuitenkaan ole se, ”joka leikkii intiaania hurjasti kiljuen tai kaatuu tahallaan koulunpihalla tyttöjen hyppynaruun” (Virtanen 1980, 48).

Ikäryhmänsä ja sukupolvensa, oman vertaisryhmänsä, kanssa lapsi jakaa oman maailmansa, luo lasten omaa kulttuuria, harrastaa tai edetta ja kokee aikansa kulttuurin yleiset, yhteiset ilmiöt. Vertaisryhmä tasoittaa erilaisten vanhempien ja perheiden antamaa kasvatusta, tukee itsenäistymistä ja välittää arvoja. Ikätoverit opettavat lapselle sen, mikä on oikeaa tytön ja pojan elämää ja ihailtavaa nimenomaan populaarikulttuurin saralla, esimerkiksi ehdottomasti katsottavat tv-ohjelmat, parhaimmat sarjakuvat ja suosituimman musiikin. (”Kulttuuri kasvaa lapsissa” 2002, 19–20; Virtanen 1980, 49; 1972, 231.)

Kuten edellä mainittiin, sukupolven ohella sukupuolella on suuri merkitys vertaisryhmän kulttuurissa: tyttöjen ja poikien ulkoiset tyyli- ja esineet ja harrastukset poikkeavat toisistaan etenkin varhaisvuosina, jolloin tyttöjen ja poikien fyysiset erot ovat kaikkein näkyvimpiä. Lasten ja nuorten käyttäytymisen kaavamaisuus on tiukasti sidoksissa ikään ja sukupuoleen, ja vertaisryhmä ohjaa konservatiivisesti lasta leikkimään ”oikealla tavalla” jotakin leikkiä. (Virtanen 1970, 12–13.)

Lasten oma kulttuuri ohjaa yhteisön normien mukaiseen sopivaan sukupuoliseen roolikäyttäytymiseen (Virtanen 1972, 69). Institutionaalisoitu kulttuuripoliittinen puhe sen sijaan viittaa yleiseen ja sukupuolettomaan lasten- ja nuorisokulttuurin kohderyhmään. Lasten- ja nuorisokulttuuripoliittikan kohderyhmän ikähaitarikin on laaja: alle kouluikäisestä 17-vuotiaaseen tai 29-vuotiaaseen nuoreen, sen mukaan puhutaanko alaikäisistä lapsista, vai lapsista ja nuorista.

Lapsella ja nuorella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa. Käytännössä tämä ei toteudu: *Lapsen kasvuolot Suomessa* -tutkimushankkeen tutkimustulosten mukaan lapsi ei yksilönä tule riittävästi kuulluksi edes lapsille ja perheille tarkoitetuissa palveluis-

sa¹⁷. Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet lapsi- ja perhepoliittisessa päätöksenteossa ovat hyvin marginaaliset, mikä heijastaa yhteiskunnallisen sukupolvijärjestelmän valtarakenteita: lasten ja nuorten asema on aikuisiin nähden alisteinen. Tilanne kulttuurin alalla ei ole toisenlainen, vaikka esimerkiksi valtiollinen lastenkulttuuripoliittikka ja sen tukeminen perustuukin lähtökohdiltaan nimenomaan kohderyhmään – lapsiin ja nuoriin. Miten lastenkulttuuripoliitikassa ja sitä koskevissa valinnoissa ja päätöksenteossa näkyvät lasten ja nuorten mieltymykset, kenen suusta kuuluu lastenkulttuurin ääni?

Lasten ja nuorten omaehtoinen kulttuuri on pääosin suullista perinnettä tai muuten vertaiskontakteissa välittyvää tietoa ja taitoa. Suomessa tyttöjen ja poikien oman kulttuurin kartoittamisessa on Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitoksella vankat ja kansainvälisesti tunnetut perinteet: folkloristiikan professori Leea Virtasen laajat tutkimukset ajoittuvat juuri suomalaisen lastenkulttuuripoliittikan syntyäikoihin, 1960-luvun loppupuolelle. Selvitykset lasten omasta kulttuurista tehtiin nimenomaan empiirisissä kenttätutkimuksissa lasten itsensä parissa eikä esimerkiksi kasvattajia haastatteleamalla (Virtanen 1970; 1972; 1978). 1970-luvun puolivälissä Suomen Akatemian tieteellistä tutkimusta rahoittavista hankkeista ainoa lapsiin ja kulttuuriin liittyvä tutkimus – sekä silloisessa Humanistisessa että Yhteiskuntatieteellisessä toimikunnassa – oli Virtasen kolmivuotinen hanke tyttöjen ja poikien perinnäisistä suhteista ja lasten pihariitaisuuksista (Liikanen 1975, 6–7). Nämä lasten keskinäisiin riitelyihin liittyvät tutkimushankkeet ovat uranuurtajia myös esimerkiksi kouluksaamista käsittelevässä tutkimuksessa.

Osa lastenperinteestä on siirtynyt kulttuurista toiseen muuttumattomana jo vuosisatojen ajan. Samalla perinne tietenkin muuntuu kunkin aikakauden ja ympäristön erityistarpeita vastaavaksi, ja syntyy ajalle tyypillisiä ja lyhytikäisiä muoti-ilmiöitä. Folkloristiikan (silloisen suomalaisen ja vertailevan kansanrunoudentutkimuksen) oppiaineessa on tehty 1960–1970-lukujen vaihteesta alkaen useita lastenkulttuuria kartoittavia tutkimuksia ja opinnäytteitä. Yksi varhaisimmista lastenperinteen tutkimuksista on Joensuun yliopiston nykyisen perinnettutkimuksen professorin Seppo Knuutilan monivuotinen taupaustutkimus erään kouluikäisen tytön hallitsemasta perinteestä (Knuutila 1971, 1974, 1977).

Knuutilan tutkimuksen voi lukea tämän päivän näkökulmastakin menetelmältään ja aiheeltaan tuoreena tyttötutkimuksena, jota ei tuolloin vielä tutkimusperinteen ohuuden vuoksi osattu luokitella omaksi tutkimusalueeksi. Mielenkiintoiseksi tutkimuksen tekee myös sen monipuolisuus ja perusteellisuus 1970-luvun lapsuuden kuvaajana eli juuri sen ajanjakson ja kohteen, johon suomalainen lastenkulttuu-

---

17 Ks. ITLA – Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiö, www.itla.fi.

ripolitiikka alun perin syntyi ja suuntautui. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoihin (kansanrunousarkiston äänite-, kuva- ja käsi- kirjoitusarkistot) on tallennettu satoja tuhansia muistiinpanoja lasten omasta kulttuurista, mikä on ollut professori Leea Virtasen ohella lastenperinteen tutkija Ulla Lipposen laajan empiirisen tutkimustyön ansiota.

Ilmeisesti lapsuuteen ja sen tutkimiseen yleisesti liitettyjen aikuislähtöisten kasvun, kehityksen ja suojelun käsitteiden vuoksi jo 1960–1970-luvuilla tehdyt antropologiset lastenkulttuurin tutkimukset eivät ole saavuttaneet laajaa tietoisuutta: ”Tällaista lasten kuuntelemista ja lasten oman kulttuurin ilmentymien tutkimista kohtaan on virinnyt kiinnostusta vasta viime vuosina.” (”Kulttuuri kasvaa lapsissa”... 2002, 17; Riihelä 1996.) Humanistinen, kulttuurintutkijoiden tekemä lapsitutkimus ei ole saanut huomiota, vaikka se keskittyykin nimenomaan tavalliseen ja positiiviseen lapsuuteen tai nuoruuteen, siihen elämään, jota noin 80–95 prosenttia (arvioituna erilaisilla pahoinvoinnin mittareilla) lapsista ja nuorista viettää.

Suomessa lapsitutkimus on kasvatustieteiden ohella vahvasti sosiaali- ja terveystieteiden hallitsemaa. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesissa on useita erillisiä osastoja ja työryhmiä, jotka tuottavat lapsuutta ja nuoruutta koskevia selvityksiä ja suosituksia. Tämä vaikuttaa lapsuuteen liittyvän julkisen tiedon näkökulmaan painottamalla lapsuuden sosiaalisia ja terveydellisiä epäkohtia sekä niiden ennaltaehkäisyä ja hoitoa. Näissäkin hankkeissa käsitellään toki kulttuuria, esimerkiksi taide esitellään yhdeksi suositeltavaksi terapiamuodoksi ja eheyttäjäksi vammautuneille lapsille tai lastenkotilapsille.

Yhteiskuntatieteellisissä lapsuustutkimuksissa yleistivät vasta 1990-luvulla menetelmät, joissa lapsia itseään kuunneltiin heitä koskevissa asioissa, niin sanottujen asiantuntijoiden sijaan. Vanhoissa tutkimuksissa näkökulma ja määritelmät esitetään tiukasti aikuisuudesta käsin, ja ne perustuvat paradigmaan, jonka mukaan: ”On havaittavissa, että usein lapsuutta ja nuoruutta koskevissa tutkimuksissa nämä ajanjaksot nähdään nimenomaan valmistautumisena ja kehittymisenä, ikään kuin ihmisen varsinainen tarkoitus olisi olla keskiikäinen” (Virtanen 1980, 46). 1980–1990-luvun vaihteessa syntynyt niin sanottu uusi lapsitutkimus kritisoi näkökulmaa, jossa lapsuus määritellään toisena, vajaan ja epärationaalisen tulemisena joksikin, aikuiseksi kasvamisen aikana. Uudessa lapsitutkimuksessa paradigma siirtyi kehityspsykologiaan nojaavasta ”luonnollisesta”, evolutionistisesta lapsuuden määrittelemisestä kohti sosiaalisesti konstruoitua lapsuutta. (Strandell 1992; Alanen & Bardy 1990.)

Aiemmassa lapsuusdiskurssissa näkökulma on ollut sukupolvijärjestelmän mukaisesti hierarkkinen: korkeammalla yhteiskunnallisella tasolla olevien ääni kuuluu, ja polttopiste on nimenomaan aikuisten

jälkeläisissä ja näiden jälkeläisten saattamisessa tasapainoiseen aikuisuuteen. Ennen uutta lapsuustutkimusta näkökulma ei ollut sinänsä lapsissa tai lasten kokemuksissa, vaan lapset ovat jotain aikuisille kuuluvaa, aikuisten ja varsinkin perheiden omaisuutta. Virtasen 1970-luvulla esiintuoma lasten oma asiantuntemus ja kyky vastata heitä koskeviin kysymyksiin itse, samoin kuin näissä tutkimuksissa tavoitettu lasten rikas omaehtoinen leikkikulttuuri, on jäänyt lapsitutkimusten marginaaliin. Tutkimus ei ilmeisesti saanut aikanaan suurta julkisuutta. Esimerkiksi Lastenkulttuuritoimikunnan mietinnössä vuodelta 1979 todetaan: "Näyttää olevan kasvamassa uusi leikikön sukupolvi." Komiteanmietinnössä lasten leikit nähdään ainoastaan hosuvina, väkivaltaisina, mekaanisina ja värittäminä. Huolta kannetaan siitä, että lasten ja aikuisten maailmat ovat eriytyneissä, eivätkä lapset enää saa leikkimalleja aikuisten työympäristöstä, ja että perinteiset leikkimallit suorastaan kokonaan puuttuisivat lapsilta (Lastenkulttuuritoimikunnan... 1979, 41.) Ja päinvastoin kuin Virtasen tutkimusmenetelmissä: "Lasten kulttuuriharrastusten tutkiminen on pitkälti keskittynyt yli 10-vuotiaisiin, mikä johtuu jo puhtaasti tutkimusteknisistä syistä. Tietojen hankkimisessa täytyy nojautua lasten vanhempiin ja opettajiin." (Lastenkulttuuritoimikunnan... 1979, 42.)

Lasten oman nykykulttuurin kartoitus edellyttää empiiristä tutkimusta ja lapsen oman äänen kuuntelemista. Empiiristä lapsitutkimusta ei toki pidä ohittaa kahdessa muussakaan lastenkulttuurin osaluueessa: sekä lasten suhteessa kulttuuriin yleisesti että erityisesti rajattuun lastenkulttuuriin. Olisi tärkeää pohtia, miten voimakkaana lapsen oma ääni ja pyrkimykset kuuluvat yleisen kulttuurin kentällä tai edes oman perheen sisäisissä taide- ja kulttuuriharrastusten valinnoissa. Arvostavatko lapset itse sitä kulttuuria, jonka pariin aikuiset heidät ohjaavat vaikkapa koulun taidenäyttelykierroksilla tai tanssiopiston balettitunneilla? Voiko lasten todellista kulttuurisuhdetta ja omia kulttuurimieltymyksiä mitata sillä, kuinka usein päiväkotilapset tai lukiolaiset viedään katsomaan teatteriesityksiä tai kuinka monta viikkotuntia on varattu taide- ja taitoaineille tai kuinka moni alueen lapsista käy soittotunneilla?

Erilaisilla mittauksilla saadaan lähinnä tietoa niistä resursseista, joilla aikuiset pyrkivät välittämään jälkipolville taidetta ja kulttuuria. Ne eivät ehkä mittaa lapsen omia taidesenteita ja kulttuuriarvoja, vaan taiteen ja kulttuurin siirtämistä uusille sukupolville. Kulttuurin olemuksellinen perusedellytys on, että kulttuuri siirtyy ja säilyy. Mutta sitä taidetta ja kulttuuria, jonka tuottajina ovat lapset ja nuoret itse, ei yleisesti arvosteta kovinkaan korkealle. Päinvastoin, esimerkiksi useimpien kaupunkien vuosittaisissa talousarvioissa merkittävä osa on varattu nimenomaan lasten ja nuorten visuaalisen katutaiteen esittämiseen ja poistamiseen, ei harrastuksen lisäämiseen. Tämä lasten ja nuorten arvostama urbaani kulttuurimuoto on luokiteltu laittoman

”töhryn” kategoriaan, ja nuoret graffitien maalajat voidaan tuomita vankeuteen. Myös skeittipaikkojen rakentaminen ja ylläpitäminen ovat osoittautuneet kaupungeille ja kunnille ylivoimaiseksi tehtäväksi, samoin kuin pienempien yhteisöjen (esim. kaupunginosien) nuorisotilojen toiminnan jatkaminen. Julkista tilaa hallitsee aikuisten omistama markkinaviestintään orientoitunut ääni- ja kuvamaisema.

Tässä yhteydessä olisi aiheellista pohtia laajemmin myös sitä, kuinka paljon varsinaisissa lapsille tuotetuissa taide- ja kulttuuripalveluissa on pyydetty palautetta kohderyhmältä itseltään. Mihin juuri tämän päivän tytöt ja pojat eläytyvät ja samastuvat, mitä aikuisten esittämä lastenkulttuuri heille merkitsee? Ovatko lapset sekä yleisessä että lapsille rajatussa kulttuurissa ainoastaan kohteita? Useimmilla aikuisilla lienee mieli- ja muistikuvia ihanteellisesta, kultaisesta lapsuudesta, joka muistuttaa omien vanhempien tai isovanhempien ikäpolven ”violetta” lapsuutta. Tätä ihannekuvaa pyritään kulttuurin avulla uusintamaan. Lapsia ja nuoria saattaa kuitenkin häiritä se, että vanhemmat tungettelevat heidän alueelleen ja sekaantuvat lasten omaan kulttuuriin. Tärkeintä lapsille ja nuorille omaksi ainutlaatuisiksi persoonaksi kehittymisessä ovat nimenomaan vertaisryhmät, toiset lapset ja nuoret (Virtanen 1970,14; Herron & Sutton-Smith 1971; Kytömäki 1999; Harris 2000; Corsaro 2005). Vaikka aikuisen valtaisi vastustamaton halu heittäytyä lapseksi jälleen, ovat lasten ja aikuisten erot lapsille itselleen täysin selviä: ”Kuluneet vuodet eristävät aikuisen pihan salaisesta maailmasta tehokkaammin kuin pisinkään maantieteellinen matka” (Virtanen 1970, 32).

Lasten oma kulttuuri ei ole olemassa siksi, että se olisi hyödyllistä tai että se valmistaisi aikuisuuteen ja sosiaalistaisi näin yksilöä. Ikäryhmän toimintaan osallistutaan, koska se on hauskaa. Lasten kulttuureissa kaikissa yhteiskunnissa on aineksia, jotka ovat olemassa vain huvin vuoksi, ja lapset itse arvostavat nimenomaan huvia ja hauskuutta. Mutta eri tieteenalat tutkivat lapsia vakavan huolestuneina, ja tutkijat painottavat epäkohtia, laiminlyöntejä ja vaaroja unohtaan muun muassa lasten huumorin ja leikinlaskun. Lasten leikkejäkin tutkitaan usein siltä kannalta, mihin taitoihin ne lapsia kasvattavat tai mitä ei-toivottuja käytöksen piirteitä leikin avulla voi paljastaa ja korjata. Vaikka aikuisetkin pilailevat, on leikkimielinen pilailunhalu se tekijä, joka ehkä ratkaisevasti erottaa lasten oman kulttuurin aikuiskulttuurista. Kuitenkin viime vuosikymmeninä on ilmestynyt lukuisia tutkimuksia lasten pahoinvoinnista, masennuksesta, väkivaltaisuudesta ja aggressiivisuudesta, ei niinkään paljon vaikkapa leikinlaskusta. (Vrt. Virtanen 1980, 49/Goodman 1970.) Lasten hulluttelu, huumori tai pelleileminen on ilmeisesti liian triviaalia vakavasti otettavan tutkimuksen aiheeksi. Aikuisten suhtautuminen lapsiin on parhaimmillaankin edelleen varsin alentuvaa (vrt. Virtanen 1970, 22).

Kulttuurisuojaa roskakulttuuria vastaan

Suomalaisen taidepolitiikan juuret ulottuvat 1800-luvun lopun nationalismiin, kansallisuus- ja kansansivistysaatteeseen. Kansallinen yhtenäisyys perustuu fennomaanien, eli lähinnä ruotsinkielisen sivistyneistön, luomaan karelianistiseen kulttuuripohjaan, johon liittyivät suomenkielinen kirjallisuus, teatteri, ooppera sekä suomalaiset kuvataiteen ja taidemusiikin tekijät. Nimenomaan kansallisuusaatteen aikoihin kansainväliset yhteydet olivat kuitenkin erittäin vilkkaat muun muassa kuvataiteilijoiden keskuudessa, ja tarkoituksena olikin näyttää, että kansainvälisen tason taiteilijoita ja taidetta syntyy myös suomen kielellä. Valtiollisen taiteen tukipolitiikan taustalla vaikuttaneen nationalismin ja kansansivistysaatteen mukaisesti laajat kansanosat tuli valistaa arvostamaan eurooppalaisen sivistyneistön taidetta. Valtiollisten taidelaitosten verkostot huolehtivat kansan opettamisesta. Aiempaa vielä systemaattisempi ja kokonaisvaltaisempi kulttuuripolitiikka syntyi 1900-luvulla, nimenomaan 1960–1970-lukujen vaihteen yhteiskunnallisen murroksen aikaan. (Alasuutari 1996, 216–218.)

Sivistyneistö ”löysi” lapset 1900-luvulla, jota onkin sanottu lapsuuden vuosisadaksi (Key 1900). Lapsia alettiin kohdella omana ryhmänään, ei vain vähäväkisinä pienoisaikuisina. Agraari-Suomessa lapset olivat kuitenkin vielä tärkeä osa työvoimaa. Suuret lapsiperheet olivat itsestäänselvyys, eikä yksittäisiin lapsiin kohdistettu kunnianhimoisia kasvatustavoitteita. Maaseudun torpissa kuri, esimerkiksi siisteydskasvatus, oli toisenlaista kuin kansakoulu- ja kaupunkiympäristössä. Perinteiset kasvatusmenetelmät perustuivat lasten hyväuskoisuuden ja tietämättömyyden kitkemiseen muun muassa erilaisin hännäys- ja nolaustavoin. Lasten kustannuksella huviteltiin julkisesti, koska nokkeluus ja oveluus ovat olleet keskeisiä ja tavoiteltavia arvoja. (Ks. esim. Virtanen 1988.)

Lastenkulttuurin käsite syntyi 1960- ja 1970-lukujen taitteessa¹⁸, jolloin ilmestyi myös laajoja yleisesityksiä lapsuuden historian tutkimuksista (Pulma 1992, 50). Yhdysvaltalaisen Neil Postmanin mukaan historioitsijat ja yhteiskuntakriitikot tuottivat tusinoittain laajoja tutkimuksia lapsuuden historiasta, koska ”miltä tahansa alalta kirjoitetaan parhaat historiikit sitten, kun tapahtumat ovat päättyneet, kun kuvattava aikakausi on loppumassa, kun on todennäköistä, ettei uutta loistokautta tule” (Postman 1985, 13).

---

18 Tuolloin lastenkulttuuri tarkoitti esim. laadukasta lasten ja nuorten kirjallisuutta, jonka varassa syntyivät mm. kuvitustaide ja satuelokuvat (Laukka 2006, 9). Lastenkulttuuri muodosti vastakohtan rappiotaitteelle (vrt. esim. sarjakuva, rock-musiikki, ks. esim. Kauranen 2008), jonka katsottiin turruttavan ja tuhoavan lapset.

Postmanin 1980-luvun postmodernismia ja jatkuvuuksien kiistämistä edustavan ajattelun mukaan lapsuus tutkimuskohteena on löytynyt vasta kun koko käsite on menettämässä merkitystään ja lapsuus katoamassa. Huoli viattomaan lapsuuteen kohdistuvista myllerryksistä tunnettiin myös 1960–1970-lukujen vaihteen Suomessa, ja lastenkulttuuri-puheen taustalla vaikuttivat ajanjakson suuret muutokset elinkeinorakenteessa: maaltapako ja kaupungistuminen, kohonnut elintaso sekä tiedonvälityksen, ennen kaikkea television, kautta tulleet vaikutteet. Televisio toi koko maailman aikaisempaa lähemmäksi, myös lasten ulottuville, suoraan koteihin.

Televisio ja muu massakulttuuri sekä kulttuurin tallennus- ja välitystekniikan laajentuminen joukkotiedotuksen keinoin, *monistaminen ja mekaaninen jäljentäminen*, koettiin 1960-luvulla yleisenä kulttuurisena huolenaiheena ja ongelmana. Kokemusten välineellistäminen ja monistaminen nähtiin uhkana kansalliselle kulttuurille. Taidepoliittisissa kannanotoissa tekniset välineet ja kansainväliset vaikutteet, siis taltiointi ja levityskanavat sinänsä, esiintyivät kulttuurin laadun uhkana – välitettyjen kulttuurituotteiden sisältöihin ei välttämättä otettu kantaa (Ahponen 1994, 102).

Asenteet muuttuivat siirryttäessä agraari-Suomesta kaupunkien moniarvoisiin asumalähiöihin. Monet tasa-arvoisuuteen tähtäävät liikkeet vaikuttivat ajan poliittisessa keskustelussa: harjoitettiin perhedemokratiaa ja kouludemokratiaa; sukupuolten ja yhteiskuntaluokkien tasa-arvoa peräänkuulutettiin. Perheiden lapsiluku pieneni kaupungistumisen ja kehittyneen raskaudenehkäisyn myötä. Naisten palkkatyö lisääntyi, ja 1970-luvun puolivälissä painotettiin perhepoliittisia uudistuksia, esimerkiksi vahvistettiin päivähoitolaki (36/1973). Vuodesta 1948 maksettuja lapsilisiä alettiin 1970-luvulta alkaen vähitellen korottaa aina 1990-luvun lamavuosiin asti.

Vaurastumisen ja vapaampien asenteiden ilmapiiri vaikutti voimakkaasti muun muassa kulutustottumuksiin. Korkeakulttuurin kuluttamiseen oli aiempaa enemmän mahdollisuuksia ja rahaa riitti myös yhä arvokkaammiksi käyville lapsille: 1960-luvulta lähtien syntyvyys aleni ja vuonna 1973 syntyi koko 1900-luvun pienin ikäluokka¹⁹. Koulutukseen uskottiin vahvasti, alettiin puhua aikuiskasvatuksesta, rauhankasvatuksesta ja taidekasvatuksesta.

Pirkko-Liisa Ahponen kuvaa 1970-lukua kulttuurin sosiaalisen kehittämispolitiikan ajaksi: kulttuurin aktivointi ilmaantui kulttuuripolitiikan tehtäväksi kulttuuriperinnön säilyttämisen rinnalle. Taiteen harrastamista tärkeämpänä oli asiantuntevan taideyleisön kasvattaminen. Julkisen vallan vastuu kulttuurin demokratisoinnista lisääntyi. Kulttuurin demokratisoinnilla tarkoitettiin vastaanottajien tasa-arvoista kohtelua ja kulttuurin kuluttamisen esteiden poistamista.

---

19 56 787 lasta. (Lähde: Tilastokeskus).

Demokratisointi laajensi kulttuuripolitiikan alaa ja kohteita. Kulttuurin demokratisointiajattelulle antoivat lähtökohtia Unescon konferenssi Venetsiassa vuonna 1970 ja Helsingissä vuonna 1972 järjestetty Eurocult-konferenssi. Niissä tähdennettiin kansalaisten oikeutta osallistua kulttuuriin ja julkisen vallan vastuuta kulttuurin saatavuudesta. Konferenssit korostivat myös kulttuurihallinnon koulutusta ja tehtäviä, taiteilijan asemaa yhteiskunnassa sekä kulttuuriyhteistyön mahdollisuuksia. (Ahponen 1994, 103.)

1970-luvun kulttuuripolitiikassa vaadittiin kaikille toisistaan eriytyneille ryhmille ja yhteiskuntaluokille tasa-arvoisia oikeuksia nauttia kohonneesta elintasosta ja kulttuurista. Niin tyhjenevillä peräkyllillä asuvien, juurettomien lähiöasukkaiden, työväenluokan, vammaisten kuin eläkeläistenkin tuli saada osallistua kulttuurielämään tasa-arvoisina kansalaisina. Mikseipä siis myös alaikäisten ryhmän. Toisaalta yhteiskunnallinen murros aiheutti myös huolta lapsuuden muuttumisesta, jopa sen loppumisesta (Lastenkulttuuritoimikunnan... 1979, 41).

Kulttuurin demokratisoinnin taustalla vaikuttanut huoli lapsista ei kuitenkaan vahvistanut varsinaista kulttuuridemokratiaa eli erilaisten osakulttuurien arvostamista tasaveroisina. Lasten omaa kulttuuria ei vahvistettu ja kohdeltu yhtä arvokkaana kuin kansallista, aikuislähtöistä valtakulttuuria. Aikalaiskäsitysten mukaan lastenkulttuuri oli ajautumassa kaupallisen roskakulttuurin tielle. Vain ”kaupallisuuden mörkö” tarjosi vaihtoehdon saduille ja arkirealismille, joita aikuiset lapsille muuten esittivät (Alho 1971). Suomalaiseen keskusteluun lastenkulttuurin uhanalainen tila nousi vuonna 1968 ruotsalaisen Gunilla Ambjörnsonin *Skräpkultur åt barnen* -kirjan myötä, jonka Tuula Ikonen ja Kari Vajjärvi tuoreeltaan suomensivat ja toimittivat Suomen oloja vastaavaksi Kulttuuririhkamaa lapsille -kirjaksi (ks. Laukka 2006, 9/Ambjörnson et al. 1969).

Kulttuuritoimintakomitean mietinnössä vuodelta 1974 ilmenee kulttuurin hierarkkisuus ja käsitys eri kulttuurin osa-alueiden eritasoisesta laadukkuudesta. Mietinnössä monistettu taide (elokuva, äänilevy, kirjallisuus ja viihdelukemistot) kulttuuritoiminnan osa-alueena aiheutti huolta erityisesti juuri ulkomaisen aineiston suuren osuuden vuoksi (Kulttuuritoimintakomitean mietintö 1974:2, 30), kuten oli tapahtunut jo aiemminkin (ks. Valtion taidekomitean mietintö 1965). Näyttää myös siltä, että teoksen muodon lisäksi sen tekijää painotettiin enemmän kuin yleisöä ja kulloisenkin taideteoksen varsinaista muotoutumista ja käsitteellistämistä yleisön kokemuksissa. Sekä monistetussa että ainutkertaisessa esityksessä jokainen vastaanottokerta on kuitenkin aina ainutlaatuinen ja teos olemassa viime kädessä vasta vastaanottajassa.

Voipaalan taidekeskuksen ja lastenkulttuurikeskuksen perustaja ja toiminnanjohtaja Maria Laukka kuvaa 1960–1970-lukujen vaihdetta:

Asetelma oli mustavalkoinen: ”skräpkultur”, kulttuuririhkama, nimettiin vastakohtaksi hyvälle, uhanalaiselle lastenkulttuurille. Hyvä, uhanalainen, tarkoitti esimerkiksi laatukirjallisuutta lapsille ja nuorille. Hyvän kirjallisuuden varassa olivat syntyneet kuvitustaide, teatteriesitykset, baletit ja satuelokuvat. Ongelmana vain oli, että ne eivät vastanneet muuttunutta todellisuutta. Väliin iski uusi elinvoimainen laji, jota silloin sanottiin kioskikirjallisuudeksi, monikansalliseksi massatuotannoksi ja piilovaikuttamiseksi. Entisestä maailmasta oli jäljellä vielä 1970-luvun murroksessa usko kasvattajan mahdollisuuksiin säädellä lastenkulttuurin valintoja ja vaikutuksia. (Laukka 2006, 9–10.)

Yhtenä suurimmista ja arveluttavimmista massatuotannon roskakulttuuria ja piilovaikutuksia lapsuuteen levittävästä kanavista nähtiin televisio. 1960-luvulla yleistynyt televisionkatselu on aiheuttanut yhteisesti jaettuja huolen ja voimattomuuden tunteita. Esimerkiksi Valtion elokuvatarkastamo, joka toimii nimenomaan lastensuojeluelimenä opetusministeriön alaisuudessa, piti jo 1960-luvulla tv:n ohjelmatarjontaa suuritöisenä sensuroida²⁰. Kun laki elokuvien tarkastuksesta (300/1965) säädettiin vuonna 1965, televisio-ohjelmien ennakkotarkastus jätettiin lain ulkopuolelle.²¹

Varsinaista suomen- ja ruotsinkielistä lastenohjelmaa 1960-luvun lopun televisiolähetyksissä tarjottiin yhteensä 12–14 tuntia viikossa, siis keskimäärin alle kaksi tuntia päivässä (Ambjörnsson et al. 1969, 148). Suosituimmat televisio-ohjelmat oppikoulun ensimmäisen luokan (vastaa peruskoulun viidettä luokkaa eli noin 11-vuotiaita) oppilaiden keskuudessa vuonna 1968 olivat: Tarzan, Pyhimys, Lahjomatomat, Spede Show ja Me Tammelat (Ambjörnsson et al. 1969, 152). Vain kaksi jälkimmäistä ohjelmasarjaa ovat kotimaista, suomeksi puhuttua tuotantoa. Kaikista näistä Tarzan lienee lähinnä seikkailullista lastenohjelmaa, muut ovat aikuisillekin tarkoitettua toimintaa, viihdettä ja draamaa. Kaikki suosikkiohjelmat ovat kaukana aikakauden poliittisen ilmaston ihanteellisesta lastenohjelmasta, jota esimerkiksi Tšekkoslovakian lapset vuonna 1967 näkivät: reportaaseja rautakavosten työntekijöistä tai historiallisia dokumentteja kuten Venäjän työläisten kamppailu tsaarinvaltaa vastaan (Ambjörnsson et al. 1969, 153).

Toki Suomessakin esimerkiksi Niksulan TV:n ”Vihannesvallankumous” välitti lapsille perusidean vallansiirron mahdollisuuksista

20 Mainittakoon, että 1960–1970-lukujen vaihteessa Suomessa lähetettiin ohjelmaa vain kahdella televisiokanavalla, joista toisen verkko ei kattanut kuin Etelä-Suomen. Molempien kanavien päivittäisestä lähetysajasta suuri osa oli niin sanottua virityskuvaa. Tuolloin Valtion elokuvatarkastamon tehtävien keskiössä oli muutakin kuin lastensuojeluintressit kuten ulkopoliittinen sensuuri ja julkisen moraalien ylläpito (Laki 1175/1945).

21 Valtion elokuvatarkastamo 60 vuotta. www.vet.fi/tiedote/Tiedote2006/VET60.htm.

yleislakkoineen – aloitteellisen Punajuuren ja puhetta johtaneen Kurkun avulla (Ambjörnsson et al. 1969, 145). Vallankumous-käsite tuli suomalaislapsille tutuksi myös esimerkiksi kotimaisessa lastenkirjallisuudessa: Vihreä vallankumous -kuvakirjassa (Krohn & Krohn 1970) lapset vastustavat autojen ja liikenteen valtaa ja puolustavat luontoa.

Määrätietoinen 1960-luvulla alkanut taidepolitiikka oli osa julkisen vallan harjoittamaa demokraattista ja hyvinvointivaltion normit täyttävää yhteiskuntapolitiikkaa. Vuonna 1968 astui voimaan laki taiteen edistämisestä (328/1967). Alueellinen ja sosiaalinen tasa-arvoisuus koski myös lapsia ja oli osa taidepolitiikan suurta kansansivistyslinjaa. Kansalaisten kasvattaminen ja kehittäminen nähtiin laajassa tasa-arvon viitekehyksessä, mikä johti 1970-luvulla, Kulttuuritoimintakomitean työn pääteeman mukaisesti, puheeseen ”kulttuuriaktiivisuuden lisäämisestä.” Kulttuuripolitiikan keskeinen arvo ja tavoite oli kansalaisten kulttuuriaktiivisuus, ja kansalaisten kasvattamis- ja kehittämiselvöityksen toimintaedellytyksinä nähtiin taiteilijoiden apurahajärjestelmät ja taidelaitosten valtionapu. (Ks. Alasuutari 1996, 221–222.)

Kulttuuritoimintakomitean mietinnön mukaan lapsille ja varhaisnuorille tarkoitettu kulttuuritarjonta oli 1970-luvun alussa määrältään riittämätöntä ja usein myös tasoltaan heikkoa. Komitea piti tärkeänä lapsiin suunnatun kulttuuritarjonnan voimakasta määrällistä ja laadullista lisäämistä sekä toisaalta edellytysten parantamista lasten luovuuden ja omatoimisuuden esiin pääsemiselle kulttuurin alueella. Mietintö muistaa myös laitoshoidossa olevat lapset ja ehdottaakin lapsiin liittyvää kokeilutoimintaa ”sosiaaliviranomaisten, kunnan kulttuurilaitosten sekä lapsipsykologista ym. asiantuntemusta edustavan tutkijaryhmän yhteistyönä.” (Kulttuuritoimintakomitean mietintö 1974: 2, 175–176.)²²

Kulttuurin kulutusmahdollisuuksien demokratisoinnin ohella 1970-luvulla kiinnitettiin kulttuuripolitiikassa suurta huomiota laatuun, lastenkulttuurinkin osalta. Kulttuuridemokratia ja moniarvoisuuden hyväksyminen eivät koskeneet lasten omaehtoista tai monistettua kulttuuria. Kansallinen ja ei-kaupallinen tuotanto edustivat laatua. Tämä voidaan tulkita myös niin, että esimerkiksi suuren yleisön suosion saavuttavat menestyselokuvat ovat taloudellisesti tuottavia eli kaupallisia, eivätkä siksi edusta laatua vaan roskakulttuuria. Yleisön suosio on usein tulkittu viihteen tunnusmerkiksi, ei todellisen laatuaitteen, joka on vaikeasti ymmärrettävää eikä massojen maun mu-

22 Myös vuosille 2003–2007 suunnatun opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman saatteessa korostetaan lapsuuden instituutioiden kulttuuripoliittisia tehtäviä: ”Missä määrin ja millaisin resurssein perheet, päivähoito, koululaitos ja eri instituutiot voivat toteuttaa kulttuuritehtäväänsä? Tai voidaan kysyä: kuinka tietoisia ne ovat kasvatustehtävänsä kulttuuriulottuvuudesta?” (Lastenkulttuuripoliittinen... 2003, 29.)

kaista. Suuri yleisönsuosio on nähty jopa huolestuttavana ilmiönä. (Alasuutari 1996, 224; 235; 244.) Jonkinlainen käänne yleisönsuosion ja taiteellisen laadun suhteessa tapahtui 1990-luvun lopussa Harry Potter -kirjojen myötä²³. Kirjasarjan suurena ansiona lastenkulttuurin alueella pidetään sen vaikutusta tietokonesukupolven nuorison, erityisesti poikien, lisääntyneeseen kiinnostukseen kirjallisuutta kohtaan. Suuret myyntiluvut eivät enää 2000-luvulle tultaessa huolestuttaneet laatukulttuurin puolustajia samalla tavalla kuin vielä vuosikymmen aikaisemmin.

Yhteispohjoismainen lastenkulttuuripolitiikan työryhmä pohti laajasti television merkitystä lastenkulttuurille vuonna 1978. Konkreettisisissa toimenpide-ehdotuksissaan pohjoismaisen kulttuuritoiminnan kentän parantamiseksi ryhmä vaatii lasta ja kulttuuria käsittelevän tutkimuksen vahvistamista. Raportissa ehdotetaan yhtenä tutkimushankkeena työryhmän perustamista ”lasten kulttuuriaktiiviteetin vertailemiseksi sellaisten alueiden kesken joissa on televisio ja joissa ei sitä ole (esim. Svolveer Norjassa ja Torshavn Färsaarilla). Ehdotetun hankkeen päätarkoituksena olisi hankkia tietoa television vaikutuksesta lapsiin eri ikäryhmissä”. Raportissa on myös erillisenä liitteenä tutkimus lasten ja nuorten radio- ja tv-ohjelmien kehityksen ongelmista sekä ongelmista, jotka liittyvät lapsen suhteeseen televisioon ja muihin joukkotiedotusvälineisiin. Monikansallisen kulttuuriteollisuuden ja mainosten välityksellä siirtyvä virikkeistö ja lapsen asenteesiin erityisesti kohdistettu vaikuttaminen on raportissa huolenaiheena. Pohjoismaisen laajan tutkimustoiminnan avulla saavutettaisiin ”tarpeelliset tiedot lapsen nykyisin ilmeisesti tarvitseman kulttuurisuojan aikaansaamiseksi”. (Nordisk barnekulttuuriraport 1978, 124.)

Kulttuurisuojan aikaansaaminen ja hyvän kulttuurin pariin ohjaaminen haluttiin 1970-luvulla aloittaa mahdollisimman varhain ja järjestelmällisesti, esimerkiksi kulttuuritoimintakomitean ehdotuksessa oppivelvollisuusikärajaa laskemalla ja toteuttamalla esikoulu:

Kulttuurikäyttäytymistä koskeva tutkimus on yhtäpitävästi osoittanut sen ratkaisevan merkityksen, mikä lapsuuden aikaisilla virikkeillä on myöhemmälle kulttuurikäyttäytymiselle. Tämän vuoksi komitea pitää kulttuuriharrastuksen lisäämisen kannalta tärkeänä oppivelvollisuusikärajan laskemista ja esikoulun toteuttamista. Esikoulun opetussuunnitelmassa tulee erityistä

---

23 J.K. Rowlingin kirjoittaman Harry Potter -sarjan suomentaja Jaana Kapari sai lastenkulttuurin valtionpalkinnon vuonna 2007. Myydyimmät käännetyt lasten- ja nuortenkirjat vuonna 2000 olivat: J.K. Rowling: Harry Potter ja viisasten kivi 95 600 kpl, Harry Potter ja salaisuuksien kammio 51 800 kpl ja Harry Potter ja Azkabanin vanki 50 900 kpl. Vuonna 2006 myydyin käännetty lasten- ja nuortenkirja oli J.K. Rowling: Harry Potter ja puoliverinen prinssi 152 400 kpl. (Suomen kustannusyhdistys, www.kustantajat.fi/tilastot.)

huomiota kiinnittää ilmaisulliseen ja taideväritteeseen opetukseen. (Kulttuuritoimintakomitean mietintö 1974, 183–184.)

Ja koska Kulttuuritoimintakomitean mukaan: ”Viimeaikainen tutkimus on korostanut lapsuuden aikaisten varhaisvirikkeiden ratkaisevaa merkitystä myöhemmän kulttuurikäyttäytymisen kannalta” (Kulttuuritoimintakomitean mietintö 1974: 2, 175), olisi kulttuuripolitiikan pyrittävä kulttuuriaktiivisuuden lisäämiseen yhteiskunnassa. Kulttuuritoimintakomitean mukaan onkin:

kulttuuripoliittisesti tärkein painopisteryhmä lapset ja nuoret. Varhaiskehityksen ja virikeympäristön suuren merkityksen vuoksi olisi toimenpiteet kohdistettava mahdollisimman nuoriin ikäluokkiin, jo alle kouluikäisiin. Huomiota on kiinnitettävä perhepolitiikkaan ja päivähoidon järjestelyihin, esikoulu[-]uudistuksen toteuttamiseen sekä lapsille tarkoitetun kulttuuritarjonnan tason kohottamiseen ja valvontaan. Ennen kouluikää tapahtuneiden laiminlyöntien korjaamisessa ja uusien kulttuuritottumusten luomisessa on koulun merkitys ratkaiseva. (Kulttuuritoimintakomitean mietintö 1974, 100.)

Yli 30 vuotta kestänyt yleinen huoli lapsuuteen vyöryvästä roskakulttuurista elää edelleen vahvana. Syksyllä 2006 oli iltapäivälehdessä [www-sivuilla](http://www.sivuilla.fi)²⁴ lukijakysely: ”Onko roskakulttuuri suomalaislasten ongelma? Iso-Britanniassa hallitusta vaadittiin toimiin, jotta ’roskakulttuurin’ lyhentämää lapsuutta saataisiin taas pidennettyä. Onko lapsuus Suomessa liian lyhyt ja tuputetaanko lapsille roskakulttuuria, vai ovatko asiat täällä paremmin?” Huolen taustalla oli edellisellä viikolla Iso-Britanniassa julkaistu 110 brittiläisen opettajan, psykologin ja lastenkirjailijan avoin kirje aiheesta: ”Nyt riittää, jotain on tehtävä. Lapsemme kasvavat roskakulttuurissa ja voivat huonosti.” Roskakulttuuriksi brittiasiantuntijat kutsuvat väkivaltaista ja yliseksuaalista viihdettä ja pikaruokaa. He ovat huolestuneet masentuneiden lasten kasvavasta määrästä ja vaativat hallitukselta toimia. Lehdessä haastateltu suomalainen lastenpsykiatri Raisa Cacciatore Väestöliitosta sanoo, että myös meillä on ongelmia. Lasten psykiatriset kriisihoidot ja huostaanotot lisääntyvät jatkuvasti. ”Kaupallisuus haukkaa lapsista niin suuren osan kuin aikuiset antavat”, Cacciatore toteaa. Suurin huoli on, että lapset jätetään yksin kaupallisen, pitkälti aikuisille tehdyn viihteen armoille.

Suomessa iltapäivälehdessä kyselyyn vastasi 2 646 henkilöä, joista 73 prosenttia oli sitä mieltä, että roskakulttuuri on myös suomalaislasten ongelma. Kyseisestä lehtiartikkelista ja lukijakyselystä ei kuitenkaan ilmennyt, mikä on se historiallinen ajanjakso, jolloin lapsuus oli sopivan pituinen tai vailla roskakulttuuria ja masentuneita lapsia. Lukijakyselyä on mahdollista tulkita myös niin, että lapsuuden kulta-

24 www.iltasanomat.fi/uutiset/kotimaa/uutinen.asp?id=1236225 (18.9.2006)

aika vallitsi silloin, kun lapsia oli paljon, mutta kaikkea muuta vähän. Yleinen huoli lapsuuden lyhenemisestä liitetään usein myös nykyiseen kulutuskulttuurin, jota julkisissa keskusteluissa pidetään ylisexualisoituna ja lapsuuteen hyökkävänä.

Lasten ja median suhdetta koskevissa asenteissa on kuitenkin tapahtunut 30–40 vuodessa jonkin verran muutoksia. Television roska-vaikutus ei enää ole suurin huolenaihe, vaan televisio on jopa suosittava ja hyväksytty perheen yhteinen kulttuuriharrastus. Ylen kanavilta lähetetään arki-iltaisain, heti työpäivän jälkeen, lastenohjelmaa sopivasti niin, että vanhemmat voivat tehdä muita kotitöitä lastenhoidon sijaan tai saavat niin sanottua omaa aikaa: Pikku Kakkonen on suvereeni lastenvahti. Televisiosta on tullut ikään kuin perheenjäsen ja ”arjen perusääni” (Jokinen 2005, 119).

Vähintään yksi televisiovastaanotin on 93 prosentilla kotitalouksista. Keskimäärin kaikki suomalaiset katsovat televisiota lähes kolme tuntia joka päivä, suurin kuluttajaryhmä ovat yli 65-vuotiaat, jotka katsovat televisiota keskimäärin yli neljä tuntia päivässä. Television katseluaika lisääntyykin iän myötä: kaikkein vähiten television ääressä aikaansa kuluttavat lapset ja nuoret. 4–9-vuotiaat katsovat televisiota noin tunnin päivässä, 10–14-vuotiaat keskimäärin alle puolitoista tuntia.²⁵

Ovatko 1960–1970-luvun vaatimukset paremmista lasten tv-ohjelmista toteutuneet ja vaikuttaneet suotuisasti kehitykseen? Vastaus vaatisi tarkempaa arvotutkimusta siitä, mikä ylipäättään osoittaa tai edistää hyvää makua ja mikä on laadukasta kulttuurituotantoa. Television ohjelmatarjonnan laatuun on tässä vaikea ottaa kantaa, mutta vaikka määrä on selvästi kasvanut, lienee varsinaisten lastenohjelmien suhteellinen osuus vähentynyt. Ohjelma-aika ja televisiokanavat ovat esimerkiksi vuodesta 1967 moninkertaistuneet. Kyseisenä vuonna lastenohjelmien osuus television koko tuotannosta oli 6,1 prosenttia – yhtä suuri kuin urheiluohjelmien tuotannon (Ambjörnsson et al. 1969, 142).

Arkikokemuksen mukaan urheilua esitetään nykyisin televisiossa huomattavasti enemmän kuin lastenohjelmia, ja nimenomaan lastenohjelmat ovat niitä, joiden esitykset peruutetaan urheiluotteluiden tieltä. Toisaalta nykyistä televisio-ohjelmatarjontaa on moitittu yleisestä infantiiliudesta (kuten lähes koko nykyistä kulttuuriakin, ks. Granö 2001, 13), joten ehkä lisääntynyt television ohjelmatarjonta kokonaisuudessaan onkin nykyisin lapsille paremmin sopivaa kuin nelisenkymmentä vuotta sitten. Todennäköisempi syy television hyväksynnälle ja suoranaishuolehtimisen kiteytymä, *huoli*, on saanut uudemmassa teknologiasta kuten internetistä ja tietokonepeleistä

---

25 Finnpanel, www.finnpanel.fi/tulokset.

jo arkiseksi käynnyttä televisiota uhkaavamman kohteen. Siirtymä lasten ja nuorten televisiokasvatuksesta mediakasvatukseen on tapahtunut nopeasti ja kokonaisvaltaisesti. Huolen käsite on 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa levinnyt myös laajempiin viranomaiskäytäntöihin ja politiikkaohjelmiin (Harrikari 2008).

Lainsäädännössä lasten suojelu tulee esille muun muassa laissa televisio- ja radiotoiminnasta, jossa se liittyy lasten kehitykselle haitallisiin ohjelmiin ja alaikäisten suojeluun. Televisiotoiminnan harjoittajan on huolehdittava siitä, että televisio-ohjelmat, jotka väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla voivat vaikuttaa haitallisesti lasten kehitykseen, lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisio-ohjelmia. Myöskään televisio- ja radiomainonta ei saa aiheuttaa moraalista tai fyysistä haittaa lapsille. Kansallisella tasolla Suomen perustuslaki (731/1999) sallii tiettyjä sananvapauden rajoituksia televisio-ohjelmiin, elokuvaan ja peleihin juuri lastensuojelun näkökulmasta. Alle 18-vuotiaille tarkoitettujen elokuvat, videot ja tietokonepelit on tarkastettava ennakoon Valtion elokuvatarkastamossa. (Koivunen & Marsio 2006, 64–65.)

Opettavainen lastenkulttuuri-ilmasto sai 1960–1970-luvulla myös aikalaiskritiikkiä osakseen. Kulttuuririkamaa lapsille -kirjassa lainataan Lea Pennasen kirjoitusta Lapsi ja nuoriso -lehdessä, jossa hän kritisoi joidenkin televisio- ja radio-ohjelmien käsikirjoittajien äärimmäisiä kasvatuseroita:

Eräänä varsin vakavana piirteenä näkisin ääriasenteita edustavissa käsikirjoituksissa ilmeisen tiedostamattoman ajatuksen siitä, ettei lapsena oloa itseisarvona uskalleta hyväksyä. Aikuisiksi tuleminen on aina etusijalla. Aikuisten maailman arvot ovat tärkeimmät. Parempia, tavoiteltavia, hyviä, kypsiä ja oikeita arvoja lapsen tulee ajatella ja toimia aina siten että – ikään katsomatta – -- ensi sijalla on työ, sitten leikki. Nämä kirjoittajat – monet muutkin – kokevat koko luomisensa yksinomaiseksi tehtäväksi tukea ja avustaa lasta tämän kasvamisessa. He eivät tutustu lasten asioihin, eivät tunne lapsen reaktiotapoja. -- Vaikuttaa siltä, että tietyt isot ihmiset pelkäävät leikin turmelevan lapsen. (Ambjörnsson et al. 1969, 146–147/Pennanen 1969.)

Päivi Granö luonnehtii 1970-luvun lapsuutta pedagogiseksi, mutta luovuusorientoituneeksi. Pedagogiikan tavoitteena oli vapautunut, luonnollinen ja luova lapsi, joka oli vastuussa omasta oppimisestaan. (Granö 2001, 12.) Kasvatuksen voimaan uskoneessa 1960–1970-lukujen vaihteen ilmapiirissä syntyi ja vakiintui vaihtoehtoisia lastenkasvatusoppeja, esimerkiksi lapsen synnynnäistä yksilöllisyyttä ja luovuutta arvostavat Steiner- ja Freinet-pedagogiikat. Vapaamman kasvatusilmapiirin pohjana oli brittiläisen A. S. Neillin Summerhill-yhteisö, jonka mukaan: "Summerhillissä ei kasvateta lapsia. Heidän annetaan kasvaa." Vanhakantaista, alistavan kurinalaista kasvatusta ky-

seenalaistava summerhilliläisyys aikaansai paljon vastustusta ja niin sanottua vapaata kasvatusta arvosteltiin ankarasti. Sen pelättiin tuottavan käytöshäiriöisiä ja epäkunnioittavia nuoria. Suomessa on edelleenkin muutama Steiner- ja Freinet-koulu, sekä joitakin muita kouluja ja päiväkoteja, jotka korostavat lapsen luovuutta ja omia kompetensseja.

Useat kulttuurin tahot ryhtyivät vastustamaan ja uudistamaan lapsille tarjotun kulttuurin vakiintuneita muotoja 1960–1970-lukujen vaihteessa, mikä edelleenkin kuuluu esimerkiksi ajan lastenlevyissä; muun muassa M. A. Numminen levytti täysin uudenlaista lastenmusiikkia. Uudistuspyrkimykset olivat sekä sisällöllisiä että tyyllisiä. Perinteisten laulujen ihannemaailman tilalle tulivat lapsen omasta maailmasta lähtevät laulut ja vapaasti assosioiva nonsense-perinne. Lisäksi tyylinmuutokseen vaikutti uusi lastenlyriikka, muun muassa Kirsi Kunnaksen, Maila Pykkösen, Kati Kirstinän, Jarkko Laineen ja M. A. Nummisen runot. (Numminen & Jalkanen 1970, Numminen 1971; ks. Jalkanen, 1992, 191–192.)

Juuri M. A. Nummisen ja muutamien muiden aikakauden muusikoiden ja kuvataiteilijoiden vastakulttuuri hätkähdytti laajemminkin 1960–1970-lukujen vaihteen kulttuurielämässä. Underground- ja hippiaate järjestyttivät sovinnaisia kulttuuripiirejä, koko ”latteaa ja lamaantunutta systeemiä”. Viranomaiset kokivat aikanaan underground-liikkeen käsittämättömänä ja siksi uhkaavana; liikkeen taiteilijoita tarkkailtiin, poliisin kotietsinnöissä tuhottiin heidän teoksiaan ja taiteilijoita tuomittiin vankeuteen, heidän performansseistaan tehtiin eduskuntakyselyitä. Valtakulttuurin rakenteita ravisteleva, vapaa ”tee se itse” -ideologia ei yleensä heti saa virallisen kulttuurin arvostusta, vaikka sitä ei varsinaiseksi rikollisuudeksi tuomittaisikaan, kuten nykyisin esimerkiksi graffititaiteen suhteen tehdään. 1970-luvulle tultaessa ilmapiiri kääntyi ääripoliittiseksi ja monille uudistusmielisille taidesuunnille ahtaaksi. Underground-aate hiipui. Aiemmin mainittu kulttuurin hierarkkisuus ja helpon monistamisen pelko vaikuttivat esimerkiksi niin, että jopa valokuvan käyttö taiteen välineenä oli suomalaisessa taidekentässä vielä 1970-luvulla uutta ja arveluttavaa. (Vrt. Pitkäranta 2006; Sakari 2000; Lintonen 1988.)

Lastenkulttuuri valtion taidehallinnossa

Lastenkulttuuri hallinnollisissa dokumenteissa

Lapsiin kohdistuvat toimenpiteet liittyvät viime vuosikymmenien hallitusohjelmissa²⁶ lähinnä peruskoulutukseen ja perhepolitiikkaan. Pääministeri Harri Holkerin hallitusohjelmassa (30.4.1987–26.4.1991) sivutaan jo lapsiakin kulttuurin yhteydessä, taidekasvatuksen kautta: ”Koulutusjärjestelmän puitteissa kehitetään mahdollisuuksia taidekasvatukseen”. Esko Ahon (26.4.1991–13.4.1995) ja Paavo Lipposen kahden hallituksen (13.4.1995–15.4.1999 & 15.4.1999–17.4.2003) ohjelmissa ei varsinaisia lastenkulttuuriin liittyviä toimintasuunnitelmia ole. Käsitteenä lastenkulttuuri mainitaan ensimmäisen kerran pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallitusohjelmassa, jossa viitataan taide- ja taiteilijapoliittiseen periaatepäätökseen²⁷:

Valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittinen periaatepäätös antaa hyvän pohjan kulttuurin ja taiteen edistämiseksi. Luovan toiminnan edellytysten kehittämiseksi laaditaan koko maan kattava luovuusstrategia. Kulttuuri- ja taidelaitosten asemaa vahvistetaan ja turvataan niiden toiminta- ja kehitysedellytykset koko maassa. Lasten, vammaisten ja vähemmistöryhmien kulttuurisia oikeuksia tuetaan. Valtakunnallisen lastenkulttuurikeskusverkoston rakentamista jatketaan. Kansallisia kulttuurin osaamiskeskuksia kehitetään. Suomalaisen elokuvan tuotantoedellytyksiä tuetaan. (Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallitusohjelma.)

Lyhytaikaiseksi jääneen Jäätteenmäen pääministerikauden jälkeinen pääministeri Matti Vanhasen ensimmäinen hallitus kohdisti ohjelmassaan lapsiin ja lastenkulttuuriin sanatarkasti samoja toimintasuunnitelmia kuin Jäätteenmäen hallitusohjelma edellä. Lisäksi sekä Vanhasen että Jäätteenmäen hallitusohjelmiin on kirjattu: ”lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ovat hallituskauden keskeisiä teh-

---

26 Hallitusohjelmaksi kutsutaan hallitukseen osallistuvien puolueiden hyväksymää toimintasuunnitelmaa, jossa sovitaan kulloisenkin hallituksen tärkeimmistä tehtäväalueista.

27 Periaatepäätös tehtiin Lipposen hallituskaudella.

täviä. -- Laaditaan toimintaohjelma lapsiin kohdistuvan väkivalta-viihteen rajoittamiseksi".²⁸ (Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallitusohjelma ja pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelma I.)

Pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituksen ohjelmassa ei enää nähdä vain edellä mainittua "lapsiin kohdistuvaa väkivaltaviihdettä" uhkana, sen sijaan koko lapsuus- ja nuoruusikä ovat kehittämisen kohteena: "Toteutetaan lasten ja nuorten kehittämisohjelma" (Pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelma 2007, 32). Molemmissa Vanhasen hallitusohjelmissa olisi lapsuuteen liittyvien kohtien kirjaamisessa tarkentamisen varaa: toisaalta nimenomaan lapsille suunnattu väkivaltaviihde²⁹ lienee erittäin marginaalista ja toisaalta lasten ja nuorten kehittämisohjelman hahmottaminen on vaikeaa sen yleisluonteisuuden vuoksi.

Vanhasen toisen hallituksen ohjelmaan on kirjattu lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan, taidekasvatuksen ja turvallisen mediaympäristön edellytysten parantaminen. Niin ikään lastenkulttuurin kehittämiseksi on opetusministeriössä laadittu vuosille 2003–2007 oma Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma (2003), joka linjaa lastenkulttuurin kehittämistä. Ohjelman pohjana oli taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston työryhmä, joka laati ohjelmaehdotuksessaan (Kulttuuri kasvaa... 2002) toimenpide-ehdotukset ja linjaukset muun muassa lasten taide- ja kulttuuripalveluista ja taidekasvatuksesta. Ehdotukset koskevat valtion lisäksi kuntia, järjestöjä ja taidelaitoksia.

Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman (2003–2007) painopistealueet olivat:

- kulttuuriperintö
- elokuvataide
- Taikalamppu-verkoston lastenkulttuurikeskusten toiminnan vaikiinnuttaminen
- liikkumis- ja toimintaesteisten lasten taide- ja kulttuuripalveluiden tarjonnan edistäminen
- lapsille ja nuorille tarkoitetun kulttuurin, kirjallisuuden ja tiedonhauksen sisältötuotannon edistäminen.

Vuonna 2003 opetusministeriö perusti lastenkulttuurikeskusten Taikalamppu-verkoston, jonka tehtävänä on kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita. Taikalamppu tukee lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistää palveluiden syntymistä alueille ja taiteenaloille, joissa lastenkulttuuriosaamista kaivataan lisää. Opetusminis-

---

28 Kulttuuriministerinä kummassakin hallituksessa oli Tanja Karpela (ent. Saarela).

29 Hallitusohjelman kohdan voi ymmärtää myös muun väkivaltaviihteen rajoittamisena siten, ettei se kohdistu lapsiin (esitysajankohdat myöhäisilläsa, ikäraajat elokuvissa ja peleissä jne.)

teriö valitsee verkoston jäsenet kolmivuotiskausiksi (ks. liite 7. Taikalamppu-verkoston jäsenet).

Vuonna 2007 valtioneuvosto hyväksyi uuden nuorisolain edellyttämän ensimmäisen nuorisopolitiikan kehittämisohjelman vuosiksi 2007–2011 nuorisolain (72/2006) 4 §:n mukaisesti. Ohjelma sisältää tavoitteet kaikkien alle 29-vuotiaiden elinolojen parantamisesta, joten kyseessä on *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma*. Joka neljäs vuosi hyväksyttävä ohjelma sisältää valtakunnalliset lapsi- ja nuorisopolitiikan tavoitteet sekä suuntaviivat läänien ja kuntien lapsi- ja nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle.³⁰ Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta arvioi kehittämisohjelman toimeenpanoa vuosittain. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma on monialainen ja sen tavoitteet liittyvät koulutukseen, työllisyyteen, toimeentuloon, terveyteen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja sosiaaliseen vahvistamiseen, asumiseen, yrittäjyyteen, asevelvollisuuteen ja siviilipalveluun sekä muihin lapsia ja nuoria koskeviin ajankohtaisiin asioihin.

Yhtä nykyisen hallituksen (2007–) kolmesta politiikkaohjelmasta – lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmaa – koordinoidaan nimenomaan kulttuurihallinnon alalla: kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallinin alaisuudessa opetusministeriössä politiikkaohjelman johtajana työskentelee Georg Henrik Wrede. Wreden mukaan pahoinvointia ja syrjäytymistä ehkäistään parhaiten keskittymällä perheiden arkeen. Esimerkiksi vanhempien ja nuorten työllisyyskysymykset sekä lasten ja nuorten terveyserojen kaventaminen ovat poikkihallinnollisessa politiikkaohjelmassa erityishuomion kohteena. Ohjelmajohtajan mukaan avainasemassa ovat muun muassa vanhempien kasvatuksen tukeminen, alaikäisten suojeleminen ja lasten liian varhaisen aikuistumisen estäminen. Lastenkulttuuri on politiikkaohjelman linjauksissa mainittu osana syrjäytymisen ehkäisemistä ja erillisen liikuntaohjelman osana: ”Opetusministeriön käynnistäessä lasten ja nuorten liikuntaohjelman kolmannen vaiheen vuonna 2008 tavoitteena on lisätä osallisuutta vahvistavia toimintamalleja, aikaansaada laajempaa poikkihallinnollista yhteistyötä koulujen, nuoriso- ja sosiaalitoimen sekä lastenkulttuurikeskusten kanssa. - - Edistetään lasten ja nuorten harrastuneisuutta ja osallisuutta liikuntaan, taiteeseen, kulttuuriin ja kulttuuri[perintöön], jotka ovat tärkeitä lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä”. (Vihtilä 2007, 2–4; Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 5.12.2007.)

---

30 Kehittämisohjelman valmistelusta on vastannut opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston nuorisoyksikkö yhteistyössä eri ministeriöiden kanssa. Kulttuuriministeri Tanja Saarela (nyk. Karpela) asetti tehtävää varten työryhmän, jossa oli kaikkien ministeriöiden lisäksi pysyviä asiantuntijoita lapsuus- ja nuorisotutkimuksen, lapsi- ja nuorisojärjestöjen ja nuorisotoimen paikallishallinnon piiristä sekä lapsiasiavaltuutettu.

Alaikäisten suojelua yleiseltä mediaväkivallalta pidetään koko Euroopan unionin alueella tärkeänä. Opetusministeriö laati vuonna 2004 luonnoksen omasta toimintaohjelmasta *Lapsset ja media* vuosille 2005–2007 Vanhasen ensimmäisen hallituksen hallitusohjelman pohjalta. Toimintaohjelman perustavoitteena on lasten ja nuorten mediaturvallisuuden maksimointi. (Luonnos toimintaohjelmaksi... 2004.) Mediaskasvatuksen laajentamista pidetään yleisesti tärkeänä, ja opetusministeriö käynnisti ensimmäisenä avauksenaan pienten lasten mediaskasvatushankkeen, *Mediamuffinssin*. Monien toimintaohjelman osaluokkien toimenpiteet ovat jo toteutuneet tai ovat käynnissä. Jo aiemmin opetusministeriön linjauksissa esimerkiksi elokuvataiteeseen on kiinnitetty huomiota erityisenä (kotimaisen) *Lastenelokuvan kehittämishjelmänä* vuosille 2002–2005 (Lastenelokuvan... 2001).

Suomen kilpailukyky on noussut keskeiseksi kulttuurikasvatuksen tavoitteeksi sivistyksen ja suojelun lisäksi. Opetusministeriön linjauksien mukaan luovuuteen ja itseilmaisuun kannustava kulttuurikasvatusta luo pohjaa yhteiskunnan sivistyksellisen ja taloudellisen kilpailukykyyn kehitykselle. Lastenkulttuurilla sekä taide- ja kulttuurikasvatuksella voidaan vaikuttaa elinikäisiin tottumuksiin hyödyntää taidetta ja kulttuuripalveluita. Lastenkulttuurin edistäminen on yksi opetusministeriön painopistealueista, ja ministeriössä toimii lastenkulttuuriasiain koordinoiva työryhmä. Ministeriö tukee lastenkulttuuria valtionosuuksien ja harkinnanvaraisten valtionavustusten lisäksi strategiatyöllään. Opetusministeriön strategiassa 2015 todetaan, että koulutus, taidekokemukset ja kulttuurin harrastaminen antavat valmiudet aktiiviselle toiminnalle ja vaikuttamiselle, arvostelukyvyille, kyvyille jäsentää muuttuvaa ympäröivää maailmaa ja omaa asemaa siinä.

Opetusministeriön vuoden 2007 tulossuunnitelman kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina oli sekä edistää lasten ja nuorten taidetta, lapsille ja nuorille suunnattuja kulttuuripalveluja ja luovaa toimintaa että kehittää lasten ja nuorten turvallista mediaympäristöä. Tavoitteiden seurantakriteereinä olivat kotimaisten lastenelokuvien määrä ja katsojat sekä lasten ja nuorten taideharrastaminen. Keskeisimmäksi tulostavoitteeksi oli asetettu taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuuden ylläpitäminen ja kehittäminen. Lisäksi toteuttamalla ja seuraamalla lastenkulttuuripoliittista ohjelmaa oli tarkoitus edistää vaikuttavuus- ja tulostavoitteiden toteutumista. (Opetusministeriön tulossuunnitelma 2007.)

Tällä hetkellä (2008–2011) voimassa olevassa opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmassa korostetaan lastenkulttuurin merkitystä alueiden hyvinvoinnille ja vetovoimalle. Esimerkiksi lastenkulttuurikeskusten toimintaa vakiinnutetaan lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuuden parantamiseksi sekä monikulttuurisen osallistumisen lisäämiseksi. Opetusministeriön ja Hyvin-

kään kaupungin vuonna 1980 perustaman säätiön ylläpitämä Lasten ja nuorten taidekeskus mainitaan erityisenä tukikohteena. Taidekeskuksen "toimintaa kehitetään kuvataideharrastuksen ja harrastajakoulutuksen ohella taidekasvatuksen alueella hyödyntämällä keskuksen arvokasta kansainvälistä lasten ja nuorten taidekokoelmaa kulttuurisosiologisen tutkimuksen keinoin" (Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011, 70).

Myös lasten ja nuorten kirjastopalveluiden sekä laadukkaan mediakulttuurin kehitystä tuetaan kehittämällä lasten ja nuorten turvallista mediaympäristöä sekä medialukutaitoja. Elokuvan painoarvoa tukipolitiikassa lisätään. Vuosien 2008–2011 toiminta- ja taloussuunnitelmassa edistetään edelleen "lasten ja nuorten taidetta, lapsille ja nuorille suunnattuja kulttuuripalveluja sekä luovaa toimintaa" (Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011, 53) ja "toteutetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta koskevaa toimenpideohjelmia, jonka tavoitteena on edistää taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuutta kaikille väestöryhmille ja parantaa kulttuurivähemmistöjen ja vammaisten oman kulttuuritoiminnan ja osallistumisen edellytyksiä" (Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011, 57).

Uutena projektina vuosien 2008–2011 kehushankkeissa aiotaan käynnistää valtakunnallinen koulupäivän eheyttämisen kehittämishanke koko peruskoulua koskevaksi. Hankkeen tavoitteena on laajentaa peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminnassa luotuja toimintoja koko oppivelvollisuuden ajalle eli 16-vuotiaisiin saakka. Koulupäivän eheyttämisen kehittämishankkeella luodaan myös täysin uusia toimintatapoja koulupäivän uudistamiseksi ja yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittämiseksi. Pidenne-tyt ja aikuisohjatun koulussaolon tavoitteena on tukea aiempaa kokonaisvaltaisemmin lasten ja nuorten luovuutta, oppimista ja kasvua. (Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011, 27.) Tämä uudistus, kokonaisvaltainen lasten ja nuorten luovuuden tukeminen, näyttäisi tapahtuvan vähentämällä heidän vapaata yksinoloaan sekä aikuisista riippumatonta yhdessäolon aikaa. Laadukkaiden kulttuuripalveluiden saavutettavuus kaikille väestöryhmille puolestaan onkin jo 1970-luvun kulttuuripolitiikan linjauksista tuttu tavoite.

Hallinnollisen lastenkulttuuripolitiikan alkuajoista 1970-luvulta lähtien pohjoismainen yhteistyö on ollut vahvaa. Suomen lapsipolitiikka on noudattanut pohjoismaista linjaa, eikä ainoastaan lastenkulttuurin alueella. Usealla pohjoismaisella yhteistyöalueella lapset ja nuoret ovat olleet keskeisessä osassa. 1990-luvun puolivälistä alkaen Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja Pohjoismaiden neuvostossa on nimenomaan kulttuurin alalla panostettu lapsiin ja nuoriin. Tästä esimerkkinä mainittakoon Pohjoismaiden kulttuuriministerien perustama pohjoismaisen lasten- ja nuortenkulttuurin johtoryhmä BUK,

joka muun muassa laati ministerineuvoston hyväksymän *Ett levande Norden* -toimintaohjelman vuosiksi 1996–2000.

Vuosi 2006 oli pohjoismaisessa kulttuuriyhteistyössä uudistusten aikaa. Pohjoismainen lasten- ja nuortenkulttuurin johtoryhmä BUK lakkautettiin kulttuuriyhteistyön kokonaisvaltaisen uudistuksen seurauksena ja Pohjoismainen nuorisoyhteistyön komitea NUK muuttui käytännössä Pohjoismaisen lapsi- ja nuorisoyhteistyön komitea NORDBUKiksi, joka on Pohjoismaiden ministerineuvoston neuvoantava ja koordinoiva elin. Se vastaa pohjoismaisista ja kansainvälisistä lapsi- ja nuorisopoliittisista asioista, ja sen tehtäväkenttään käytännössä sisällytettiin myös lasten- ja nuortenkulttuuria koskevat asiat. BUKin perustama yhteispohjoismainen Valhalla-verkosto toimii edelleen. Pohjoismaisen lastenkulttuurin alalla on virinnyt myös uutta verkostoitumista liittyen muun muassa yhteistyöhön koulujen kanssa. Niin ikään tärkeä arena lastenkulttuuriasioissa on lastenkulttuurin tutkijoiden pohjoismainen Barndom i Norden (BIN) -verkosto, joka on laajentumassa eurooppalaiseksi tutkimusverkostoksi. Viimeisimmässä pohjoismaisessa BINin konferenssissa Islannissa vuonna 2007 teemana oli lastenkulttuurin estetiikka.

Kulttuurialan rakenneuudistuksen loppuun saattaminen ja uusien tukiohjelmien käynnistäminen oli Pohjoismaiden ministerineuvoston päätehtävä Suomen puheenjohtajuuskaudella vuonna 2007. Lapsiin ja nuoriin haluttiin kiinnittää erityistä huomiota kulttuurin lisäksi tasa-arvopolitiikan sekä sosiaali- ja terveystalouden alalla. Suomen puheenjohtajakaudella nuorisopoliittisen yhteistyön tavoitteena oli edistää lasten ja nuorten mahdollisuuksia hyviin elinolosuhteisiin ja lisätä heidän vaikutusmahdollisuuksiaan. Tarkoituksena oli jatkaa panostusta moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden hyväksi sekä arvioida pohjoismaista hyvinvointimallia lasten ja nuorten näkökulmasta.³¹

Lastenkulttuurijaoston tausta ja perustaminen

Kansainvälinen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin vuonna 1989, ja Suomi ratifioi sen vuonna 1991. Yleissopimus on kansainvälisoikeudellisesti sitova valtiosopimus, jonka päätavoitteina on turvata lapsille riittävä osuus yhteiskunnan voimavaroista, oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon sekä oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan. Yhtenä yleisperiaatteena sopimuksessa on määritetty, että lapsilla on oikeus selvitä elämässä ja kehittyä elämän kaikil-

---

31 Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisessa lasten- ja nuortenkulttuurin portaali *Valhallassa* on tietoa pohjoismaisesta yhteistyöstä. Sivusto esittelee ministerineuvoston tukijärjestelmiä ja muita keskeisiä tukimahdollisuuksia. Valhallassa on yhteistyökumppaneina mukana myös Viro, Latvia, Liettua ja Luoteis-Venäjä. (valhalla.norden.org.)

la osa-alueilla, mukaan lukien fyysinen, henkinen, psykososiaalinen, kognitiivinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurisektori.

Kulttuurielämää painotetaan erityisesti sopimuksen 31. artiklassa, jossa todetaan, että ”sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoihimintoihin.”

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ensimmäisen artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapsen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Sopimus on osa valtion sisäistä lainsäädäntöä. Perusoikeudet kuuluvat jokaiselle. Nuorisolain (72/2006) 8. pykälä velvoittaa paikallisesti ja alueellisesti: nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Mutta koska jokaista on kuultava, se ei aseta velvoitteita, joita muu lainsäädäntö ei olisi jo asettanut.

Vuonna 1979 vietetty kansainvälinen YK:n lapsen vuosi edesauttoi suomalaisen lastenkulttuuripolitiikan³² syntyä, mutta 1970-luvun lastenkulttuurikeskustelun tukena ei vielä ollut edellä mainittua YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta (YK:n lastenoikeuksien julistus tosin oli voimassa, vuodelta 1959). YK:n kansainväliseen lapsen vuoteen 1979 opetusministeriö valmistautui asettamalla kulttuurisihteeri Pekka Gronowin johtaman lastenkulttuuritoimikunnan. Toimikunnan tuli muun muassa laatia perusselvitys lastenkulttuurin tuotannosta, jake- lusta ja käytöstä; alan organisaatioista ja työntekijöistä sekä tehdyistä toimenpiteistä ja tutkimustuloksista. Sen tuli myös esittää kehittämis- tavoitteet sekä laatia konkreettisia ehdotuksia niiden saavuttamiseksi. Edustukseltaan ja toimeksiannoltaan laaja-alainen toimikunta asetti vielä keskuudestaan päivähoitojaoston, taidekasvatusjaoston, taiteen

---

32 Lastenkulttuuria tuettiin jo edellisenkin vuosikymmenen puolella, esimerkiksi vuonna 1969 varattiin lasten- ja nuortenkirjallisuuden valtionpalkin- nolle määräraha. Finlands Festivalsin *Vaasan kesä 69* järjesti kolmipäiväiset lastenkulttuuripäivät. Samana vuonna oli Yleisradion Lasten Radion oh- jelmasarjassa nimeltään *Lapsi yhteiskunnassa* yhtenä näkökohtana lasten- kulttuuri. Keväällä 1969 myös Amos Andersonin taidemuseo Helsingissä aloitti erityistoiminnan lapsiyleisölle. Vuosikymmenen vaihteessa oli niu- kasti taloudellisia mahdollisuuksia lastenkulttuurin tekemiseen, ja sen li- säksi ”lastenkulttuurin tarjoajat ja tekijät kokevat selvästi myös kiinnos- tuksen puutteen ja tuloksiin kohdistuvan välinpitämättömyyden. Lasten- kulttuurin vihollisia eivät ole pelkästään pedagogiikka, pedanttinen ym- märtämättömyys, vaan lisäksi yleisten päättävien elinten lähes täydellinen piittaamattomuus.” (Ambjörnsson et al. 1969, 12–13.)

tukitoimia käsittelevän jaoston, järjestötoimintajaoston, ympäristöjaoston sekä joukkoviestintäjaoston. (Lastenkulttuuritoimikunnan... 1979.)

Kulttuurisihteeri Gronowin johtama lastenkulttuuritoimikunta katsoi, että lastenkulttuuria ei tule tarkastella vain sen ahtaammassa, taiteeseen liittyvässä merkityksessä, vaan lapsen koko elämäntilanteeseen liittyvässä merkityksessä. Toimikunta keskittyi työssään ”erityisesti taiteeseen, viestintään ja lasten toimintaan liittyvään kulttuuriin” mutta korosti, että tarjontaa ja välittymistä säätelevät olennaisesti lasten koko elämäntilanteeseen liittyvät seikat kuten lapsiperheiden elintaso, päivähoito- ja koulujärjestelmät tai yhdyskuntasuunnittelu sekä asumiskysymykset. Lastenkulttuuritoimikunta halusi käsitellä lastenkulttuuriksi kaikki lapsiin kohdistuvat vaikutukset. Toimikunta huomautti myös, ettei lastenkulttuuria tule erottaa kaikille ikäryhmille tarkoitettusta kulttuurista: ”Kaikki ovet, jotka lapset pysyvät avaamaan, ovat lastenkulttuuria.” (Lastenkulttuuritoimikunnan... 1979, 3.)

Lastenkulttuuritoimikunta jätti mietintönsä 15.8.1979. Ehdotuksissaan toimikunta käsiteli lastenkulttuuritarjonnan tuotantoa ja jakelua sekä harrastustoimintaa. Toimikunta pohti lasten mahdollisuuksia saada kulttuurivirikkeitä kodin, päivähoidon, koulun ja muun kasvuympäristön piirissä. Joukkotiedotukseen ja peruskoulun piirissä tapahtuvaan ja muuhun taidekasvatukseen kiinnitettiin myös huomiota. Lastenkulttuurin edistämistoimenpiteenä toimikunta ehdotti pysyvän lastenkulttuuritoimikunnan perustamista valtion taidehallinnon yhteyteen. Sen tehtävänä olisi suunnitella, seurata ja jakaa määrärahoja lastenkulttuurin yleistä edistämistä varten. (Lastenkulttuuritoimikunnan... 1979, 151–152.)

Taide- ja kulttuurihallinnon osa-alueena lastenkulttuuri vakiinnutettiin asemansa 1980-luvulla. Opetusministeriö julisti ensimmäisen lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitetun määrärahan haettavaksi vuonna 1981, ja samana vuonna jaettiin myös ensimmäiset lastenkulttuurin valtionpalkinnot. Vuotta myöhemmin, 12.2.1982, juuri ennen hallituksen vaihtumista ryhmä Suomen Sosialidemokraattisen puolueen kansanedustajia³³ esitti eduskunnan hyväksyttäväksi toivomusaloitteen (TA 383/1982) toivoen, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin selvityksen aikaansaamiseksi siitä, millä tavoin myönteistä lastenkulttuuria voitaisiin edistää ja kehittää.

---

33 Saara-Maria Paakkinen, Tellervo Koivisto, Jouko Tuovinen, Tarja Halonen, Matti Puhakka, Markus Aaltonen, Juhani Surakka, Seppo Tikka, Jacob Söderman, Hannu Tapiola, Risto Tuominen, Jouko Skinnari, Olli Helminen, Seija Karkinen, Pirjo Ala-Kapee, Kaarina Suonio, Eino Loikkanen, Peter Muurman, Pentti Lahti-Nuutila, Aimo Ajo, Niilo Hämäläinen, Liisa Jaakonsaari, Kaj Bärlund, Helge Sirén, Anna-Liisa Piipari, Pertti Hietala, Lea Savolainen: Toivomusaloite n:o 383. Lastenkulttuurin kehittämisestä.

Ryhmän toivomusaloite ei sisältänyt yksityiskohtaisia toimenpite-ehdotuksia vallitsevan tilanteen parantamiseksi. Lastenkulttuurin kehittämiseen suhtauduttiin laajemmin ja perusteluissa lähtökohtana oli toteamus: ”Lastenkulttuurin on oltava yhtä hyvää kuin aikuisten kulttuurin. Lastenkulttuuriin on suhtauduttava yhtä vakavasti kuin aikuisten kulttuuriin ja sille on suotava samanlaiset mahdollisuudet kuin aikuisten kulttuurille.” Huolena oli se, että kulttuuri ei aikuisenakaan tavoita niitä, jotka eivät lapsena ole oppineet käyttämään ja tekemään kulttuuria. Perusteluissa oltiin huolissaan tässä suhteessa niin neuvola-, päivähoito- ja koulujärjestelmien toimivuudesta kuin myös kuntien kulttuuritoimen aktiivisuuden puutteesta. Lastenkulttuurin tekijöille vaadittiin toimeentulon takaavia tuloja ja pysyviä rakenteita esimerkiksi lastenteattereiden toiminnan tukemiseksi, lastenkirjojen hintojen valvomiseksi ja lastenelokuvien luomiseksi. Taideaineiden toivottiin olevan paremmassa asemassa kouluissa muun muassa poistamalla niiden valinnaisuus ja numeroarvostelu.

Taiteen keskuustoimikunnan lastenkulttuurijaosto sai alkunsa 1980-luvun puolivälissä käydyn eduskuntakeskustelun tuloksena. Tuolloin kansanedustaja Ole Norrback (r) esitti valtioneuvostolle kirjallisen kysymyksen (n:o 162, 18.4.1986, suomennos) lastenkulttuurineuvoston perustamisesta: ”Mihin toimenpiteisiin Hallitus aikoo ryhtyä lastenkulttuurineuvoston perustamiseksi edistämään lastenkulttuuria maassamme?”

Kirjallisen kysymyksen johdannossa Norrback korosti lastenkulttuurin yhteiskunnallista merkitystä ja lastenkulttuurin alueella tapahtunutta myönteistä kehitystä. Norrback oli huolissaan passiivivasta television ja videoiden katselusta, joka kilpailee lasten omaehtoisen kulttuuri-ilmaisun ja luovan toiminnan kanssa samoin kuin lastenkulttuuritoimintojen alueellista hajanaisuutta. Välttämättömänä toimenpiteenä hän piti kokonaisvaltaisen otteen omaksumista lastenkulttuurin kysymyksiin. Ratkaisuna tähän olisi *lastenkulttuurineuvoston* perustaminen opetusministeriöön. Perustettavan elimen toimialaan tulisivat kuulumaan lastenkulttuuritoiminnan koordinointi, selvitystoiminnasta, kehittämistyöstä ja informaatiosta vastaaminen, yhteistyön aikaansaaminen eri viranomaisien välille sekä myönteisten asenteiden luominen lastenkulttuuria kohtaan.

Vastauksessaan (20.5.1986) tiede- ja kulttuuriministeri Gustav Björkstrand (r) palasi vuonna 1979 valmistuneeseen opetusministeriön asettaman lastenkulttuuritoimikunnan mietintöön (1979, 151–152), jossa esitettiin muun muassa valtion taidehallintoon liitettävän pysyvän valtion lastenkulttuuritoimikunnan perustamista³⁴. Mietinnössä esitetyn toimikunnan tehtäviin oli määrä kuulua lastenkulttuurin suunnittelu-, seuranta- ja määrärahanjakotehtävät. Ministeri korosti

lasten ja nuorten kulttuuripalveluiden myönteistä kehityskulkua 1980-luvulla. Hän painotti erityisesti valtion taidebudjettiin kuuluvan lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua pysyvän määrärahan jakamista vuosittain³⁵. Ministeri Björkstrand mainitsi myös lasten ja nuorten kuvataidekouluille ja lastenteattereiden toimintaan osoitetun määrärahan (vuodesta 1986) sekä kulttuuritoimen lakisäätämisen myönteiset vaikutukset lastenkulttuuriin.

Lastenkulttuurikysymysten hallinnon järjestämiseen harkittiin hänen vastauksensa mukaan opetusministeriössä lähinnä kahta vaihtoehtoa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa lastenkulttuurin edistämistä varten asetettaisiin erityinen elin, joka voisi olla esimerkiksi kirjallisessa kysymyksessä esitetyn lastenkulttuurineuvoston kaltainen. Toisena vaihtoehtona harkittiin lastenkulttuurikysymysten hoitamista osana valtion taidehallinnon, taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja läänien taidetoimikuntien tehtäviä. Jälkimmäinen vaihtoehto tarkoittaisi lastenkulttuuriasioita käsittelevän erityisjaoston perustamista taiteen keskustoimikunnan yhteyteen voimassa olevien säädösten puitteissa. Jaostoon olisi mahdollista kutsua asiantuntijoita myös taiteen keskustoimikunnan ulkopuolelta. Vastauksessa todettiin lopuksi, että opetusministeriön tarkoituksena on asettaa työryhmä selvittämään lastenkulttuurin hallinnon kehittämisehdotuksia. Lopullinen päätös asiassa oli hänen mukaansa tarkoitus tehdä opetusministeriössä työryhmän ehdotusten valmistuttua.

Ryhmä kansanedustajia³⁶ teki kirjallisen kysymyksen valtakunnallisen lastenkulttuurineuvoston asettamisesta (KK 249/1986) pian edellisen kirjallisen kysymyksen esittämisen ja siihen annetun vastauksen jälkeen (6.6.1986). Nyt kysymys oli muotoiltu seuraavalla tavalla: "Mitä Hallitus aikoo tehdä, jotta lastenkulttuuri saisi sille kuuluvan arvonsa, ja miten Hallitus aikoo koordinoida nyt hajallaan olevan lastenkulttuurityön?"

Kysymyksen asettanut ryhmä aloitti kirjallisen kysymyksensä veotamalla jälleen kerran opetusministeriön asettaman lastenkulttuuritoimikunnan jättämän mietinnön esitykseen lastenkulttuuriin keskittyvän valtakunnallisen elimen perustamisesta. Koska esitys ei ollut johtanut toimenpiteisiin, katsoi ryhmä aiheelliseksi tehdä asiasta kirjallisen kysymyksen. Samoin kuin Ole Norrback tämänkin kirjallisen

34 Gustav Björkstrand (r) toimi tiede- ja kulttuuriministerinä opetusministeriössä 6.5.1983–30.4.1987. Lastenkulttuurijaosto perustettiin tämän jälkeen 30.10.1987, jolloin kulttuuriministerinä toimi Anna-Liisa Piipari (Kasurinen vuodesta 1989) (sd) (30.4.1987–26.4.1991).

35 Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha tuli valtion talousarvioon vuonna 1981.

36 Aino Pohjanoksa (kok), Riitta Uosukainen (kok), Kaarina Dromberg (kok), Pähr-Einar Hellström (r), Sirpa Pietikäinen (kok), Georg C. Ehrnrooth (pop), Tellervo Nousiainen (kesk), Jukka Vihriälä (kesk) ja Timo Roos (sd).

kysymyksen tekijät perustelevat kysymystään television ja videofilmiin katselun lisääntymisen aiheuttamilla haitoilla. Spontaanin kulttuuri-ilmaisun ja luovien aktiviteettien lisäämiseksi toivottiin koordinoituja edistämistoimia. Esitetyn lastenkulttuurineuvoston tulisi kysymyksen tehneiden kansanedustajien mielestä olla suoraan kulttuuriryöstä vastaavan ministerin alainen valtakunnallinen elin.

Valtioneuvoston asianomaisena jäsenenä tiede- ja kulttuuriministeri Gustav Björkstrand vastasi edellä mainittuun kirjalliseen kysymykseen 16.9.1986. Vastaus on lähes identtinen Norrbackin kirjalliseen kysymykseen saaman vastauksen kanssa. Lastenkulttuurin hallinnon kehittämismahdollisuuksia selvittävää työryhmää ei asiakirjojen perusteella koskaan asetettu, vaikka ministeri Björkstrand korostikin asetettavan työryhmän ratkaisevaa roolia lastenkulttuurin hallinnon järjestämisessä. Työryhmän asettamista jättämisen syytä ei ole löytynyt dokumenteista.

Lastenkulttuuritoimikunnan vuonna 1979 valmistunut mietintö poiki valtiopäiväasiakirjoihin muitakin lastenkulttuurin edistämiseen liittyviä merkintöjä. Ryhmä Keskustapuolueen kansanedustajia³⁷ teki toivomusaloitteen (TA 473/1980) eduskunnan hyväksyttäväksi 13.2.1980. Heidän toivomuksensa oli, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin valtion taiteilija-apurahajärjestelmän täydentämiseksi erityisillä lastenkulttuurin edustajille varatuilla apurahoilla. Ryhmä perusteli toivettaan sillä, että taiteen apurahojen kohdentuminen vallitsevalla tavalla ei rohkaise taiteilijoita työskentelemään lastenkulttuurin hyväksi. Tämän vuoksi asetusta taiteilijaprofessorien viroista ja valtion taiteilija-apurahoista tulisi muuttaa esimerkiksi siten, että nykyisten apurahojen lisäksi lasten taiteen edustajille varattaisiin seitsemän 1-vuotista ja kolme 3-vuotista apurahaa. Apurahat jakaisi taiteen keskustoimikunta taidetoimikuntien esityksistä kunnes erityinen valtion lastentaidetoimikunta olisi asetettu. Toivomusaloitteessa ehdotettu toimenpide vastasi täysin lastenkulttuuritoimikunnan esitystä ja vahvistaa vaikutelmaa siitä, kuinka merkittävällä tavalla lastenkulttuuritoimikunnan ehdotukset huomioitiin poliittisella kentällä heti mietinnön valmistuttua.

Mietinnöstä ja aloitteista huolimatta taiteen keskustoimikunnan lausunto ei siis sisältänyt lastentaidetoimikunnan vaan lastenkulttuurijaoston perustamisedotuksen. Näin ollen taiteen keskustoimikunta ei myöskään katsonut aiheelliseksi muuttaa apurahalakia (ks. Taide-toimikunnat 1987).

---

37 Mauno Manninen, Mikko Kaarna, Olavi Martikainen, Kalevi Mattila, Juhani Saukkonen, Matti Majjala, Lauri Palmunen, Markku Kauppinen, Hannu Tenhiälä: Toivomusaloite n:o 473. Valtion taiteilija-apurahajärjestelmän täydentäminen erityisillä lastenkulttuurin edustajille tarkoitetuilla apurahoilla.

Lastenkulttuurin hallinnon järjestäminen

Lausunnossaan opetusministeriölle keskustoimikunta viittasi tiede- ja kulttuuriministeri Gustav Björkstrandin eduskunnalle keväällä 1986 antamaan vastaukseen, jossa tämä totesi opetusministeriössä harkitun lähinnä kahta vaihtoehtoa lastenkulttuurikysymysten hallinnon järjestämisessä.

Ensimmäinen näistä lähtee siitä, että lastenkulttuurikysymysten edistämistä varten asetettaisiin erityinen elin, joka voisi olla esimerkiksi kirjallisessa kysymyksessä esitetyn lastenkulttuurineuvoston kaltainen. Toisena vaihtoehtona on harkittu sitä, että lastenkulttuurikysymyksiä hoidettaisiin, kuten tähänkin asti, osana valtion taidehallinnon, taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja läänien taidetoimikuntien tehtäviä. Mikäli lastenkulttuurin hallinnon tehostamisessa edetään tältä pohjalta, voitaisiin taiteen keskustoimikunnan yhteyteen voimassa olevien säädösten puitteissa perustaa erityisjaosto käsittelemään lastenkulttuuria koskevia asioita. Jaostoon olisi mahdollista kutsua asiantuntijoita myös taiteen keskustoimikunnan ulkopuolelta.

Harkittuaan näiden kahden vaihtoehdoisen mallin toimintamahdollisuuksia taiteen keskustoimikunta päätyi toteamaan, että keskustoimikunnan jaostolla olisi ilmeisesti paremmat toimintamahdollisuudet. Sille voitaisiin taata keskustoimikunnan kansliapalvelut, sillä olisi käytettävissään tutkimus- ja julkaisupalvelut sekä mutkaton yhteistyö valtion ja läänien taidetoimikuntien kanssa. Voidakseen kuitenkin toimia laaja-alaisemmin kuin ahtaasti valtion taidehallinnon puitteissa taiteen keskustoimikunta katsoo, että asiantuntemusta tulisi saada jaostoon myös toimikuntien ulkopuolelta. Edelleen keskustoimikunta katsoo, että jaoston aloitteellinen toiminta edellyttää oman sihteerin saamista jaostoa varten samalla tavalla kuin valtion taidetoimikunnilla on sivutoimiset kuukausipalkkioperusteiset sihteerit.

Yllä olevan perusteella keskustoimikunta päätyi siihen, että tässä vaiheessa lastenkulttuurin hallintoa voitaisiin sen käsityksen mukaan parhaiten ja joustavimmin tehostaa perustamalla keskustoimikuntaan lastenkulttuurijaosto. Samalla keskustoimikunta päätti esittää, että opetusministeriö oikeuttaisi sen perustamaan jäljellä olevaksi kaksivuotiskaudeksi lastenkulttuurijaoston, johon se oikeutettaisiin kutsumaan pysyviä ulkopuolisia asiantuntijoita sekä että ministeriö oikeuttaisi keskustoimikunnan palkkaamaan jaostolle sihteerin.

Taidetoimikunnat 1987 (1988). Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja läänien taidetoimikuntien toimintakertomukset vuodelta 1987. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki, s. 22–23.

Lastenkulttuurijaoston toiminta ja linjaukset 1987–2007

Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston toiminnan tavoitteena on lastenkulttuurin vahvistaminen ja edistäminen muun muassa jakamalla apurahoja. Lastenkulttuurijaosto on myös alusta asti toiminut valmistelevana asiantuntijaelimenä valtion lastenkulttuuriin liittyvissä asioissa. Aluksi jaosto toimi lausuntojen antajana taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua määrära-

haa ja lastenkulttuurin valtionpalkintoa jaettaessa. Vuodesta 2001 lähtien jaosto on jakanut itsenäisesti sekä lastenkulttuurin apurahat että lastenkulttuurin erityisavustukset. Muutos oli mahdollinen siksi, että taiteen keskustoimikunnan delegointivaltuuksia laajennettiin lakimuutoksen seurauksena. Edellinen tukimuoto on tarkoitettu taiteilijoille ja taiteilijoiden muodostamille työryhmille, taidekasvattajille ja muille alan toimijoille, jälkimmäinen yhteisöille.

Lastenkulttuurijaosto voi myös tehdä aloitteita ja esityksiä. Jaosto laatii vuosittain taiteen keskustoimikunnalle lastenkulttuurin edistämiseen osoitettua määrärahaa koskevan talousarvioesityksen sekä valtion taidetoimikuntien tavoin pitemmän aikavälin toiminta- ja taloussuunnitelman. Taiteen keskustoimikunta on nimittänyt jäsenet vuosittain tai kolmevuotiskausittain. Lastenkulttuurijaosto on koostunut 6–10 jäsenestä, jotka on valittu valtion taidetoimikunnista sekä ulkopuolisista asiantuntijoista. Jäsenet ovat taiteenalan asiantuntijoita ja usein kokeneita taiteenharjoittajia. Perinteisten taiteenalojen, kuten kirjallisuuden, näyttämötaiteen, kuvataiteen, säveltaiteen ja tanssitaiteen sekä yleisen kulttuuripolitiikan tuntemus ovat jaostossa olleet hyvin edustettuina. Pienemmällä ja taidehallinnon luokitteluun 1980-luvun jälkeen tulleilla taiteenaloilla, kuten sirkustaide tai media-taide, ei vielä ole ollut edustusta lastenkulttuurijaostossa.

Lastenkulttuurijaoston toimintamuotona ensimmäisinä vuosina oli lastenkulttuuripoliittisten linjausten muotoileminen. Vuonna 1989 lastenkulttuurijaostossa keskusteltiin jaoston roolista ja tehtävistä sekä sellaisten hankkeiden tukemisesta, jotka rajautuvat perinteisten taiteenalojen ulkopuolelle. Jaoston toiminnan piiriin tulivat alusta asti mukaan erilaiset taiteidenväliset, monialaiset ja taiteiden sekä taidekasvatuksen välimaastoon kuuluneet hankkeet. Jo samana vuonna jaosto päätti tehdä aloitteen opetusministeriölle 1-vuotisen taiteilija-apurahan saamiseksi lastenkulttuurin alalle, sillä eduskunnan säätämien asetusten muututtua juuri noihin aikoihin uusi 5-vuotinen ja kaksi uutta 1-vuotista taiteilija-apurahaa oli mahdollista saada seuraavana vuonna valittavien taidetoimikuntien jaettaviksi. Näyttää siltä, että keskustelu edellä mainituista taiteidenvälisistä hankkeista johti siihen, että eri taiteenaloihin keskittyvien valtion taidetoimikuntien ei lastenkulttuurijaostossa uskottu riittävästi huomioivan lastenkulttuurin alalla toimivia taiteilija-apurahoista päätettäessä. Taiteen keskustoimikunta päätti kuitenkin myöhemmin samana vuonna antaa 5-vuotisen taiteilija-apurahan jaettavaksi valokuvataiteen alalle ja 1-vuotiset taiteilija-apurahat elokuvataiteen ja esittävän säveltaiteen aloille.

Lastenkulttuurijaoston seuraava yritys nostaa lastenkulttuurin profiilia valtion taidehallinnossa oli vuonna 1991 tehty esitys lastenkulttuuritoimikunnan perustamisesta: "Lastenkulttuurijaosto esittää kunnioittavasti, että taiteen keskustoimikunta tekisi opetusministeri-

ölle aloitteen valtion lastenkulttuuritoimikunnan perustamisesta.” (TKT. Lastenkulttuurijaosto. PK 2.12.1991). Jaoston mukaan taiteen- alakohtaisissa valtion taidetoimikunnissa lastenkulttuurin edistäminen ei saa riittävää painoarvoa, joten ensiarvoisen tärkeää olisi selkeä ja yhdenmukainen lastenkulttuuritoimikunta osana taidehallinnon kokonaisuutta. Tässä yhteydessä korostettiin edelleen taiteenalakoh- taisen sektorijaottelun tuomia ongelmia nimenomaan lastenkulttuurin tukemiseen liittyvissä kysymyksissä. Samalla viitattiin Lastenkult- tuuritoimikunnan mietintöön (1979) ja sen esittämiin tavoitteisiin. Lastenkulttuurijaosto ilmoitti pystyneensä vain osittain vastaamaan niistä taiteen edistämisen tehtävistä, jotka valtion taidehallinnossa on lastenkulttuurin piiriin katsottu kuuluvan. Koska jaoston toimivalta oli rajoittunut vain esitysten tekemiseen ja lausuntojen antamiseen, koettiin mahdollisuuksien olevan rajalliset itsenäisen, aktiivisen ja tu- loksellisen lastenkulttuuripolitiikan harjoittamiseen.

Esitys siirtyi taiteen keskustoimikunnasta taiteen keskustoimikun- nan työjaostoon ja edelleen taiteen keskustoimikunnan kehittämis- jaostoon³⁸, jossa se käsiteltiin 24.4.1992. Taiteen keskustoimikunnan työjaosto käsitteli esitystä lokakuussa 1992 valtion taidetoimikuntalai- toksen kehittämiseen liittyvässä kokouksessaan (TKT. Työjaosto. PK 22.10.1992). Rakenteellinen kehittäminen oli taidetoimikuntalaitoksen kehittämisessä yksi osa-alue, ja sen osalta taiteen keskustoimikunnan työjaoston tuli myös keskustella ja tehdä esitys toimikuntien luku- määrästä. Työjaosto ei puoltanut taidetoimikuntien vähentämistä, mutta ei lisäämistäkään. Tätä perusteltiin erityisen painoarvon asetta- misella mahdollisimman laajalle asiantuntemuksen käytölle. Uusien toimikuntien perustamisen sijaan työjaosto päätti pohtia taiteen kes- kustoimikunnan jäsenmäärän lisäämistä muutamalla jäsenellä, joiden valinnassa erityinen huomio olisi voitu kiinnittää esimerkiksi lasten- kulttuurin ja taiteidenvälisyyden asiantuntemukseen. Taiteen keskus- toimikunnan kokouksessa todettiin myöhemmin (27.10.1992), että las- tenkulttuurijaoston itsenäinen päätösvalta on todellakin jäänyt suh- teellisen vähäiseksi. Asiantuntemus ei siten näyttänyt olevan täysipai- noisessa käytössä.

Lastenkulttuurijaosto päätti syksyllä vuonna 1992, että se ottaa esille jälleen kerran seuraavana keväänä ajatuksen laaja-alaisen (jä- senet, asiantuntemus) lastenkulttuuritoimikunnan perustamisesta valtion taidehallinnon yhteyteen. Jaosto totesi kokouksessaan, että muissa Pohjoismaissa lastenkulttuurin edistämiseksi on kulttuurihal- linnossa annettu huomattavasti suurempi painoarvo ja resurssit. (TKT. Lastenkulttuurijaosto. PK 15.9.1992.) Lastenkulttuurijaoston

---

38 Kehittämisjaosto oli tilapäinen toimielin, jonka tarkoituksena oli osallistua tuolloin kulttuuripolitiikassa vireillä olleeseen taidehallinnon uudistus- keskusteluun.

kanta lastenkulttuuritoimikunnan perustamiseen näytti 1990-luvun alussa poikkeavan suuresti taiteen keskustoimikunnan näkemyksistä ja päätöksistä.

Vuonna 1994 lastenkulttuurijaosto alkoi suunnitella uudenlaista toimintalinjaa määrärahan jaossa. Osa lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua määrärahasta todettiin tarpeelliseksi jakaa erillisenä projektitukena. Projektituen avulla olisi mahdollista tukea laaja-alaisempia, kustannuksiltaan suurempia ja useammalle vuodelle ajoittuvia hankkeita, joihin normaalit apurahat ja hakuajat osoittautuivat hankalasti toimiviksi. Esitys taiteen keskustoimikunnalle lastenkulttuurin valtionpalkintojen ja apurahojen jakamista koskevan opetusministeriön päätöksen (20.3.1985) kumoamisesta lähti 22.4.1993 pidetyn jaoston kokouksen jälkeen. Jaosto esitti, että määrärahasta tulisi voida tukea myös erillisavustuksin yksittäisiä projekteja, julkaisu-, näyttely-, seminaari- ja muita hankkeita. Tästä uudistetusta käytännöstä kehittyi sittemmin lastenkulttuurin projektituki (1991–1995) ja edelleen lastenkulttuurin erityisavustus (1996), joka on tarkoitettu yhteisöhaikijoille ja joka on olemassa edelleen taiteilijoille ja työryhmille tarkoitettujen apurahojen rinnalla tasavertaisena tukimuotona.

Myös muita määrärahaan liittyviä uudistuksia ehdotettiin toteutettavaksi 1990-luvun puolessavälissä. Erityisesti vuonna 1994 taidehallinnon uudistusesityksen yhteydessä jaosto näki myös lastenkulttuurin edistämislle uusia merkittäviä mahdollisuuksia. Lastenkulttuurin alalle olisi jaoston mukaan ollut hyvä tilaisuus saada eri tyyppisiä apuraha- ja muita tukimuotoja. Tässä yhteydessä jaosto korosti edelleen erityisesti vuosiapurahojen puuttumista lastenkulttuurin alan taiteilijoilta. ”Taiteen edistämisen moniportaisessa päätöksenteossa ’ikuisiksi väliinpuotoajaksi’ jääneen lastenkulttuurin edistämislle esitetty taidehallinnon uudistus antaa selkeästi paremmat mahdollisuudet.”³⁹ Vuosiapurahoja ei silti tälläkään kertaa kohdennettu jaettavaksi nimenomaan lastenkulttuurin alalla toimiville taiteilijoille.

Vuosikymmenen puolessavälissä valtion taidetoimikuntalaitoksessa virisi taiteellisen työskentelyn edellytysten parantamisen ohessa tahto laajentaa kulttuurista osallistumista. Tällöin näki päivänvalon myös *lastenkulttuurin edistämishjelma*, jonka yhteydessä toteutettiin vuonna 1997 taidekasvatuksen edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyviä erityisprojekteja. (Taidetoimikunnat 1997 (1998), 6.) Vuosikymmenen lopussa jaoston toiminnassa merkittävään rooliin nousi muun muassa lasten ja taiteilijoiden välinen vuorovaikutus taidekasvatuksessa, koulujen ja päiväkotien taidekasvatushankkeet sekä teema ”Taide ja perhe”. Myös medialukutaito ja mediakasvatus

---

39 Pöytäkirja 2.3.1994. Taiteen keskustoimikunta. Lastenkulttuurijaosto. Viite n:ro 1/02/94 Lausunto valtion taidehallinnon kehittämistyöryhmän muistiot (1994:2).

saivat jalansijaa jaoston tekemissä priorisoinneissa. (Aurén 2000, 67–68.) Erityisavustusten piiriin tai rinnalle nousi myös erilaisia lastenkulttuurin kumppanuushankkeita (2001).

Useana vuonna on lastenkulttuurijaoston tavoitteena ollut lastenkulttuuripoliittinen ohjelma, johon tulisi koota sekä tavoitteet että toimenpiteet lastenkulttuurin edistämiseksi. Opetusministeriön kanta ohjelman laatimiseen oli lopulta myönteinen, ja vuonna 2001 lastenkulttuurijaosto sai tehtäväkseen laatia ehdotuksen. Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittinen ohjelma ilmestyi vuonna 2003. Sitä ennen valmistui kuitenkin lastenkulttuurijaoston työryhmän ohjelmaehdotus ”Kulttuuri kasvaa lapsissa” (2002), joka toimi sekä selvityksenä lastenkulttuurin tilasta että tavoite- ja toimenpide-esityksenä lastenkulttuuripoliittiselle ohjelmalle (2003)⁴⁰. Lastenkulttuurijaoston ohjenuoraksi muodostui oivallus lastenkulttuurista osana lasten arkea ja elämää, ei vain osana erityistä, ylevää ja juhlaa. Lapsipolitiikalle vaadittiin kulttuuriulottuvuutta. Samoihin aikoihin jaoston toimintaa terävöittämään ilmestyivät painopistealueet, joita olivat alussa aktiivoiva taidekasvatus ja lasten omaehtoinen taiteen tekeminen. (Aurén 2001, 59.)

Lastenkulttuurijaoston jäsenet

Lastenkulttuurijaostoon on vuosina 1987–2007 kuulunut kaikkiaan 56 henkilöä jäsenenä, puheenjohtajana ja pysyvänä asiantuntijana (151 jäsenyysvuotta)⁴¹. Jaosto on usein valittu kolmivuotiskausiksi. Jäseninä on ollut kirjailijoita, kuvataiteilijoita, arkkitehtejä, taidepedagogeja ja erilaisissa kulttuurialan hallinnollisissa tehtävissä toimivia⁴². Jäsenet edustavat jaostossa omaa taiteenalaansa asiantuntijoina ja vertaisarvioijina, joten myös jäsenistön taiteenalajakaumalla on painoarvoa. Yleisin jäsenten edustama taiteenala on koko jaoston toiminnan ajan ollut kirjallisuus. Myös näyttämötaiteen, tanssitaiteen, säveltäiteen ja kuvataiteen asiantuntijoiden edustus jaostossa on ollut vahva. Perinteiset taiteenalat näyttävät siis saaneen jaostossa hyvän jalansijan. (Kuvio 2.)

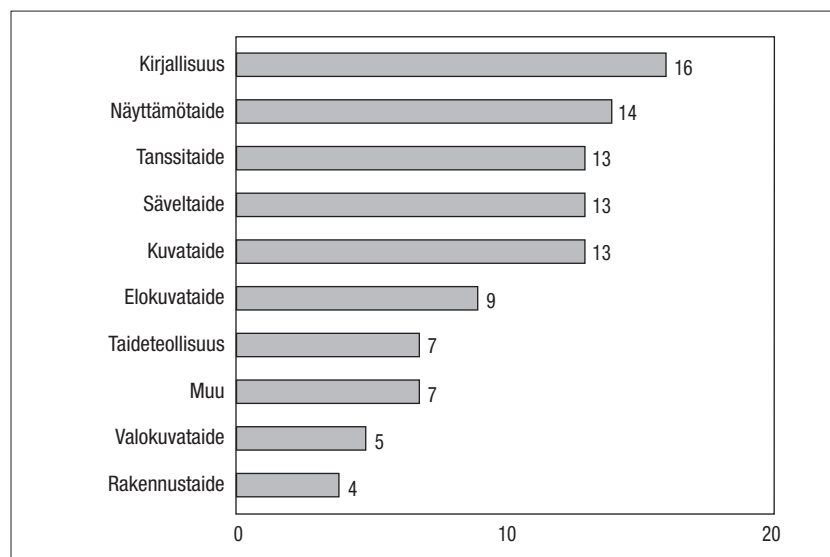
40 Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman julkaiseminen on innoittanut jossain määrin myös kuntia teettämään omia lastenkulttuuripoliittisia ohjelmiaan, esimerkiksi Jyväskylän seudun lastenkulttuuripoliittisen ohjelman vuonna 2005. Myös alueellisten taidetoimikuntien lastenkulttuurihankkeita on kehitetty alueelliseksi lastenkulttuuristrategiaksi ja esimerkiksi Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan taidetoimikunnat ovat toteuttamassa yhteistä Itä-Suomen lastenkulttuuristrategiaa.

41 Puheenjohtajista, jäsenistä ja asiantuntijoista käytetään jatkossa nimitystä jäsenet. 20 vuoden aikana jaostolla on ollut neljä sihteeriä.

42 Lastenkulttuurijaoston jäsenet vuosina 1987–2007 liitteessä 2.

KUVIO 2. Lastenkulttuurijaoston puheenjohtajat, jäsenet ja pysyvät asiantuntijat 1987–2007 taiteenaloittain (%-osuus henkilöistä)

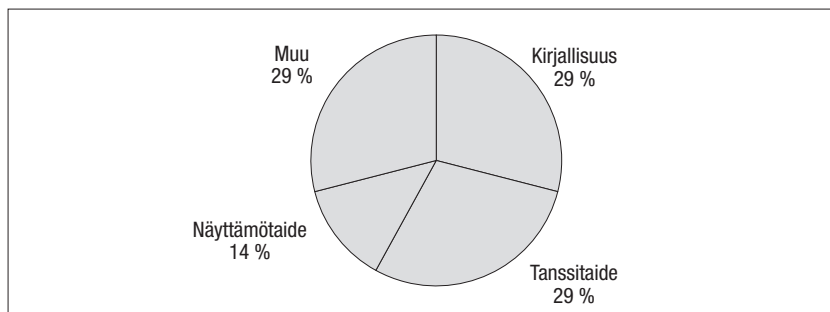
Lastenkulttuurijaoston jäsenistön sukupuolijakauma vastaa lähes täsmälleen jaostolta tukea hakevien ja saavien sukupuolijakaumaa, mikä ilmenee raportin myöhemmissä luvuissa tarkasteltaessa määrärahojen pitkäjäsenjakautumista vuosina 1988–2007 sekä tarkemmin tapaus-tutkimusvuotta 2007. Naisten osuus jaoston jäsenistä on ollut lähes 70 prosenttia (N=56).⁴³ Nainen on toiminut puheenjohtajana kahtena kolmesta jaoston toimintavuodesta.

Jaoston puheenjohtajiksi on pyritty saamaan henkilöitä, jotka eivät toimi samanaikaisesti jonkin taiteenalan taidetoimikunnan puheenjohtajana. Pyrkimys ei ole aina toteutunut, koska valinnassa on painotettu enemmän puheenjohtajan asiantuntevuutta kuin hänen asemaansa taidetoimikuntalaitoksessa. Ensimmäiset viisi vuotta jaoston puheenjohtajana toimi Lars Lindman (1987–1991). Pisin puheenjohtajakausi lastenkulttuurijaostossa on ollut Birgitta Aurénilla (1998–2003). Muut jaoston puheenjohtajat ovat olleet Kaisu Mikkola (1992–1994), Sanna Pohjonen (1995–1997, 2004–2006) ja Vivan Lygdbäck (2007–).

Kuviossa 3 puheenjohtajien taiteenalojakauma perustuu puheenjohtajavuosien määrään (N=21). Puheenjohtajien taiteenaloja ovat olleet tanssitaide, kirjallisuus, näyttämötaide ja muu. Kulttuurialan hallinnollisten tehtävien asiantuntijat (muu 28 %) ovat myös usein toimineet puheenjohtajina.

⁴³ Esimerkiksi kuvaamataidon opettajien sukupuolijakauma Suomessa on suunnilleen sama eli noin 70 % opettajista on naisia (Vira 2008, 11).

KUVIO 3. Lastenkulttuurijaoston puheenjohtajat vuosina 1987–2007 taiteenaloittain (%)

Lastenkulttuurijaoston sihteerit toimivat aluksi sivutoimisina. Vuodesta 1991 lähtien jaostolla on ollut päätoiminen sihteeri, mikä on keskeisenä henkilöresurssina vahvistanut ja edistänyt lastenkulttuurin asemaa valtion taidehallinnossa⁴⁴. Päätoimisena sihteerinä toiminut Esa Rantanen (vuosina 1991–2008) oli aktiivisesti mukana kansainvälisissä verkostoissa ja asiantuntijana lukuisissa poikkialueellisissa työryhmissä. Vuodesta 2008 sihteerinä on toiminut Ansa Aarnio.

Lastenkulttuurin alalla toimineet läänintaiteilijat

Merkittävä osa alueellisten taidetoimikuntien (aikaisemmin läänin taidetoimikunnat) toimintaa vuodesta 1972 lähtien on ollut läänintaiteilijajärjestelmä. Järjestelmä on tärkeä osa taiteen edistämiseen ja tukemiseen liittyvää toimintaa Suomessa, sillä läänintaiteilijoiden tehtäviin ja toimintoihin varatuilla resursseilla on huomattava osuus valtion alueellisen taiteen tukemisen kokonaisuudessa (Rautiainen 2008, 35–41.) Läänintaiteilijoiden ensisijaisena tehtävänä on edistää oman taiteenalan toimintaedellytyksiä ja taiteenalojen välistä vuoropuhelua alueellaan. Kuluneen lähes 40 vuoden aikana yli 300 taiteilijaa on hoitanut kyseistä tehtävää eripituisina jaksoina oman taiteenalan toimijana ja asiantuntijana. Nykyään läänintaiteilijana voi olla yhtäaikaista enintään 49 taiteilijaa. Alueellisten taidetoimikuntien valitsemien läänintaiteilijoiden toimet ovat määräaikaista ja kestävät yleensä

44 Jaoston sihteerinä on toiminut Taiteen keskustoimikunnan päätoiminen taidesihteeri, joka on hoitanut sihteerin tehtäviä myös joissakin taidetoimikunnissa samaan aikaan kuin lastenkulttuurijaostossa. Ensimmäisenä päätoimisena taidesihteerinä Taiteen keskustoimikunnassa aloitti Esa Rantanen vuonna 1991. Hän on toiminut sihteerinä myös useissa valtion taidetoimikunnissa.

2–3 vuotta. Opetusministeriö päättää vuosittain kunkin alueellisen taidetoimikunnan läänintaiteilijoiden lukumäärän. Läänintaiteilijan toimenkuvaan liittyy usein myös läänintaiteilijan oma taiteellinen työskentely. Läänintaiteilijat suunnittelevat ja toteuttavat erilaisia hankkeita useimmiten yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Eniten läänintaiteilijavuosia on ollut kirjallisuuden ja kuvataiteen aloilla ja vähiten rakennustaiteen, valokuvataiteen sekä elokuvataiteen aloilla. Vuosina 1998–2004 taiteenaloista osuuttaan on näyttänyt eniten kasvattaneen ryhmä ”muut”. Ryhmään ”muut” kuuluvat muun muassa lastenkulttuurin alalla toimivat taiteilijat, sirkustaiteilijat ja tuottajat. (Jämsén 2004.)

Ensimmäinen varsinainen lastenkulttuurin alan läänintaiteilija Artti Remes aloitti toimensa vuonna 1987 Mikkelin taidetoimikunnassa (nyk. Etelä-Savon taidetoimikunta). Kuitenkin Kristiina Hurmerinta työskenteli jo 1980-luvun alussa Vaasan läänin taidetoimikunnassa näyttämötaiteen (nukketeatteri) alan läänintaiteilijana. Nukketeatteri on perinteisesti kuulunut lastenkulttuurin alueelle, ja on sen vuoksi otettu mukaan alla olevaan lastenkulttuurin alalla toimivien läänintaiteilijoiden luetteloon. Asetelmaan 2 on koottu ne läänintaiteilijat, joiden toimen nimikkeessä on mainittu lapset ja nuoret. Lastenkulttuurin alalla toimivia taiteilijoita on 2000-luvun aikana rekrytoitu enemmän läänintaiteilijan tehtäviin kuin vuosien 1987 ja 1999 välisenä aikana yhteensä. Läänintaiteilijoiden nimikkeiden kirjo on lisääntynyt samoin kuin erilaiset taiteenalayhdistelmät, joissa lapset ja nuoret huomioidaan omana ryhmänään. Viime vuosina sekä lastenkulttuurin alalla työskentelevät läänintaiteilijat että muidenkin taiteenalojen läänintaiteilijat ovat osallistuneet esimerkiksi tuotantotehtäviin ja mediakasvatushankkeisiin sekä lastenkulttuurikeskusten toimintaan. Esimerkiksi Etelä-Savon taidetoimikunnassa valmistellaan taidekasvatuksen läänintaiteilijan valintaa vuoden 2009 alkuun. Läänintaiteilijan työllistämällä halutaan korostaa taidekasvatustyön merkitystä. Taidekasvatuksen kohteina eivät ole ainoastaan lapset vaan myös aikuiset ja erityisryhmät. Myös Satakunnassa lastenkulttuuria edistään lähivuosina nimittämällä taidetoimikunnan alueelle uusi lastenkulttuurin läänintaiteilija vuoden 2009 alusta lukien.

ASETELMA 2. Lastenkulttuurin, nukketeatterin, lasten ja nuorten taidekasvatuksen ja nuorisomusiikin alalla toimineet läänintaiteilijat vuosina 1981–2008

<i>Nimi</i>	<i>Taiteenala</i>	<i>Aika</i>	<i>Taidetoimikunta</i>
Kristiina Hurmerinta	Näyttämötaide (nukketeatteri)	1.1.1981 – 31.12.1983	Pohjanmaan taidetoimikunta (ent. Vaasan läänin taidetoimikunta)
Artti Remes	Lastenkulttuuri	1.4.1987 – 31.3.1991	Etelä-Savon taidetoimikunta (ent. Mikkelin taidetoimikunta)
Markku Leinonen	Nuorisomusiikki	1.8.1991 – 31.7.1997	Etelä-Savon taidetoimikunta (ent. Mikkelin taidetoimikunta)
Olli Etelämäki	Lasten- ja nuorten teatteri-ilmaisu	1.1.1994 – 31.12.1997	Pohjanmaan taidetoimikunta (ent. Vaasan läänin taidetoimikunta)
Heli Aaltonen	Teatteri ja lastenkulttuuri	1.1.1996 – 31.12.2000	Varsinais-Suomen taidetoimikunta
Noora Männistö	Elokuva ja lastenkulttuuri	1.1.1998 – 31.5.2004	Satakunnan taidetoimikunta
Katja Tukiainen	Kuvataide/lasten- ja nuortenkulttuuri	11.10.1999 – 10.10.2001	Uudenmaan taidetoimikunta
Leila Peltonen	Nukketeatteri	1.1.2001 – 31.12.2006	Lapin taidetoimikunta
Hannah Kaihovirta-Rosvik	Lastenkulttuuri	7.1.2002 – 31.12.2003	Pohjanmaan taidetoimikunta
Hannu Räisä	Näyttämötaide/ nukketeatteri	1.7.2002 – 30.6.2007 (30.6.2009)	Hämeen taidetoimikunta
Kirsi Saastamoinen	Lasten- ja nuorten kulttuuri	1.9.2002 – 31.7.2004	Oulun läänin taidetoimikunta
Sari Sulasalmi	Tuottaja, lastenkulttuuri	17.9.2003 – 30.9.2004	Lapin taidetoimikunta
Eeva Riikonen	Lastenkulttuuri	3.5.2004 – 30.6.2005	Pohjois-Karjalan taidetoimikunta
Hanna Kirjavainen	Kirjallisuus ja lastenkulttuuri	10.5.2004 – 30.9.2007	Pohjois-Karjalan taidetoimikunta
Jaana Räsänen	Lasten ja nuorten arkkitehtuurikasvatus	1.9.2004 –	Uudenmaan taidetoimikunta

Pirita Rossi (ent. Salmela)	Lasten ja nuorten kulttuuri	1.10.2004 –	Oulun läänin taidetoimikunta
Tuija Seppänen	Tuottaja, lastenkulttuuri	8.11.2004 – 31.7.2006	Lapin taidetoimikunta
Jukka Kervinen	Kirjallisuus ja lastenkulttuuri	14.2.2005 – 31.12.2005	Pohjois-Karjalan taidetoimikunta
Timo Väntsi	Nukketeatteri	1.1.2007 –	Varsinais-Suomen taidetoimikunta
Marja-Leena Mäkelä	Lastenkirjallisuus ja -kulttuuri	1.1.2008–	Pohjanmaan taidetoimikunta
Jyrki Tamminen	Lastenkulttuuri ja monikulttuurinen taidetyö	1.1.2008 –	Pohjois-Karjalan taidetoimikunta

Alueellisten taidetoimikuntien jakamat taiteilija-apurahat, kohdeapurahat ja valtionavustukset ovat merkittävä resurssi sekä yksittäisille taiteilijoille että yhteisöille. Lisäksi alueelliset taidetoimikunnat toteuttavat itse tai yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa erilaisia hankkeita, jotka suuntautuvat usein lapsille ja nuorille. Alueelliset taidetoimikunnat ovat koonneet paikallisia toimijoita yhteen ja järjestäneet muun muassa taideviikkoja kouluissa sekä erilaisia yhteistyöhankkeita koulujen ja päiväkotien kanssa. Lastenkulttuurijaosto on myös myöntänyt 2000-luvulla erityisavustuksia alueellisten taidetoimikuntien lastenkulttuuripoliittisen ohjelman (ns. lakupo-hankkeet) mukaisille kumppanuushankkeille.

Lastenkulttuurin määrärahat 1988–2007

Määrärahan kehitys

Valtion budjettiin sisällytettiin erillinen määräraha lastenkulttuurin edistämiseen vuonna 1981. Opetusministeriö jakoi taiteen keskustoimikunnan esityksestä määrärahasta taiteilijoille apurahoja ja valtionpalkintoja vuoteen 1984 asti. Vuodesta 1985 jakopäätökset on tehty taiteen keskustoimikunnassa. Uutena tukimuotona vuodesta 1996 lähtien on jaettu myös yhteisöille kohdistettuja lastenkulttuurin erityisavustuksia⁴⁵. Lastenkulttuurin alalla toimivat taiteilijat voivat saada myös muuta tukea valtion taidetoimikunnilta (kohdeapurahat, taiteilija-apurahat ja muut tuet) ja apurahalautakunnilta (kirjastoapurahat ja -avustukset, näyttöapurahat). Yhteisöt voivat saada erilaisia valtionavustuksia. Tässä luvussa käsitellään taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua määrärahan kehitystä ja jakautumista.⁴⁶

Yleisesti ottaen lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua määrärahan kehitys on ollut aaltomaista ja se on kasvanut suhteellisesti hie- man enemmän kuin esimerkiksi suora taiteilijatuki samalla aikavälillä⁴⁷. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha on noussut

---

45 Lastenkulttuurin apurahojen lisäksi taiteen keskustoimikunta jakoi pienen osan määrärahasta erillisinä projektitukina vuosina 1991–1995 (Ylä-Sankola 1995). Apuraharekisterissä (HARAVA) nimitys ”lastenkulttuurin erityisavustus” mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1998. Vuonna 2004 apuraharekisterissä käytetään ensimmäisen kerran nimitystä ”lastenkulttuurin kohdeapurahat” tarkentavana erotuksena lastenkulttuurin erityisavustuksesta.

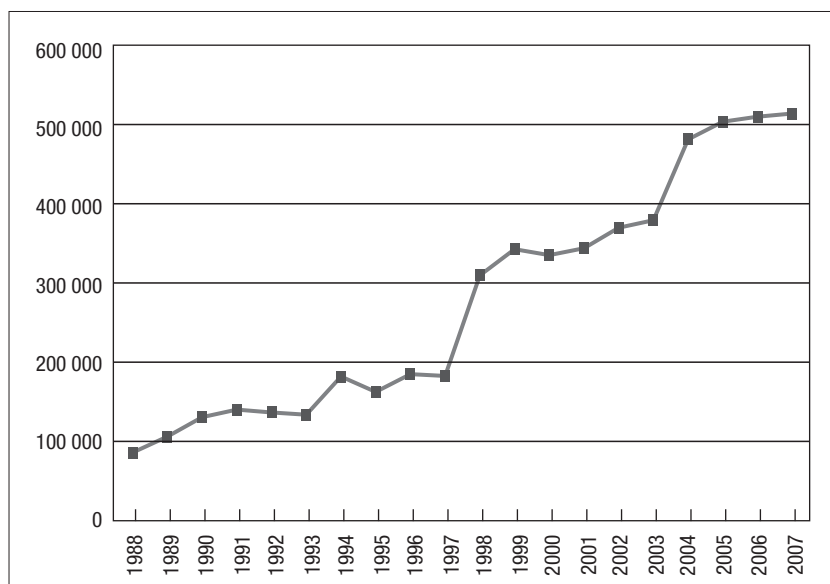
46 Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettussa määrarahassa ovat mukana lastenkulttuurin apuraha, lastenkulttuurin erityisavustus ja lastenkulttuurin valtionpalkinto. Määrärahan prosentuaalista kehitystä on tarkasteltu vuoden 2006 arvon mukaan (elinkustannusindeksi).

47 Valtion suoran taiteilijatuon perustan muodostavat 0,5–5-vuotiset taiteilija-apurahat. Taiteilija-apurahoja täydentävät valtion taidepalkinnot, työskentelyapurahatyypiset kirjasto- ja näyttöapurahat sekä peruserämuotoiset työskentelyapurahoihin verrattavissa olevat taiteilijaprofessorin virat. Toisen osan valtion suorassa taiteilijatuessa muodostavat taiteilijoille ja taiteilijaryhmille kohdennetut projektituet ja kolmannen osan alueellisten taide- toimikuntien apurahat ja läänintaiteilijoiden toimet. (Rautiainen 2008, 33.)

valtion budjetissa kahdessa eri vaiheessa lastenkulttuurijaoston toiminta-aikana vuosina 1988–2007. Lastenkulttuurijaoston perustamisesta alkaen vallitsi lievä noususuuntaus, joka katkesi laman aikana vuonna 1992, jolloin myös valtion taiteen tukemiseen tarkoitettu määrärahan reaaliarvo laski kokonaisuudessaan. Suurin kasvu vuosien 1988 ja 2007 välillä tapahtui vuonna 1998 (41 % eli 126 798 euroa edellisestä vuodesta) ja eniten määräraha väheni vuonna 1995 (–12 %). Toinen suurempi nousu lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitetun määrärahan kehityksessä on tapahtunut 2000-luvulla. Lastenkulttuurijaoston jakama määräraha vuodelle 2004 nousi 21 prosenttia (101 939 euroa) edellisen vuoden määrärahasta.⁴⁸ Määrärahan keskimääräinen vuosikasvu on ollut 8 prosenttia.

Kuviossa 4 esitetään lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitetun määrärahan kehitys kahdenkymmenen vuoden aikana. Luvut sisältävät lastenkulttuurin apurahat (vuodesta 1988), lastenkulttuurin erityisavustukset (vuodesta 1996) ja lastenkulttuurin valtionpalkinnot (vuodesta 1988).

KUVIO 4. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitetun määrärahan (€) kehitys vuosina 1988–2007*

* Kuviossa esitetyt luvut liitteessä 5. Luvut on muutettu vuoden 2006 rahanarvoon elinkustannusindeksin mukaan.

48 Osuudet ja euromääräiset luvut perustuvat indeksoituihin (2006) lukuihin, joissa ovat mukana koko lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha (lastenkulttuurin apurahat, erityisavustukset ja lastenkulttuurin valtionpalkinnot). Markka- ja euromääräiset vuosittaiset jakosummat liitteessä 5.

Vuoteen 1998 asti suurin osa vuosittaisesta lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettusta kokonaismääräraahasta jaettiin apurahoina yksittäisille taiteilijoille ja taiteilijoiden muodostamille työryhmille. 1990-luvun alussa lastenkulttuurijaosto katsoi tarpeelliseksi tuen suuntaamisen myös yhteisöille laaja-alaisempiin, pitempikestoisiin ja kustannuksiltaan suurempiin hankkeisiin. Uutta tukimuotoa jaettiin ensin projektitukena (1991–1995) kunnes vuonna 1996 tukimuodosta kehittyi lastenkulttuurin erityisavustus. 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun suuntauksena näyttää olevan yhteisöille suunnattujen erityisavustusten osuuden selkeä kasvu. Käännekohta tukimuotojen kokonaissummien määrissä oli juuri vuonna 1998. Tuolloin taiteilijoille ja taiteilijoiden muodostamille työryhmille jaettavan kohdeapurahatyypin tukimuodon, eli lastenkulttuuriapurahan, osuus alkoi laskea yhteisöille jaettavien erityisavustusten kasvattaessa osuuttaan lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettusta kokonaismääräraahasta. Myös lastenkulttuurin valtionpalkintojen suhteellinen osuus kokonaismääräraahasta laski huomattavan pieneksi jo vuonna 1996. Koko 20 vuoden periodin aikana apurahoina myönnettävän tuen osuus määräraahasta on ollut noin puolet. (Taulukko 1 ja kuvio 5.)

Kuviosta 5 käyvät ilmi eri tukimuotojen suhteelliset osuudet lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettusta määräraahasta. Tukimuotojen välisen painopisteen muuttuminen vaikuttaa myös tuen saajakuntaan. Lastenkulttuurin apurahiin ja valtiopalkintoihin varatun rahasumman osuuden kaventuessa taiteilijoille ja työryhmille suunnattu tuki vähenee, kun taas lastenkulttuurin erityisavustusten osuuden kasvaessa yhteisöille kohdistuvan tuen osuus kasvaa⁴⁹.

Vuosittain sekä lastenkulttuurin apurahana että erityisavustuksena myönnettyt summat ovat olleet suurin piirtein samaa kokoluokkaa. Vuosien 1988–2007 välisenä aikana molempien tukimuotojen keskiarvo on vaihdellut 3000 euron molemmin puolin. Lastenkulttuurin apurahan keskiarvo vuosina 1988–2007 oli 2 883 euroa ja erityisavustuksen 2 973 euroa (vuoden 2006 rahanarvoon muutettuna). Kaiken kaikkiaan apurahana ja erityisavustuksina jaetut summat ovat olleet pieniä. Ajoittain erityisavustuksina jaettujen summien keskiarvo on ollut jopa apurahaakin pienempi. Erityisavustuksen riittävyttä voi pohtia muuallakin kuin lastenkulttuurihankkeita toteuttavissa yhteisöissä, sillä toisin kuin verovapaata apurahaa saavat taiteilijat, yhteisöt vastaavat myös yleiskustannuksista, palkkakustannuksista ja palkkoihin liittyvistä sivukuluista. Myönnettyjen summien vakiintuminen tietylle tasolle osoittaa, että määrärahan lisäystä ei ole juurikaan käytetty

49 Myös taiteilijoiden ja taiteilijoiden muodostamien työryhmien on mahdollista hakea ja saada lastenkulttuurin erityisavustusta. Käytännössä kuitenkin taiteilijan tai työryhmän oman työskentelyn tukemiseen on tarkoitettu lastenkulttuurin apuraha, jota yleensä vapaat taiteenharjoittajat hakevat ja saavat.

yksittäisten tukisummien korottamiseen vaan pikemminkin tukea saavien lukumäärän kasvattamiseen (esim. kuvio 6). Sama trendi on nähtävissä muissakin eri taidetoimikuntien tukimuodoissa. Tukimuodoille on tyypillistä tietyille summamääräiselle tasolle vakiintuminen eivätkä taidetoimikunnat ole yleensä ohjanneet määrärahan kasvua tukisummien merkittäviin korotuksiin⁵⁰. (Ks. Rautiainen 2008.)

TAULUKKO 1. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha (€) vuosina 1988–2007*

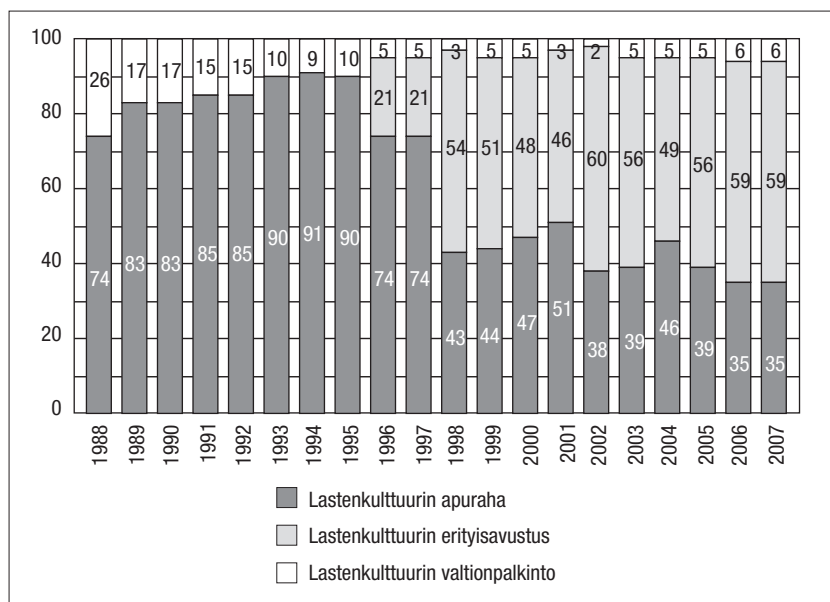
Vuosi	Apuraha	%	Erytis- avustus**	%	Valtion- palkinto	%	Yhteensä
1988	64 250	74			22 240	26	86 490
1989	88 080	83			18 540	17	106 630
1990	109 250	83			21 850	17	131 100
1991	119 640	85			20 990	15	140 630
1992	116 570	85			20 450	15	137 020
1993	120 180	90			14 020	10	134 200
1994	166 490	91			15 860	9	182 340
1995	147 230	90			15 700	10	162 930
1996	136 570	74	39 020	21	9 760	5	185 350
1997	134 890	74	38 540	21	9 640	5	183 070
1998	133 070	43	167 290	54	9 510	3	309 860
1999	150 320	44	173 810	51	18 790	5	342 920
2000	156 350	47	160 890	48	18 180	5	335 420
2001	176 310	51	158 950	46	8 860	3	344 120
2002	141 280	38	221 460	60	7 260	2	370 010
2003	149 100	39	213 060	56	17 280	5	379 440
2004	220 160	46	236 590	49	24 630	5	481 380
2005	197 110	39	282 180	56	24 420	5	503 710
2006	181 000	35	299 000	59	30 000	6	510 000
2007	180 000	35	304 000	59	30 000	6	514 000
Yhteensä €	2 887 850	52	2 294 790	41	357 980	6	5 540 620
%-osuus ka.		62		48		9	

*Luvut (pyöristetty) ovat vuoden 2006 rahanarvossa elinkustannusindeksin mukaan.

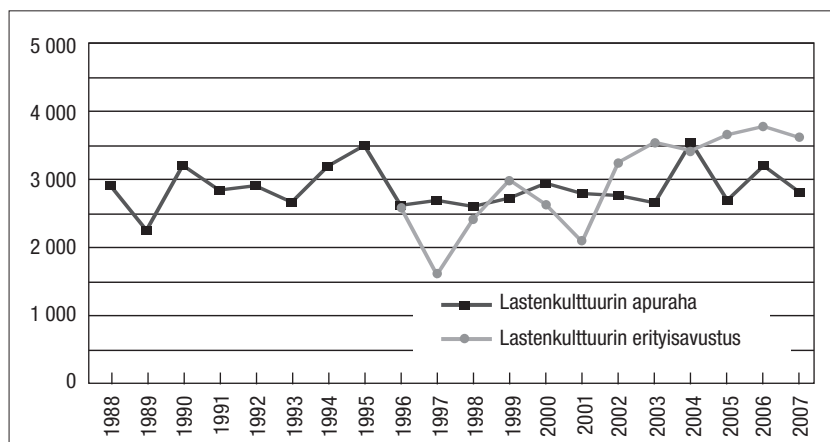
** Vuosina 1991–1995 jaettu erillinen projektituki sisältyy ko. vuosina lastenkulttuurin apurahoihin. Vuoden 2003 jälkeen erityisavustuksissa ovat mukana myös lastenkulttuuripoliittisen ohjelman mukaiset hankkeet.

50 Poikkeuksiakin tästä on olemassa, esim. tanssin produktiotuki (ks. Karhunen 2008b, 69) ja valokuvataidetoimikunnan jakama valokuvateosten laaturituki. (Karttunen 2005, 32–35.)

KUVIO 5. Lastenkulttuurin eri tukimuotojen osuudet (%) kokonaismäärärahasta vuosina 1988–2007

KUVIO 6. Lastenkulttuurin apurahan ja erityisavustuksen keskiarvot (€) vuosina 1988–2007*

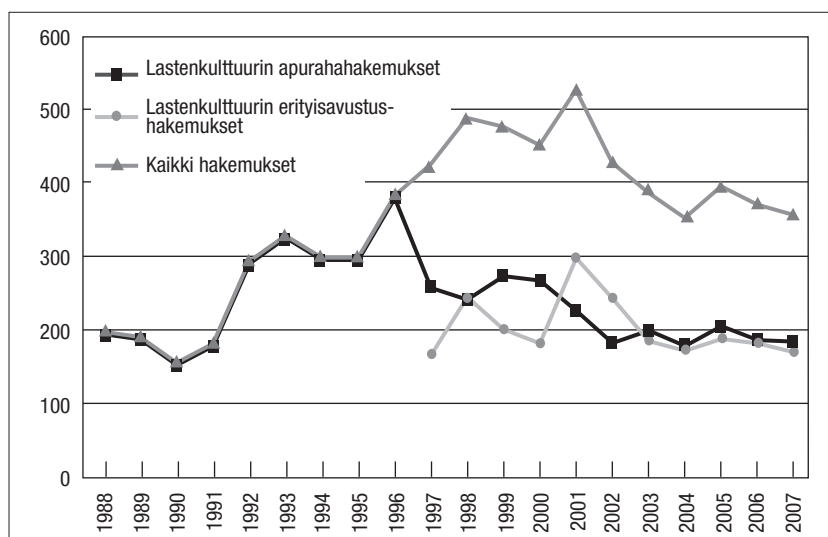
*Luvut muutettu vuoden 2006 rahanarvoon (elinkustannusindeksi 2006).

Hakemukset ja myönnöt

Lastenkulttuuritukeen vuosittain kohdistettujen hakemusten määrä on vuosien 1988–2007 välillä noussut kahdestasadasta yli neljäänsataan (kuvio 7). Hakemusten määrää on erityisesti kasvattanut erityisavustusten tulo apurahojen rinnalle. Yhteisöjen mahdollisuudet ha-

kea ja saada tukea ovat vähintäänkin kaksinkertaistaneet lastenkulttuurin tukea hakevien määrän. Alkuvuosina hakemusmäärät jopa lasivat hieman kunnes laman aikana vuonna 1992 ne nousivat noin kolmanneksella, vaikka jaettava kokonaissumma hiveneren laski samana vuonna. Kaiken kaikkiaan taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaostolle on osoitettu lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemuksia vuoteen 2007 mennessä yhteensä lähes 7 000 (apurahahakemuksia vajaat 5 000 ja erityisavustushakemuksia runsaat 2 000). Kokonaishakemusmäärä oli nouseva kuluvan vuosituhannen alkuun, mutta on sen jälkeen laskenut ja viime vuosina vakiintunut 300–400 hakemukseen vuosittain.

KUVIO 7. Lastenkulttuurijaostolle osoitetut apuraha- ja erityisavustushakemukset vuosina 1988–2007 (lkm)*

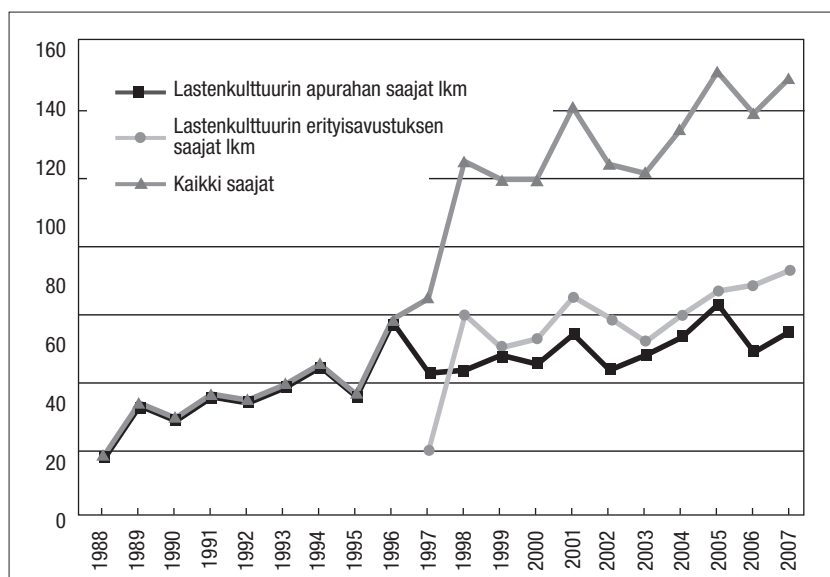

* Luvut liitteessä 6.

Hakemusmäärän kasvusta huolimatta vuosittaisten apurahamyöntöjen määrä ei juuri kasvanut ensimmäisen 10 vuoden aikana. Vasta yhteisöille tarkoitettujen lastenkulttuurin erityisavustusten vakiinnutun tuen saajien määrä on kasvanut merkittävästi. Vuosi 1998 oli käännekohta niin määrärahan kuin vuosittaisten myöntöjen lukumääränkin osalta. Tuolloin myöntöjen määrä kasvoi lähes 40 prosenttia edellisestä vuodesta. Sen jälkeen kasvu on ollut maltillisempaa. Jo vuonna 1998 lastenkulttuurin erityisavustusta saavien hankkeiden lukumäärä ylitti lastenkulttuurin apurahaa saavien lukumäärän vuositasolla. Sen jälkeen tilanne on vakiintunut, ja vuodesta 2003 lähtien lastenkulttuurin apurahahakemusten lukumäärät ovat olleet jatkuvasti hieman suuremmat kuin erityisavustushakemusten lukumäärät (kuvio 8).

Tukea saavien hankkeiden määrä on seitsenkertaistunut kahdessa-kymmenessä vuodessa. (Kuvio 9.) Kaiken kaikkiaan tukea saaneita hankkeita on ollut käsiteltävänä ajanjaksona yhteensä 1 727, joista lastenkulttuurin apurahaa on saanut 1 003 hanketta ja lastenkulttuurin erityisavustusta 724 hanketta⁵¹.

KUVIO 8. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta saavien hankkeiden lukumäärät vuosina 1988–2007*

* Luvut liitteessä 6.

Lastenkulttuurin apurahan on saanut keskimäärin 22 prosenttia ja erityisavustuksen 35 prosenttia hakijoista vuosina 1988–2007. Lastenkulttuurijaoston alkuvuosina vain joka kymmenes hakija sai myönteisen apurahapäätöksen. 1990-luvun alussa apuraha voitiin myöntää jo joka viidennelle hakijalle. Lamavuosina apurahan saaminen vaikeutui tilapäisesti hakemusten lukumäärän nousun ja määrärahan supistumisen takia. Laman päätyttyä ja määrärahan kasvaessa vuonna 1998 joka neljäs hakija sai myönteisen päätöksen. Tukea hakevien hankkeiden mahdollisuudet saada apurahaa ja erityisavustusta lastenkulttuurin edistämiseen ovat parantuneet koko 2000-luvun ajan. Vuosina 2003–2007 lastenkulttuurin erityisavustusta on saanut 40–50 prosenttia hakijoista. Lastenkulttuurin apurahaa hakevat eivät ole päässeet aivan yhtä hyvin osuiksiin. Parhaimmillaan vuonna 2005 lastenkulttuurin apurahaa hakeneista 35 prosenttia sai hankkeelleen rahoitusta lastenkulttuurijaostolta. Taulukosta 2 ilmenevät vertailun vuoksi myös valtion

51 Hankkeiden lukumäärä ei kerro tarkalleen tuen saajien määrää, sillä hankkeeseen on usein sitoutunut työryhmä tai yhteisö.

taidetoimikuntien kohdeapurahan saajien osuudet hakijoista vuosina 1997 – 2007. Kohdeapurahan saajien osuus näyttää varsinkin viimeisten vuosien aikana merkittävästi pienemmältä kuin lastenkulttuurin edistämiseen myönnetyn tuen saajien osuus hakijoista. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta saaneiden osuudet (%) hakijoista vuosina 1988–2007

Vuosi	Apurahan saajat %	Erityisavustuksen saajat %	Yhteensä %	Valtion taidetoimikuntien kohdeapurahan saajat % hakijoista
1988	11		11	
1989	20		20	
1990	22		22	
1991	23		23	
1992	14		14	
1993	14		14	
1994	17		17	
1995	14		14	
1996	17	19	17	
1997	19	15	17	21
1998	21	28	24	20
1999	20	29	24	23
2000	19	34	25	19
2001	27	25	26	22
2002	27	28	28	24
2003	27	48	30	22
2004	34	40	37	16
2005	35	41	38	22
2006	30	44	37	23
2007	34	50	41	22
Keskiarvot	22	33	24	21

Tiedot kohdeapurahoista HARAVA-rekisterin perustamisvuodesta 1997 alkaen. Lastenkulttuuriapurahat 1988–1995 ks. Ylä-Sankola 1995.

Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneet yksittäiset henkilöt ovat useammin naisia kuin miehiä. Sekä tuen hakijat että tuen saajat ovat hyvin naisvaltaisia ryhmiä, ja ilmiö on vain vahvistunut. Ajanjaksolla 1988–1995 hakijoista keskimäärin 63 prosenttia oli naisia ja tuen saajista 64 prosenttia. Vuosien 1996–2007 aikana osuudet ovat nousseet lähes kymmenyksellä. Jälkimmäisellä jaksolla naisten osuus molemmissa ryhmissä on kolme neljästä. Taulukosta 3 ilmenevät naisten osuuden vaihtelut lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta

hakeneiden ja saaneiden joukoissa vuosittain. Osuudet on laskettu yksittäisistä henkilöhakijoista ja taiteilijoista koostuvien työryhmien vastuuhenkilöistä. Ajanjaksolla 1996–2007 yksittäisiä henkilöhakijoita (taiteilija) ja työryhmämuotoisia hakijoita oli 69 prosenttia kaikista tukea hakeneista. Tuen saajista tämän ryhmän osuus oli 64 prosenttia. Osuuksien perusteella näyttää siltä, että yhteisöhakijat (yhdistykset, säätiöt, kunnat jne.) ovat jakoprosessissa menestyneet hieman paremmin kuin yksilö- ja työryhmämuotoiset hakijat. Ajanjakson 1988–1995 naisten osuutta kuvaavissa luvuissa eivät työryhmät ole mukana⁵².

TAULUKKO 3. Naisten osuus (%) lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneista ja saaneista vuosina 1988–2007 sekä naisten osuus (%) valtion taidetoimikuntien kohdeapurahaa saaneista

<i>Vuosi</i>	<i>Hakijat (%)</i>	<i>Saajat (%)</i>	<i>Saajat (%), valtion taidetoimikuntien kohdeapurahat</i>
1988	70	71	
1989	65	63	
1990	52	60	
1991	60	76	
1992	62	67	
1993	68	61	
1994	61	64	
1995	69	52	
Keskiarvo 1988–1995	63	64	
1996	70	69	
1997	71	69	53
1998	72	73	50
1999	71	58	47
2000	71	69	51
2001	71	70	55
2002	66	65	46
2003	74	74	46
2004	74	73	50
2005	75	74	52
2006	72	72	53
2007	73	76	51
Keskiarvo 1996–2007	72	70	50

Lähteet: Ylä-Sankola 1995 (vuodet 1988–1995); HARAVA-rekisteri (vuodet 1996–2007).

52 Vuosina 1988–1995 hakijoissa ja tuen saajissa ei ollut mukana yhteisöjä (yhdistykset, säätiöt, kunnat jne.), koska tuolloin jaettiin vain taiteilijoille tarkoitettua lastenkulttuurin apurahaa. Työryhmien osuus oli tuona ajanjaksona noin 40 % kaikista hakemuksista.

Apurahat ja erityisavustukset taiteenaloittain

Apurahan ja erityisavustuksen hakemuksia ja myöntöjä voidaan tarkastella taiteenaloittain⁵³ sekä hankkeiden lukumäärien että hankkeisiin myönnettyjen rahasummien perusteella. Eri tavoilla tarkasteltuna jakaumat poikkeavat toisistaan jonkin verran, koska eri taiteenaloille sijoittuvat hankkeet ovat kustannuksiltaan erilaisia ja koska hankkeisiin sekä haetaan että myönnetään erikokoisia rahasummia.

Lastenkulttuurijaoston toiminnan voi jakaa kahteen ajanjaksoon. Ensimmäistä vuosikymmentä (1987–1996) voi kutsua taiteilijan tukemisen vuosikymmeneksi, kun taas jälkimmäistä (1996–2007) vuosikymmentä leimaa erilaisten yhteisöjen toteuttamien lastenkulttuurihankkeiden tukeminen. Vaikka yksittäisille taiteilijoille tarkoitettujen lastenkulttuurin apurahojen osuus kokonaisuudesta on vähentynyt jälkimmäisellä vuosikymmenellä, se ei tarkoita välttämättä sitä että taiteilijoiden tuki olisi vähentynyt. Mutta yhteisötuen voimakas kasvu vaikuttaa tukimuotojen suhteellisiin osuuksiin⁵⁴. Eri taiteenalojen osuudessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia tarkasteltavien ajanjaksojen välillä. Hakemusmäärät ovat kasvaneet ainoastaan kuvataiteen ja ryhmän ”muu” osalta. (Taulukot 4 ja 5.)

Myönnettyjen lastenkulttuurin apurahojen ja erityisavustusten taiteenalajakauma vastaa melko hyvin hakemusten taiteenalajakaumaa. Säveltaiteen ja ryhmän ”muu” hakemusten osuus oli muutamia prosenttiyksikköjä suurempi kuin näiden alojen osuus myönnoistä. Näyttämötaiteen osuus hakemuksista oli lievästi noussut tarkastelujaksojen välillä ja oli vuosina 1996–2007 vajaa viidennes kaikista hakemuksista. Näyttämötaiteen osuus myönnoistä oli kuitenkin kyseisenä aikana vain runsas kymmenesosa. (Taulukot 4 ja 5.)

---

53 Taidehallinnossa käytössä olevien taiteenalakategorioiden (elokuvataide, kirjallisuus, kuvataide, näyttämötaide, rakennustaide, säveltaide, taideteollisuus, tanssitaide ja valokuvataide) lisäksi hakemuksia luokitellaan ryhmään ”muu”. Tähän ryhmään sijoittuvat poikkitaiteelliset sekä sellaiset hankkeet, jotka eivät ole luokiteltavissa em. aloihin. Sirkustaide ja media-taide ovat tulleet mukaan jaotteluun 2000-luvulla.

54 Yhteisöjen (yhdistykset, säätiöt, kunnat ym.) hankkeet ovat usein monialaisia tai sellaisia, joita ei voi luokitella perinteisille taiteenaloille kuuluviksi. Tällaiset yhdistysten hankkeet luokitellaan apuraharekisterissä ryhmään ”muu”. Hakemusten luokittelu eri taiteenaloille on hallinnollinen toimenpide, jonka tarkoituksena on ennen kaikkea turvata hakemuksille asiantunteva käsittely.

TAULUKKO 4. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemusten jakautuminen taiteenaloittain vuosina 1991–1995 ja 1996–2007

Taiteenala	1991–1995 %	n	1996–2007 %	n	Muutos-%
Arvostelijat*	–	–	0	5	–
Elokuvataide	6	84	4	188	–2
Kirjallisuus	17	239	12	623	–5
Kuvataide	6	85	15	763	+9
Mediataide*	–	–	0	8	–
Muu	14	197	23	1 152	+9
Näyttämötaide	17	239	18	897	+1
Rakennustaide	1	14	1	70	0
Sirkustaide*	–	–	1	46	–
Säveltaide	17	239	13	642	–4
Taideteollisuus	11	155	5	263	–6
Tanssitaide	9	126	7	348	–2
Valokuvataide	2	28	1	66	–1
Yhteensä	100	1 406	100	5 071	

Lähteet: Vuodet 1991–1995: Ylä-Sankola 1995, 27; vuodet 1996–2007: HARAVA-rekisteri. Ennen vuotta 1991 hakemuksia ei luokiteltu taiteenaloittain.

* Arvostelijat vuodesta 1998, mediataide vuodesta 2005, sirkustaide vuodesta 2000.

TAULUKKO 5. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta saaneet hankkeet taiteenaloittain vuosina 1991–1995 ja 1996–2007

Taiteenala	1991–1995* %	n	1996–2007 %	n	Muutos-%
Arvostelijat*	–	–	0	4	–
Elokuvataide	7	16	4	61	–3
Kirjallisuus	19	42	12	181	–7
Kuvataide	6	13	16	217	+10
Mediataide*	–	–	0	5	–
Muu	10	22	22	322	+2
Näyttämötaide	16	36	13	182	–3
Rakennustaide	2	5	2	27	0
Sirkustaide*	–	–	1	19	–
Säveltaide	14	31	13	191	–1
Taideteollisuus	12	27	6	85	–6
Tanssitaide	10	22	8	112	–2
Valokuvataide	3	7	2	29	–1
Yhteensä	100	221	100	1 435	

Lähteet: Vuodet 1991–1995: Ylä-Sankola 1995, 28; vuodet 1996–2007: HARAVA-rekisteri.

* Arvostelijat vuodesta 1998, mediataide vuodesta 2005, sirkustaide vuodesta 2000.

Jälkimmäisellä ajanjaksolla (1996–2007) taiteenalojen osuudet ovat lähes samat sekä tukisumman että tuettujen hankkeiden lukumäärän perusteella. Sen sijaan ensimmäisellä ajanjaksolla taiteenaloittaiset osuudet vaihtelivat sen mukaan tarkastellaanko hankkeita lukumäärän vai tukisumman perusteella. (Taulukot 5 ja 6.)

TAULUKKO 6. Lastenkulttuurituen (€) jakautuminen (%) taiteenaloittain vuosina 1991–1995 ja 1996–2007

Taiteenala	1991–1995 (%)	1996–2007 (%)	Muutos-%
Arvostelijat*	–	0	–
Elokuvataide	5	5	0
Kirjallisuus	17	12	–5
Kuvataide	6	14	+8
Mediataide*	–	1	–
Muu	13	23	+10
Näyttämötaide	18	14	–4
Rakennustaide	2	3	+1
Sirkustaide*	–	2	–
Säveltaide	11	12	+1
Taideteollisuus	9	6	–3
Tanssitaide	14	8	–6
Valokuvataide	3	2	–1
Yhteensä	100	100	
Yhteensä (€)	931 540**	4 282 398**	

Lähteet: Vuodet 1991–1995: Ylä-Sankola 1995, 34; vuodet 1996–2007: HARAVA-rekisteri.

* Arvostelijat vuodesta 1998, mediataide vuodesta 2005, sirkustaide vuodesta 2000.

** Luvut muutettu vuoden 2006 rahanarvoon (elinkustannusindeksi 2006).

Lastenkulttuurihankkeille myönnettyjä summia tarkasteltaessa taiteenalojen välillä on selviä eroja. Suurimmat tukisummat on myönnetty kirjallisuuteen ja näyttämötaiteeseen. Niin ikään kahden vertailujakson välillä on tapahtunut muutoksia eri taiteenalojen osuuksissa: kuvataiteen ja ryhmän ”muu” osuudet ovat lisääntyneet kun taas kirjallisuuden ja tanssitaiteen vähentyneet.

Taulukossa 7 taiteenalojen osuuksia tarkastellaan tukisummien pohjalta vuosina 1996–2007. Ilmeistä on, että lastenkulttuurin erityisavustuksen vaikutus taiteenalaosuuksiin on melko suuri. Edellä mainitut ajanjaksojen väliset erot taiteenalaosuuksissa selittyvät näin suurelta osin eri tukimuotojen välisillä eroavaisuuksilla. Erityisavustusta hakevat edustavat apurahoja hakeviin verrattuna useammin kuvataidetta sekä ryhmää ”muu”, joiden osuudet ovat nousseet voimakkaasti sekä hakemusten että myöntöjen osalta. Tosin ryhmän ”muu” osuus on kasvanut myös lastenkulttuurin apurahaa hakevissa ja apurahan

saajissa, joten tämän ryhmän osuuden kasvua ei erityisavustusten jakamisen aloittaminen yksistään selitä. Yksilöinä tukea hakevien ja saavien osuudet ovat kaiken kaikkiaan laskeneet, ja näin hankkeiden yksiselitteinen luokittelu tietyyn taiteenalaan kuuluvaksi on tullut monimutkaisemmaksi. Usein työryhmän ja yhteisön hankkeet sijoittuvatkin ryhmään ”muu”.

Lastenkulttuurin apurahoina ja erityisavustuksina jaettava määräraha on molempien tukimuotojen osalta lähes samansuuruinen. Myös lastenkulttuurijaosto kiintyi määrärahan etukäteen vuosittain kummallekin tukimuodolle. Suurimmat kokonaistukisummat tarkasteltavan ajanjakson aikana on suunnattu molemmissa tukimuodoissa samoille taiteenaloille (muu, näyttämötaide, kuvataide, kirjallisuus ja säveltaide). Erot kokonaistukisummissa ovat huomattavat verrattuna lastenkulttuurin alalle myöhemmin luokitelluksi tulleisiin ”pieniin” taiteenaloihin kuten arvostelijat, mediataide ja sirkustaide, joissa myös hakemusten määrä on ollut pieni.

TAULUKKO 7. Lastenkulttuurin apurahoina ja erityisavustuksina jaettu määräraha (€) vuosina 1996–2007 taiteenaloittain

Taiteenala	Apurahat 1996–2007		Erityisavustukset 1996–2007	
	€	%	€	%
Muu	399 600	20	655 190	28
Näyttämötaide	324 480	17	266 350	11
Kirjallisuus	308 120	16	177 340	8
Kuvataide	173 970	9	394 680	17
Säveltaide	256 140	13	253 530	11
Tanssitaide	161 680	8	160 820	7
Elokuvataide	121 420	6	98 630	4
Taideteollisuus	95 480	5	157 370	7
Valokuvataide	39 990	2	47 570	2
Rakennustaide	36 460	2	70 240	3
Sirkustaide*	29 880	2	27 020	1
Mediataide*	9 050	0	8 070	0
Arvostelijat*	4 920	0	4 000	0
Yhteensä	1 961 180	100	2 320 230	100

* Arvostelijat vuodesta 1998, mediataide vuodesta 2005, sirkustaide vuodesta 2000. Luvut muutettu vuoden 2006 rahanarvoon (elinkustannusindeksi 2006).

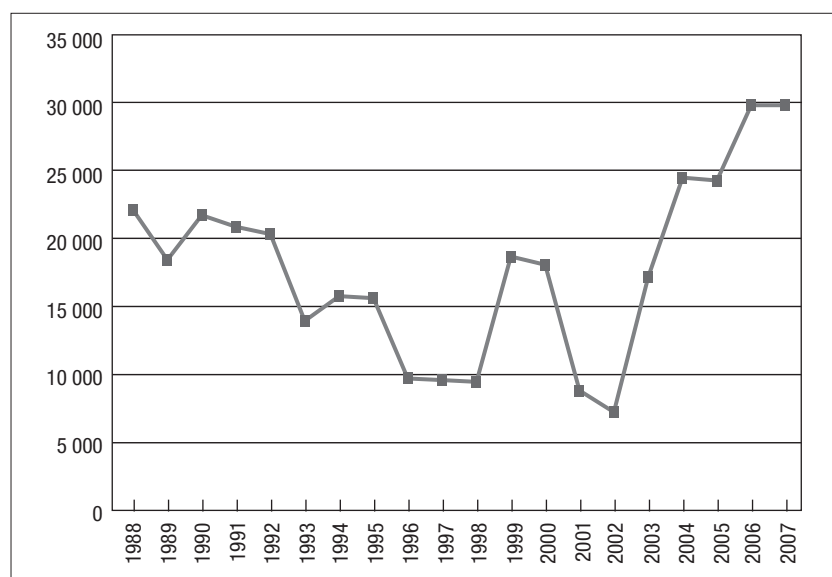
Lastenkulttuurin apuraha saaneissa hankkeissa taiteenaloista ”muun” jälkeen ovat seuraavina näyttämötaide ja kirjallisuus. Tutkituna ajanjaksona uudet taiteenalat – sirkustaide ja mediataide – ovat saaneet erittäin vähän apurahoja ja erityisavustuksia. Ryhmän ”muu”

osuus on huomattavasti suurempi erityisavustusta saaneiden hankkeiden joukossa samoin kuin kuvataiteen. Myös taideteollisuudessa tuki on painottunut erityisavustuksiin.

Lastenkulttuurin valtionpalkinnot 1981–2007

Yksittäisille taiteilijoille tai taiteilijaryhmille on vuodesta 1981 lähtien myönnetty lastenkulttuurin valtionpalkintoja tunnustuksena kolmen viimeksi kuluneen vuoden aikana valmistuneesta työstä tai pitkäaikaisesta toiminnasta lastenkulttuurin hyväksi. Taidetoimikunnat tekevät vuosittain esityksen taiteen keskustoimikunnalle lastenkulttuurin valtionpalkinnosta.⁵⁵ Lastenkulttuurin tekijöitä on palkittu aiemminkin, sillä jo 1970-luvun puolivälissä valtion kirjallisuustoimikunta alkoi jakaa lastenkirjailijoille erityisiä lastenkirjallisuuden valtionpalkintoja, jotka myöhemmin yhdistettiin nuorten kirjallisuuden valtionpalkintojen kanssa. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden valtionpalkintojen jakaminen päättyi, kun lastenkulttuurin valtionpalkinnot perustettiin opetusministeriön valtionpalkintouudistuksen yhteydessä vuonna 1993. (Rautiainen 2008, 51–52.)

KUVIO 9. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot (€) vuosina 1988–2007*

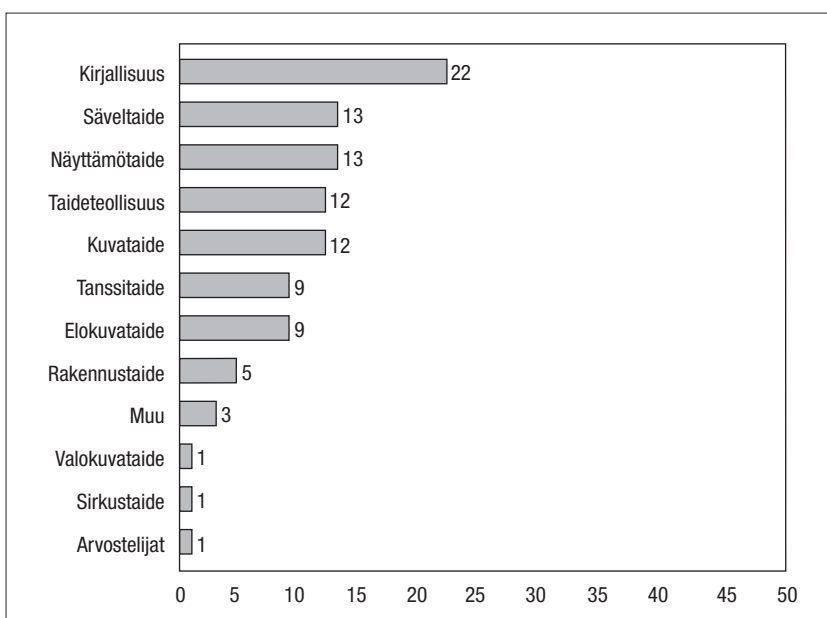
* Luvut liitteessä 5.

Luvut vuoden 2006 rahanarvossa (vuoden 2006 elinkustannusindeksin mukaan).

55 Lastenkulttuurin valtionpalkintojen saajat 1981–2007 liitteessä 3.

Lastenkulttuurin valtionpalkintoina jaetun määrärahan reaaliarvo laski 1980-luvun lopulta 1990-luvun lopulle asti. Vuonna 1999 palkintosumma nousi huomattavalla, lähes 50 prosentin korotuksella. Nousukausi kesti kaksi vuotta päättyäkseen palkintosumman hetkelliseen laskuun. Viime vuosina (2004–2007) palkintosumma on ollut arvotaan kaikkein korkeimmillaan, 25 000 – 30 000 euroa. (Kuvio 9.) Palkintosumman osuus koko lastenkulttuurin edistämisen määrärahasta oli 1980-luvulla huomattavan korkea, mutta on laskenut tasaisesti koko lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettun määrärahan kasvaessa. (Kuvio 5, s. 66).

KUVIO 10. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot 1981–2007 taiteenaloittain (%)

Noin joka viides lastenkulttuurin valtionpalkinto on myönnetty kirjailijoille, kääntäjille tai sanataideohjaajille (22 %). Myös säveltaiteen, näyttämötaiteen, taideteollisuuden ja kuvataiteen taiteilijoita on palkittu melko runsaasti. Niin sanotut perinteiset taiteenalat ovat menestyneet hyvin palkintojenjaossa eikä lastenkulttuurin alalla ”uusia” taiteenaloja ole vielä huomioitu lukuun ottamatta yhtä sirkustaiteen alalla toimivaa taiteilijaa (taikuri Simo Aalto vuonna 1988). (Kuvio 10.)

Lastenkulttuurin valtionpalkintojen perusteluissa on 2000-luvulla painotettu rajojen rikkomista. Esimerkiksi vuonna 2002 tuettiin sukupuolten välisen rajojen häivyttämistä. Lastenkulttuurin valtionpalkinto myönnettiin neljälle tanssikasvattajalle työstä, joka on ”nostanut poikien tanssin esille ja kehittänyt onnistuneita malleja poikien

saattamiseksi tanssin piiriin ja rohkaisemiseksi tavoitteelliseen, säännölliseen tanssin opiskeluun ja esitystoimintaan.” Vuonna 2003 säveltäjä, kapellimestari ja musiikkipedagogi Marjatta Meritähti madalsi palkintoperustelujen mukaan raja-aitoja lasten ja aikuisten välillä: ”Vaikka Meritähden musiikki on suunnattu lapsille, tuottaa se iloa myös aikuisille. Meritähti johtaa Helsingin Annantalossa Pienet Merisävelet -kuoroa, jossa lapset ja heidän vanhempansa yhdessä leikkivät ja laulavat. Ihahaa-opistossa puolestaan kohderyhmänä ovat vauvakäiset ja heidän vanhempansa.” Samaa aikuisuuden ja lapsuuden rajanvetoa kyseenalaistaa vuonna 2004 palkittu Jan-Erik Andersson, joka toimii kuvataiteilijana, kuvanveistäjänä, mediataiteilijana, performanssitaiteilijana ja ympäristötaiteilijana. Palkintoperusteluiden mukaan: ”Taiteilija kommunikoi mestarillisesti teoksillaan sekä aikuisten että lasten kanssa. Hän ei tee rajoja aikuisten ja lasten taiteen välille. Andersson toimii myös inspiroivana vetäjänä eri projekteissa lasten kanssa. Hän on rajoja rikkova taiteilija, jonka luovaa energiaa ei voi lokeroida mihinkään. Hänen positiivinen energiansa, joka kykenee puhuttelemaan välittömästi lapsia – myös lasta meissä aikuisissa – ansaitsee julkisen tunnustuksen.” Samoin vuonna 2004 palkittu kirjailija Elina Karjalainen on palkintoperusteluiden mukaan ”todennut tehtäväkseen välittää hellyyttä ja rakkautta lapsille, koska hänen mielestään maailma muuttuu paremmaksi vasta, kun aikuiset ymmärtävät lasten maailmaa.”

Vuonna 2003 tamperelaisen ammattinukketeatterin Teatteri Mukamaksen taiteellinen johtaja Mansi Stycz palkittiin konkreettisten maiden välisten rajojen ylittämistä. Hän on toiminut muun muassa kansainvälisen nukketeatterijärjestön Uniman Suomen osaston puheenjohtajana ja Kansainvälisen Nukketeatterifestivaalin järjestäjänä. Festivaali on ”tuonut Tampereelle tuulahduksia nukketeatterimaailmasta mm. Japanista, Ranskasta, Ruotsista, Saksasta, Tsekeistä, Yhdysvalloista ja Venäjältä. Lisäksi Stycz on ollut mukana peruskoulun ala-asteille suunnatun nukketeatterialan taidekasvatusprojektin ‘Maailman nukketeatteri – Nukketeatterin maailma’ suunnittelussa ja oppimateriaalin valmistuksessa.”

Liikuntavammaisten ja lastenkodissa kasvaneiden lasten taide- ja ilmaisukasvatuksen saavutettavuuden rajoituksista muistutettiin vuonna 2006, kun lastenkulttuurin valtionpalkinto myönnettiin tanssipedagogi Sanna Kuusistolle ja valokuvaaja, taidekasvattaja Miina Savolaiselle erityisesti hänen ”Maailman ihanin tyttö” -valokuvaprojektistaan. Vuonna 2007 palkittiin J. K. Rowlingin Harry Potter -kirjojen suomentajana tunnettu Jaana Kapari, joka ”on kiertänyt ahkerasti mm. kouluissa kertomassa työstään ja saanut tietokonesukupolven nuorison kiinnostumaan paitsi kirjallisuudesta, myös suomentajan ammatista.” Vuonna 2007 palkittu duo Sås och Kopp / Sotta ja pytty eli Pasi Hiihtola ja Peik Stenberg palkittiin monipuolisesta rajojen yli-

tyksestä. Kielellisesti duo on rakentanut uransa erityisesti suomen-ruotsalaisen yleisön parissa, mutta 2000-luvulla se laajensi esitystään myös suomenkieliseksi. Lisäksi Hiihtolan ja Stenbergin ”tuotanto on musiikillisesti monipuolista, eikä siinä ole välitetty musiikkityylien rajoista. Vaikka duo on leimallisesti lastenmusiikin esittäjä, se ei ole pelkästään sitä. Musiikin monipuolisuus yhdistettynä laulutekstien verbaaliseen lennokkuuteen sekä lavahahmojen itseironisuuteen tehoaa myös aikuisen kuulijaan täysipainoisena esityksenä.”

Lastenkulttuurin valtionpalkinnon lisäksi opetusministeriö jakaa vuosittain myös lastenpäivän palkinnot yhteisöille, jotka ovat tehneet merkittävää työtä lasten taideharrastuksen ja -kasvatuksen edistämiseksi. Palkintoa on myönnetty vuodesta 1999. Lastenpäivän palkintoihin on myönnetty joka vuosi 16 800 euroa⁵⁶. Liitteessä 4 on lueteltu palkinnon saajat vuosina 1999–2007.

---

56 Tässä raportissa lastenpäivän palkintoon varattu summa ei ole mukana lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettussa määrärahasssa, jonka jakamisesta on päättänyt taiteen keskustoimikunta tai lastenkulttuurijaosto. Lastenpäivän palkinnon jakaa opetusministeriö.

Tapaustutkimus: Lastenkulttuurin apurahat ja erityisavustukset vuodelle 2007

Tapaustutkimuksen lähtökohdat

Taiteen keskustoimikunnan vuosina 1981–1995 jakamasta lastenkulttuurituesta on julkaistu tilastotietoa sisältävä selvitys vuonna 1995. Se päättyy sanoihin: ”Mielenkiintoista olisi ollut tarkastella myös sitä, kuinka moni myönnetystä apurahoista menee kohteille, joissa toimijoina ovat itse lapset. Taiteen keskustoimikunnan apuraharekisterin aineistotiedoilla tällainen kohteiden tarkempi sisällöllinen analyysi ei kuitenkaan ollut mahdollista.” (Ylä-Sankola 1995, 50.) Tähän tarjoutuu nyt raportoitavan tutkimusprojektin myötä mahdollisuus, kun tarkastelun kohteena ovat lastenkulttuurijaostolle osoitetut hankekemukset lastenkulttuurin kohdeapurahoista ja erityisavustuksista vuodelle 2007. Tarkastelun kohteena ovat myönteisen päätöksen saaneiden työsuunnitelmien lisäksi myös kielteisen päätöksen saaneet työsuunnitelmat, joita ei yleensä talleteta myöhempää käyttöä varten. Tällä kertaa kielteisen päätöksen saaneet hakemukset kopioitiin tutkimusaineistoksi ennen hakijoille palauttamista.

Yhden vuoden hakemustietojen yksityiskohtaisen esityksen avulla on tarkoitus tarkemmin käsitellä lastenkulttuurijaostolle osoitettujen hakemusten sisältöjä. Tapaustutkimukseen valittu vuosi ei näin käsiteltynä ole määrällisen tutkimuksen vaatima edustava otos tai keskimääräinen tapaus⁵⁷. Tapaus kertoo nimenomaan tietyn vuoden aikana tapahtuneesta haku- ja myöntöprosessista. Lastenkulttuurijaoston jakamiin apurahoihin ja erityisavustuksiin liittyvät erityispiirteet tulevat tapaustutkimuksen kautta monipuolisesti esiin.

Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitetut tukimuodot ovat vakiintuneet ja vakiintunut käytäntö vaikuttaa muun muassa siihen, minkälaisia hakemuksia jaostolle laaditaan ja toisaalta siihen, minkä-

---

57 Vuosi 2007 on valittu tutkimuksen kohteeksi käytännön syistä. Kaikkia hakemuksia muilta vuosilta ei ole enää käytettävissä, eivätkä apuraharekisteriin talletetut tiedot ole riittävän kattavia.

laisia valintoja jaosto tekee. Suhteellisen vähäiset muutokset vuosittaisissa hakemuseriäissä, taiteenaloissa ja jaoston tekemisissä päätöksissä kertovat nimenomaan vakiintuneista toimintatavoista sekä hakijoiden että päätöksentekijöiden toiminnassa. Tapaustutkimuksellisen otteen tavoitteena on myös osoittaa ilmiön monimuotoisuus, ja sen on katsottu sopivan hyvin erityisesti marginaalisen tai marginaalista murtautuvan ilmiön tutkimiseen⁵⁸.

Seuraavissa luvuissa käydään läpi lastenkulttuurijaostolle vuonna 2006 osoitettuja hakemuksia sekä tehdään yhteenveto lastenkulttuurin tekijöistä profiloimalla sekä lastenkulttuurin alalla toimiva taiteilija että lastenkulttuurihankkeita toteuttava yhteisö.

Hakemukset vuodelle 2007

Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston hakuilmoituksessa vuodelle 2007 todetaan, että lastenkulttuurin kohdeapurahat myönnetään tietyn työsuunnitelman toteuttamiseen, työkuksannusten korvaamiseen, esitys-, esittely- ja julkistamiskustannuksiin sekä taiteen piiriin luettavaan tutkimustyöhön. Apurahaa myönnetään yhdelle taiteenharjoittajalle, kahdelle tai useammalle taiteenharjoittajalle yhteisesti tai projektikohtaiselle työryhmälle (ei yhdistyksille eikä muille yhteisöille). Erityisestä syystä apurahaa voidaan myöntää myös arvostelijalle, taiteen oppilaitoksen tai yleensä taiteen opettajalle sekä taiteen tai taidehistorian tutkijalle.

Lastenkulttuurin erityisavustuksia koskevassa hakuilmoituksessa käyttötarkoitus muotoiltiin luetteloimalla teema-alueet. Erityisavustusta vuodelle 2007 oli haettavissa seuraaviin käyttötarkoituksiin:

- a) "Taiteilija-lapsi-vuorovaikutuksen vahvistaminen taidekasvatuksessa". Taiteilijoiden ja lasten välittömään vuorovaikutukseen perustuvaan taidekasvatuksen kehittämiseen, kohde-ryhmän laajentamiseen tai kokeilutoimintaan.
- b) "Lapset ja taide yhteisössä". Hankkeiden tulee taiteen ja taidekasvatuksen keinoin edistää lasten osallisuutta lähiyhteisöissä, taide-elämysten kokemista lasten arkipäivässä tai vahvistaa taiteen yhteisöllisyyttä kasvuympäristöissä, sosiaalisessa kanssakäymisessä, monikulttuurisessa vuorovaikutuksessa tai syrjäytymisen ehkäisyssä.
- c) "Taide ja perhe". Lasten ja vanhempien yhteisiä kokemuksia taiteen parissa edistäviin tai sukupolvien välistä yhteisyyden tunnetta vahvistaviin hankkeisiin.

---

58 Jokinen, A. & Kuronen, M.: Tapaustutkimus. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatinkoulutus. SOSNET, www.sosnet.fi

Erityisavustusta voitiin hakuilmoituksen pohjalta myöntää kohtien a) ja b) perusteella taiteilijaryhmille, työryhmille ja yhteisöille sekä kohdan c) perusteella myös yksittäisille taiteilijoille tai hankkeen tuottajille. Erityisavustusta ei myönnetä säännönmukaisen esitystoiminnan kuluihin eikä yhteisöjen (mukaan lukien taidelaitokset) tavanomaisen toiminnan aiheuttamiin kuluihin. Lisäksi lastenkulttuurin erityisavustusta voitiin myöntää opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman mukaisten hankkeiden rahoittamiseen (ns. lakupohjan hankkeet).

Vuonna 2006, jolloin päätökset vuoden 2007 hankkeista tehtiin, lastenkulttuurijaoston jäsenet edustivat kaikkia valtion taidetoimikuntia⁵⁹. Kyseisenä vuonna käynnistyi Taikalamppu-verkoston toinen kolmivuotiskausi, lapsiasiavaltuutetun tueksi asetettu lapsiasiainneuvottelukunta⁶⁰ aloitti toimintansa (lastenkulttuurijaoston sihteeri pysyvänä asiantuntijana) ja elettiin lastenkulttuuripoliittisen ohjelman (2003–2007) viimeistä vuotta. Lastenkulttuurijaosto painotti talousarvioesityksessään vuodelle 2007 monikulttuurisuuden tukemista ja kansainvälisen yhteistyön lisäämistä lastenkulttuurin parissa työskentelevien välillä. Lastenkulttuuripolitiikan edistämistä korostettiin muun muassa muistuttamalla lastenkulttuuripoliittisen ohjelman evaluoinnin ja jatkotoimien tärkeydestä lähitulevaisuudessa. (Tyyri-Pohjonen 2007, 72–73.)

Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta haettiin vuodelle 2007 yhteensä 358 hankkeeseen. Haettu summa oli runsaat 2,5 miljoonaa euroa. Lastenkulttuurin apurahoina ja erityisavustuksina jaettiin yhteensä 480 000 euroa, 19 prosenttia haetusta kokonaissummasta. Haettu summa oli keskimäärin 7 110 euroa ja myönnetty summa 3 240 euroa. Myönteisen päätöksen saaneita kaikista lastenkulttuurin apurahojen ja erityisavustusten hakemuksista oli yhteensä 41 prosenttia⁶¹.

Tapaustutkimusvuoden hakemukset on luokiteltu taiteenaloittain uudelleen, joten jakaumat poikkeavat hieman apuraharekisteriin pe-

59 Valtion elokuvataidetoimikunta, valtion kirjallisuustaidetoimikunta, valtion kuvataidetoimikunta, valtion muotoilutoimikunta, valtion näyttämötaidetoimikunta, valtion rakennustaidetoimikunta, valtion säveltaidetoimikunta, valtion tanssitaidetoimikunta, valtion valokuvataidetoimikunta. Lastenkulttuurijaoston jäsenet vuosina 1987–2007 liitteessä 2.

60 Valtioneuvoston asettama lapsiasiainneuvottelukunnan toimikausi on 1.9.2006–31.5.2011. Neuvottelukunta käy säännöllistä arvokeskustelua lapsen asemasta ja järjestää muun muassa lapsipolitiikkaa koskevia valtakunnallisia ja alueellisia seminaareja. Siinä ovat edustettuina eri hallinnonalat, alue- ja paikallistaso, järjestöt sekä muut vastaavat tahot, puheenjohtajana toimii lapsiasiavaltuutettu.

61 Vertailun vuoksi mainittakoon, että samana vuonna kaikista taiteen keskustoimikunnan kohdeapurahojen hakijoista 22 % sai myönteisen päätöksen hakemukseensa.

rustuvista, edellisissä luvuissa esitetyistä jakaumista. Lähtökohtana tässä luvussa käytetylle luokittelulle ovat olleet työsuunnitelmiin sisältyvät hankekuvaukset. Varsinaiset hankkeet poikkeavat muun muassa taiteenalan tai kielen suhteen joissakin tapauksista hakijan/hakijayhteisön ominaisuuksista. Kaikkien tukea hakeneiden hankkeiden taiteenalajakauma on esitetty taulukossa 8. Hankkeista lähes puolet sijoittui ryhmään ”muu” (25 %) tai näyttämötaiteeseen (21 %). Seuraavaksi suurimmat osuudet olivat säveltaiteen (13 %), kirjallisuuden (12 %) ja kuvataiteen (10 %) hankkeilla. Apurahahakemuksissa yleisin taiteenala oli näyttämötaide (25 %) ja erityisavustushakemuksissa monialaiset (muu) (31 %).

TAULUKKO 8. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 taiteenaloittain (%)

<i>Taiteenala</i>	<i>Apuraha-hakemukset (%)</i>	<i>Erityisavustus-hakemukset (%)</i>	<i>Kaikki hakemukset (%)</i>
Elokuvataide	5	3	4
Kirjallisuus	17	7	12
Kuvataide	8	12	10
Näyttämötaide	25	17	21
Rakennustaide	1	1	1
Säveltaide	12	15	13
Taideteollisuus	4	2	3
Tanssitaide	4	8	6
Valokuvataide	1	2	1
Mediataide	1	1	1
Sirkustaide	1	1	1
Arvostelijat	2	1	1
Monialaiset (muu)*	19	31	25
Kääntäjät	1	0	1
Yhteensä	100	100	100
<i>N</i>	189	169	358

* Taiteenala: ryhmään ”muu” kuuluvat hankkeet, jotka sisältävät useampia kuin yhden taiteenalan tai hankkeen sisältö on jotain muuta kuin selkeästi jonkin taiteenalan piiriin kuuluvaa.

Kaikista lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta vuodelle 2007 hakeneista yli kolmasosa oli työryhmiä (38 %), noin kolmasosa yhdistyksiä tai säätiöitä (32 %) ja neljäsosa (25 %) yksittäisiä henkilöitä. Yritysten ja kuntien/kaupunkien osuudet olivat hakijoiden joukossa erittäin vähäisiä (5 %). Apurahaa hakeneissa yksittäisiä henkilöitä oli 44 prosenttia. Erityisavustusta hakeneissa yhdistyksiä, säätiöitä ja muita yhteisöjä oli 66 prosenttia, loput olivat työryhmiä. (Taulukko 9.)

TAULUKKO 9. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 hakijatyypeittäin (%)

Hakijatyyppi	Apuraha-hakemukset (%)	Erityisavustus-hakemukset (%)	Kaikki hakemukset (%)
Yksityishenkilö	44	4	25
Työryhmä	55	20	38
Yhdistys, säätiö ym.	1	66	32
Yritys	0	1	0
Kunta/kaupunki	0	10	5
Yhteensä	100	100	100
N	189	169	358

Kaikista yksittäisistä hakijoista (n=91) naisten osuus oli 70 prosenttia, mikä vastaa pitkittäisaineiston jakaumaa sekä lastenkulttuurijaoston puheenjohtajien, jäsenien ja pysyvien asiantuntijoiden sukupuolijakaumaa. Lastenkulttuurin edistäjien sukupuolijakauma sekä kentällä että lastenkulttuurijaostossa vastaa siis toisiaan. Naisten osuus hakijoista on vakiintunut tälle tasolle erityisesti 1990-luvun puolestävälisistä lähtien. Osuus oli lastenkulttuurijaoston alkuaikoina hieman pienempi. (Ks. taulukko 3, s. 70.)

Kaikista henkilö- ja yhteisöhakijoista pääkaupunkiseudulla (36 %) ja muualla Etelä-Suomessa (34 %) asuvien osuudet olivat lähes yhtä suuret. Väli-Suomessa asuvien osuus oli 21 prosenttia ja Pohjois-Suomessa asuvien/toimivien 8 prosenttia.⁶² Lastenkulttuurin apurahaa hakeneista 40 prosenttia toimi pääkaupunkiseudulla, erityisavustusta hakeneista 31 prosenttia. (Taulukko 10.)

Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneiden kielijakauma esitetään taulukossa 11. Mukana ovat sekä yksittäisten hakijoiden että yhteisöjen hankkeiden työsuunnitelmista ilmenevät kielet. Suomen kieltä käyttävien tekijöiden ja hankkeiden osuus on 86 prosenttia ja ruotsin kieltä käyttävien 7 prosenttia. Muita kieliä (4 %) käytettiin hieman useammassa hankkeessa kuin molempia kotimaisia kieliä (3 %)⁶³. Suomen kielen osuus on lähes yhtä suuri sekä lastenkulttuurin apurahaa että lastenkulttuurin erityisavustusta hakeneissa hankkeissa. Muita kieliä kuin suomea tai ruotsia käytettiin hieman yleisemmin erityisavustusta hakeneiden hankkeissa. Erityisavustus-

62 Pääkaupunkiseutu: Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen. Muu Etelä-Suomi: Muu entinen Uudenmaan lääni, entinen Turun ja Porin lääni, entinen Hämeen lääni, entinen Kymen lääni ja Ahvenanmaa. Väli-Suomi: entiset Mikkelin, Pohjois-Karjalan Kuopion, Keski-Suomen ja Vaasan läänit. Pohjois-Suomi: Oulun ja Lapin läänit.

63 Muunkielisten hankkeiden osuus (4 %) oli hieman suurempi kuin taiteen keskustoimikuntaan tulevissa hakemuksissa yleensä (2 %).

ten hakuilmoituksissa lueteltujen teema-alueiden (mm. monikulttuurinen vuorovaikutus) ohjaava vaikutus on mahdollisesti syynä muunkielisten hankkeiden esiintymiseen nimenomaan lastenkulttuurin erityisavustusta hakeneiden joukossa.

TAULUKKO 10. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 alueittain (%)

<i>Alue</i>	<i>Apuraha-hakemukset (%)</i>	<i>Erityisavustus-hakemukset (%)</i>	<i>Kaikki hakemukset (%)</i>
Pääkaupunkiseutu	40	31	36
Muu Etelä-Suomi	38	31	34
Väli-Suomi	16	27	21
Pohjois-Suomi	5	11	8
Ulkomaat	1	1	1
Yhteensä	100	100	100
N	169	189	358

TAULUKKO 11. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 hankkeen käyttämän kielen mukaan (%)

<i>Kieli</i>	<i>Apuraha-hakemukset (%)</i>	<i>Erityisavustus-hakemukset (%)</i>	<i>Kaikki hakemukset (%)</i>
Suomi	87	86	87
Ruotsi	7	6	7
Muu	2	5	4
Suomi-ruotsi	3	2	3
Yhteensä	100	100	100
N	189	169	358

Lähes puolet (49 %) kaikista tukea hakeneista työsuunnitelmista koski hankkeita, jotka oli kohdistettu alle 13-vuotiaille lapsille. Alle kouluikäisille suunnattujen projektien osuus kaikista oli 11 prosenttia, eli suurin osa hakijoista suunnitteli apurahan ja erityisavustuksen avulla toteuttavansa alakouluikäisille suunnattuja hankkeita. (Taulukko 12.)

Neljäsosa kaikista hakemuksista kohdistui hankkeisiin, joissa ikäryhmää ei ollut erikseen määritetty. Tavanomaista näissä hakemuksissa oli ilmoittaa suunnitelman kohteeksi ”lapset ja koko perhe”. Vanhempien lisäksi erityisesti isovanhemmat sekä taidekasvattajat ja opettajat mainittiin usein hankkeiden kohderyhminä. (Taulukko 12.)

Vain 7 prosenttia hankkeista oli suunnattu pelkästään nuorille (yli 13-vuotiaat). Kaikki kouluikäiset eli lapset ja nuoret (15 %) olivat koh-

deryhmänä myös harvinaisempia samoin kuin erityisryhmät (4 %). Erityisryhminä työsuunnitelmissa mainittiin muun muassa erityisopilaat, mielenterveyskuntoutujat, kehitysvammaiset, ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja erityistä tukea tarvitsevat. (Taulukko 12.)

TAULUKKO 12. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 kohderyhmän mukaan (%)

Kohderyhmä	Apuraha-hakemukset %	Erityisavustus-hakemukset %	Kaikki hakemukset %
Alle 13-vuotiaat lapset	59	37	49
Nuoret	7	7	7
Kaikki kiinnostuneet (yleinen)	21	30	25
Kaikki kouluikäiset (7-16-v.)	10	21	15
Erityisryhmät	3	5	4
Yhteensä	100	100	100
N	189	169	358

Taiteenaloittain tarkasteltuna varsinkin niin sanotut luovat taiteenalat (erityisesti kirjallisuus) keskittyvät hankkeisiin, joiden kohderyhmänä ovat pienemmät lapset, kun taas niin sanottujen esittävien taiteenalojen (erityisesti näyttämötaide) kohderyhmänä ovat keskimääräistä useammin nuoret. Lähes kaikilla taiteenaloilla hankkeista suurin osuus oli suunnattu alle 13-vuotiaille lapsille. Vain valokuvataiteen hankkeissa suurin osuus oli suunnattu kaikille kiinnostuneille, sirkus- ja rakennustaiteessa puolet hankkeista. Sirkus- ja rakennustaiteen hakemuksia tosin oli vain kaksi kummaltakin taiteenalalta ja valokuvataiteessakin oli vain viisi hakemusta. (Ks. taulukko 13.)

Lastenkulttuurin edistämiseen tähtäävistä hankkeista suurin osa oli sellaisia, joissa oli tarkoitus valmistaa joko esitys tai teos (42 %). Toiseksi yleisintä oli valmistaa sekä esitys tai teos että järjestää kohderyhmälle toimintaa (35 %). Vain 18 prosenttia apurahaa tai erityisavustusta hakeneista hankkeista oli suunniteltu lasten ja nuorten omaehtoisen toiminnan pohjalta. Toimintaan tähtäävien hankkeiden osuus oli suurempi lastenkulttuurin erityisavustusta hakeneiden joukossa (24 %), ja teokseen/esitykseen tähtäävien hankkeiden osuus lastenkulttuurin apurahaa hakevien joukossa (63 %). (Taulukko 14, s. 87.)

TAULUKKO 13. Lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemukset vuodelle 2007 taiteenaloittain kohderyhmän mukaan (%)

Taiteenala	Kohderyhmä (%)					n
	Alle 13- vuotiaat	Nuoret	Kaikki kiinnos- tuneet	Kouluikäiset (7–16-v.)	Erityis- ryhmät	
Elokuvataide	43	7	29	21	0	14
Kirjallisuus	58	5	23	14	0	43
Kuvataide	33	3	39	11	14	36
Näyttämötaide	55	16	15	13	1	75
Rakennustaide	50	0	50	0	0	2
Säveltaide	58	6	23	10	2	48
Taideteollisuus	50	0	17	25	8	12
Tanssitaide	41	0	23	27	9	22
Valokuvataide	20	0	60	20	0	5
Mediataide	100	0	0	0	0	3
Sirkustaide	25	25	50	0	0	4
Arvostelijat	0	0	100	0	0	4
Monialaiset (muu)	47	6	25	18	5	88
Kääntäjät	0	0	50	50	0	2
Yhteensä (%)	49	7	25	15	4	100
N	174	25	90	55	14	358

Vaikka taiteenaloita jakautuu tarkastellaan tässä prosenttiosuuksina, on huomattava, että hakemusten määrä eräillä aloilla on hyvin pieni. Esimerkiksi mediataiteen alalle sijoittuneita hakemuksia saapui vain kolme. Työpajatyypistä ja/tai muuta toimintaa lapsille ja/tai nuorille suunniteltiin useimmiten valokuvataiteen alalla toimivissa hankkeissa (40 %). Myös kuvataiteen (36 %) ja tanssitaiteen (36 %) hankkeista yli kolmannes tähtäsi pelkästään ohjattuun toimintaan tai tekemiseen. Työsuunnitelmat, joissa lapsille, nuorille ja/tai kaikille kiinnostuneille valmistettiin teos, olivat tyypillisimpiä kirjallisuuden (79 %), mediataiteen (67 %) ja taideteollisuuden (58 %) aloilla. Myös elokuvataiteen, näyttämötaiteen, rakennustaiteen ja sirkustaiteen aloilla teokseen tai esitykseen tähtäviä toimintasuunnitelmia oli puolet kaikista lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hake-neista. Työsuunnitelmia, joissa lapsille ja nuorille oli tarkoitus sekä tehdä esitys tai teos että järjestää toimintaa, oli yli kolmannes (35 %). Lähes puolet (47 %) monialaisista ja kuvataiteen projekteista haki apurahaa tai erityisavustusta tämän tyyppisiin hankkeisiin. Yli kolmasosa elokuvataiteen, näyttämötaiteen, säveltaiteen, taideteollisuuden, tanssitaiteen ja mediataiteen hankkeista oli myös tähän ryhmään kuuluvia.

Sellaisia työsuunnitelmia, joissa lapsilla ja/ tai nuorilla ei ole varsinaista roolia, oli ennen kaikkea rakennustaiteen alalla ja arvostelijoilla, ja näitäkin vain muutama. Tämän tyyppisiä hankkeita olivat asiantuntijoille, vanhemmille ja lastenkulttuurista kiinnostuneille suunnitellut oppaat, seminaarit ja kirjallisuusluettelot. Lapsille valmistettuja esityksiä ja teoksia (lapset kohteena) suunniteltiin erityisesti lastenkulttuurin apurahahankkeissa (63 %), joissa hakijoina olivat enimmäkseen taiteilijat ja taiteilijoiden muodostamat työryhmät.

TAULUKKO 14. Lasten rooli vuoden 2007 lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemuksissa (%)

Rooli	Apuraha-hakemukset (%)	Erityisavustus-hakemukset (%)	Kaikki hakemukset (%)
Lapset toimijoina	12	24	18
Lapset kohteena	63	18	42
Lapset toimijoina ja kohteena	18	55	35
Muu	7	2	5
Yhteensä	100	100	100
N	189	169	358

Nuorille ja erityisryhmille suunnatut hankkeet sisälsivät lähes aina myös toiminnallisen puolen. Yli puolet alle 13-vuotiaille tarkoitetuista hankkeista tähtäsi esityksen tai teoksen valmistamiseen lapsille. Nuorille suunnitellut hankkeet olivat yleisimmin sekä esityksen tai teoksen valmistamiseen ja siihen liittyvän toiminnan yhdistelmiä. Koko perheelle suunnattujen hankkeiden tarkoituksena oli yhtä usein pelkästään teoksen tai esityksen valmistaminen kuin myös sen lisäksi organisoitu toiminta. (Taulukko 15.)

TAULUKKO 15. Lasten rooli ikäryhmittäin vuoden 2007 lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustushakemuksissa (%)

Kohderyhmä	Lasten rooli (%)				N
	Lapset toimijoina	Lapset kohteena	Lapset toimijoina ja kohteena	Muu	
Lapset (alle 13-v.)	14	55	30	2	174
Nuoret	28	24	48	0	25
Kaikki kiinnostuneet	16	34	39	11	90
Kouluikäiset (7-16-v.)	24	29	42	5	55
Erityisryhmät	43	7	43	7	14
Yhteensä	18	42	35	5	100
N	64	149	128	17	358

Apurahat 2007

Lastenkulttuurin apurahahakemuksia vuodelle 2007 jätettiin kaikkiaan 189, joista myönteisen päätöksen sai 64 (34 %) hanketta. Apurahoina jaettu summa oli yhteensä 180 000 euroa. Myönnetty apuraha oli suuruudeltaan keskimäärin 2 813 euroa. Saajien hakema apurahasumma oli kokonaisuudessaan 494 360 euroa ja haetun summan keskiarvo 7 724 euroa.

Myönteisen ja kielteisen päätöksen saaneiden hakemusten taiteen- alajakaumat on esitetty taulukossa 16. Kuten taulukosta käy ilmi, apurahaa myönnettiin yleisimmin monialaisiin hankkeisiin. Monialaiset hankkeet muodostavat lähes kolmasosan myönteisen päätöksen saaneista hakemuksista (28 %). Seuraavaksi eniten apurahaa jaettiin näyttämötaiteen (19 %), kirjallisuuden (14 %) ja säveltaiteen (14 %) aloille sijoittuviin hankkeisiin. Muiden taiteenalojen osuus apurahaa saaneiden joukossa jäi vähäiseksi (2–5 %).

Kielteisen päätöksen saaneiden hankkeiden työsuunnitelmista lähes kolmannes (28 %) oli näyttämötaiteen alalta ja lähes viidennes kirjallisuuden alalta (18 %). Monialaisten (14 %) sekä säveltaiteen (11 %) ja kuvataiteen (10 %) hankkeiden osuus oli runsas kymmenesosa kullakin. Taiteenalojen osuuksia verrattaessa monialaiset hankkeet ovat saaneet apurahaa useammin kuin alan osuus on koko hakemusmäärästä. Myös säveltaiteen hankkeet ovat menestyneet hakuprosessissa hyvin. Sen sijaan näyttämötaiteen, kirjallisuuden ja kuvataiteen hankkeet ovat saaneet hakemusosuutensa nähden vähemmän apurahoitusta.

Myönteisen apurahapäätöksen saaneet työsuunnitelmat olivat enimmäkseen työryhmien laatimia (59 %). Myös kielteisen päätöksen saaneista hakemuksista runsas puolet oli työryhmien, yhteisöjen ja yritysten laatimia (53 %). (Taulukko 17.)

Lastenkulttuurin apurahan saajista (yksittäiset henkilöt) 65 prosenttia oli naisia. Nuoria, alle 35-vuotiaita, oli runsas kolmannes (35 %). Kielteisen päätöksen saaneiden joukko oli naisvaltaisempi ja iäkkäämpi kuin myönteisen päätöksen saaneiden ryhmä.

Pääkaupunkiseudulle myönnettiin apurahoista 45 prosenttia, muualle Etelä-Suomeen 30 prosenttia, Väli-Suomeen 22 prosenttia ja Pohjois-Suomeen 3 prosenttia. Kielteisen päätöksen saaneet ovat jakautuneet hieman tasaisemmin eri alueille, tosin kaiken kaikkiaan pääkaupunkiseudun ja muun Etelä-Suomen ulkopuolelta hakemuksia on erittäin vähän. (Taulukko 18.)

TAULUKKO 16. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 taiteenaloittain

Taiteenala	Myönteisen päätöksen saaneet		Kielteisen päätöksen saaneet	
	lkm	%	lkm	%
Elokuvataide	3	5	6	5
Kirjallisuus	9	14	23	18
Kuvataide	3	5	12	10
Näyttämötaide	12	19	35	28
Säveltaide	9	14	14	11
Taideteollisuus	3	5	5	4
Tanssitaide	3	5	5	4
Valokuvataide	1	2	1	1
Mediataide	1	2	1	1
Sirkustaide	–	–	2	2
Arvostelijat	2	3	1	1
Monialaiset (muu)	18	28	17	14
Kääntäjät	–	–	2	2
Yhteensä	64	100	125	100

TAULUKKO 17. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 hakijatyyppin mukaan

Hakijatyyppi	Myönteisen päätöksen saaneet		Kielteisen päätöksen saaneet	
	lkm	%	lkm	%
Yksityishenkilö	26	41	58	46
Työryhmä	38	59	66	53
Yhteensä	64	100	124*	100

* Hakijoiden joukossa oli yksi yhteisö.

Erikielisille hankkeille apurahoja myönnettiin taulukon 19 mukaisesti. Suomenkielisten hankkeiden osuus myönnoistä on 84 prosenttia, ruotsinkielisten 8 prosenttia ja loput hankkeet käyttävät muuta kieltä (2 %). Kaksikielisiä hankkeita oli kaikkiaan 6–7 prosenttia, joista enemmistö suomen- ja ruotsinkielisiä (5 %) ja sekä suomen että muunkielisiä (2 %). Kielijakauma oli myönteisen päätöksen saaneilla hankkeilla hieman monipuolisempi kuin kielteisen päätöksen saaneilla. Mukana luvuissa ovat sekä yksittäiset henkilöt että työryhmät ja yhteisöt. (Taulukko 19.)

TAULUKKO 18. Lastenkulttuurin apurahapäätöksen vuodelle 2007 saaneet hakemukset alueittain

Alue	Myönteisen päätöksen saaneet		Kielteisen päätöksen saaneet	
	lkm	%	lkm	%
Pääkaupunkiseutu	29	45	46	37
Muu Etelä-Suomi	19	30	52	42
Väli-Suomi	14	22	16	13
Pohjois-Suomi	2	3	8	6
Ulkomaat	–	–	2	2
Yhteensä	64	100	124*	100

* Yhdessä hakemuksessa ei tietoa.

TAULUKKO 19. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 hankkeessa käytettävän kielen mukaan (%)

Kieli	Myönteisen päätöksen saaneet %	Kielteisen päätöksen saaneet %
Suomi	84	88
Ruotsi	8	7
Muu	2	2
Suomi ja ruotsi	5	2
Suomi ja muu	2	–
Yhteensä	100	100

Elokuvataiteen, kuvataiteen, taideteollisuuden, tanssitaiteen ja arvostelijoiden kaikki hakemukset liittyivät suomenkielisiin hankkeisiin. Ruotsinkielisiä hankkeita apurahaa saaneiden joukossa oli neljällä taiteenalalla: kirjallisuus, näyttämötaide, mediataide ja monialaiset, muut. Ainoa muunkielinen hanke on säveltaiteen alalla. Suomea ja ruotsia käytetään kahdessa näyttämötaiteen ja valokuvataiteen alan projektissa. Suomi ja muu kieli ovat käytössä yhdessä näyttämötaiteen alan hankkeessa. Kaiken kaikkiaan niin myönteisen kuin kielteisen päätöksen saaneet hankkeet olivat pääosin suomenkielisiä kaikilla taiteenaloilla.

Lastenkulttuurin apurahaa saaneet hankkeet suuntautuvat yleensä alle kouluikäisiin ja alakouluikäisiin (61 %). Yli neljännes (28 %) on suunnattu lasten ja nuorten lisäksi myös kaikille kiinnostuneille. Nuoret olivat harvemmin kohderyhmänä sekä myönteisen (3 %) että kielteisen (8 %) päätöksen saaneissa hakemuksissa. Nuorille suunnattuja hankkeita sisältyi muutenkin koko hakemusjoukkoon vain vähän (7 %). Myös lastenkulttuurin alalla työskentelevien taiteilijoiden erilaisiin kuluihin, kuten matkoihin, assistentin palkkioihin ja tutkimus- ja

julkaisuprojekteihin, myönnettiin apurahaa (2 %). Kielteisen päätöksen saaneiden joukossa oli myös suunnitelmia, joissa haettiin rahoitusta taiteilijoiden erilaisiin kulueriin, kuten matkoihin, julkaisu- ja tutkimuskuluihin ja assistentin palkkioihin (6 %). (Taulukko 20.)

TAULUKKO 20. Lastenkulttuurin apurahapäätökset vuodelle 2007 kohderyhmän mukaan (%)

Kohderyhmä	Myönteisen päätöksen saaneet (%)	Kielteisen päätöksen saaneet (%)	Kaikki (%)
Alle 13-vuotiaat lapset	61	58	59
Nuoret	3	8	7
Kaikki kiinnostuneet (yleinen)	28	17	21
Kaikki kouluikäiset (7-16-v.)	6	12	10
Erityisryhmät	2	4	3
Yhteensä	100	100	100
<i>n</i>	64	125	189

Kaikista apurahaa saaneista lastenkulttuurin edistämiseen tähtäävistä hankkeista suurin osa sisälsi lapsille jotain katsottavaa ja vastaanotettavaa (71 %), eli lapset olivat taiteellisen toiminnan/teoksen vastaanottajina. Hankkeista 10 prosenttia sisälsi lapsille omaa toimintaa ja 13 prosenttia hankkeista perustui sekä valmiiksi tehtyyn esitykseen/teokseen että siihen liittyvään toimintaan (esim. työpajat). Kasvattajille tarkoitettuja hankkeita oli 6 prosenttia kaikista apurahaa saaneista. Näitä olivat esimerkiksi seminaari opettajille, osallistuminen teatterifestivaaleille (teatterin työntekijät). Apurahaa saaneiden jakauma noudattaa koko hakemusjoukon jakaumaa tältä osin melko hyvin eli lapsille halutaan yleisemmin tehdä taidetta kuin järjestää heille omaehtoista toimintaa taiteen parissa. (Taulukko 21.)

TAULUKKO 21. Lasten rooli vuoden 2007 lastenkulttuurin apurahahakemuksissa (%)

Rooli	Myönteisen päätöksen saaneet (%)	Kielteisen päätöksen saaneet (%)	Kaikki (%)
Lapset toimijoina	10	14	12
Lapset kohteena	71	59	63
Lapset toimijoina ja kohteena	13	20	18
Muu	6	7	7
Yhteensä	100	100	100
<i>n</i>	64	125	189

Hankkeiden luonne vaihteli taiteenaloittain merkittävästi. Elokuva-taiteen alan hankkeissa ei toiminnallista puolta ollut ollenkaan ja säveltäiteen alan hankkeissakin vain harvoin. Kirjallisuuden alalla kirja-hankkeet olivat luonnollisesti yleisimpiä, mutta myös toimintaa sana-taiteen parissa oli suunnitteilla. Kuvataiteen alalla kaksi kolmasosaa hankkeista suunnitteli toimintaa, jossa lapset olisivat vastaanottajina. Näyttämötaiteen alalla lapset olivat ennen kaikkea esitysten vastaanottajina. Tanssitaiteen alalla asetelma on pääasiassa toisinpäin, lapsille suunniteltiin omaa toimintaa kahdessa kolmesta hankkeesta.

Lastenkulttuurin apurahaa vuonna 2007 saaneista hankkeista 64 prosenttia oli hakenut hankkeelleen myös muuta rahoitusta. Myös kielteisen apurahapäätöksen saaneet hankkeet olivat yleensä saaneet rahoitusta myös muualta (67 %), vaikka apurahan saamisen ehtona ei ole mitään tiettyä omarahoitusosuutta.⁶⁴

Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman painopistealueetkaan eivät näytä suuremmin vaikuttaneen hakemusten sisältöihin, sillä suoraan ohjelman painopisteisiin viittasi hakemuksessaan vain kaksi hakijaa (3 %). Kielteisen päätöksen saaneista hakemuksista vain yhdessä mainitaan opetusministeriön Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman painopistealueet.

Erityisavustukset 2007

Kaikkiaan vuodelle 2007 saapui 169 lastenkulttuurin erityisavustushakemusta. Myönteisen päätöksen saaneita erityisavustushakemuksia oli yhteensä 84 (49 % hakemuksista) ja erityisavustuksina myönnettiin yhteensä 300 000 euroa. Erityisavustuksen keskimääräinen suuruus oli 3 571 euroa ja keskimääräinen haettu erityisavustus 7 652 euroa. Myönteisen päätöksen saaneiden hakijoiden hakemasta kokonaissummasta (642 777 euroa) lastenkulttuurijaosto myönsi 47 prosentin osuuden.

Myönteisen ja kielteisen erityisavustuspäätöksen saaneiden taiteenalojakauma on esitetty taulukossa 22. Myös erityisavustusta myönnettiin suurelta osin monialaisiin hankkeisiin, jotka muodostavat runsaan viidennesen tuetuista hankkeista. Kuvataiteen alan hankkeita joukossa on vajaa viidennes. Seuraavaksi suurimmat osuudet ovat näyttämötaiteen ja säveltäiteen aloille sijoittuvilla hankkeilla. Kirjallisuus ja tanssitaide saivat myös useita erityisavustuksia muiden taiteenalojen osuuksien jäädessä vajaaseen 5 prosenttiin.

---

64 Muualta kuin lastenkulttuurijaostolta rahoitusta saaviin on luokiteltu myös rahoituspäätöstä vielä odottavat.

TAULUKKO 22. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 taiteenaloittain

Taiteenala	Myönteisen päätöksen saaneet		Kielteisen päätöksen saaneet	
	lkm	%	lkm	%
Elokuvataide	2	2	3	4
Kirjallisuus	9	11	2	2
Kuvataide	15	18	6	7
Näyttämötaide	11	13	17	20
Rakennustaide	–	–	1	1
Säveltaide	11	13	14	17
Taideteollisuus	3	4	1	1
Tanssitaide	8	10	6	7
Valokuvataide	2	2	1	1
Mediataide	1	1	0	0
Sirkustaide	2	2	0	0
Arvostelijat	1	1	0	0
Monialaiset, muut	19	23	34	40
Yhteensä	84	100	85	100

Myönteisen erityisavustuspäätöksen saaneista lähes kaikki ovat työryhmiä ja yhteisöjä. Kielteisen päätöksen saaneiden joukossa yksittäisten henkilöiden osuus on hieman suurempi, muuten jakaumat eivät poikkea toisistaan merkittävästi. (Taulukko 23.)

TAULUKKO 23. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 hakijatyyppin mukaan

Hakijatyyppi	Myönteisen päätöksen saaneet		Kielteisen päätöksen saaneet	
	lkm	%	lkm	%
Yksityishenkilö	1	1	6	7
Työryhmä	16	19	17	20
Yhdistys, säätiö ym.	57	68	55	65
Yritys	1	1	0	0
Kunta/kaupunki	9	11	7	8
Yhteensä	84	100	85	100

Alueellisesti lastenkulttuurin erityisavustusten saajat jakaantuivat taulukon 24 mukaisesti. Pääkaupunkiseudulle myönnöistä ohjautui 40 prosenttia, Väli-Suomeen 27 prosenttia, muualle Etelä-Suomeen 24 prosenttia ja Pohjois-Suomeen 8 prosenttia. Kielteisen päätöksen saaneiden joukossa pääkaupunkiseudulla toimivien osuus (21 %) ei ole

enemmistönä vaan muualta Etelä- Suomesta tulleiden hakemusten osuus on suurempi (37 %). Myös Pohjois-Suomesta lähetettyjä apurahahakemuksia (13 %) on suurempi osuus kielteisen kuin myönteisen päätöksen saaneiden joukossa. Alueellisesti katsoen pääkaupunki-seudulta tulleet hakemukset näyttävät saaneen hakijaosuuttaan enemmän myönteisiä päätöksiä. (Taulukko 24.)

TAULUKKO 24. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 alueittain

Alue	Myönteisen päätöksen saaneet		Kielteisen päätöksen saaneet	
	lkm	%	lkm	%
Pääkaupunkiseutu	34	40	18	21
Muu Etelä-Suomi	20	24	32	37
Väli-Suomi	23	27	23	27
Pohjois-Suomi	7	8	11	13
Ulkomaat	–	–	1	1
Yhteensä	84	100	84	100

Yli 90 prosenttia erityisavustusta saaneista hankkeista oli suomenkielisiä ja seuraavaksi suurin osuus oli kaksikielisillä (suomi ja ruotsi) hankkeilla. Sekä ruotsin että muiden kielten osuus jäi vähäiseksi. Suomenkieliset hankkeet saivat avustusta elokuvataiteen, kirjallisuuden, kuvataiteen, taideteollisuuden, tanssitaiteen, valokuvataiteen ja mediataiteen aloilla. Kaksikieliset hankkeet sijoittuvat säveltaiteen, monialaisten/muun ja kritiikin aloille. Pelkästään ruotsinkieliset hankkeet edustavat näyttämötaidetta ja muut kielet sirkustaiteen alaa ja monialaisia/muita. Kielijakaumaltaan kielteisen päätöksen saaneiden hankkeiden työsuunnitelmat poikkeavat jonkin verran myönteisen päätöksen saaneista. Ruotsin kielen ja erityisesti muun kielen osuudet ovat suurempia kielteisen kuin myönteisen päätöksen saaneiden joukossa. Muuta kieltä käyttävien hankkeiden osuus koko hakemusjoukossa oli 7 prosenttia ja ruotsin kielen osuus 11 prosenttia. (Taulukko 25.)

Lastenkulttuurin erityisavustusta saaneista hankkeista yli kolmasosa suuntautui alle 13-vuotiaille lapsille. Lähes kolmasosa hankkeista oli tarkoitettu laajalle kohderyhmälle eli erityistä iän mukaan määriteltä kohderyhmää ei ollut. Sen sijaan nuoret ja erityisryhmät (vamaiset, erityisoppilaat ym.) olivat harvemmin avustusta saaneiden hankesuunnitelmien kohderyhminä (6–7 %). Kielteisen päätöksen saaneet työsuunnitelmat suuntautuivat samoille kohderyhmille suunnitteen samoilla osuuksilla. (Taulukko 26.)

TAULUKKO 25. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 hankkeen käyttämän kielen mukaan

Kieli	Myönteisen päätöksen saaneet		Kielteisen päätöksen saaneet	
	lkm	%	lkm	%
Suomi	77	92	66	81
Ruotsi	2	2	9	11
Muu	2	2	6	7
Suomi ja ruotsi	3	4	1	1
Yhteensä	84	100	83	100

TAULUKKO 26. Lastenkulttuurin erityisavustuspäätökset vuodelle 2007 kohderyhmän mukaan (%)

Kohderyhmä	Myönteisen päätöksen saaneet (%)	Kielteisen päätöksen saaneet (%)	Kaikki (%)
Alle 13-vuotiaat lapset	35	39	37
Nuoret	7	7	7
Kaikki kiinnostuneet (yleinen)	29	32	30
Kaikki kouluikäiset (7–16-v.)	24	19	21
Erityisryhmät	6	4	5
Yhteensä	100	100	100
<i>n</i>	84	85	169

Lastenkulttuurin erityisavustusta saaneista hankkeista puolet oli sellaisia, joissa lapset olivat sekä kohteena että toimijoina. Kolmannes hankkeista sisälsi kohderyhmälle suunniteltua toimintaa ja vajaa viidennes kohderyhmälle valmistetun esityksen tai teoksen. Kielteisen päätöksen saaneista enemmistö oli suunnitellut esitystä/teosta ja kohderyhmän omaa toimintaa. Huomattavasti vähemmän oli suunniteltu pelkästään teosta/esitystä tai toimintaa ilman teosta/esitystä. Kaiken kaikkiaan myönteisen päätöksen saaneiden jakauma toiminnan luonteen osalta noudattaa pitkälti koko hakemusjoukon jakaumaa. (Taulukko 27.) Jokaisella taiteenalalla oli vähintään yksi hanke, jossa lapset ovat sekä kohteina että toimijoina.

TAULUKKO 27. Lasten rooli vuoden 2007 lastenkulttuurin erityisavustushakemuksissa (%)

Rooli	Myönteisen päätöksen saaneet (%)	Kielteisen päätöksen saaneet (%)	Kaikki (%)
Lapset toimijoina	31	18	25
Lapset kohteena	18	18	18
Lapset toimijoina ja kohteena	50	60	55
Muu	1	4	2
Yhteensä	100	100	100
<i>n</i>	84	83	167

Myönteisen erityisavustuspäätöksen saaneet olivat yleensä saaneet myös muuta rahoitusta hankkeelleen. Luokittelussa on yhdistetty myönteisen rahoituspäätöksen saaneet päätöstä vielä odottaviin hankkeisiin. Muuta rahoitusta saaneiden osuus oli 76 prosenttia. Myös kielteisen päätöksen saaneilla muuta rahoitusta saavien osuus oli erittäin suuri, 79 prosenttia. Hakemusaineisto ei valitettavasti anna tietoa siitä, onko taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaostolta kielteisen päätöksen saanut hanke mahdollisesti toteutunut muun rahoituksen avulla.

Lastenkulttuurin erityisavustusta saaneista hakijoista 19 prosenttia eli huomattavasti useampi kuin apurahojen hakijoista mainitsi hakemuksessaan pyrkivänsä lastenkulttuurijaoston suosittelujen teema-alueiden toteuttamiseen ja niihin sisältyviin tavoitteisiin. Kielteisen päätöksen saaneissa työsuunnitelmissa se ei ollut yhtä yleistä (13 %).

Vuoden 2007 määrärahan jakautuminen taiteenaloittain

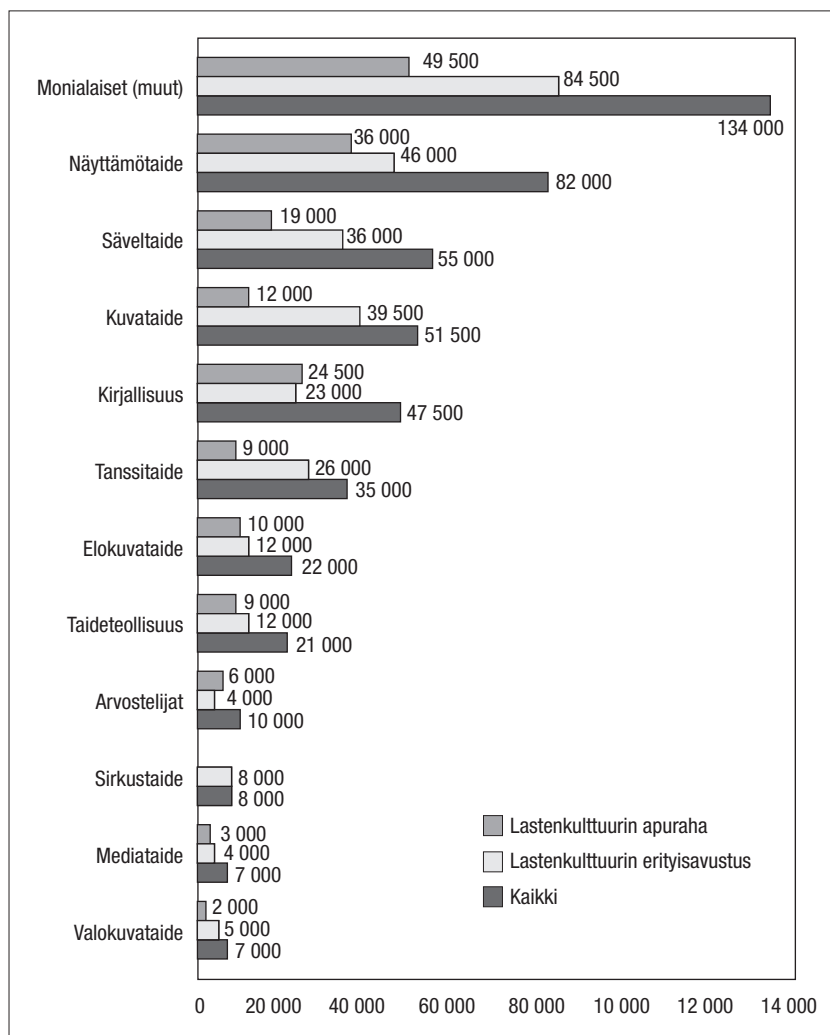
Taiteen keskustoimikunnan määräraha lastenkulttuurin edistämiseen vuodelle 2007 oli yhteensä 510 000 euroa. Lastenkulttuurin apurahoihin ja erityisavustuksiin summasta käytettiin 480 000 euroa ja lastenkulttuurin valtionpalkintoihin 30 000 euroa. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot myönnettiin vuonna 2007 säveltaiteen ja kirjallisuuden (kääntäminen) aloille.⁶⁵ Edellä on tarkasteltu lastenkulttuurin edistämiseen myönnettävän tuen jakautumista taiteenaloittain sekä hakeneiden että saaneiden hankkeiden lukumäärän perusteella. Kaikista

⁶⁵ Vuonna 2007 lastenkulttuurin valtionpalkintojen saajat olivat duo Sås och Kopp / Sotta ja Pytty (Pasi Hiihtola ja Peik Stenberg) (15 000 €) ja suomentaja Jaana Kapari-Jatta (15 000 €).

hakemuksista (N= 358) suurin osuus sijoittui ryhmään monialaiset (muut) (25 %). Kuviossa 11 esitetään määrärahan jakautuminen eri taiteenaloille. Myös jaetun rahan määrän mukaisessa tarkastelussa monialaiset olivat suurin ryhmä.

KUVIO 11. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitetun määrärahan (€) jakautuminen taiteenaloittain vuonna 2007*

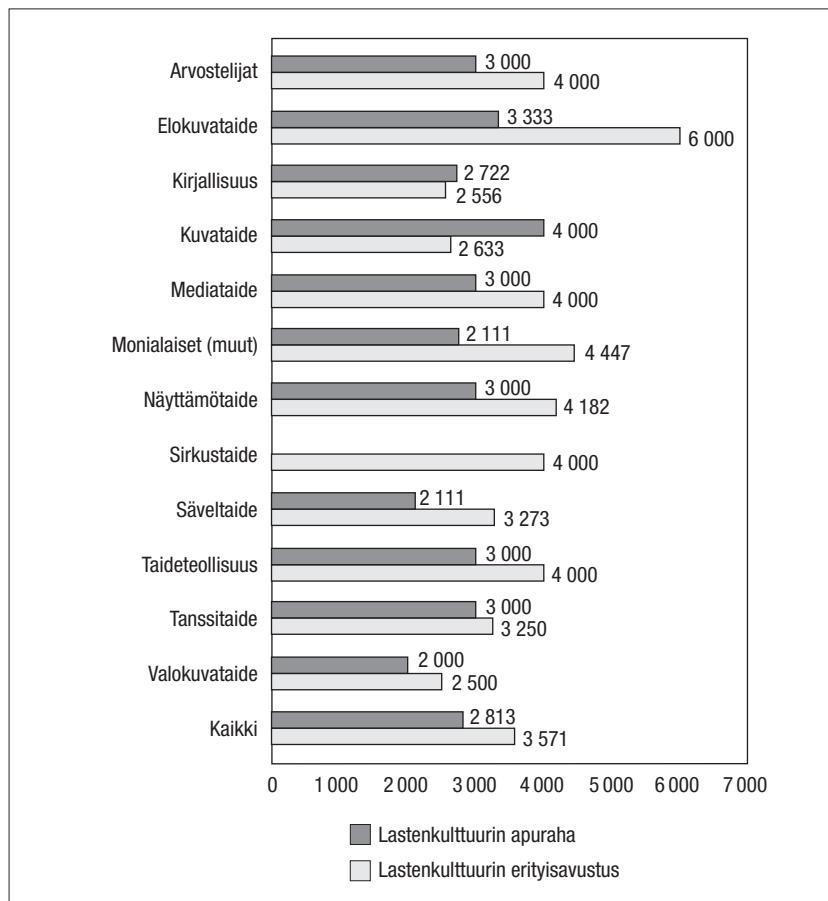

*Lastenkulttuurin valtionpalkintoon varattu rahasumma ei ole mukana kuviossa.

Sekä tuettujen hankkeiden lukumäärän että määrärahan perusteella eniten tukea sai tarkasteluvuonna monialaiset (muu). Näyttämötaide oli seuraavaksi tuetuin taiteenala lukuun ottamatta lastenkulttuurin erityisavustusten hankkeiden lukumäärää, jossa toiseksi suurin osuus oli kuvataiteella.

Kirjallisuuden alan hankkeet ovat saaneet pienempiä apurahoja ja erityisavustuksia (keskiarvo) kuin esimerkiksi näyttämötaiteen ja kuvataiteen hankkeet mutta lukumääräisesti tarkasteltuna hankkeita on enemmän (kuvio 12. Ks. myös kuvio 11).

KUVIO 12. Lastenkulttuurin apurahan ja erityisavustuksen keskiarvo vuonna 2007 taiteenaloittain

Lastenkulttuurin apurahan keskimääräinen summa vaihteli valokuvataiteen 2 000 eurosta kuvataiteen 4 000 euroon. (Kuvio 12.) Lastenkulttuurin apurahojen ja erityisavustusten keskiarvot ovat suhteellisen pieniä, ja vaikuttaa siltä, että hankkeet toteutuvat harvoin ilman muuta rahoitusta. Muuta rahoitusta mahdollisesti saaneiden hankkeiden osuus on myös niin suuri sekä kielteisen että myönteisen päätöksen saaneissa hakemuksissa, että lastenkulttuurijaoston tukimuodot ovat todennäköisesti erittäin harvoin hankkeiden ensisijainen rahoitusmuoto tai -kanava (ks. asetelma 3).

Apurahan ja erityisavustuksen saajien profiilit

Lastenkulttuurin vuoden 2007 apurahan ja erityisavustuksen saajat profiloitiin keskeisimpien ominaisuuksiensa pohjalta. Näin muodostuneet toimijatyyppit muodostavat tyyppillisen lastenkulttuurijaoston tukeman hankkeen tekijän ja tekijäyhteisön: ”jokapojan” ja ”jokapoppoon”⁶⁶. Myös kielteisen päätöksen saaneet hakijat on vertailun vuoksi tyyppitelty samojen kriteerien mukaan (asetelma 4).

Jokapoika eli tyyppillinen apurahan saaja osoittautui 42-vuotiaaksi, pääkaupunkiseudulla hanketta toteuttavaksi naiseksi, joka työskentelee kirjallisuuden tai näyttämötaiteen alalla. Taidetta hän tekee alle 13-vuotiaille lapsille ilman erityisiä ohjelmallisia lastenkulttuuripoliittisia tavoitteita. Tilanne ei ole muuttunut runsaassa kymmenessä vuodessa, sillä Mari Ylä-Sankola tuli lastenkulttuurin apurahan tyyppillisestä saajasta lähes samaan johtopäätökseen: ”lastenkulttuurin tuottaminen on nelikymppisten Etelä-Suomen kaupungeissa asuvien naisten harteilla” (Ylä-Sankola 1995, 47). Nuorten ja miespuolisten taiteilijoiden vähäisyys lastenkulttuurin alalla toimivien joukossa näkyi tuolloin ja näkyy edelleen. Lastenkulttuuria tehdään siis mitä ilmeisimmin siellä, missä ovat myös lapset, ja lasten parissa toimivat ammattiryhmät ovat edelleen erittäin naisvaltaisia.

Tyyppillinen lastenkulttuurijaostolta tukea saanut tekijä vastaa ominaisuuksiltaan myös tyyppillisen aikuiskulttuurin kuluttajan kuvaa, 1970-luvulla alkaneen kulttuurin demokratisoinnin ja yleisökasvatuksen onnistunutta tuotetta. Kulttuuria kuluttavat ja kulttuurialalla toimivat naiset ylläpitävät kulttuurielämää paitsi omalla osallistumisellaan myös välittämällä kulttuuria ja taidetta uusille sukupolville. Ikänsä, sukupuolensa ja asuinpaikkansa suhteen tyyppillinen lastenkulttuurin apurahan saaja vastaa myös tyyppillistä suomalaista (Suomen tilastollinen vuosikirja 2007).

Tyyppillinen kielteisen päätöksen saanut lastenkulttuurin apurahan hakija on hieman nuorempi mutta samaa sukupuolta kuin lastenkulttuurin jokapoika, siis nainen. Kielteisen apurahapäätöksen saanut lastenkulttuurin tekijä asuu tyyppillisimmillään joko pääkaupunkiseudulla tai muualla Etelä-Suomessa. Kielteisen päätöksen saanut tekijä toimii näyttämötaiteen alalla ja hänen kohderyhmänään ovat sekä alle kouluikäiset että alle 13-vuotiaat. Myös kielteisen päätöksen saaneet taiteilijat olisivat tuen avulla yleisimmin valmistaneet lapsille teoksen tai esityksen. Muuta rahoitusta oli saanut puolet suunnitteilla olevista hankkeista eikä lastenkulttuuripoliittisia ohjelmallisia tavoitteita mai-

---

66 Idea profiilien jokapoika ja jokapoppoo -nimiin on peräisin filosofi Julian Bagginin (2007) kirjasta *Welcome to Everytown – A Journey into the English Mind*.

nittu myöskään kielteisen päätöksen saaneissa hakemuksissa. (Asetelma 4.)

ASETELMA 3. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta vuonna 2007 saaneiden profiilit

LASTENKULTTUURIAPURAHAN JOKAPOIKA (2007):

- NAINEN (65 % myönteisen päätöksen saaneista taiteilijoista)
- 42-vuotias
- Suomenkielinen (89 %)
- Pääkaupunkiseutu (46 %)
- Taiteenalat: Kirjallisuus (24 %), Näyttämötaide (24 %)
- Apurahana saatu summa 45 % hankkeeseen haetusta summasta
- Hankkeen kohderyhmänä alle 13-vuotiaat lapset (47 %)
- Hankkeessa lapset toiminnan/teoksen kohteena (82 %)
- Hanke sai/saa rahoitusta myös muualta (70 %)
- Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman painopistealueita tai lastenkulttuurijaoston tema-alueita ei mainittu hakemuksissa.

LASTENKULTTUURIAPURAHAN JOKAPOPOO (2007):

- TYÖRYHMÄ (59 % myönteisen päätöksen saaneista hakemuksista)
- Suomenkielinen (89 %)
- Pääkaupunkiseutu (45 %)
- Taiteenala: Monialainen (muu)(37 %)
- Apurahana saatu summa 33 % hankkeeseen haetusta summasta
- Hankkeessa lapset toiminnan/teoksen kohteena (63 %)
- Hankkeen kohderyhmänä alle 13-vuotiaat (29 %) ja kaikki kiinnostuneet (29 %)
- Hanke sai/saa rahoitusta myös muualta (71 %)
- Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman painopistealueita tai lastenkulttuurijaoston tema-alueita ei mainittu hakemuksissa yhtä lukuun ottamatta.

LASTENKULTTUURIN ERITYISAVUSTUKSEN JOKAPOPOO (2007):

- YHDISTYS, SÄÄTIÖ TAI OSUUSKUNTA (68 % myönteisen päätöksen saaneista hakemuksista)
- Suomenkielinen (91 %)
- Pääkaupunkiseutu (42 %)
- Taiteenala: Monialainen (muu) (19 %)
- Erityisavustuksena saatu summa 47 % hankkeeseen haetusta summasta
- Hankkeen kohderyhmänä kouluikäiset lapset (28 %)
- Hankkeessa lapset sekä kohteena että toimijoina (47 %)
- Hanke sai/saa rahoitusta muualta (76 %)
- Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman painopistealueet tai lastenkulttuurijaoston tema-alueet mainittiin hakemuksissa (21 %).

Tyypillinen lastenkulttuurin apurahaa saanut jokapoppoo on pääkaupunkiseudulla toimiva taiteentaltaan monialainen taiteilijoiden muodostama työryhmä. Lastenkulttuurin apurahana työryhmä sai vain kolmanneksen hakemastaan summasta. Jokapoppoon hankesuunnitelmaan sisältyi teoksen tai esityksen valmistaminen kohde-ryhmänä alle 13-vuotiaat lapset tai kaikki kiinnostuneet. Myös jokapoppoo työskentelee hakemusten mukaan ilman erityisiä ohjelmallisia lastenkulttuuripoliittisia päämääriä. (Asetelmat 3 ja 4.)

ASETELMA 4. Kaikkien lastenkulttuurin apuraha- ja erityisavustuspäätöksen saaneiden profiilit vuonna 2007

	<i>JOKA- POIKA apuraha taiteilija</i>	<i>JOKA- POPPOO apuraha työryhmä</i>	<i>JOKA- POPPOO erityis- avustus yhteisö</i>	<i>Kielteinen päätös apuraha taiteilija</i>	<i>Kielteinen päätös apuraha työryhmä</i>	<i>Kielteinen päätös erityis- avustus yhteisö</i>
Sukupuoli	nainen	–	–	nainen	–	–
Ikä	42	–	–	40	–	–
Alue	pk-seutu (46%)	pk-seutu (45%)	pk-seutu (42%)	pk-seutu (38%) muu Etelä- Suomi (38%)	pk-seutu (41%) muu Etelä- Suomi (41%)	muu Etelä- Suomi (31%) ja Väli-Suomi (31%)
Kieli	suomi (89%)	suomi (89%)	suomi (91%)	suomi (86%)	suomi (89%)	suomi (79%)
Taiteenala	kirjallisuus näyttämö- taide	monialai- set, muut	monialai- set, muut	kirjallisuus	näyttämö- taide	monialai- set, muut
Apuraha / erityis- avustus (%) haetusta summasta	45%	33%	47%	–	–	–
Kohde- ryhmä	alle 13- vuotiaat (47%)	alle 13- vuotiaat (29%) kaikki kiin- nostuneet (29%)	koulu- ikäiset (28%)	alle 13- vuotiaat (26%)	alle kouluikäiset (21%) alle 13-vuotiaat (21%)	kaikki kiinnostu- neet (31%)
Lasten rooli	kohteena (82%)	kohteena (63%)	kohteena ja toimijoina (47%)	kohteena (64%)	kohteena (55%)	kohteena ja toimijoina (58%)
Muu rahoitus*	70% hankkeista	71% hankkeista	76% hankkeista	50% hankkeista	79% hankkeista	80% hankkeista
Lakupo**	–	1%	21%	–	1%	13%

* Prosentiosuuteen sisältyvät hankkeet, jotka ilmoittivat sekä jo saadusta rahoituksesta että mahdollisesti saatavasta rahoituksesta.

** Lakupo tarkoittaa opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman (2003–2007) painopistealueita ja taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston tema-alueita.

Kielteisen lastenkulttuurin apurahapäätöksen saanut työryhmä ei ole yhtä tyypillisesti vain pääkaupunkiseudulla toimiva kuin jokapoppoo vaan toimii yhtä lailla muualla Etelä-Suomessa. Kielteisen päätöksen saaneet työryhmät edustivat useimmin näyttämötaidetta ja kohderyhmänä heillä oli tyypillisesti sekä alle kouluikäiset että alle 13-vuotiaat. Myös kielteisen päätöksen saaneilla työryhmillä oli tavoitteena yleisimmin esityksen/teoksen valmistaminen lapsille. Kielteisen päätöksen saaneista työryhmistä melkein kaikilla oli myös muuta rahoitusta hankkeeseen. Ohjelmallisia lastenkulttuuripoliittisia tavoitteita oli vain yhdellä kielteisen päätöksen saaneella työryhmällä. (Asetelma 4.)

Erityisesti yhteisöille suunnattua lastenkulttuurin erityisavustusta on tyypillisimmillään saanut yhdistys, säätiö tai osuuskuntamuotoinen yhteisö. Lastenkulttuurin erityisavustuksen jokapoppoo toimii myös pääkaupunkiseudulla monialaisesti taidetta tehden. Erityisavustuksen jokapoppoon kohderyhmänä ovat useimmiten kouluikäiset lapset (7–16-vuotiaat). Jokapoppoo tekee yleensä taideprojektin, jossa lapsi on sekä kohteena että toimijana. Toimintansa rahoituksen erityisavustusta saanut jokapoppoo saa pääasiassa muusta lähteestä kuin lastenkulttuurin edistämiseen jaetusta määrärahasta. Erityisavustusta saanut *jokapoppoo* noudattaa osittain opetusministeriön ohjelmallisia tavoitteita sisällyttäen hankkeeseensa lastenkulttuurijaoston tema-alueisiin liittyviä piirteitä. (Asetelmat 3 ja 4.)

Lastenkulttuurin erityisavustushakemukseen kielteisen päätöksen saanut oli tyypillisesti Etelä-Suomessa tai Väli-Suomessa toimiva yhdistys. Näiden erityisavustusta hakeneiden yhdistysten hankkeet suuntautuivat tyypillisimmillään monialaisesti kaikille kiinnostuneille. Kohderyhmälle suunniteltiin sekä esitystä/teosta että toimintaa. Muuta rahoitusta oli lähes kaikilla kielteisen päätöksen saaneilla. Joka kymmenes kielteisen erityisavustuspäätöksen saanut hakija esitti hakemuksessaan ohjelmallisia lastenkulttuuripoliittisia tavoitteita. (Asetelma 4.)

Lapset toimijoina ja kohteina hankkeissa

Lastenkulttuurin edistämiseen apurahaa saaneet suunnittelivat yleensä valmistavansa esityksen tai teoksen, ja erityisavustusta saaneet sekä valmistavansa esityksen tai teoksen että järjestävänsä toimintaa kohderyhmälle. Hankkeiden kohderyhminä olivat yleisimmin alle 13-vuotiaat tai kaikki kiinnostuneet, usein perheet isovanhempineen ja muut (ammattinsa puolesta) lapsista ja lastenkulttuurista kiinnostuneet. Yli 13-vuotiaille nuorille suunnitellut hankkeet olivat yleisimmin sekä esityksen tai teoksen valmistamiseen että siihen liittyvän toiminnan yhdistelmiä. Apurahaa saaneista 64 hank-

keesta suurin osa on sellaisia, joissa aikuiset tuottavat lapsille sopivaa luettavaa, katseltavaa ja kuunneltavaa tai hankkivat itselleen lisäkoulutusta lastenkulttuurin tekemisessä.

Lastenkulttuurin apurahaa on haettu myös esimerkiksi materiaalikustannuksiin tai opintomatkoihin, jotka eivät suoraan osallista lapsia kulttuuriin, mutta välillisesti tulevat joskus vaikuttamaan joidenkin lasten kokemuksiin. "Lastenkirjan kirjoittamiseen" tai "lastenlelyn tekemiseen" liittyvissä hankkeissakin voi toki tekijänä olla lapsi tai nuori, mutta esimerkiksi "sävellystyöhön" haetussa apurahassa toimijana on ammattisäveltäjä. Joissakin hankkeissa toimijoina on sekä lapsia että aikuisia, esimerkiksi työpajoissa lapset toimivat aikuisten ohjauksessa. Kaikissa hankkeissa lapsuus on tietenkin läsnä vähintään tekijänsä historiallisena kokemuksena – esimerkiksi jo eläkeikään ehtineen aikuisen oman leikkikalukokoelman valokuvaaminen keräilykohteita käsittelevää tietokirjaa varten tuottanee iloa ja nostalgisia elämyksiä nykylasten lisäksi entisille lapsille.

Tyypillistä on, että lastenkulttuurihankkeissa lapset toimivat melko passiivisesti ja käyttävät lähinnä näkö- tai kuuloaistiaan. Yksikään vuodelle 2007 myönnetty apuraha ei kohdistu kokonaan lapsien itsensä suunnittelemaan hankkeeseen, mutta alle 30-vuotiaille nuorille hakijoille rahoitusta on kuitenkin myönnetty⁶⁷. Taideleireillä ja erilaisissa työpajoissa lapset ja nuoret voivat tehdä taideteoksia itsekin, muun muassa kuvataidetta, näytelmäkirjoituksia ja lavasteita. Mutta niissäkin 15 hankkeessa, joissa lapset ovat (inter)aktiivisina toimijoina esimerkiksi oppimassa uutta taitoa, laulamassa tai tekemässä sirkustemppeja, ovat ohjaajina ja toimintaan aktivoivina osapuolina aikuiset kasvattajat, opettajat tai ammattitaiteilijat. Lastenkulttuurin apurahojen niin kuin myös muiden taiteentekijöille tarkoitettujen apurahojen tarkoituksena onkin lähinnä taiteilijoiden oman työskentelyn tukeminen.

Kielteisen päätöksen saaneista 125 apurahahakemuksestakin vain alle 30 sisälsi lasten ja nuorten omaa toimintaa, esimerkiksi vuorovaiikutusta aikuisen kanssa, yhdessä luomista ja vuorovaikutusta taiteilijan kanssa, perinteisempien taidekurssien ja työpajojen lisäksi. Joistakin työsuunnitelmista ei erikseen ilmene, koostuuko rahoitusta hakeva "lastenorkesteri" lapsista vai lastenmusiikkia soittavista aikuisista. Huomattava osa myös kielteisistä apurahahakemuksista kohdistui erilaisiin aikuisten tekemiin lastenkirjoihin tai (nukke)teatteriesityksiin. Eli tässä suhteessa kielteisen päätöksen saaneet eivät poikkea ratkaisevasti myönteisen päätöksen saaneista.

---

67 30-vuotiaaksi asti henkilöä pidetään nuorena esim. nuorisjärjestötukia jaettaessa. Yksityishenkilöille myönnettiin 41 % apurahoista ja heistä alle 35-vuotiaita oli 65 %. Työryhmissä ainoastaan yhteyshenkilön tiedot on rekisteröity, ei esim. ryhmän jäsenten ikää.

Erityisavustusta saaneet työryhmät, yhdistykset, säätiöt ja muut organisaatiot järjestävät tapahtumia, kiertueita, leirejä ja työpajoja. Erityisavustuksella rahoitetut hankkeet osallistavat lapsia enemmän kuin apurahaa saaneet hankkeet, joissa siis vain noin joka neljännessä toimijoina olivat lapset itse. Toisaalta erityisavustuksena jaettu rahoitus ei useinkaan kohdistu taiteilijoille vaan usein muille ammattiryhmille, jotka saavat tukea toimintaansa ja työhönsä muistakin instansseista ja muuhunkin toimintaan kuin lastenkulttuurin edistämiseen. Rahoitusta saaneesta 84 erityisavustushankkeesta lähes kaikissa oli mukana lapsia ja nuoria osallistavaa toimintaa, esimerkiksi työpajoja, kirjoituskilpailuja tai vuorovaikutteisia teatteriesityksiä. Kielteisen päätöksen saaneita erityisavustushakemuksia oli 85 kappaletta. Näistäkin hakemuksista yli puolet eli lähes 50 oli hankkeita, joissa lapset itse osallistuisivat työpajoihin, leireille, taideopetukseen tai muuhun aktiiviseen kulttuuritoimintaan.

Lasten toimijuuden määrittelemine voi perustua moniin tekijöihin tai kriteereihin. Alussa esittämämme määritelmä on vain yksi vaihtoehto⁶⁸. Lastenkulttuurihankkeissa toimijuus on usein välillistä: aikuisille myönnetty rahoitus tulee heidän kauttaan lasten käyttöön. Lastenmusiikkikilpailussa lapset voivat itse laulaa, mutta kilpailun järjestäjinä ja tuomareina sekä taustamuusikkoina toimivat aikuiset. Kulttuurimuotona tapahtuma on koulumaisen kilpailullinen ja aikuisvaltainen. Myös erilaisissa satu- ja kirjoituskilpailuissa voitokkaan esityksen kriteerit määritellään yleensä aikuisnäkökulmasta. Kaiken kaikkiaan niin lapsia itseään toimijoina kuin kohteina edustavat lastenkulttuurihankkeet kuuluvat lastenkulttuurin rajattuun "Kulttuuria lapsille" -osa-alueeseen eli erityisesti lapsille tuotettuihin kulttuuripalveluihin ja taidekasvatukseen.

Lähes puolet kaikista lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneista kohdisti työsuunnitelmansa alle 13-vuotiaille lapsille. Suurin osa näistä hakijoista suuntasi hankkeensa alakouluikäisille lapsille. Neljäsosa kaikista hakemuksista oli sellaisia, joissa ikäryhmää ei oltu eritelty, vaan suunnitelman kohteena oli yleisesti esimerkiksi "lapset ja koko perhe". 13–18-vuotiaiden ikäryhmä loistaa poisolollaan lastenkulttuurin kohteiden joukossa. Vaikka lastenkulttuurijaoston kohteena ovat YK:nkin määritelmän mukaisesti kaikki lapset eli alle 18-vuotiaat, lastenkulttuurille haettu ja jaettu tuki kohdistuu yleisesti alakoululaisiin tai vielä nuorempiin lapsiin. Taiteenaloitain tarkasteltuna erityisesti kirjallisuus keskittyi kohderyhmäjaotellussa pienimpiin lapsiin, mikä osaltaan kuvastaa lastenkulttuurin ai-

68 *Lapsi toimijana* tarkoittaa sitä, että lapsi tuottaa/toimii/luo hankkeessa. Myös oppiminen (taidekasvatushankkeet) tarkoittaa *toiminnan subjektina olemista*. *Lapsi kohteena* tarkoittaa valmiin esityksen vastaanottamista, teoksen tutustumista, kirjan lukemista eli muiden *toiminnan tai jo valmiiksi tehdyn teoksen objektina olemista*.

kuisvaltaisuutta: alle kouluikäiset lukutaidottomat lapset harvoin harrastavat oma-aloitteisesti nimenomaan kirjallisuutta.

Alle 30-vuotiaiden lasten ja nuorten ryhmään on syntynyt useita alaryhmiä jälkiteollisen yhteiskunnan luomien ikäjaotteluiden ja ikäryhmän omienkin tulkintojen vuoksi. Lapsuuden ja nuoruuden väliin sijoittuu nykyisin varhaisnuoruus, jota elää noin 7–13-vuotiaiden ikäryhmä. Varhaisnuoruus tarkoittaa siis varhaislapsuuden jälkeistä aikaa, nuoruuden varhaisvuosia, myös esinuoruudeksi tai esipubertetiiksi kutsuttua aikaa. Ikäkautta itse elävät ovat jo kiinnostuneita nuorisokulttuurin ilmiöistä ja alkavat vähätellä lapsi-nimitystä. Lastenkulttuuri ei tunnu houkuttevalta, lasten- ja nuorisokulttuuri sen sijaan kuvaa ikäkauden omia mielenkiinnon kohteitakin paremmin. Ajallemme onkin tyypillistä se, että lastenkulttuurin yhteyteen on yhä useammin liitetty myös nuoret tai nuoriso, jotta nimitys sisältäisi koko tarkoitettun ikäryhmän.

Vuosi 2007 lastenkulttuuripoliittisen ohjelman päättymisvuotena

Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman (2003–2007) lähtökohtana on laaja kulttuurin käsite, mutta ohjelman konkreettiset toimenpide-ehdotukset painottuvat taide- ja kulttuuripalveluiden alueelle (Lastenkulttuuripoliittinen... 2003, 4). Taide- ja kulttuuripalveluiden tuotannossa merkittävää osaa näyttelevät erilaiset tukitoimet, joita voidaan suunnata eri tilanteiden ja tavoitteiden mukaan. Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa toimenpide-ehdotuksia esitetään eri toimijoille, muun muassa kunnille, opetushallitukselle, oppilaitoksille, taide- ja kulttuurilaitoksille, taidetoimikuntalaitokselle ja niin edelleen. Opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa taiteen keskustoimikunnan tehtäväksi on määritelty erityisesti lasten ja nuorten taidetta tekevien eri taiteenalojen taiteilijoiden tukeminen apurahoin. Ohjelmassa todetaan myös, että opetusministeriön, taidetoimikuntalaitoksen ja kuntien tulisi edistää taidelaitosten ja taiteilijoiden yhteistyötä muiden kulttuuritoimijoiden, koulujen ja päiväkotien kanssa muun muassa tukemalla vierailuja ja erilaisia projekteja. (Lastenkulttuuripoliittinen... 2003, 21.)

Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman toimenpide-ehdotuksista taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston ydintehtäväksi voisi päätellä nimenomaan yksittäisten taiteilijoiden ja taiteilijoiden muodostamien työryhmien tukemisen apurahoin, sillä opetusministeriö, opetushallitus, kunnat ja muut tahot tukevat määrärahojen ja avustuksien muita kulttuuritoimijoita, kouluja ja päiväkoteja eli muun muassa edellä mainittuja mahdollisia yhteistyötahoja. Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa ei tosin mainita sanallakaan taiteen keskustoimikun-

nan lastenkulttuurijaostoa, eikä siten myöskään toimenpide-ehdotuksia ole suoraan osoitettu lastenkulttuurijaoston toteutettaviksi. Ohjelmassa mainitaan lastenkulttuurialan toimijana valtion taidetoimikuntalaitoksen osalta taiteen keskustoimikunta ja taidetoimikuntalaitos, joiden voi tässä yhteydessä tulkita tarkoittavan myös taiteen keskus-toimikunnan lastenkulttuurijaostoa ja sen toiminta-alueita⁶⁹. Ohjelma mainitsee alan toimijoina ja toimenpide-ehdotusten toteuttajina myös valtion näyttämötaidetoimikunnan ja valtion säveltaidetoimikunnan, joiden roolina nähdään kyseisten taiteenalojen tuotantojen tukeminen lapsille tarkoitettussa ja sopivassa muodossa. Valtion säveltaidetoimikunnalle osoitettiin myös toimenpide-ehdotus uudesta tukimuodosta: lastenmusiikin laatutuesta. Valtion taideteostoimikunnan rooliksi asetettiin taideteosten tilaaminen lasten käyttämiin ympäristöihin, kuvataiteen saatavuuden ja esilläolon tukeminen lapsille ja nuorille tarkoitetuissa tiloissa sekä lapsille ja nuorille suunnatun taiteen huomioiminen hankinnoissa. (Lastenkulttuuripoliittinen... 2003, 23, 27–30.)

Taiteilijoiden tukemiseen liittyvään tehtäväkuvaan sopii myös taidetoimikuntalaitoksen taiteelliseen laatuun ja vertaisarviointiin perustuva toimintatapa apurahojen ja avustusten myöntäjänä. Lastenkulttuurijaoston jäsenet ovat vuodesta 2001 lähtien edustaneet valtion kaikkia taidetoimikuntia ja jakavat apurahoja myös taidetoimikunnissa eri taiteenalojen taiteilijoille vertaisarvioitsijoina. Heidät on valittu taidetoimikuntiin ja lastenkulttuurijaostoon nimenomaan eri taiteenalojen asiantuntijoina. Voiko heiltä edes vaatia kompetenssia arvioida lastenkulttuurin hankkeita muista kuin taiteenalojensa taiteellisista lähtökohdista käsin?⁷⁰ Taiteilijoille ja taiteilijoiden muodostamille työryhmille suunnattuja apurahoja on tutkimusvuonna kuitenkin lastenkulttuurijaoston apurahojen ja erityisavustusten jaossa vain noin puolet. Jos tarkastelemme molempien avustusmuotojen jakoa, niin taiteilijoiden ja taiteilijoiden muodostamien työryhmien osuus vuodelle 2007 oli kaikista hakemuksista 64 prosenttia ja myönteisen päätöksen saaneista 55 prosenttia. Muita kuin taiteilijoita tai taiteilijoiden muodostamia työryhmiä oli tuen saajista 45 prosenttia. Kaikista taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien myöntämistä

---

69 Taidetoimikuntalaitoksen osana myös alueelliset taidetoimikunnat antavat merkittävää tukea lastenkulttuurin edistämiseen ja toteuttavat omalta osaltaan toimenpide-ehdotuksia lastenkulttuuripoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tässä yhteydessä tämän tuen osuutta ei ole huomioitu, kuten ei myöskään valtion taidetoimikuntien jakamia apurahoja, koska lastenkulttuurin tekijöitä ei eri taiteenalojen sisällä luokitella erikseen (HARAVA-rekisteri), tai luokittelu on satunnaista ja/tai tekijöiden taiteellinen työ suuntautuu myös muille kohderyhmille.

70 Taidetoimikuntalaitoksen ulkopuolisista, instrumentaalisista tavoitteista ks. Rautiainen 2008, 67.

tukimuodoista vuodelle 2007 taiteilijoiden tai taiteilijoiden muodostamien työryhmien osuus vuodelle 2007 oli 79 prosenttia⁷¹.

Hankkeiden muun rahoituksen osuutta tarkasteltaessa rahoituksen puuttuminen näyttää työsuunnitelmien perusteella kasautuvan erityisesti yksittäisille taiteilijoille, vaikkakin sekä heillä että yhteisöillä rahoituksen saaminen usealta taholta näyttää olevan enemmän sääntö kuin poikkeus. Sekä myönnettyjen tukisummien pienuuden että muun rahoituksen osuuden perusteella lastenkulttuurijaoston tukea ei voida pitää ensisijaisena edellytyksenä suunniteltujen hankkeiden toteutumiseksi.

Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa toivottiin myös taiteen keskustoimikunnalta toimenpiteitä uusien medioiden kotimaisen, taide- ja kulttuuripainotteisen sisällön tutkimukseen, tuotekehitykseen ja tuotantoon (Lastenkulttuuripoliittinen... 2003, 22). Tarkasteltavana olevan vuoden osalta ongelmaksi näyttävät tämän toimenpide-ehdotuksen toteuttamisessa muodostuvan jaostolle osoitettujen hakemusten sisällöt ja erityisesti media-alalle suuntautuneiden hakemusten puute. Hakemuksia oli erittäin vähän mediataiteen ja -tuotannon aloilta. Tukea saaneet pari hanketta toimivat mediataiteen alueella (erityisavustus, lakupo⁷²: uudet mediat) ja lastenohjelman (DVD) tekoprosessissa (apuraha). Varsinkin nuoret viettävät paljon aikaa uusien medioiden ja pienet lapset television parissa⁷³. Olisikin luontevaa lastenkulttuuria tukevilta tahoilta myöntää resursseja näiden välineiden kautta jakeluun päätyvien sisältöjen laadukkaaseen kehittämiseen ja tuottamiseen erityisesti silloin, kuin tekijöinä ovat taiteilijat. Lasten ohjelmatarjontaan olisi hyvä saada lisätukea myös sen vuoksi, että saataisiin rakennettua edes jonkinlainen vastapaino ulkomaisille fiktiosarjoille, sillä kotimainen lasten omaan arkielämään kiinnittyvä fiktiio on puuttunut tarjonnasta lähes kokonaan (Suoninen 2007, 20). Hakuilmoituksessa ja hakuilmoitusten jakelussa tulisi entistä enemmän kiinnittää mediataiteen ja -tuotannon tekijöiden huomio lastenkulttuurituen saatavuuteen, mikäli lastenkulttuuripoliittisen ohjelman toimenpide-ehdotukset halutaan toteuttaa ja saada mahdollisimman monet lapset ja nuoret aktiivisesti taiteen pariin heille läheisten välineiden kautta. Rajoitukseksi tälle suuntaukselle voi osoittautua määrärahan niukkuus, ellei lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua määrärahaa ole tarkoitus nostaa.

71 Mukana osuudessa kaikki taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien, sekä valtion kirjastoapurahalautakunnan ja valtion näyttöapurahalautakunnan myönteiset päätösaasiat vuodelle 2007. (Lähde: HARA-VA-rekisteri.)

72 Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman mukaiset hankkeet.

73 Lapset viettävät entistä enemmän aikaa uusien medioiden parissa, television katselu lisääntyy iän myötä. Alle 15-vuotiaat katsoivat televisiota vuonna 2006 hieman aiempaa enemmän (www.finnpanel.fi/tulokset).

Taidetoimikuntien ehdotetaan lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa tukevan yhteisöjä, jotka edistävät yhteistyötä eri alojen taiteilijoiden, koulujen, päiväkotien ja kulttuuritapahtumien järjestäjien välillä. Edelleen taidetoimikuntien ehdotetaan edistävän muotoilukasvatusta, tukevan lapsille suunnattuja muotoilu-, kuvitus- ja sarjakuvalan hankkeita sekä tanssiesitysten kiertuetoimintaa ja sirkustapahtumien järjestämistä. (Lastenkulttuuripoliittinen... 2003, 29–32.) Näiden toimenpide-ehdotusten toteuttaminen apurahoin ja erityisavustuksin on kuulunut lastenkulttuurijaoston ydintoimintoihin koko sen toiminnan ajan. Ainoat rajoitteet määrärahan niukkuuden lisäksi näiden ohjelmallisten tavoitteiden saavuttamiseksi syntyvät tilanteissa, jossa hakemuksia kyseisen tyyppisiin hankkeisiin ei jaostolle ole osoitettu. Kaikilta taiteenaloilta ei joka vuosi ole pienessä maassa mahdollista saada riittävästi taiteellisesti korkeatasoisiin hankkeisiin tähtääviä hakemuksia. Toimenpide-ehdotuksiin liittyviä hankkeita tuetaan tietysti myös valtion taidetoimikuntien ja alueellisten taidetoimikuntien kautta, jolloin ohjelman tavoitteet tulevat toteutettua useiden päätösten seurauksena ja useiden lastenkulttuuria tukevien toimijoiden toiminnan tuloksena.

Saivatko hakijat lastenkulttuurijaostolta hakemansa summan lastenkulttuurin apurahaa ja lastenkulttuurin erityisavustusta? Tarkasteltavan vuoden osalta vastaus on: eivät saaneet. Hakijoista 41 prosenttia ei saanut lainkaan, ja myönteisen päätöksen saaneista 94 prosenttia sai hakemaansa summaa pienemmän apurahan tai erityisavustuksen⁷⁴. Suomalaiseen apurahakulttuuriin (valtion taiteilijatuon ohella niin valtion tiedeapurahoihin kuin myös säätiöiden, rahastojen apurahoihin) näyttää sisältyvän ilmiö, johon kuuluu myöntää apurahaa vain osa haetusta kokonaissummasta. Tämän hakijat tietävät, samoin kuin sen, että halutun apurahasumman saamiseksi haetun summan tulee olla suurempi kuin tarvittava summa todellisuudessa on, jos projekti on tarkoitus toteuttaa suunnitelmien mukaan. Osasyynä suomalaiseen käytäntöön on valtionavustuslaki (688/2001). Sen mukaan yhteisöhakijoille ei ilman erityistä syytä voida myöntää valtionavustusta täysimääräisenä, vaan hakijayhteisön vaaditaan sitoutuvan hankkeeseen myös omarahoitusosuuden myötävaikutuksella. Omarahoitusosuutta ei laissa kuitenkaan vaadita yksityishenkilöiltä tai työryhmiltä, kun heille jaetaan tukea apurahana, stipendinä tai avus-

74 Lastenkulttuurin erityisavustuksen täysimääräisenä saaneista hankkeista kaikki sisälsivät toimintaa kohderyhmille. Suurin osa täysimääräisenä tuen (lastenkulttuurin apuraha ja erityisavustus) saaneista hankkeista sisälsi lastenkulttuuripoliittisen ohjelman suosituksia tai muita opetusministeriön painopistealueisiin kuuluvia toimintoja, kuten monikulttuurisuus ja lastenelokuva. Taiteilijoita ja taiteilijoiden muodostamia työryhmiä täysimääräisen tuen saajina oli alle puolet (4/9). Yleensä valtionavustusta saavilta yhteisöiltä vaaditaan omarahoitusosuus.

tuksena henkilökohtaiseen käyttöön tai hankkeeseen. Vastakkaisena suomalaiselle käytännölle esimerkiksi Englannissa valtaosassa apurahapäätöksiä myönnetään haettu summa mitään siitä vähentämättä. Englannin taiteilijatuen perustan muodostamassa Grants for the Arts rahoitusohjelmassa vain 20 prosenttia hakijoista sai hakemaansa summaa vähemmän apurahaa taiteelliselle hankkeelleen vuonna 2004. Tuolloin myönnetty summa oli keskimäärin 87 prosenttia haetusta summasta. Syynä haetun summan ja myönnetyn summan erotukseen oli Englannissa esimerkiksi päällekkäisen rahoituksen välttäminen ja rahoituksen myöntäminen haettua lyhyemmälle aikavälille. (Jackson & Devlin 2005, 45–46.)

Kaiken kaikkiaan lastenkulttuurin apurahaa ja lastenkulttuurin erityisavustusta vuodelle 2007 on jaettu tasapuolisesti suhteessa hakemusten sisältöihin. Näyttää siltä, että lastenkulttuurijaostolle lähetettyjen hakemusten työsuunnitelmat toistavat hyvin paljon samaa kaavaa vuodesta toiseen. Hakijat tietävät, millaisille hankkeille apurahaa ja erityisavustusta voi saada, kenelle/mille taholle jaosto apurahaa ja erityisavustusta myöntää ja niin edelleen. Hakuilmoitusten teema-alueita painottivat tutkimusvuoden hakemuksissaan pääasiassa lastenkulttuurin erityisavustusta hakeneet yhdistykset. Mitä ilmeisimmin ne suunnittelevat, toteuttavat ja rahoittavat joka tapauksessa sellaisia hankkeita, jotka liittyvät mainittujen tavoitteiden saavuttamiseen tai edistämiseen.

Yhteenveto

Lastenkulttuuri- jaoston toiminnan voi jakaa kahteen toiminnallisesti erilaiseen ajanjaksoon. Ensimmäinen ajanjakso kattaa vuodet 1988–1995, ja sitä voi luonnehtia taiteilijan tukemisen vuosikymmeneksi. Toinen jakso on yhteisöjen tukemisen vuosikymmen 1996–2007. Ensimmäisen jakson aikana lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua määrärahaa jaettiin lastenkulttuurin apurahoina ja lastenkulttuurin valtionpalkintoina. Jälkimmäisen ajanjakson ajan määrärahaa on jaettu kolmena tukimuotona: apurahana, erityisavustuksena ja valtionpalkintona. Jakosuhteiden välillä on muuttunut ensimmäisen ja toisen ajanjakson välissä merkittävästi samalla kun määräraha on kasvanut vähitellen. Yhteisöille tarkoitettujen erityisavustusten osuus vuosittain jaetusta määrärahasta on vähitellen noussut. Samalla ovat taiteilijoille ja taiteilijoiden muodostamille työryhmille jaettavien lastenkulttuurin apurahojen ja valtionpalkintojen suhteelliset osuudet laskeneet.

Kaiken kaikkiaan taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuuri- jaostolta vuosina 1988–2007 tukea saaneita hankkeita on ollut yhteensä 1 727, joista lastenkulttuurin apurahaa on myönnetty 1 003 hankkeelle sekä lastenkulttuurin erityisavustusta 724 hankkeelle⁷⁵. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha on kasvanut kahdessa vuosikymmenessä (1988–2007) reaaliarvoltaan 86 490 eurosta 514 000 euroon. Keskimääräinen vuosikasvu on ollut 8 prosenttia. Edelleen lastenkulttuurin edistämisen määrärahan osuus taiteen keskustoimikunnan (valtion taidetoimikunnat, apurahalautakunnat ja taiteen keskustoimikunta) myöntämästä tuesta on hyvin pieni ja esimerkiksi vuodesta 1991 lähtien lastenkulttuurituen osuus on noussut vain puoli prosenttiyksikköä (2 % vuonna 1991 → 2,5 % vuonna 2007)⁷⁶. Niin määrällisesti kuin kuvainnollisestikin lastenkulttuurin edistämiseen jaettu määräraha on taskurahaan verrattavissa.

---

75 Hankkeiden lukumäärä ei kerro tarkalleen tuen saajien määrää, sillä hankkeeseen on usein sitoutunut työryhmä tai yhteisö.

76 Vuonna 1991 lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettujen määrärahan (140 633 €) osuus taiteen keskustoimikunnan myöntämästä tuesta (6,76 milj. €) (Jokinen & Rautiainen 2008, 192–193 ja Karhunen 2008a, 3).

Lastenkulttuurin apurahojen ja erityisavustusten keskimääräisten summien reaaliarvo on pysytellyt melko tasaisena vuosien 1988 ja 2007 välisenä aikana. Tuen saajien määrä on kasvanut määrärahan lisäysten myötä, mutta jaetut summat ovat pysyneet melkein ennallaan. Hakijoiden määrän kasvu on ollut syklistä ja melko vähäistä. Määrärahan lisäys on johdonmukaisesti käytetty saajien lukumäärän lisäämiseen, ei jaettujen apuraha- ja erityisavustussummien nostamiseen.

Apurahojen ja erityisavustusten keskiarvot ovat pieniä. Niiden hankkeiden osuus, jotka saavat myös muuta rahoitusta, on suuri, joten lastenkulttuurijaoston jakama tuki on todennäköisesti erittäin harvoin suunniteltujen lastenkulttuurihankkeiden ensisijainen rahoitusmuoto.

Jakosuhte tukimuotojen välillä on painottunut yhä enemmän yhteisöihin. Samanaikaisesti ohjelmallinen säätely on lisääntynyt ja osa tuesta on muuttunut instrumentaaliseen suuntaan jaoston pyrkiessä laajentamaan lastenkulttuurin saavutettavuutta ja alaa⁷⁷. Yhteisöjen kautta erityisavustuksena jaettu tuki ohjautuu toisinaan taiteentekijöiden ulkopuolelle ja usein tekijöille, jotka saavat tukea toimintaansa ja työhönsä muistakin lähteistä ja normaalisti muuhun toimintaan kuin taiteellisen laadun perusteella arvioitavaan lastenkulttuurin edistämiseen. Taiteilijoita ja taiteilijoiden muodostamia työryhmiä tukevana elementtinä lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha ei ole lisännyt olennaisesti merkitystään, vaikka kokonaismääräraha on kasvanut huomattavasti viimeisten kymmenen vuoden aikana. Jos ohjelmallinen säätely jatkuu, ratkaisuna voisivat olla lastenkulttuurin taiteilija-apurahat, joista jaostossa on keskusteltu toistuvasti. Vuosittain haettavien taiteilija-apurahojen mahdollistamat työskentelyperiodit kasvattaisivat lastenkulttuurin tekijöiden vapaan taiteellisen työn tekemisen edellytyksiä.

Vuosina 1988–2007 lastenkulttuurin apuraha ja erityisavustusta saaneiden taiteenalojen kolmen kärki on ollut monialaiset (muu), näyttämötaide ja kirjallisuus. Myös säveltaiteen, kuvataiteen ja tanssitaiteen hankkeille on osoitettu apuraha ja erityisavustuksia, mutta muiden taiteenalojen osuudet ovat olleet näihin verrattuna pieniä. Perinteisten taiteenalojen osuudet lastenkulttuurin tukea hakeneiden ja saajien joukossa ovat olleet laskussa 1990-luvun puolesta välistä lähtien. Ryhmä monialaiset (muu) on kasvattanut osuuttaan lastenkulttuurihankkeiden joukossa osittain myös hallinnollisten taiteenala-luokittelujen vuoksi, jolloin taiteenalojen välisessä rajamaastossakin kulkevat hankkeet kategorisoidaan helposti monialaisiksi, jotta

---

77 Erilaisilla tematisoinneilla on pyritty laajentamaan lastenkulttuurin käyttöä niin, että sitä tehtäisiin entistä enemmän niissä insitituutioissa ja yhteisöissä, joissa lapset muutenkin viettävät aikaansa.

ne saivat varmemmin eri taiteenalojen asiantuntijoiden laadullisen arvion.

Lastenkulttuurin valtionpalkintoja (1981–2007) on jaettu useimmin kirjallisuuden alan toimijoille. Säveltaiteen, näyttämötaiteen, taide-teollisuuden ja kuvataiteen osuudet palkinnon saajissa ovat myös merkittäviä. Taiteen kentän mahdollinen monimuotoistuminen ei näy lastenkulttuurijaostolle osoitetuissa hakemuksissa eikä tukea saaneissa hankkeissa, sillä uusina taiteenaloina luokitteluun tulleiden alojen, kuten sirkustaide ja mediataide, osuudet ovat pysyneet erittäin vähäisinä.

Kuvataiteen osuus etenkin lastenkulttuurin erityisavustusta saaneiden hankkeiden joukossa on kasvanut merkittävästi lastenkulttuurijaoston toiminnan jälkimmäisen ajanjakson aikana (1996–2007). Mielenkiintoiseksi asian tekee se seikka, että vapaina taiteilijoina kuvataiteilijat kuuluisivat lähinnä lastenkulttuurin apurahan piiriin, mutta kuvataiteen osuus onkin kasvanut nimenomaan yhteisöille tarkoitetun erityisavustuksen piirissä. Rahoitetut kuvataiteen hankkeet ovat siis yleensä yhteisöjen lapsille organisoimia työpajoja ja kuvataideleirejä, eivät yksittäisten kuvataiteilijoiden taiteen tekemiseen tähtääviä hankkeita.

Lasten rooli sekä hakemusten että tukea saaneiden työsuunnitelmissa on muuttunut myös lastenkulttuurijaoston toiminnan jälkimmäisen ajanjakson aikana (1996–2007). Yhteisöjen mahdollisuus hakea ja saada tukea on lisännyt sellaisten hankkeiden määrää, joissa lapsi on ainakin osittain toimijana. Lasten rooli hankkeissa on jakautunut suunnilleen sama sekä kaikissa hakemuksissa että myönteisen päätöksen saaneissa hakemuksissa. Hakemussisältöjen kirjo ei tässä suhteessa ollut laaja eikä yllättävä.

Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta haetaan yleensä hankkeille, joiden kohderyhmänä ovat pienet lapset ja kouluikäiset lapset. Erityisryhmille ja yläkouluikäisille nuorille tarkoitettuihin hankkeisiin tukea haetaan vähän, mikä on osaltaan johtanut myös siihen, että näille ryhmille tarkoitettuihin hankkeisiin on myös myönnetty sekä lukumääräisesti että resursseiltaan niukasti apurahoja ja erityisavustuksia. Nuorten osalta syynä on ehkä sekin, että 13–18-vuotiaiden ikäryhmässä omaehtoinen taiteen tekeminen on yleistä, ja jopa välttämätön edellytys vapaa-ajan rikastuttamiseen, eikä näin ollen aikuisohjattu rahoituksenhaku osu tähän ikäryhmään samalla tavalla kuin nuorempiin, jotka muutenkin ovat enemmän aikuisten kanssa tekemisissä. Osaltaan asiaan vaikuttaa sekin, että osa nuorten taide- ja kulttuurielämyksistä rahoitetaan myös nuorisopoliittisten tukien avulla. Taide- ja kulttuuriasioita on painotettu myös opetusministeriön nuorisopoliittisissa toimissa (esimerkiksi Nuori Kulttuuri, vuodesta 1970 vuoteen 2000 Nuorison Taidetapahtuma -nimellä toiminut, nuorten omaa tekemistä tukeva valtakunnallinen organisaatio).

Lastenkulttuurin tekijä on tyypillisimmillään ollut sekä alkuaikoina että vielä vahvemmin jälkimmäisen ajanjakson aikana noin 40-vuotias pääkaupunkiseudulla asuva nainen. Nuoret ja miespuoliset taiteilijat eivät tällä kentällä ole kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana vahvistaneet asemaansa. Lasten parissa työskentelevien ammattiryhmien naisvaltaisuus heijastuu vahvasti myös lastenkulttuurin kentälle. Tyypillinen lastenkulttuurin toimija, lastenkulttuurin joko-koika, toimii yleensä kirjallisuuden tai näyttämötaiteen alalla kohderyhmänään alle 13-vuotiaat lapset. Jokapoijan tavoitteena on yleensä tehdä teatteriesitys tai kirjoittaa lastenkirja.

Myös taiteilijoiden muodostama työryhmä, lastenkulttuurin jokapoppoo, toimii pääkaupunkiseudulla. Jokapoppoon taiteellinen hanke on monialainen ja senkin tavoitteena on tuottaa esitys tai teos, jonka kohderyhmänä ovat joko alle 13-vuotiaat tai kaikki kiinnostuneet kohderyhmää erityisesti määrittelemättä.

Lastenkulttuurin erityisavustuksen jokapoppoo on yleensä pääkaupunkiseudulla toimiva yhdistys. Monialaisen hankkeen kohderyhmänä ovat kouluikäiset lapset (7–16-vuotiaat). Hankkeen tavoitteena on sekä tuottaa esitys/teos että järjestää lapsille omaa toimintaa, esimerkiksi työpajoja.

Tavoitteena kulttuuritietoiset aikuiset

1970-luvun taitteessa alkaneessa lastenkulttuuripuheessa peräänkuulutettiin laadukkaita kulttuuripalveluita ja kehittäviä virikkeitä lapsille. Muuttuneessa yhteiskuntapoliittisessa tilanteessa perinteiset kansansadut ja maatilaleikit kilpailivat huonolla menestyksellä monikansallisen massakulttuurin kanssa. Niin sanotun roskaviihteen ohella ja demokratian nimissä myös lapsille annosteltiin solidaarisuutta ja saastumista, Biafran nälänhätää ja Vietnamin sotaa. Roskan ja arkirealismien väliin haluttiin lapsille luoda jotain muuta kuin menneen maailman epärealistisia perinneleikkejä. Lapsi haluttiin kasvattaa kehittävän taidekasvatuksen avulla laatu- ja kulttuuritietoiseksi kulttuurin kuluttajaksi.

Kulttuurin demokratisointi toki löysi ja näki 1970-luvulla lapset osana kulttuuriyleisöä, mutta instituutiot harjoittivat melko holhoavaa lapsipolitiikkaa: kulttuurihallinto määritteli ensin ylhäältäpäin tarpeen, jonka jälkeen luotiin ja mitoitettiin palvelut tyydyttämään tätä aikuisten sanelemaa tarvetta kohteen eli lapsen kasvattamiseksi laadukkaaksi kulttuuri-ihmiseksi. *Kulttuurin demokratisointi* lisäsi korkeakulttuurin saavutettavuutta lapsikansalaisten keskuudessa 1960–1970-luvulla, mutta *demokraattisuus* eri osakulttuurien välillä ei toteutunut: lasten oma kulttuuri ei tullut tasa-arvoiseksi osaksi yleistä kulttuurikäsitettä huolimatta kulttuuridemokratiatavoitteista. Moniarvoinen kulttuuridemokratia ei koskenut lasten kulttuuria. Lastenkulttuuripolitiikan näkökulma pysytteli tiukasti aikuisuudessa. Aikuinen saneli, mikä lapsille on hyväksi niin, että he kasvavat tasapainoisiksi aikuisiksi. Aikuiset ohjasivat toisia aikuisia laadukkaaseen lastenkulttuurin tuotantoon. Lastenkulttuuripuheen tavoitteet ja laatu- ja sisältövaatimukset ovat näin itse asiassa kiinni aikuisuudessa, sekä nykyisessä että tulevassa.

Ensimmäiset ”roskakulttuurin” paineessa kasvatetut lapset kuuluvat nyt vanhempien tai isovanhempien ikäluokkaan. Tänä päivänä onkin mahdollista tarkastella, miten alkuaikojen lastenkulttuuripolitiikan pioneerien tavoitteet toteutuivat ja minkälaista on nykyisten keski-ikäisten kulttuuritietoisuus. Lastenkulttuurityön edelläkävijöiden toiminta lienee tehonnut onnistuneesti nimenomaan 1960–1970-luvun tyttöihin: ”Nykytutkimusten mukaan valtaosan kulttuuripal-

velujen käyttäjistä muodostavat keski-ikäiset, hyvin koulutetut naiset” (Männistö et al. 2001, 7). Tätä naisvaltaista yleisöä ei kuitenkaan yleisesti pidetä kulttuuripoliittisena työvoittona, vaan kulttuuripalveluiden käyttäjäryhmään kaivataan suurempaa monimuotoisuutta.

Arvohierarkiat väljenivät 1970–1980-luvun vaihteessa, ja 1980-luvulle tultaessa kulttuuripolitiikka muuttui aiempaa relativistisemmaksi (Ahponen 1994, 105–106). 1980-luvulla käännyttiin kohti kilpailutaloutta ja uuden valtiollisen linjan etsintää (Alasuutari 1996, 218.) Kulttuuripolitiikan ohjenuoraksi nousi oma-aloitteisen aktiivisuuden korostaminen laitospolitiikkaa vastaan. Kulttuurirelativismi valtasi alaa kulttuuripolitiikan retoriikassa samaan aikaan kun kiinnostus erilaisiin elämäntapoihin, vaihtoehtoliikkeisiin ja populaarikulttuuriin lisääntyi. Taidepolitiikan kentän asiantuntijavaltuutusta kyseenalaistettiin. Aktiivisuudesta ja kekseliäisyydestä muodostui arvoja sinänsä. Itseilmaisu ja vapaa sosiaalinen vuorovaikutus kulttuurin syntyehtoina korostuivat 1980-luvun taidepolitiikassa. (Ahponen 1994, 106.)

Omaehtoisuus menestyi nimenomaan 1970–80-luvun vaihteen nuorisokulttuureissa: taloja ja tiloja vallattiin oman tekemisen käyttöön, esimerkiksi Helsingin Kill City ja Lepakkoluola, joissa erityisesti musiikkiharrastus kukoisti. Suomeen perustettiin lukuisia elävän musiikin yhdistyksiä, punk-ideologian mukaan kaikki saivat soittaa ja esiintyä. Myös lasten omaehtoisen kulttuurin tekemisen ja lasten yhteistoiminnan edellytyksiä korostettiin yhä enemmän. Vaadittiin tilaa ja aikaa lapsien omalle toiminnalle aikuisohjauksen ulkopuolella: ”Viranomaisen tulisi parantaa olosuhteita sellaisiksi, joissa lasten oma kulttuuri voi säilyä ja kehittyä. Käytännössä tämä merkitsee lapsille ystävällistä miljöötä, joka suo mahdollisuudet luovaan toimintaan.” (Lastenkulttuuritoimikunnan... 1979, 10.)

Ja 1990-luvulle tultaessa – yhteiskunnallisen kasvatustieteellisen tutkimustradition murroksen ja niin sanotun uuden lapsitutkimuksen (ks. esim. Alanen & Bardy 1990) hengessä – opetusministeriön asettama, valtakunnallista kulttuuripolitiikkaa pohtiva toimikunta ehdotti linjauksissaan: ”On pyrittävä poistamaan niitä rajoituksia, joita aikuisten elämä asettaa lapselle kulttuurisena toimijana ja kulttuurisen pääoman kasvattajana. Aikuisten rajoittuneisuudesta ei saa tulla lasten rajoituksia. On kannustettava sellaisia toimenpiteitä, jotka rohkaisevat lapsia itse tekemään, edesauttavat yhdessä tekemistä ja kokeamista sekä hyppäämistä yli ikäkausikuilujen.” (KUPOLI... 1992, 124.)

Sukupolvijärjestelmän kulttuurisidonnaisuus, eli aikaan ja paikkaan liittyvät sopimukset sukupolven ja ikäkauden merkityksistä, oli 1990-luvun uuden lapsitutkimuksen keskiössä. Lasten instituutioiden aikuislähtöiset valtarakenteet asetettiin kyseenalaisiksi (Alanen & Bardy 1990, 90–91). Granön mukaan 1980–1990-lukujen kasvatuksessa oli vallalla varjelu aikuisohjaukselta: lasten annettiin olla rauhassa

ja aikuiset ovat jopa halunneet ottaa oppia lapsista koko kulttuuria leimaavan infantiiliuden uhallakin (Granö 2001, 13).

Lasten oman kulttuurin merkitys muistetaan 2000-luvun alun lastenkulttuuripolitiikassa, mutta myös yleinen lapsi- ja perhepolitiikka ovat korostuneesti ohjaamassa lastenkulttuurin linjauksia. Lastenkulttuuri on osa yleistä lapsipolitiikkaa, joka Pohjoismaissa kytkeytyy kiinteästi hyvinvointi- ja sosiaalipolitiikkaan. Vaikka lastenkulttuuria ei haluttaisikaan yleisesti ottaen erottaa kaikille ikäryhmille tarkoitettusta kulttuurista, on institutionalisoitunut aikuisohjaus edelleen valitsevana käytäntönä: lapset ovat vastaanottajan asemassa, eivät korostetusti tekemässä omaa kulttuuriaan. Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman saatteessa sanotaan: "Lasten 'kulttuurisuhteen' kannalta onkin olennaista, mikä on lapsille kulttuurisia arvoja välittävien instituutioiden tilanne aikamme yhteiskunnassa" (Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma 2003).

Taide- ja kulttuurikasvatusta tarjoavat nykyiset lastenkulttuurikeskukset ja niiden lastenkulttuuriyhteistyö, Taikalamppu-verkosto. Opetusministeriön asettaman Taikalamppu-verkoston arviointiryhmän mukaan peruskouluopetus ja taiteen perusopetus eivät nykyisellään takaa kaikille riittävää ja tasa-arvoista kulttuurikasvatusta, joten "lastenkulttuuriverkostolla on mahdollisuus laajentuessaan pitkällä tähtäimellä lisätä taiteen harrastusta jo varhaislapsuudesta alkaen ja laventaa näin taiteen kuluttajien suhteellista osuutta maassa". Mahdollisimman varhaisen kulttuurisuhteen luominen on edelleen tavoiteltava arvo. Koulun ja päivähoitojärjestelmän ulkopuolinen kulttuurirytyö eli alueelliset lastenkulttuurikeskukset suuntaavat toimintansa ja saavuttavat parhaiten esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä peruskoulun kuusi alinta vuosiluokkaa (alle 13-vuotiaat lapset). Vähiten toimintaa on nuorille eli yli 13-vuotiaille sekä niin sanotuille erityistä tukea tarvitseville ryhmille. Palaute keskusten erilaisista toimintatavoista, -tuokioista ja -tilaisuuksista on ollut yleensä myönteistä, mutta kulttuurirytyön ja taideoasaamisen vahvistaminen koulujen kautta tai koulujen omana toimintana on vielä aluillaan. (Granö et al. 2006, 49–50.) Myöskään systemaattista lastenkulttuurin arviointia tai kritiikkiä ei lastenkulttuurikeskuksissa tehdä, leikin ja muun lasten omaehtoisen kulttuurin tutkimuksesta puhumattakaan. Lastenkulttuurikeskuksilla olisi kuitenkin mahdollisuus kehittyä toimiviksi lastenkulttuurin tutkimuskeskuksiksi yhteistyössä korkeakoulujen kanssa. (Ks. Laukka 2006, 10.)

Lastenkulttuuripolitiikka ei ole käyttäjakeskeistä vaan tekijäkeskeistä, minkä ilmeisesti toivotaan osaltaan heikentävän 1970-luvulta asti vaikuttanutta roskakulttuurin uhkakuva. Jo 1950–1960-luvuilla nähtiin sarjakuvat uhkana lapsille, ja lapset epäpätevinä median käyttäjinä ja suojelun tarpeessa olevana ryhmänä. (Ks. Rönneberg 1990; Kauranen 2008.) Lastenkulttuurin parissa toimiville asetetut tavoit-

teet ovat edelleen hyvin samanlaisia kuin lastenkulttuuripolitiikan syntyäaikoina. Ihanteena on säilynyt yhdenvertaisuus ja saavutettavuus sekä pyrkimys laadukkaaseen toimintaan myös niillä aloilla ja alueilla, joilla esiintyy pulaa osaamisesta ja toimijoista.

Hyvinvointia ja kilpailukykyä

Lokakuussa 2006 lapsiasiavaltuutetun johdolla julkaistu Ehdotus lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi muistuttaa, että vähintään 80 prosenttia alle 18-vuotiaista suomalaisista elää normaalisti ja voi hyvin. Silti ehdotus keskittyy epäkohtiin, eriarvoisuuteen, pahoinvointiin ja syrjäytymiseen muun muassa vanhempien päihteidenkäytön, työttömyyden tai muun köyhyyden vuoksi. Ehdotuksessa toivotaan vuonna 2007 hyväksyttävältä valtioneuvoston uudelta lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmalta lasten ja nuorten hyvinvoinnin paremman seurannan ja tutkimuksen edistämistä. Vallitsevan paradigman voi nähdä siten, että lasten hyvinvointia – tai olemassaoloa ylipäätään – on tutkittu listaamalla 1990-luvun laman myötä lisääntyneitä epäkohtia lasten hoivassa ja huolenpidossa.

Sosiaalis-terveydellis-kasvatustieteellisesti painottunut lapsuusdiskurssi korostaa riskitekijöitä, jotka uhkaavat sekä nykyistä että tulevaa aikuisuutta. Varsinaisen nykyisen lastenkulttuurin tutkimuksen sijaan alleviivataan perheiden pahoinvoinnin poistamista. Mutta voiko lasten ja nuorten hyvinvointia tutkia negatioiden kautta, aikuisten aiheuttaman pahoinvoinnin käsitteillä? Hyvinvointi lienee muutenkin kuin pahoinvoinnin vastakohta. Lasten ja nuorten avantgardistinen ja omaehtoinen kulttuuri luo uusia kulttuurimuotoja, joita aikuisten sanelema pahoinvoinnin käsitteistö ei tunne. Lasten omassa kulttuurissa, esimerkiksi yhteisleikeissä, on jo nimenomaan sitä geneeristä kyvykkyyttä ja pragmaattista, joustavaa innovatiivisuutta, jota pidetään tulevaisuuden työelämän kannalta välttämättömänä, mutta haasteellisena nykyiselle koulutukselle (vrt. Wilenius 2004).

Lapsipolitiikka on 2000-luvulla kytketty koko kansakunnan kilpailukykyyn: ”Investointi lasten ja nuorten hyvinvointiin kannattaa. Ongelmien kasautuminen ja toimien lykkääminen tulevat kalliiksi. Lasten ja perheiden pahoinvoinnin kasautuminen ja eriarvoistuminen ovat uhkia kansakunnan kilpailukyvyille. Lasten ja nuorten hyvinvointi on ikääntyvän kansakunnan yhteinen etu.” (Ehdotus lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi 2006).

Onko lastenkulttuurin perimmäinen tehtävä tukea maamme kilpailukykyä nyt ja tulevaisuudessa? Kun nykyaikana lasten työpanos ei ole tuottavuuden kannalta merkittävä tai kilpailukykyämme vahvistava, on heidän panostettava tulevaisuuteen: elämällä mahdollisimman riskitön lapsuus ja nuoruus, mielellään tekemällä tulevaisuu-

teen investoivia, laadukkaita kulutus- ja koulutusvalintoja. Ilmeisesti pelkkä elämästä nauttiminen ei hyvinvointivaltiossakaan riitä, vaan lasten on aktiivisesti tehtävä jotain olemassaolonsa oikeuttamiseksi – kouluttautumalla ja kuluttamalla oikein. Näin lupaus tulevien eläkeläisten elättämisestä toteutuu ja Suomen kilpailukyky säilyy.

Lastenkulttuuripolitiikka ja lasten kulttuuri

Taiteen tehtävä ei ole ainoastaan kasvattaa, vaan myös tarjota esteettisiä elämyksiä. Niiden kautta lapset ja nuoret pääsevät sisälle kuvalliseen maailmaan, taiteen ymmärtämiseen ja laaja-alaiseen harrastamiseen. Modernilla kaupunkikulttuurilla ja muinaisten kansojen rituaaleilla on paljon yhteistä. Graffiteilla on samoja funktioita kuin entisajan kallioseinämaalauksilla, rap-artistit vertautuvat entisajan tietäjiin ja runonlaulajiin ja skeittaaajien rituaalinen toisto johtaa toimintaan uppoutumiseen ja on osa heimoyhteisöön sulautumista. (Tavast 2004, 54–55.)

Opetusministeriö on 2000-luvulla suunnannut uudenlaisia sisältöllisiä ja taloudellisia resursseja suomalaisille huipputason lastenkulttuurin tekijöille ja yhteisöille. Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma ja lastenkulttuurikeskusten verkosto ovat loistavia hankkeita, mutta niiden jalkoihin on jäänyt kuitenkin harmittavasti vuosikymmeniä työlleen omistautuneita lasten- ja nuortenkulttuuria vaalineita laitoksia. Esimerkiksi Teatteri Pienen Suomen alasajo ja Nukketeatteri Vihreän Omenan lopetus on koettu suurena menetyksenä suomalaiselle lastenkulttuuritietämykselle ja -perinteelle. (Tavast 2004, 55.)

Lastenkulttuuripolitiikassa aikuiset uusintavat itse oikeanlaiseksi määrittelemänsä ”violetta” lapsuutta, jota kaupallisuus, aikuisten viihdeteollisuus tai muu massakulttuuri muuten uhkaisivat. Lasten omaehtoista ja uutta luovaa, lasten kesken elävää ja syntyvää kulttuuria ei liiemmin kannusteta tai tueta. Tukikohteena lastenkulttuuri ankkuroi lapsia vallitsevaan yleiskulttuuriin, kasvattaa heitä taiteen arvostamiseen – lastenkulttuuri on siten arvo- ja taidekasvatusta lapsille.

Aikuisuudesta käsin saneltua roskakulttuurin uhkaa ei virallisessa lastenkulttuuria käsittelevässä puheessa edelleenkään kyseenalaisteta, vaikka 1990-luvun alusta lähtien on annettu lapsille itselleen enemmän äänivaltaa. Tarve ulkopuolisen uhkan ja vakiintuneen vaaran nimeämiseksi näyttää istuvan sitkeästi niin sanottujen lapsuuden asiantuntijoiden parissa (ks. Rönneberg 1990, 11). ”Roskan” ja ”laatu-kulttuurin” taistelun voisi ruotsalaisen mediatutkijan Margareta Rönnebergin mukaan kääntää ”ajanvietteen” ja ”opetuksen” käsitteiden väliseksi taisteluksi (Rönneberg 1990, 57).

Virallinen puhe lastenkulttuurista ja valtiollinen lastenkulttuuripolitiikka täsmentyivät 1960–1970-lukujen vaihteessa, suuren mur-

roksen aikakaudella. Kaupungistumisen, kohonneen elintason ja muuttuneiden kulutusarvojen sekä tiedonvälityksen, ennen kaikkea television, kautta tulleet vaikutteet kohdistuivat myös harvenevaan lasten ikäryhmään. Muutokset synnyttivät arvokkaihin lapsiin kohdistuneita uusia huolenaiheita, joihin puututtiin myös poliittisella tasolla. Muiden Pohjoismaiden esimerkki ja pohjoismainen yhteistyö lastenkulttuurin saralla on ollut vahvaa jo lastenkulttuuripolitiikan alkuajoista lähtien. Suomen lapsipolitiikka on muutenkin noudattanut pohjoismaista linjaa, ei vain lastenkulttuuripolitiikan osalta.

Niin sanotun lapsuuden vuosisadan puolivälin (1950-luvun) jälkeen alkoi demokraattisempi lapsuuden ajanjakso, alkupuolen kurinalaisen lapsuuden jälkeen. Lapset edustivat kasvatettavaa ja kehitettävää potentiaalia 1960–1970-luvun demokratisoinnin ja pedagogiikan ilmapiirissä, lapsuus ja nuoruus olivat kulttuuripolitiikan ihanteellista kohderyhmää. Lasten ja nuorten omaehtoista toimintaa ja itse tekemistä rohkaistiin 1980-luvun kulttuuri relativismin ilmastossa, jota voi nimittää kannustettavan lapsuuden aikakaudeksi. 1990-luvulla lapsuus nähtiinkin kompetenttina, lapset ja nuoret olivat kyvykkäitä jo sinällään. 2000-luvun lapsuus on uhanalaista aikaa: lapsuutta ja nuoruutta käsitteellistetään loputtomien riskien kautta. Lasten- ja nuorisokulttuuripolitiikka pyritään saamaan osaksi yleistä perhe- ja hyvinvointipolitiikkaa, jolloin lastenkulttuuri auttaa osaltaan lapsuuden ja nuoruuden riskitekijöiden torjunnassa.

Opetusministeriön uusi valtakunnallinen koulupäivän eheyttämisen kehittämishanke lisää lapsuuden ja nuoruuden aikuisvaltaista kontrollia entisestään. Eheytyessä koulupäivässä 7–16-vuotiaat peruskoululaiset ovat aikuisohjauksessa entistä pidempään eikä lapsille ja nuorille enää tarjota liiemmin vapaan yhdessä- tai yksinolon mahdollisuuksia. Koululaisille jää entistä vähemmän aikaa omaan luovaan toimintaan, kun he vastaanottavat aikuisilta ohjaajilta ”aiempaa kokonaisvaltaisemmin lasten ja nuorten luovuutta, oppimista ja kasvua” (Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011, 27).

On mielenkiintoista nähdä, korvaako hanke varsinaisen peruskouluopetuksen puutteita ja vähäisyyttä taideaineiden opetuksessa, ja lisääkö se osaltaan lasten ja nuorten kulttuuri- ja taidekasvatusta, kun: ”Toiminnassa hyödynnetään aamu- ja iltapäivätoiminnassa luotuja toimintoja ja luodaan aivan uusia toimintatapoja koulupäivän uudistamiseksi” (mts. 27). Kiinnostavaa on nähdä, ovatko nämä koulupäivän uudet toimintatavat nimenomaan lasten ja nuorten kulttuurista osallistumista ja toimijuutta lisääviä tai jopa lasten omaehtoiseen kulttuuriin kannustavia uudistuksia – toisin kuin koulun toimintatavat tähän asti.

Vaikka lapset ja nuoret eivät itse olisikaan suunnittelemassa lastenkulttuurin ohjelmistoja vaan vastaanottamassa aikuisten tekemää kulttuuria lapsille, saattaa näennäisen passiivinen vastaanottaminen

toki aktivoitua malliksi ja haluksi myöhemmälle omalle taiteen tekemiselle. Kokemus lapsille kohdennetusta kulttuurista voi siirtää taiteen tekemistä nykyisiin leikkeihin tai myöhempiin harrastuksiin, jopa tulevaan ammatilliseen toimintaan. Kulttuurielämyksen kipinä voi ylläpitää lapsen luovaa leikkimieltä ja flow jatkoa aikuisen leikkilisenä luovuutena.

Nykyisen aikuisen on mahdotonta arvottaa, mikä koskettaa lapsiyleisöä syvimmin tai tarjoaa suurimpia elämyksiä: aikuisten, toisten lasten tai itse tehdyn teoksen aistiminen. Jos lapsilta ja nuorilta itseltään kysytään, mikä on hyvää taidetta lapsille ja kuinka he haluavat lastenkulttuurinsa, otammeko vastaukset vakavasti? Voi pohtia, onko lapsilla ja nuorilla arvostelukykyä lainkaan. Mikäli lapsille sopiva taide ja lastenkulttuuri lävistäisivät taiteen kaikki alueet, katsoisivatko asiantuntijat koko suomalaisen kulttuurin tason alenevan?

Lastenkulttuurin arvostus puntarissa

Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaoston jakamat summat suomalaisen lastenkulttuurin edistämiseen ovat pieniä ja kattavat vain osan hankkeiden kokonaisrahoituksesta. Näyttääkin siltä, että etabloituneemmat taiteenharjoittajat hakevat apurahaa valtion taidetoimikunnilta ja yksityisiltä säätiöiltä ja rahastoilta, joilla on tapana jakaa isompia kohdeapurahasummia ja/tai työskentelyapurahoja. Lastenkulttuurijaoston myöntämän tuen osuus haetuista tukisummista vuodelle 2007 oli vähäisempi kuin valtion taidetoimikuntien myöntämien tukien osuus haetuista tukisummista. Ainoastaan näyttämötaiteen alalla lastenkulttuurijaoston myöntämän tuen osuus haetuista summista olivat vuonna 2007 suuremmat kuin taidetoimikuntien myöntämien tukien osuudet yleensä. Erot eivät ole suuria, mutta konkretisoivat hyvin lastenkulttuurin tekijöille kohdistetun tuen vähäisempää arvostusta ja lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettua määrärahan niukkuutta, jotka näyttävät edelleen jatkuvan huolimatta hallinnollisten, ohjelmiin kiinnittyvien, toimenpiteiden lisääntymisestä. Huolimatta siitä, että lastenkulttuurin tuki on kasvanut, ei lastenkulttuurin tekijöille jaettavan tuen asema näyttäydy tasavertaisena muihin eri taiteenaloilla jaettaviin tukiin verrattuna. Seurauksena tästä voi olla yleinen tekijäkunnan ja teosten arvonlasku ja teosten ja tekojen mittaaminen muille kohderyhmille taidetta tekevästä poikkeavilla arvoasteikoilla.

Korkealaatuisen taiteen tuottamiseen myös lastenkulttuurin alueella tarvitaan samat kannustimet ja mittarit, jotka ovat käytössä yleisesti. Lastenkulttuurin tekijät ovat viime aikoina käyttäneet runsaasti puheenvuoroja eri medioissa kokemuksistaan sekä aikuis- että lastenkulttuurin alueilla. Lasten- ja nuortenkirjailija Hannele Huovi

huomasasi suuren määrän lasten- ja nuortenkirjoja julkaisseena saaneensa julkisuudessa esikoiskirjailijan leiman vasta kirjoitettuaan kirjan aikuisille (Huovi 2007, 28). Hän kirjoittaa:

Mutta minun on helpompi puhua lasten ja lastenkulttuurin puolesta, kun olen osoittanut ammattitaitoni myös ”aikuisten kirjailijana”. Yhteiskuntamme arvot ja ihmisten asenteet ovat sellaiset. Lapset ovat liian pieniä ihmisiä. Sen voi tarkistaa lastenkirjailijoiden palkkioista, apurahoista, lastenkulttuurin avustuksista, Helsingin Sanomien kulttuurisivujen palstamillimetreistä, päiväkotihenkilökunnan palkkauksesta, opettajan työn arvostuksesta, mistä tahansa. (Mts. 29.)

Politiikkaohjelmien ohjaavaa vaikutusta on lisätty 2000-luvulla useilla taiteenaloilla ja erityisesti lastenkulttuurin alalla. Lastenkulttuurin erityisavustuksen hakuilmoituksessa ja vuonna 2008 myös lastenkulttuurin kohdeapurahan hakuilmoituksessa esitetään hankkeille tarkat vaatimukset hakemuksen sisällöstä eli apurahan ja erityisavustuksen käyttötarkoituksesta.

Lastenkulttuurin ja/tai -taiteen tekijöiltä puuttuvat erityisesti lastenkulttuurin alueelle tarkoitetut valtion 0,5–5-vuotiset työskentelyapurahat, vaikka heillä periaatteessa onkin muiden taiteilijoiden tavoin yhtäläinen mahdollisuus saada valtion taidetoimikuntien myöntämiä työskentelyapurahoja. Vuosittain ansioituneille lastenkulttuurin tekijöille on myönnetty jaoston esityksestä taiteen keskustoimikunnan 5-vuotisia taiteilija-apurahoja.⁷⁸ Ajatus lastenkulttuurin taiteilija-apurahoista on herättänyt keskustelua lähes vuosittain samoin kuin idea taiteilijaprofessorin valinnasta lastenkulttuurin tekijöiden joukosta. Viimeksi mainittu ajatus on toimenpide-ehdotuksena myös lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa (Lastenkulttuuripoliittinen... 2003, 20).

Lastenkulttuurin edistämiseen haettavien tukien hakuilmoitukset muuttuivat vuonna 2007 (TKT. Lastenkulttuurijaosto PK 02/2007). Sen jälkeen haettavana olevien tukimuotojen nimet ovat lastenkulttuurin kohdeapuraha ja lastenkulttuurin erityisavustus. Hakijoilta toivotaan työsuunnitelmia, joissa myös nuoret huomioidaan entistä enemmän, joten hakuilmoituksiin lisättiin lasten- ja nuortenkulttuuri. Hakuilmoitusten muutoksiin ovat mahdollisesti vaikuttaneet myös opetusministeriössä vuonna 2007 tekeillä olleet lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelma sekä lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma sekä uusi nuorisolaki (72/2006). Uudessa nuorisolaissa myös kulttuurinen nuorisotyö on huomioitu omana alueenaan. Myös lastenkulttuurin kohdeapurahan hakuilmoituksissa lueteltiin vuonna 2007 teema-alueet, joita jaosto haluaa erityisesti painottaa tuettavissa hankkeissa. Aikaisempina vuosina 2000-luvulla ne olivat ainoastaan

---

78 Taiteen keskustoimikunnan 5-vuotiset taiteenaloittain kiintiöimättömät taiteilija-apurahat, joita on jaettu vuodesta 1996.

lastenkulttuurin erityisavustusten hakuilmoituksissa. Vuoden 2008 kohdeapurahoja ja erityisavustuksia jakaessaan jaosto halusi painottaa erityisesti lasten ja nuorten omaa tekemistä, monikulttuurisuutta, taiteilija–lapsi-vuorovaikutusta taidekasvatuksessa sekä koululaisten iltapäivätoiminnan taidesisältöjen kehittämistä.

Eri hallinnonaloilla tehtävät päätökset vaikuttavat siihen, miten lastenkulttuuria edistetään. Esimerkiksi ne koulutuspoliittiset päätökset, joissa taideopetusta peruskouluissa karsitaan, saattavat tulevaisuudessa vähentää pätevien taideaineiden opettajien määrää. Eri taiteenalojen aineenopettajien koulutuksen määrän väheneminen vaikuttaa suoraan lastenkulttuurin tasoon ja tulevaisuuteen. Tämä voi vaikuttaa lasten ja nuorten hyvinvointiin. Sosiaalipoliittisessa päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon, kuinka taide ja kulttuuri lisäävät lasten ja nuorten hyvinvointia. Kuten yhteiskunnassa laajemminkin, myöskään lastenkulttuurissa lapsia ei aina nähdä toimijoina, vaan aikuisten ja instituutioiden toimien kohteena, jopa menoerinä.

Vaikka valtiollisen lastenkulttuurin lähtökohtana ja tukikohtena on kohderyhmä eli lapset, eivät siis taiteilijat tai eri taiteenalat, ovat tukien saajina ja jakajina kuitenkin aikuiset asiantuntijat. Lastenkulttuurin tukea leimaa välillisuus, rahoitus siirtyy lapsille aikuisten kautta⁷⁹. Lastenkulttuuri tuottaa kulttuuria, jossa aikuisen määrittelemä hyvä lapsuus on aikuisten säätelemän kulttuurin kohteena. Lasten omaa, vertaiskontakteissa välittyvää kulttuuria ei lastenkulttuuripolitiikassa korosteta, pikemminkin päinvastoin – lastenkulttuuripolitiikka on osa aikuislähtöistä kulttuuria ja välittää yleiskulttuurin arvoja vanhemmilta sukupolvilta nuoremmille.

Olisikin syytä pohtia sitä, millä tavoin alaikäiset todella osallistuvat kulttuurin luomiseen ja esittämiseen tai edes vaikuttavat valintoihin siitä, mitä he aikuisten heille ja toisilleen tekemästä kulttuurista aistivat. Lastenkulttuurijaostossa on esimerkiksi keskusteltu vuonna 2004 lasten kulttuurisetelin toteuttamismahdollisuuksista (TKT. Lastenkulttuurijaosto PK 06/2004 6 §). Lasten kulttuuriseteli mahdollistaisi lasten omat kulttuuri- ja taidevalinnat tarjonnan mukaan.

Kaiken kaikkiaan lastenkulttuuripolitiikassa tukikohtena ovat lastenkulttuuria tekevät taiteilijat ja yhteisöt. Lastenkulttuuri on virallisen kulttuuripolitiikan ja taiteen toiminnan edistämisen kentällä poikkeuksellisessa asemassa. Erillisen lastenkulttuurijaoston perustamisen erityisenä lähtökohtana oli kohderyhmä eivätkä tekijät eri taiteenaloilta, kuten muussa lainsäädännöllisessä taidepolitiikassa. Muilla valtion taidepolitiikan osa-alueilla taiteenalamuotoiset asiantuntijat voivat vaikuttaa oman alansa toimintaan ja tukeen lainsäädä-

---

79 Vaihtoehtoista lastenkulttuurin tukea, esim. suoraa rahanjakoa vain alaikäisille ei ilmeisesti ole vakavasti pohdittu, mutta mm. taidemuseoihin on alle 18-vuotiailla ilmainen sisäänkäynti.

dännön ja kulttuurimäärärahojen tarjoamissa rajoissa. Lastenkulttuurin edistämässä vertaisarviointia tekevät taiteenalakohtaiset asiantuntijat eivät välttämättä ole asiantuntijoita suhteessa itse kohderyhmään. Koska lähtökohtana on alun perin lapsi, on hyvin paradoksaalista, jos kohderyhmälähtöisessä toiminnassa kohderyhmällä ei ole sananvaltaa siihen, mitä sille kohdennetaan.

Vaikka Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen (2007) mukaan 10–14-vuotiaat lapset liikkuvat päivittäin noin 1,5 tuntia, on hallituksen politiikkaohjelman linjauksissa erillinen liikuntaohjelma. Sen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten harrastuneisuutta, ja lastenkulttuuri on mainittu vain osana liikuntaohjelmaa. Ajankäyttötutkimuksen mukaan lasten osallistuminen kulttuuritilaisuuksiin on huomattavasti vähäisempää kuin liikunnan harrastaminen, eli yhtä vähäistä kuin perheenjäsenten kanssa seurustelu. Vuosien 1987 ja 2000 välillä päivittäinen vanhempien ja sisarusten kanssa seurusteluun käytetty aika väheni lapsilla noin 10 minuutista lähelle viittä minuuttia. Lähes yhtä vähän aikaa ikäluokka käytti erilaisiin kulttuuri- ja huvitilaisuuksiin osallistumiseen, tilaisuuksiin liittyvine matkoineen.

Olisiko perheen kanssa seurustelun ja kulttuuritilaisuuksissa vietetyn ajan vähäisyyteen kiinnitettävä enemmän huomiota ja lisättävä molempia yhtä lailla yleisen hyvinvoinnin lisäämiseksi? Missä lapset ja vanhemmat oikein ovat, missä he viettävät aikaansa toisistaan erillään? Edellä mainittuun epäkohtaan puuttumisena on opetusministeriössä esitetty koulupäivän eheyttämishanketta. Tämän pidennetyt ja aikuisohjatun koulussaolon tavoitteena on lasten ja nuorten luovuuden tukeminen vapaata yksinoloa vähentämällä. Nähtäväksi jää, riittävätkö koulujen resurssit ja lasten tunnit vuorokaudessa kaikkiin luovuuden, yhdessäolon, osallisuuden, yhteisöllisyyden ja oppimisen vaatimiin tarpeisiin. Valintoja on tehtävä jokaisella elämän alueella, eikä vähiten kulttuurin ja taiteen. Taiteen voisi yhä useammin antaa vapaasti ja luovasti linkittyä normaalin arjen, oppimisen ja työn solmukohtiin, ja myös lasten ja nuorten omia sovelluksia arvostaen.

1960–1970-lukujen kulttuurin demokratisointi toki lisäsi korkea-kulttuurin saavutettavuutta lapsikansalaisten keskuudessa, mutta demokraattisuus eri osakulttuurien välillä ei toteutunut: lasten oma kulttuuri ei tullut tasa-arvoiseksi osaksi yleistä kulttuurikäsitettä huolimatta kulttuuridemokratiatavoitteista. Moniarvoinen kulttuuridemokratia ei koskenut lasten kulttuuria. Lastenkulttuuripolitiikan näkökulma on 1960-luvulta lähtien pysytellyt tiukasti aikuisuudessa. Olisiko nyt jo aika kysyä lapsilta ja nuorilta: ”Mitä te haluatte?” Toimijaksi tuleminen ja tekijäksi valmistautuminen vaativat myös ympäristöltä (lue: aikuiset ja instituutiot) muutosta. ”Siihen kokemuksen välittömyyteen ja kokonaisuuteen, sekoittumattomuuteen, jolla lapsi osallistuu maailmaan, emme aikuisina pysty. Leikkiminen ja lelu ovat meiltä kadonneet” (Larmola 2008, 16). Taiteen kenttä on myös leikkikenttä.

Lähteet

- Ahponen, Pirkko-Liisa (1994): Kulttuuripolitiikka instituutiona, markkinoilla ja utopioissa. Teoksessa: Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.): *Kulttuuritutkimus. Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 97–118.
- Alanen, Leena & Bardy, Marjatta (1990): *Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 12/1990. Helsinki: Sosiaalihuollitus.
- Alasuutari, Pertti (1996): *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Tampere: Vastapaino.
- Alho, Olli (1971): Keskustelua lastenkulttuurista. Haastateltavina Hilka Eklund, M.A. Numminen, Tytti Paavolainen, Ritva-Liisa Pihljerta-Perälä, Paula Tuomikoski, Ritva Turunen. www.yle.fi/elavaarkisto/
- Ambjörnsson, Gunilla & Ikonen, Tuula & Vajjärvi, Kari (1969): *Kulttuuririhkamaa lapsille*. Helsinki: Tammi.
- Aurén, Birgitta (2000): Pieniä illuusioita lastenkulttuurista. Teoksessa *Taidetoimikuntien vuosikatsaus 1999*. Helsinki: Taiteen keskus-toimikunta. 67–69.
- Aurén, Birgitta (2001): Tavoitteena lastenkulttuuripoliittinen ohjelma. Teoksessa *Taidetoimikuntien vuosikatsaus 2000*. Helsinki: Taiteen keskus-toimikunta. 59–60.
- Baggini, Julian (2007): *Welcome to Everytown – A Journey into the English Mind*. London: Granta.
- Bardy, Marjatta & Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001): *Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun*. Stakes raportteja 263. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Brembeck, Helene (1996): Postmodern barndom. Teoksessa: Brembeck, Helene & Johansson, Barbro (red.): *Postmodern barndom*. Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige 23. Angered: Graphic Systems. 9–19.
- Corsaro, William A. (2005): *The Sociology of Childhood*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Danbolt, Gunnar & Enerstvedt, Åse (1995): *Når voksenkultur og barns kultur møtes*. Rapport nr. 2. Oslo: Norsk Kulturråd.
- Finnpanel Oy. *Tutkimustuloksia*. www.finnpanel.fi/tulokset/tv.html.
- Goodman, Mary Ellen (1970): *The Culture of Childhood. Child's-Eye Views of Society and Culture*. New York: Teachers College Press.
- Granö, Päivi (2001): Kulttuurin ja lapsuuden kohtaamisia. Teoksessa: Kiuas, Sini (toim.): *Leikisti oikeesti. Lastenkulttuuriseminaari 2001*. Satakunnan taidetoimikunta. 11–15.
- Granö, Päivi & Korkeakoski, Esko & Laukka, Maria (2006): Arvioivia johtopäätöksiä, kehittämistarpeita ja -suosituksia. Teoksessa: Granö, Päivi & Korkeakoski, Esko & Laukka, Maria: *Taikalamppujen valossa. Lastenkulttuurikeskusten arviointi*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:25. Helsinki: Opetusministeriö. 49–51.
- Hanifi, Riitta (2008): Kulttuuriharrastustilastojen tietopohja on heikentynyt. *Hyvinvointikatsaus 3/2008*. Helsinki: Tilastokeskus. 47–49.

- Harrikari, Timo (2008): *Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 87. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Harris, Judith Rich (2000): *Kasvatuksen myytti*. Helsinki: Art House.
- Heino, Terhi & Ojala, Maija-Liisa (2006): *Opetustuntikohtaisen valtionosuuden piiriin kuuluvan taiteen perusopetuksen oppilaitosverkon tilanne lukuvuonna 2004–2005*. Helsinki: Opetushallitus.
- Heikkinen, Merja (2003): *The Nordic Model for Supporting Artists. Public Support for Artists in Denmark, Finland, Norway and Sweden*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita & Heikkinen, Merja (1995): Cultural Associations, Amateur Arts and Art Education. Teoksessa: *Cultural Policy in Finland. National Report*. European Programme of National Cultural Policy Reviews. Council of Europe. Helsinki: The Arts Council of Finland, Research and Information Unit. 191–208.
- Herron, R. E. & Sutton-Smith, Brian (1971): *Child's play*. New York: John Wiley & Sons.
- Huovi, Hannele (2007): Kirjailija, joka sai lapsen. Teoksessa Levola, Kari (toim.): *Kirjailijan työmaat*. Jyväskylä: Gummerus. 24–43.
- Iltta-Sanomats* (2006): iltasanomat.fi/uutiset/kotimaa/uutinen.asp?id=1236225 (18.9.2006)
- ITLA – Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiö. www.itla.fi.
- Jackson, Annabel & Devlin, Graham (2005): *Grants for the Arts. An Evaluation of the First Year*. Research Report 40. Annabel Jackson Associates. Arts Council of England.
- Jalkanen, Pekka (1992): *Pohjolan yössä: suomalaisia kevyen musiikin säveltäjiä Georg Malmstenista Liisa Akimofiin*. Luovan säveltaiteen edistämissäätiö, Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Jokinen, Arja & Kuronen, Marjo: *Tapaustutkimus. Sosiaalityön ammatillinen lisen-siaatinkoulutus*. SOSNET. www.sosnet.fi, www.uta.fi/laitokset/sospol/sosnet/ammlis/tapaustut.htm
- Jokinen, Eeva (2005): *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Jokinen, Heikki & Rautiainen, Pauli (2008): *Taiteen edistämistä varten. Taidetoimikunnat 40 vuotta*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Junker, Beth (2006): *Om processen. Det æstetiskes betydning i børns kultur*. Danmarks Biblioteksskole. Kobenhavn: Tiderne Skifter.
- Jämsén, Sini (2004): *Läänintaiteilijat 1972–2004. Regional artists 1972–2004*. Tilastotiedote – Facts and Figures 1/2004. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Kangas, Anita (2002): Taidekasvatus ja koulutus. Teoksessa: Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät*. Helsinki: Tietosanoma Oy. 228–257.
- Kansainvälisen Lapsen Vuoden 1979 Suomen komitean mietintö* (1980). KM 1980:23. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Karhunen, Paula (2008a): *Taidetoimikuntien myöntämä tuki 2007. Support Granted by the Arts Councils*. Tilastotiedote – Facts and Figures 1/2008. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

- Karhunen, Paula (2008b): *Tanssiproduktioiden tuki ja tuotantoehdot. Valtion produktiotuen kehitys ja merkitys 1991–2008*. Tilastotietoa taiteesta no 39. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Karttunen, Sari (2005): *Suomalainen valokuvakirja. Valtion jakaman laatutuen vaikutukset valokuvakirjallisuuteen*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 29. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Kauranen, Ralf (2008): *Seriedebatt i 1950-talets Finland. En studie i barndom, media och reglering*. Turku: Åbo Akademis förlag.
- Key, Ellen (1900): *Barnets århundrade*. Stockholm: Albert Bonnier.
- Knuuttila, Seppo (1971): *Leena Heinosen pihaperinne: kokeiluluonteinen haastattelu-tutkimus*. Julkaisematon proseminarityö. Lastenperinne 1969–1971, S-sarja S202. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitos.
- Knuuttila, Seppo (1974): *Leena Heinosen pihaperinne*. Julkaisematon pro gradu -työ. S-sarja S230. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitos.
- Knuuttila, Seppo (1977): *Leena Heinosen pihaperinne: tutkimus yhden lapsen ja hänen pihayhteisönsä perinteestä*. Julkaisematon lisensiaatintyö. S-sarja S261. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitos.
- Knuuttila, Seppo (1989): Leikki lapsuuden luonnehtijana. Teoksessa: Pöysä, Jyrki (toim.): *Betoni kukkii. Kirjoituksia nykyperinteestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 19–31.
- Knuuttila, Seppo (1994): Kaiken kattava kulttuuri? Teoksessa: Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.): *Kulttuurintutkimus. Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 9–31.
- Koivunen, Hannele & Marsio, Leena (2006): *Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet*. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50. Helsinki: Opetusministeriö.
- Korkeakoski, Esko (toim.) (1998): *Lasten ja nuorten taidekasvatuksen tuloksellisuus peruskoulussa ja lukiossa. Taidekasvatuksen painotukset, opettajien kelpoisuudet, opetusresurssit, oppimistulokset ja kehittämistarpeet*. Arviointi 9/1998. Helsinki: Opetushallitus.
- Krohn, Leena (1970): *Vihreä vallankumous*. Kuvitus Inari Krohn. Helsinki: Tammi.
- "Kulttuuri kasvaa lapsissa": Taiteen keskustoimikunnan ehdotus opetusministeriölle lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi* (2002). Toim. Karikoski, Mari & Rantanen, Esa. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Kulttuuritoimintakomitean mietintö* (1974). KM 1974:2. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Kulttuuripolitiikan linjat* (1992). KM 1992:36. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Kytömäki, Juha (1999): *Täytyy katsoa, jos saa katsoa. Sosiaalipsykologisia näkökulmia varhaisnuorten televisiokokemuksiin*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 1. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.
- Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (2007): Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka: *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus. 9–38.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2007–2011. "Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee"*. Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus. Opetusministeriön julkaisuja 2007:41. Helsinki: Opetusministeriö
- Larmola, Yrjö (2008): *Tinasotilaiden esi-isät ja isät. Tyyris tyllerö. Lastenkulttuuri-julkaisu 1/2008*. 10–16.

- Lastenelokuvan kehittämisohjelma 2002–2005*. Opetusministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja Nro 13/2001. Helsinki: Opetusministeriö.
- Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma – Barnkulturpolitiskt program* (2003). Opetusministeriön julkaisuja 2003:29. Helsinki: Opetusministeriö.
- Lastenkulttuuritoimikunnan mietintö* (1979). KM 1979:32. Helsinki: Opetusministeriö.
- Laukka, Maria (2006): Arvioinnin taustaa. Teoksessa: Granö, Päivi & Korkeakoski, Esko & Laukka, Maria: *Taikalamppujen valossa. Lastenkulttuurikeskusten arviointi*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:25. Helsinki: Opetusministeriö. 9–13.
- Liikanen, Pirkko (1975): *Lapsi ja kulttuuri. Tilannekarttoitus Suomesta v. 1974*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita 55/1975. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lintonen, Kati (1988): *Valokuvan 70-luku. Suomalaisen valokuvataiteen legitimaatio ja paradigmanmuutos 1970-luvulla*. Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön julkaisuja n:o 1. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Luonnos toimintaohjelmaksi 2005–2007. Mediaväkivalta. Lapset ja media*. Opetusministeriön monisteita 2004:10. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Helsinki: Opetusministeriö.
- Myrsky* – Suomen Kulttuurirahaston valtakunnallinen suurhanke 13–17-vuotiaille nuorille vuosina 2008–2011: www.myrsky.info.
- Männistö, Noora & Kiuas, Sini & Semeri, Piia (2001): Leikisti oikeesti -seminaarin syntysanoja. Teoksessa: Kiuas, Sini (toim.): *Leikisti oikeesti. Lastenkulttuuriseminaari 2001*. Satakunnan taidetoimikunta. 6–9.
- Nordisk barnkulturrapport. Pohjoismaiden raportti lastenkulttuurista*. NU A 1978:10. Nordiska rådet : Nordiska ministerrådet, Stockholm-København 1978.
- Numminen, M. A. (1970): *Iso mies ja keijukainen*. Helsinki: Love Records.
- Numminen, M. A. (1971): *Niemisen pojat ja naapurin äijä*. Helsinki: Love Records.
- Oesch, Pekka (2004): *Kulttuuriyhteisöjen harkinnanvarainen tuki. Valtionavustusjärjestelmän muutokset ja yhteisöjen toimintamahdollisuudet*. Tilastotietoa taiteesta n:o 32. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Opetushallitus (2008): Taiteen perusopetuksen käsite, rakenne ja laajuus. Tiedote 16/2008. 1–6.
- Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011*. Opetusministeriön julkaisuja 2007:3. Helsinki: Opetusministeriö.
- Opetusministeriön tulossuunnitelma 2007*. Opetusministeriön monisteita 2007:1. Helsinki: Opetusministeriö.
- Paavola, Auli (2008): *Lasten ja nuorten elinoloja koskevat tilastot ja muut tietolähteet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 3:2008. Helsinki/Jyväskylä: sosiaali- ja terveysministeriö, lapsiasiavaltuutetun toimisto.
- Parlamentaarisen nuorisokomitean II osamietintö: 1980-luvun nuorisopolitiittinen toimintapohjaohjelma* (1980). KM 1980:61. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Pennanen, Lea (1969): Kun aikuiset kirjoittavat lapsille... *Lapsi ja nuoriso* 4/1969, 131–134.
- Perinteentutkimuksen terminologia 1998–2001*: Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitos, folkloristiikka 2001.

- Pitkäranta, Inkeri (toim.) (2006): *SHH! Suomalainen underground*. Kansalliskirjaston Gallerian julkaisu nro 9. Näyttely 16.11.2006–3.3.2007. Helsinki: Kansalliskirjasto.
- Pohjoismaiden ministerineuvoston lasten- ja nuorten kulttuurin portaali *Valhalla*, valhalla.norden.org.
- Porna, Ismo (2000): *Taiteen perusopetuksen vuosikirja 2000*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Postman, Neil (1985): *Lyhenevä lapsuus*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Pulma, Panu (1992): Lapsuuden lyhyt historia. Teoksessa: Bardy, Marjatta & Laukonsuo, Sirkka & Karjalainen, Vappu & Sihto, Marita (toim.) *Moniääninen laulu lapsuudesta*. Sosiaali- ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen Raportteja 66. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. 50–64.
- Pääkkönen, Hannu (2007): Lasten ajankäyttö ja harrastukset. Teoksessa *Suomalainen lapsi 2007*. Väestö 2007. Helsinki: Tilastokeskus & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. 221–244.
- Rautiainen, Pauli (2008): *Suomalainen taiteilijätuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijätuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään*. Tutkimusyksikön julkaisu nro 34. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Riihelä, Monika (1996): *Mitä teemme lasten kysymyksille?* Tutkimuksia 66. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Rönberg, Margareta (1990): *Siistiä! Ns. roskakulttuurista*. Alkuperä: *Skitkul!* Suom. Arvi Tamminen. Helsinki: Like.
- Sakari, Marja (2000): *Käsitetaiteen etiikkaa. Suomalaisen käsitetaiteen postmodernia ja fenomenologista tulkintaa*. Helsinki: Valtion taidemuseo.
- Strandell, Harriet (1992): Uusi lapsi on syntynyt? Uuden lapsitutkimuksen arviointia. *Nuorisotutkimus* 10(4). 19–27, 57.
- Suomen kustannusyhdistys, www.kustantajat.fi/tilastot
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2007* (2007). Helsinki: Tilastokeskus.
- Suoninen, Annika (2007): Televisiossa on tarjolla lapsille paljon ja monenlaista. *Peili* 4/2007. Lasten ja nuorten mediakulttuurilehti. 20–22.
- Taidetoimikunnat 1987* (1988). Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja läänien taidetoimikuntien toimintakertomukset vuodelta 1987. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Taidetoimikunnat 1997* (1998). Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja läänien taidetoimikuntien toimintakertomukset vuodelta 1997. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Tavast, Maiju (2004): Arkaainen ja moderni kohtaavat lasten- ja nuorten kulttuurissa. *Kulttuurivihkot* 4-5/2004. 32. vsk. 54–55.
- Tyyri-Pohjonen, Sanna (2007): Terveiset temmellyskentältä. Teoksessa *Taidetoimikuntien vuosikatsaus 2006*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta. 72–73.
- Valtion elokuvataarkastamo 60 vuotta*. www.vet.fi/tiedote/Tiedote2006/VET60.htm
- Valtionosuussovellus* (2008). Taiteen perusopetus. Raportti. www.minedu.fi.
- Valtion taidekomitean mietintö KM 1965:A 8*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Vihtilä, Camilla (2007): Ohjelmajohtaja Georg Henrik Wrede uskoo arkipäivään. *Opetusministeriön henkilöstölehti NYT* 9/2007. 2–4.

- Vira, Riitta (2008): Missä miehet ratsastaa taidekasvatuksen kentällä? *Stylus* 2/2008.
- Virtanen, Leea (1970): *Antti pantti pakana. Kouluikäisten nykyperinne*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Virtanen, Leea (1972): *Tytöt, pojat ja tykkääminen*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Virtanen, Leea (1978): *Children's Lore*. Studia Fennica 22. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Virtanen, Leea (1980): Lapsitutkimus ja perinnetieteet. Teoksessa: Laine, Jarmo E. J. (toim.) *Lapsi ja tutkimus, Helsinki 27.–28.9.1979. Seminaariraportti*. Suomen Akatemian julkaisuja 7/1980. Helsinki: Valtion painatuskeskus. 46–50.
- Virtanen, Leea (1988): *Suomalainen kansanperinne*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Wilenius, Markku (2004): *Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana*. Helsinki: Edita.
- Ylä-Sankola, Mari (1995): *Lastenkulttuuri ja apurahat. Taiteen keskustoimikunnan tuki lastenkulttuurille 1988–1995*. Tilastotietoa taiteesta 13. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Säädökset

- Asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (1435/2001)
- Asetus taiteen perusopetuksesta (813/1998)
- Laki elokuvien ennakkotarkastuksesta (1175/1945)
- Laki elokuvien tarkastuksesta (300/1965)
- Laki taiteen edistämisestä (328/1967)
- Laki taiteen perusopetuksesta (424/1992) ja (633/1998)
- Laki musiikkioppilaitoksista (516/1995)
- Lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59–60/1991)
- Lukioasetus (810/1998)
- Lukiolaki (629/1998)
- Nuorisolaki (72/2006)
- Perusopetusasetus (852/1998)
- Perusopetuslaki (628/1998)
- Päivähoitolaki (36/1973)
- Suomen Perustuslaki (731/1999)
- Valtionavustuslaki (688/2001)

Muut lähteet

- HARAVA -rekisteri, harkinnanvaraisten avustusten rekisteri. Helsinki: Opetusministeriö.
- Taiteen keskustoimikunta PK 22.10.1992.

Tilastokeskus (2007), www.stat.fi: Väestötietokanta. Taulukot ja tilastot aihealueilla Ajankäyttö, Vapaa-aikatutkimus ja Väestörakenne.

Toivomusaloite (TA 473/1980). Valtion taiteilija-apurahajärjestelmän täydentäminen erityisillä lastenkulttuurin edustajille tarkoitetuilla apurahoilla. 13.2.1980.

Toivomusaloite (TA 383/1982) lastenkulttuurin kehittämisestä. 12.2.1982.

Kirjallinen kysymys (KK 162/1986) lastenkulttuurineuvoston perustamisesta. 18.4.1986.

Kirjallinen kysymys (KK 249/1986) valtakunnallisen lastenkulttuurineuvoston asettamisesta. 6.6.1986.

TKT. Lastenkulttuurijaosto. PK 2.12.1991.

TKT. Lastenkulttuurijaosto. PK 15.9.1992.

TKT. Lastenkulttuurijaosto. PK. 22.4.1993.

TKT. Lastenkulttuurijaosto. PK 2.3.1994.

TKT. Työjaosto. PK 22.10.1992.

TKT. PK 27.10.1992.

LIITE 1. Taidetoimikuntalaitos

Taiteen keskustoimikunta on perustettu vuonna 1967 ja se on osa valtion taidetoimikuntalaitosta, jonka tehtävänä on edistää taidetta maassamme. Pääosa taiteen edistämiseen tarkoitetuista valtion varoista saadaan veikkausvoittovaroista, jotka talousarviossa osoitetaan taiteen edistämiseen opetusministeriön hallinnonalalta. Opetusministeriön alaisina asiantuntijaeliminä taiteen edistämistä koskevissa asioissa toimivat taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat (9 kpl) sekä alueelliset taidetoimikunnat (13 kpl). Taiteen alan keskeiset järjestöt ja laitokset ehdottavat taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien jäseniksi henkilöitä, jotka valtioneuvosto nimittää kolmivuotiskausiksi. Opetusministeriö puolestaan nimittää alueelliset taidetoimikunnat, joiden tehtävänä on muun muassa läänintaiteilijajärjestelmän ylläpitäminen. Taidetoimikuntien keskeisimpiä tehtäviä on jakaa vuosittain taiteenalan edistämiseen osoitetut varat muun muassa taiteilija- ja kohdeapurahoina sekä muina apurahoina ja avustuksina. Taiteen keskustoimikunta koostuu valtion taidetoimikuntien puheenjohtajista ja kuudesta muusta valtioneuvoston nimeämästä jäsenestä. Taiteen keskustoimikunta toimii valtion taidetoimikuntien yhteiselimenä, ja se voi asettaa keskuudestaan jaostoja. Yksi tällaisista jaostoista on taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaosto. Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaostolle on osoitettu taidebudjetissa lastenkulttuurin edistämisen määräraha. (Taidetoimikuntajärjestelmästä enemmän ks. Heikkinen 2003; Rautiainen 2008.)

LIITE 2. Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaostot 1987–2007

<i>Vuosi</i>	<i>Nimi</i>	<i>Ammatti</i>	<i>Kotipaikka</i>	<i>Asema</i>	<i>Taiteenala</i>
1987	Lindman Lars	toiminnanjohtaja	Helsinki	puheenjohtaja	muu
	Siren Kaija	arkkitehti		jäsen	rakennustaide
	Astor Jouko	kulttuurisihteeri		pysyvä asiantuntija	muu
	Kaila Kaarina	taiteilija	Helsinki	pysyvä asiantuntija	kuvataide
	Mäkelä Hannu	kirjailija		pysyvä asiantuntija	kirjallisuus
Tammela Sonja	tanssi-pedagogi		pysyvä asiantuntija	tanssitaide	
Rainesalo Pirkko	valt.maist.	Kauniainen	sihteeri	muu	
1988	Lindman Lars	toiminnanjohtaja	Helsinki	puheenjohtaja	muu
	Siren Kaija	arkkitehti		jäsen	rakennustaide
	Astor Jouko	kulttuurisihteeri		pysyvä asiantuntija	muu
	Kaila Kaarina	taiteilija	Helsinki	pysyvä asiantuntija	kuvataide
	Mäkelä Hannu	kirjailija		pysyvä asiantuntija	kirjallisuus
Tammela Sonja	tanssi-pedagogi		pysyvä asiantuntija	tanssitaide	
Rainesalo Pirkko	valt.maist.	Kauniainen	sihteeri	muu	
1989	Lindman Lars	toiminnanjohtaja	Helsinki	puheenjohtaja	muu
	Helminen Liisa			jäsen	elokuva
	Räty-Hämäläinen Aino			jäsen	kirjallisuus
	Vennamo Raisa			jäsen	tanssitaide
	Kaila Kaarina	taiteilija	Helsinki	pysyvä asiantuntija	kuvataide
	Mäkelä Hannu	kirjailija		pysyvä asiantuntija	kirjallisuus
	Wikström Seija	fil.maist.	Helsinki	sihteeri	muu
1990	Lindman Lars	toiminnanjohtaja	Helsinki	puheenjohtaja	muu
	Helminen Liisa			jäsen	elokuvataide
	Hurri Merja	valt.lis.	Helsinki	jäsen (1.9.1990 alk.)	muu
	Räty-Hämäläinen Aino			jäsen (31.8.1990 asti)	kirjallisuus
	Vennamo Raisa			jäsen	tanssitaide
	Kaila Kaarina	taiteilija	Helsinki	pysyvä asiantuntija	kuvataide
	Mäkelä Hannu	kirjailija		pysyvä asiantuntija	kirjallisuus
	Wikström Seija	fil.maist.	Helsinki	sihteeri	muu

1991	Lindman Lars	toiminnanjohtaja	Helsinki	puheenjohtaja	muu
	Helminen Liisa			jäsen	elokuvataide
	Hurri Merja	valt.lis.	Helsinki	jäsen	muu
	Vennamo Raisa			jäsen	tanssitaide
	Kaila Kaarina	taiteilija	Helsinki	pysyvä asiantuntija	kuvataide
	Mäkelä Hannu	kirjailija		pysyvä asiantuntija	kirjallisuus
	Wikström Seija	fil.maist.	Helsinki	sihteeri	muu
1992	Mikkola Kaisu	kulttuuri-toimittaja	Oulu	puheenjohtaja	näyttämötaide/muu
	Kejonen Pentti	kulttuuri-ohjaaja	Oulu	jäsen	elokuvataide
	Parkkinen Jukka	kirjailija	Turku	jäsen	kirjallisuus
	Aurén Birgitta	kirjastonhoitaja	Vaasa	jäsen	kirjallisuus
	Sariola Eeva-Leena	lehtori		pysyvä asiantuntija	säveltaide
	Rantanen Esa	taidesihteeri	Siuntio	sihteeri	muu
1993	Mikkola Kaisu	kulttuuri-toimittaja	Oulu	puheenjohtaja	näyttämötaide/muu
	Kejonen Pentti	kulttuuri-ohjaaja	Oulu	jäsen	elokuvataide
	Parkkinen Jukka	kirjailija	Turku	jäsen	kirjallisuus
	Aurén Birgitta	kirjastonhoitaja	Vaasa	jäsen	kirjallisuus
	Sariola Eeva-Leena	lehtori		pysyvä asiantuntija	säveltaide
	Rantanen Esa	taidesihteeri	Siuntio	sihteeri	muu
1994	Mikkola Kaisu	kulttuuri-toimittaja	Oulu	puheenjohtaja	näyttämötaide/muu
	Kejonen Pentti	kulttuuri-ohjaaja	Oulu	jäsen	elokuvataide
	Parkkinen Jukka	kirjailija	Turku	jäsen	kirjallisuus
	Aurén Birgitta	kirjastonhoitaja	Vaasa	jäsen	kirjallisuus
	Sariola Eeva-Leena	lehtori		pysyvä asiantuntija	säveltaide
	Rantanen Esa	taidesihteeri	Siuntio	sihteeri	muu
1995	Pohjonen Sanna		Helsinki	puheenjohtaja	tanssitaide
	Anttonen Helena	teatterinjohtaja		jäsen	näyttämötaide
	Kaasinen Sari	mus. kand.		jäsen	säveltaide
	Parkkinen Jukka	kirjailija	Turku	jäsen	kirjallisuus
	Uusitalo Riitta	taidegraafikko	Jyväskylä	jäsen	taideteollisuus
	Rantanen Esa	taidesihteeri	Siuntio	sihteeri	muu

1996	Pohjonen Sanna		Helsinki	puheenjohtaja	tanssitaide
	Angervo Satu	intendentti		jäsen	säveltaide
	Lahdenperä Sampa	lavastaja	Helsinki	jäsen	näyttämötaide
	Parkkinen Jukka	kirjailija	Turku	jäsen	kirjallisuus
	Uusitalo Riitta	taide- graafikko	Jyväskylä	jäsen	taideteollisuus
	Hämäläinen- Forslund Pirjo	kulttuuri- toimittaja		jäsen	kuvataide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
1997	Pohjonen Sanna		Helsinki	puheenjohtaja	tanssitaide
	Angervo Satu	intendentti		jäsen	säveltaide
	Hämäläinen- Forslund Pirjo	kulttuuri- toimittaja		jäsen	kuvataide
	Lahdenperä Sampa	lavastaja	Helsinki	jäsen	näyttämötaide
	Parkkinen Jukka	kirjailija	Turku	jäsen	kirjallisuus
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
1998	Aurén Birgitta	kirjaston- hoitaja	Vaasa	puheenjohtaja	kirjallisuus
	Hassi Marjatta	rehtori	Lahti	jäsen	kuvataide
	Huovi Hannele	kirjailija	Keuruu	jäsen	kirjallisuus
	Lahdenperä Sampa	puku- suunnittelija	Helsinki	jäsen	näyttämötaide
	Rasinkangas Pentti	muusikko	Vaajakoski	jäsen	säveltaide
	Viitanen Pirjo	tanssi- taiteilija	Kokkola	jäsen	tanssitaide
	Pallassalo Marjatta	projekti- sihtööri	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
1999	Aurén Birgitta	kirjaston- hoitaja	Vaasa	puheenjohtaja	kirjallisuus
	Hassi Marjatta	rehtori	Lahti	jäsen	kuvataide
	Huovi Hannele	kirjailija	Keuruu	jäsen	kirjallisuus
	Lahdenperä Sampa	puku- suunnittelija	Helsinki	jäsen	näyttämötaide
	Rasinkangas Pentti	muusikko	Vaajakoski	jäsen	säveltaide
	Viitanen Pirjo	tanssi- taiteilija	Kokkola	jäsen	tanssitaide
	Pallassalo Marjatta	projekti- sihtööri	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri (31.8.1999 asti)	muu
	Kauhanen Seppo	taidesihtööri	Helsinki	sihtööri (1.9.1999 alk.)	muu

2000	Aurén Birgitta	kirjaston- hoitaja	Vaasa	puheenjohtaja	kirjallisuus
	Hassi Marjatta	rehtori	Lahti	jäsen	kuvataide
	Huovi Hannele	kirjailija	Keuruu	jäsen	kirjallisuus
	Lahdenperä Samppa	puku- suunnittelija	Helsinki	jäsen	näyttämötaide
	Rasinkangas Pentti	muusikko	Vaajakoski	jäsen	säveltaide
	Viitanen Pirjo	tanssi- taiteilija	Kokkola	jäsen	tanssitaide
	Pallassalo Marjatta	projekti- sihteeri	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Kauhanen Seppo	taidesihteeri	Helsinki	sihteeri (31.8.2000 asti)	muu
	Rantanen Esa	taidesihteeri	Siuntio	sihteeri (1.9.2000 alk.)	muu
2001	Aurén Birgitta	kirjaston- hoitaja	Vaasa	puheenjohtaja	kirjallisuus
	Aropaltio Kirsi	teatterin- johtaja	Espoo	jäsen	näyttämötaide
	Halinen Ilkka	kaupungin- arkkitehti	Jyväskylä	jäsen	rakennustaide
	Kaiku Jan Peter	tanssi- kriitikko	Helsinki	jäsen	tanssitaide
	Luostarinen Laura	johtaja	Kuopio	jäsen	valokuvataide
	Laulajainen Leena	kirjailija	Helsinki	jäsen	kirjallisuus
	Moberg Camilla	industri- designer	Pojo	jäsen	taideteollisuus
	Nurmio Raija	toimitus- johtaja	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Puhakka Jyrki	taidemaalari	Joensuu	jäsen	kuvataide
	Rasinkangas Pentti	muusikko	Vaajakoski	jäsen	säveltaide
	Viitala Marketta	tanssi- pedagogi- koreografi	Pyhäjärvi	pysyvä asiantuntija	tanssitaide
	Rantanen Esa	taidesihteeri	Siuntio	sihteeri	muu
2002	Aurén Birgitta	kirjaston- hoitaja	Vaasa	puheenjohtaja	kirjallisuus
	Aropaltio Kirsi	teatterin- johtaja	Espoo	jäsen	näyttämötaide
	Halinen Ilkka	kaupungin- arkkitehti	Jyväskylä	jäsen	rakennustaide
	Laulajainen Leena	kirjailija	Helsinki	jäsen	kirjallisuus
	Nelimarkka-Seeck Riitta	taiteilija	Helsinki	jäsen	taideteollisuus
	Nurmio Raija	toimitus- johtaja	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Puhakka Jyrki	taidemaalari	Joensuu	jäsen	kuvataide

	Rasinkangas Pentti	muusikko	Vaajakoski	jäsen	säveltaide
	Tolonen Kari	valokuvaaja	Lempäälä	jäsen	valokuvataide
	Viitala Marketta	tanssi-pedagogi-koreografi	Pyhäjärvi	jäsen	tanssitaide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
2003	Aurén Birgitta	kirjaston-hoitaja	Vaasa	puheenjohtaja	kirjallisuus
	Aropaltio Kirsi	teatterin-johtaja	Espoo	jäsen	näyttämötaide
	Halinen Ilkka	kaupungin-arkkitehti	Jyväskylä	jäsen	rakennustaide
	Laulajainen Leena	kirjailija	Helsinki	jäsen	kirjallisuus
	Nelimarkka-Seeck Riitta	taiteilija	Helsinki	jäsen	taideteollisuus
	Nurmio Raija	toimitus-johtaja	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Puhakka Jyrki	taidemaalari	Joensuu	jäsen	kuvataide
	Rasinkangas Pentti	muusikko	Vaajakoski	jäsen	säveltaide
	Tolonen Kari	valokuvaaja	Lempäälä	jäsen	valokuvataide
	Viitala Marketta	tanssi-pedagogi-koreografi	Pyhäjärvi	jäsen	tanssitaide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
2004	Pohjonen Sanna		Helsinki	puheenjohtaja	tanssitaide
	Hahtonen Eija	kuvataide-opettaja	Oulu	jäsen	kuvataide
	Halinen Ilkka	kaupungin-arkkitehti	Jyväskylä	jäsen	rakennustaide
	Hurmerinta Kristiina	näyttelijä	Konnevesi	jäsen	näyttämötaide
	Nurmio Raija	toimitus-johtaja	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Perkoila Mikko	muusikko	Järvenpää	jäsen	säveltaide
	Puhakka Jyrki	taidemaalari	Joensuu	jäsen	kuvataide
	Tiitinen Esko-Pekka	kirjailija	Outokumpu	jäsen	kirjallisuus
	Tolonen Kari	valokuvaaja	Lempäälä	jäsen	valokuvataide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
2005	Tyyri-Pohjonen Sanna		Helsinki	puheenjohtaja	tanssitaide
	Hahtonen Eija	kuvataide-opettaja	Oulu	jäsen	kuvataide
	Halinen Ilkka	kaupungin-arkkitehti	Jyväskylä	jäsen	rakennustaide

	Hurmerinta Kristiina	näyttelijä	Konnevesi	jäsen	näyttämötaide
	Nurmio Raija	toimitusjohtaja	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Perkoila Mikko	muusikko	Järvenpää	jäsen	säveltaide
	Puhakka Jyrki	taidemaalari	Joensuu	jäsen	kuvataide
	Tiitinen Esko-Pekka	kirjailija	Outokumpu	jäsen	kirjallisuus
	Tolonen Kari	valokuvaaja	Lempäälä	jäsen	valokuvataide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
2006	Tyyri-Pohjonen Sanna		Helsinki	puheenjohtaja	tanssitaide
	Hahtonen Eija	kuvataideopettaja	Oulu	jäsen	kuvataide
	Halinen Ilkka	kaupunginarkkitehti	Jyväskylä	jäsen	rakennustaide
	Hurmerinta Kristiina	näyttelijä	Konnevesi	jäsen	näyttämötaide
	Nurmio Raija	toimitusjohtaja	Helsinki	jäsen	elokuvataide
	Perkoila Mikko	muusikko	Järvenpää	jäsen	säveltaide
	Puhakka Jyrki	taidemaalari	Joensuu	jäsen	kuvataide
	Tiitinen Esko-Pekka	kirjailija	Outokumpu	jäsen	kirjallisuus
	Tolonen Kari	valokuvaaja	Lempäälä	jäsen	valokuvataide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu
2007	Lygdbäck Vivan	kulttuurijohtaja	Vaasa	puheenjohtaja	muu
	Flink Markku	tuottaja, käsikirjoittaja	Haloseniemi	jäsen	elokuvataide
	Heikkilä-Halttunen Päivi	tutkija, kriitikko	Tampere	jäsen	kirjallisuus
	Hurmerinta Kristiina	näyttelijä	Konnevesi	jäsen	näyttämötaide
	Kaasinen Sari	muusikko, musiikinopettaja	Joensuu	jäsen	säveltaide
	Perkoila Mikko	muusikko	Järvenpää	jäsen	säveltaide
	Sokura Timo	teatterinjohtaja	Kemi	jäsen	näyttämötaide
	Tolvanen Juhani	sarjakuva-neuvos	Helsinki	jäsen	taideteollisuus
	Törönen-Ripatti Kirsimaria	taitelijatuottaja	Mikkeli	jäsen	kuvataide
	Vilkuna Anna	FM	Jyväskylä	jäsen	valokuvataide
	Rantanen Esa	taidesihtööri	Siuntio	sihtööri	muu

LIITE 3. Lastenkulttuurin valtionpalkinnot 1981–2007

1981	Maija Karma	7 000 mk	taideteollisuus
	Eino Vesalainen	7 000 mk	kuvataide
	työryhmä:	6 000 mk	
	Leena Heinänen		rakennustaide
	Asko Salokorpi		rakennustaide
	Merja Härö		rakennustaide
	Liisa Piironen		kuvataide
	Matti Vesikansa		rakennustaide
	Sari Vesikansa		
1982	Kylli Koski	7 000 mk	taideteollisuus
	Heljä Liukko-Sundström	7 000 mk	taideteollisuus
	Antti Maasalo	7 000 mk	kuvataide
	työryhmä:	8 500 mk	
	Kullervo Kukkasjärvi		elokuvataide
	Matti Kuortti		elokuvataide
	Marjatta Pokela (Mörköoppera)	7 000 mk	säveltaide
	Elina Salo-Maisala	7 000 mk	näyttämötaide
1983	Christina Andersson	10 000 mk	kirjallisuus
	Kaija Pakkanen	10 000 mk	kirjallisuus
	työryhmä:	10 000 mk	
	Géza Szilvay		säveltaide
	Csaba Szilvay		säveltaide
	Airi Säilä-Salin	10 000 mk	tanssitaide
	työryhmä:	5 000 mk	
	Päivi Hartzell		elokuvataide
	Liisa Helminen		elokuvataide
1984	Jaakko Liukkonen	10 000 mk	kuvataide
	Margaret von Martens	5 000 mk	näyttämötaide
	työryhmä:	5 000 mk	
	Heikki Partanen		elokuvataide
	Riitta Rautoma		elokuvataide
	Inkeri Simola-Isaksson	10 000 mk	säveltaide
	Kirsti Valanti-Huttunen	10 000 mk	taideteollisuus
	Nina Nisonen	10 000 mk	taideteollisuus
1985	Jukka Kajava	15 000 mk	arvostelijat
	Irmelin Sandman-Lilius	15 000 mk	kirjallisuus
	Sonja Tammela	15 000 mk	tanssitaide
1986	Liisa Eskelä	16 000 mk	kuvataide
	Mauno Järvelä	16 000 mk	säveltaide
	Kirsti Nordin	16 000 mk	rakennustaide
1987	Kristina Jacobsson-Kärki	19 000 mk	taideteollisuus
	Maria Laukka	19 000 mk	taideteollisuus

	Camilla Mickwitz	19 000 mk	elokuvataide
	Nena Stenius-Kekäläinen	19 000 mk	näyttämötaide
	Marita Ståhlberg	19 000 mk	tanssitaide
1988	Simo Aalto	10 500 mk	sirkustaide
	Maikki Harjanne	10 500 mk	kirjallisuus
	Kaarina Helakisa	10 500 mk	kirjallisuus
	Kristiina Hurmerinta	10 500 mk	näyttämötaide
	Kristiina Louhi	10 500 mk	kirjallisuus
	Sven Sid	10 500 mk	näyttämötaide
1989	työryhmä:	16 000 mk	
	Kirsi Aropaltio		näyttämötaide
	Sara Popovits		näyttämötaide
	Marjatta Hassi	16 000 mk	kuvataide
	Pentti Kejonen	16 000 mk	elokuvataide
	Mauri Kunnas	16 000 mk	kirjallisuus
	Marita Lindqvist	16 000 mk	kirjallisuus
1990	Marjatta Levanto	25 000 mk	kirjallisuus
	Antonia Ringbom	25 000 mk	kirjallisuus
	Eeva-Leena Sariola	25 000 mk	säveltaide
	Leila Sillantaka	25 000 mk	tanssitaide
1991	Jorma Kurvinen	25 000 mk	kirjallisuus
	Outi Markkanen	25 000 mk	kuvataide
	Anneli Mäkelä	25 000 mk	näyttämötaide
	Raili Rusto-Tiihonen	25 000 mk	elokuvataide
1992	Kari Vajjärvi	50 000 mk	kirjallisuus
	työryhmä:	50 000 mk	
	Ritva Ollaranta		säveltaide
	Maija Simojoki		säveltaide
1993	Riitta Kuivasmäki	35 000 mk	
	Merja Aletta Ranttila	35 000 mk	kuvataide
1994	Juha Laukkanen	80 000 mk	näyttämötaide
1995	Pertti Nättilä	40 000 mk	
	Pentti Rasinkangas ja Ohilyönti-orkesteri	40 000 mk	säveltaide
1996	Kirsi Kunnas	50 000 mk	kirjallisuus
1997	Markus Majaluoma	50 000 mk	taideteollisuus
1998	Marketta Viitala	50 000 mk	tanssitaide
1999	Poika- ja Ilves -elokuvan tekijät:	50 000 mk	
	Raimo O. Niemi		elokuvataide
	Hannu Tuomainen		elokuvataide
	Ville Suhonen		elokuvataide
	Kari Sohlberg		elokuvataide
	Arkkitehtuuri- ja ympäristökoulu Lastu	50 000 mk	rakennustaide
2000	Marja-Leena Mäkelä	50 000 mk	kirjallisuus
	Ari Viitanen	50 000 mk	säveltaide

2001	Allu Tuppurainen	50 000 mk	näyttämötaide
	työryhmä:	50 000 mk	
	Outi-Maria Takkinen		kirjallisuus
	Tuutikki Tolonen		kirjallisuus
2002	Riitta Uusitalo	7 000 €	kuvataide
	työryhmä:	9 800 €	
	Ilkka Lampi		tanssitaide
	Aarne Mäntylä		tanssitaide
	Isto Turpeinen		tanssitaide
	Minna Palokangas		tanssitaide
2003	Yvonne Hoffman	5 600 €	kirjallisuus
	Marjatta Meritähti	5 600 €	säveltaide
	Mansi Stycz	5 600 €	näyttämötaide
2004	Elina Karjalainen	12 000 €	kirjallisuus
	Jan-Erik Andersson	12 000 €	kuvataide
2005	Maria Laukka	12 000 €	taideteollisuus
	Pihla Meskanen	12 000 €	rakennustaide
2006	Sanna Kuusisto	15 000 €	tanssitaide
	Miina Savolainen	15 000 €	valokuvataide
2007	Duo Säs & Kopp eli Sotta & Pytty:	15 000 €	
	Peik Stenberg		säveltaide
	Pasi Hiihtola		säveltaide
	Jaana Kapari-Jatta	15 000 €	kirjallisuus

LIITE 4. Lastenpäivän palkinnot 1999–2007

	<i>Palkinnon saaja</i>	<i>Palkinto- summa</i>	<i>Taiteenala</i>
1999	Paavo Sarkkama Säätiö	50 000 mk	säveltaide
	Hämeenlinnan lasten ja nuorten kuvataidekoulu	50 000 mk	kuvataide
2000	Kulttuuritalo Annankatu 6:n tuki ry.	50 000 mk	monialainen
	Yrityspartnerit Halonen & Suvalo Oy ja Kuopion Woodi Oy	50 000 mk	taideteollisuus
2001	Sorin Sirkus	50 000 mk	sirkustaide
	Päättalo-instituutin Napero-Finlandia kirjoituskilpailu	50 000 mk	kirjallisuus
2002	Hämeenlinnan Miniteatteri	8 400 €	näyttämötaide
	Ikaalisten Nuorisoorkesteri	8 400 €	säveltaide
2003	Uudenmaan CP-yhdistyksen Luova-tans- sikerho	8 400 €	tanssitaide
	Rakennuskulttuuritalo Toivo	8 400 €	rakennustaide
2004	Inarin saamenkielen yhdistys – Anaráškielâ Servi	8 400 €	monialainen, monikulttuuri- suus
	Keski-Suomen elokuvakeskus	8 400 €	elokuvataide, elokuva- kasvatus
2005	Nuorisokoti Villa Artes	8 400 €	taidekasvatus, monialainen
	Tutti Juttu – musiikkitapahtuma	8 400 €	säveltaide, taidekasvatus
2006	Kuusankosken teatterin kannatusyhdistys ry.	8 400 €	näyttämötaide
	Vekara-Varkaus lastentapahtuma	8 400 €	monialainen
2007	Nuorisoseura Motora	8 400 €	tanssitaide
	Aurikoinen tulevaisuus ry. Lasten Aurinkojuhla – Barnens Solfest	8 400 €	monialainen/ taideteollisuus

LIITE 5. Lastenkulttuurin edistämiseen tarkoitettu määräraha 1988–2007

Vuosi	Lasten- kulttuurin apuraha	Lasten- kulttuurin erityisavustus	Lasten- kulttuurin valtionpalkinto	Kaikki tukimuodot yhteensä	Indeksoitu*	Indeksoitu*
1988	260 000 mk	–	90 000 mk	350 000 mk	22 239 €	86 485 €
1989	380 000 mk	–	80 000 mk	460 000 mk	18 544 €	106 628 €
1990	500 000 mk	–	100 000 mk	600 000 mk	21 850 €	131 100 €
1991	570 000 mk	–	100 000 mk	670 000 mk	20 990 €	140 633 €
1992	570 000 mk	–	100 000 mk	670 000 mk	20 450 €	137 015 €
1993	600 000 mk	–	70 000 mk	670 000 mk	14 021 €	134 201 €
1994	840 000 mk	–	80 000 mk	920 000 mk	15 856 €	182 344 €
1995	750 000 mk	–	80 000 mk	830 000 mk	15 704 €	162 929 €
1996	700 000 mk	200 000 mk	50 000 mk	950 000 mk	9 755 €	185 345 €
1997	700 000 mk	200 000 mk	50 000 mk	950 000 mk	9 635 €	183 065 €
1998	700 000 mk	880 000 mk	50 000 mk	1 630 000 mk	9 505 €	309 863 €
1999	800 000 mk	925 000 mk	100 000 mk	1 825 000 mk	18 790 €	342 918 €
2000	860 000 mk	885 000 mk	100 000 mk	1 845 000 mk	18 180 €	335 421 €
2001	995 000 mk	897 000 mk	50 000 mk	1 942 000 mk	8 860 €	344 122 €
2002	136 200 €	213 500 €	7 000 €	356 700 €	7 261 €	370 005 €
2003	145 000 €	207 200 €	16 800 €	369 000 €	17 275 €	379 443 €
2004	214 500 €	230 500 €	24 000 €	469 000 €	24 634 €	481 382 €
2005	193 700 €	302 300 €	24 000 €	520 000 €	24 422 €	529 152 €
2006	186 000 €	299 000 €	30 000 €	515 000 €	30 000 €	515 000 €
2007	180 000 €	304 000 €	30 000 €	514 000 €	30 000 €	514 000 €

* Luvut muutettu vuoden 2006 rahantarvoon (elinkustannusindeksi 2006).
mk = 5,94573 €

LIITE 6. Lastenkulttuurin apurahaa ja erityisavustusta hakeneet ja saaneet 1988–2007

<i>Vuosi</i>	<i>Apuraha- hake- muksia</i>	<i>Apu- rahan saajia</i>	<i>%</i>	<i>Erytis- avustus- hake- muksia</i>	<i>Erytis- avustus- hake- muksien saajia</i>	<i>%</i>	<i>Hake- mukset</i>	<i>Kaikki tuen- saajat</i>	<i>%</i>
1988	199	22	11				199	22	11
1989	192	39	20				192	39	20
1990	157	34	22				157	34	22
1991	183	42	23				183	42	23
1992	295	40	14				295	40	14
1993	330	45	14				330	45	14
1994	300	52	17				300	52	17
1995	300	42	14				300	42	14
1996	305	52	17	79	15	19	384	67	17
1997	262	50	19	165	24	15	427	74	17
1998	246	51	21	244	69	28	490	120	24
1999	277	55	20	200	58	29	477	113	24
2000	272	53	19	181	61	34	453	114	25
2001	230	63	27	297	76	25	527	139	26
2002	187	51	27	242	68	28	429	119	28
2003	204	56	27	184	60	48	388	116	30
2004	183	62	34	171	69	40	354	131	37
2005	210	73	35	187	84	45	410	157	38
2006	191	58	30	181	79	44	373	137	37
2007	189	64	34	169	84	50	358	148	41
<i>Yhteensä</i>	<i>4 712</i>	<i>1 004</i>	<i>21</i>	<i>2 300</i>	<i>747</i>	<i>32</i>	<i>7 026</i>	<i>1 751</i>	<i>25</i>

LIITE 7. Taikalamppu-verkoston jäsenet

Ensimmäisen kolmivuotiskauden Taikalamppu-verkosto 2003–2005

Annantalon taidekeskus, Helsinki
Arkkitehtuuri ja ympäristökulttuurikoulu LASTU, Lapinlahti
Kulttuurialta, Jyväskylä
Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX, Hämeenlinna
Nuoriso- ja kulttuurikeskus NUKU, Oulu
Porin lastenkulttuurikeskus, Pori
Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut, Vantaa

Toisen kolmivuotiskauden Taikalamppu-verkosto 2006–2008

Annantalon taidekeskus, Helsinki
Arkkitehtuuri ja ympäristökulttuurikoulu LASTU, Lapinlahti
Kulttuurialta, Jyväskylä
Lapin lastenkulttuuriverkosto, Rovaniemi
Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX, Hämeenlinna
Louhimo, Seinäjoki
Nuoriso- ja kulttuurikeskus NUKU, Oulu
Porin lastenkulttuurikeskus, Pori
Taidekaari, Tampere
Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut, Vantaa

Research Reports
Publication no. 35
Arts Council of Finland
Helsinki 2009

Anna Anttila & Kaija Rensujeff

Support for children's culture in Finland

English Summary

Introduction

This report focuses the formulation of the concept of children's culture, Finnish cultural policies related to it, and the objectives of government support for children's culture¹. The origin of the policies, as well as the formulation of the concept, have been studied from different points of view based on documents, reports, assessments, committee reports and cultural policy programmes from the 1960s onward. The study also examines cultural policy decisions concerning children's culture and art education, as well as the opportunities of children to influence the content of children's culture as a whole.

The focus of the study lies on the operation of the subcommittee of children's culture established in 1987 as the first separate subcommittee of the Central Arts Council², and which awarded its first children's culture grants in 1988. The statistical data covers a period of twenty years, starting from the foundation of the subcommittee and ending in 2007. The data gives a profound overview on how grants and prizes for the promotion of children's culture have been allocated.

---

1 The term 'children' applies to those under 18.

2 The Arts Council institution in Finland promotes art, creates and develops art policies and conducts research in the field of art. It comprises the Central Arts Council and its subcommittees, the National Art Councils (Architecture, Cinema, Dance, Design, Literature, Music, Photographic Art, Theatre, and Visual Arts), the State Art Collection Committee and 13 Regional Arts Councils and two grant boards. As a whole they form the Arts Council of Finland (ACF), which works as an arm's length expert body to the Ministry of Education.

The report analyses trends in the amount of discretionary support granted for the promotion of children's culture and the projects and art forms which have received the support. Applicants for and recipients of grants are analysed in terms of their numbers, art form, gender, and sum of grants received/awarded. In addition to individual artists and artists' working groups, the study reviews collective bodies as applicants. Recipients of state prizes for children's culture are also included in the analysis.

The study of the promotion of children's culture in Finland has been part of a more extensive project by the Research Unit of ACF, focusing on the impact of discretionary art subsidies. Thus far the project has produced three other publications³.

The subcommittee of children's culture

The subcommittee of children's culture as an expert body was founded in 1987 by the Ministry of Education. The establishment of the subcommittee was a result of a debate, which started during the International Year of the Child which the United Nations (UN) proclaimed in 1979. This year gave rise to many national programmes and projects, including the governmental committee on children's culture, appointed by the Ministry of Education in Finland. One of the committee's proposals for promoting children's culture in Finland was to found a permanent committee which would operate under the Central Arts Council⁴. In 1986 some members of Parliament took up a question about the status of children's culture in Finland and the following year, in November 1987, the subcommittee of children's culture was established.

The subcommittee consists of members of the art-form based National Councils, and they have been nominated for periods of one

---

3 Oesch, Pekka (2004): Kulttuuriyhteisöjen harkinnanvarainen tuki. Valtionavustusjärjestelmän muutokset ja yhteisöjen toimintamahdollisuudet. (Foundation support for the arts in 2001 and 2005. English Summary.) Tilastotietoa taiteesta n:o 32. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Karttunen, Sari (2005): Suomalainen valokuvakirja. Valtion jakaman laatutuen vaikutukset valokuvakirjallisuuteen. (The Finnish Photo Book. The effects of state quality support on photographic literature. English Summary.) Taiteen keskustoimikunnan julkaisu n:o 29. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Karhunen, Paula (2008): Tanssiproduktioiden tuki ja tuotantoehdot. Valtion produktiotuen kehitys ja merkitys 1991–2008. (Support and conditions of Finnish dance productions. Trends in and importance of state grants for dance productions 1991–2008. English Summary.) Tilastotietoa taiteesta no 39. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

4 *Lastenkulttuuritoimikunnan mietintö* (1979). (Children's culture committee report.) KM 1979:32. Helsinki: Opetusministeriö.

or three years. The most frequent art form represented by members has been literature (16 %). The representation of theatre (14 %), dance (13 %), music (13 %) and visual arts (13 %) has also been substantial. The proportion of female members has been nearly 70 per cent. The subcommittee awards grants and subsidies annually for costs incurred by the implementation of projects in the field of children's and youth culture⁵. Two forms of support scheme for children's culture are delegated to the subcommittee of children's culture. *The grants* are intended mainly for artists, working groups, critics, art pedagogues and researchers, and *the subsidies* for collective bodies such as associations, foundations, co-operatives, municipalities and companies.

In recent years, the subcommittee of children's culture has launched a notification of priorities at the beginning of each application process. The policy programme for children's culture by the Ministry of Education (2003–2007) has been the main focus in the support granting process. The main purpose of the priorities and policy programme is to confirm the status and amount of children's culture in institutions where children already spend their time.

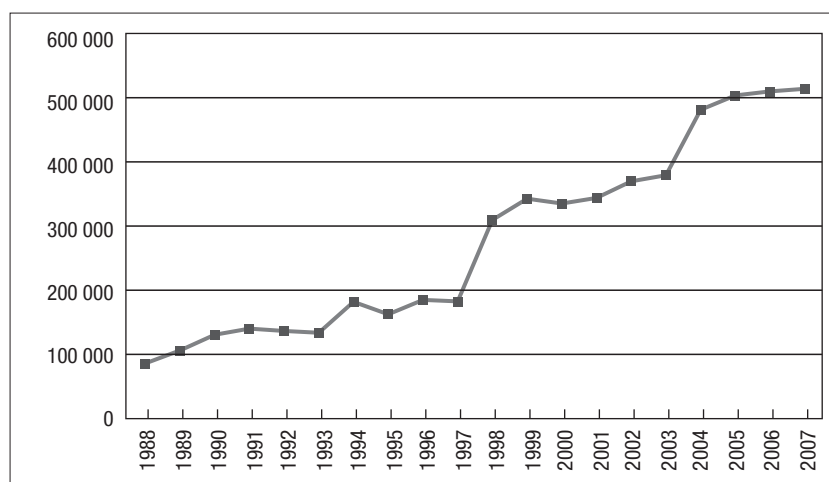
Support for the children's culture 1988–2007

Appropriations directed to the promotion of children's culture have been small in volume across the years, even though the real value of total support has grown from 86 485 euros to 514 000 euros in two decades (1988–2007) (figure 1 and table 1). In the same period of time the average growth rate per year has been 8 per cent. The total proportion of appropriation for the children's culture from the appropriation for the promotion of the art in Finland (by the ACF) has grown from 2 per cent in 1991 to 2.5 per cent in 2007.

---

5 The Ministry of Education has other schemes of state support for children's culture (organisations and institutions). Grants and subsidies awarded by art-form-based National Arts Councils are intended for all artists regarding certain art form including the artists working in the field of children's culture. Consequently, the subcommittee of children's culture (and the Central Arts Council) is a part of the system of public funding.

FIGURE 1. The trend in state support (ACF) for the promotion of children's culture 1988–2007*

*The sums (€) (converted into the 2006 value of money) are included in the table 1.

TABLE 1. State support for the promotion of children's culture in 1988–2007

Year	Grants	Index*	Special sub- sidies	Index*	State prize	Index*	Total support	Index*
		€		€		€		€
1988	260 000 FIM	64 246	–	–	90 000 FIM	22 239	350 000 FIM	86 485
1989	380 000 FIM	88 084	–	–	80 000 FIM	18 544	460 000 FIM	106 628
1990	500 000 FIM	109 250	–	–	100 000 FIM	21 850	600 000 FIM	131 100
1991	570 000 FIM	119 643	–	–	100 000 FIM	20 990	670 000 FIM	140 633
1992	570 000 FIM	116 565	–	–	100 000 FIM	20 450	670 000 FIM	137 015
1993	600 000 FIM	120 180	–	–	70 000 FIM	14 021	670 000 FIM	134 201
1994	840 000 FIM	166 488	–	–	80 000 FIM	15 856	920 000 FIM	182 344
1995	750 000 FIM	147 225	–	–	80 000 FIM	15 704	830 000 FIM	162 929
1996	700 000 FIM	136 570	200 000 FIM	39 020	50 000 FIM	9 755	950 000 FIM	185 345
1997	700 000 FIM	134 890	200 000 FIM	38 540	50 000 FIM	9 635	950 000 FIM	183 065
1998	700 000 FIM	133 070	880 000 FIM	167 288	50 000 FIM	9 505	1 630 000 FIM	309 863
1999	800 000 FIM	150 320	925 000 FIM	173 808	100 000 FIM	18 790	1 825 000 FIM	342 918
2000	860 000 FIM	156 348	885 000 FIM	160 893	100 000 FIM	18 180	1 845 000 FIM	335 421
2001	995 000 FIM	176 314	897 000 FIM	158 948	50 000 FIM	8 860	1 942 000 FIM	344 122
2002	136 200 €	141 280	213 500 €	221 464	7 000 €	7 261	356 700 €	370 005
2003	145 000 €	149 104	207 200 €	213 064	16 800 €	17 275	369 000 €	379 443
2004	214 500 €	220 163	230 500 €	236 585	24 000 €	24 634	469 000 €	481 382
2005	193 700 €	197 109	302 300 €	307 620	24 000 €	24 422	520 000 €	529 152
2006	186 000 €	186 000	299 000 €	299 000	30 000 €	30 000	515 000 €	515 000
2007	180 000 €	180 000	304 000 €	304 000	30 000 €	30 000	514 000 €	514 000

* The sums are converted into the 2006 value of money according to the cost-of-living index (elinkustannusindeksi).

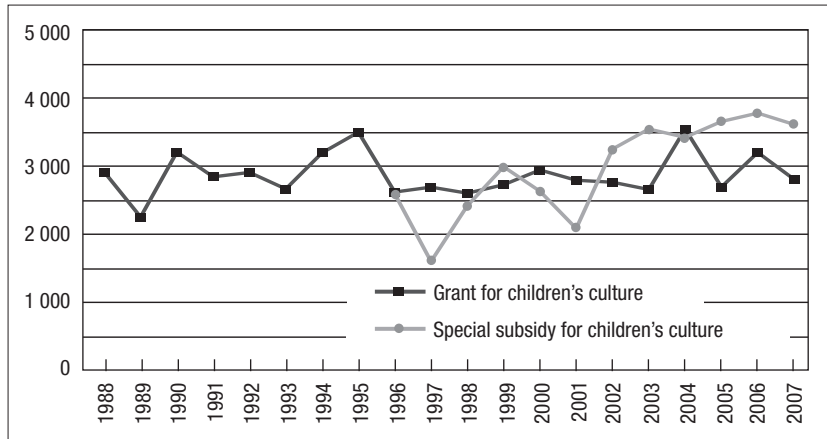
FIM = 5,94573 €.

The number of applicants has increased cyclically whereas the number of recipients has increased constantly. The allocated sums have not raised considerably, but the raised appropriations has been directed to increase the number of those supported, not the sum of the grants. It emerged that decision-makers have preferred to award grants as many applicants as possible instead of raising the sums allocated as grants and subsidies. The rate of acceptance for all applications has increased from 11 per cent in 1988 to 25 per cent in 2007. The average rate of acceptance has been 21 per cent in the group of grant applicants and 32 per cent in the group of special subsidy applicants. (Table 2 and figure 2.)

TABLE 2. *The number of applications and recipients and the rate of acceptance in 1988–2007*

<i>Year</i>	<i>Grant applica- tions</i>	<i>Grant recipients</i>	<i>%</i>	<i>Special subsidy applica- tions</i>	<i>Special subsidy recipients</i>	<i>%</i>	<i>Appli- cations Total</i>	<i>Reci- pients Total</i>	<i>%</i>
1988	199	22	11				199	22	11
1989	192	39	20				192	39	20
1990	157	34	22				157	34	22
1991	183	42	23				183	42	23
1992	295	40	14				295	40	14
1993	330	45	14				330	45	14
1994	300	52	17				300	52	17
1995	300	42	14				300	42	14
1996	305	52	17	79	15	19	384	67	17
1997	262	50	19	165	24	15	427	74	17
1998	246	51	21	244	69	28	490	120	24
1999	277	55	20	200	58	29	477	113	24
2000	272	53	19	181	61	34	453	114	25
2001	230	63	27	297	76	25	527	139	26
2002	187	51	27	242	68	28	429	119	28
2003	204	56	27	184	60	48	388	116	30
2004	183	62	34	171	69	40	354	131	37
2005	210	73	35	187	84	45	410	157	38
2006	191	58	30	181	79	44	373	137	37
2007	189	64	34	169	84	50	358	148	41
Total	4 712	1 004	21	2 300	747	32	7 026	1 751	25

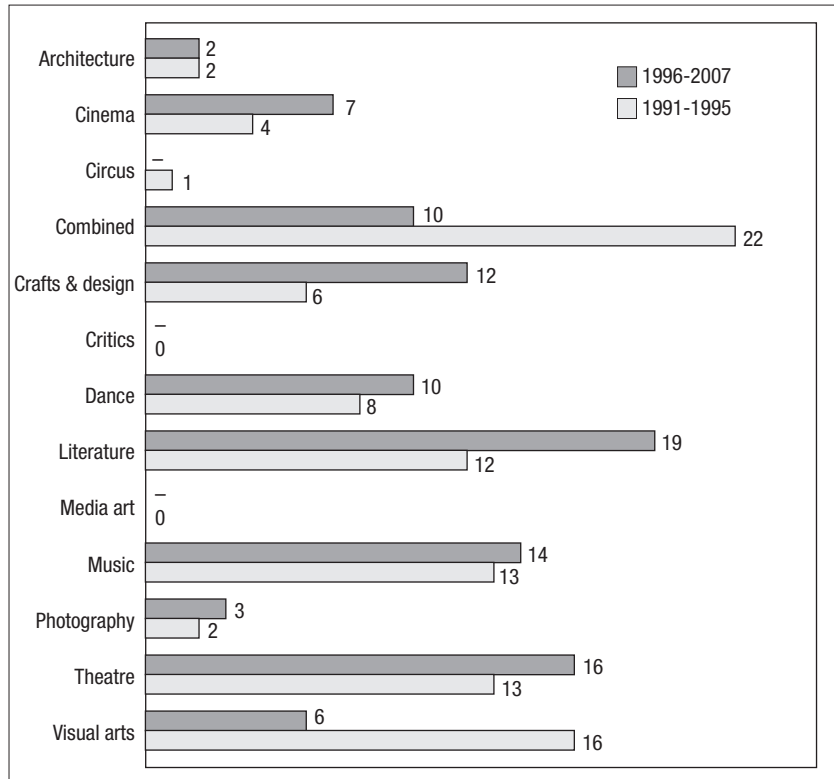
FIGURE 2. Mean values of grants and special subsidies (€) for the children's culture 1988–2007

The sums (€) are converted into the 2006 value of money according to the cost-of-living index (elinkustannusindeksi).

The subcommittee's history of two decades can be divided into two separate periods of time. The first (1988–1995) can be characterised as a period of supporting the artist, and the second (1996–2007) as a period of support for collective bodies. According to the grant and subsidy register, the top three in the art form based order is multidisciplinary (or combined), theatre and literature. The projects operating in the “new” fields of art, e.g. media art and circus art, are furthermore infrequently awarded by grants and subsidies. (Figure 3.) The distribution of recipients corresponds well to applicants. The share of various art forms is different in two separate periods. In the first period projects of literature, theatre and crafts & design were more frequently awarded by grants (and subsidies) than projects of e.g. multidisciplinary or visual arts. The variation is in relation to the change with support schemes in 1996. In the first period of supporting artists, the projects were mainly artworks (incl. books, performances, recordings etc.) and in the second period of supporting collective bodies, the projects have been often connected to art education (workshops, club-house activity etc.).

FIGURE 3. Awarded grants and special subsidies by art form (%) in 1991–1995 and in 1996–2007*

* Critique from 1998, circus art from 2000 and media art from 2005.

The content of applications submitted to the subcommittee was also examined as a case study by using a cross section of projects planned for 2007. In addition, the content of applications submitted for one year is also analysed more detailed. The case study focuses on both approved and rejected applications and project plans. It includes facts about a typical grant recipient of children's culture.

The individual artist working in the field of children's culture can be profiled as the following:

- Female artist (65 %)
- 42 years old
- Finnish-speaking
- Literature (24 %) or theatre (24 %) [male: literature 45 %]
- Allocated amount: 45 % of the applied amount
- Children as targets (82 %), not actors
- Project planned for children less than 13 years of age (47 %)
- 2/3 of the projects funded by other organisations
- Policy priorities in children's culture did not have a role in the project plan

The profile of typical collective body awarded by the subcommittee of children's culture:

- Association, fund or co-operative (68 %)
- Art form: combined, multidisciplinary (19 %)
- Language: Finnish (92 %)
- Allocated amount: 47 % of the applied amount
- Children as targets and as actors (47 %)
- Project planned for school children (7–16 year-olds) (28 %)
- 3/4 of the projects funded by other organisations
- 21 % of the subsidised projects took into account the priorities of the Ministry of Education

Conclusion

The results of this study indicate that the opportunities of children to influence the content of children's culture as a whole are limited. The actor in cultural activities supported by the subcommittee of children's culture is not the child but the adult artist. During the two decades (1988–2007) of the children's culture subcommittee's existence the three art forms supported belong to the groups "combined, multidisciplinary", theatre, and literature. Typically she (or he) plans her (or his) work of art for a child less than 13 years of age. The child is the target and belongs to the target group of the subcommittee. Nevertheless, one hardly ever asks the child what kind of culture or art he or she like to have and what belongs to or is missing from the present-day children's world of experience. Cultural policy decisions affect children's culture indirectly through adult artists and art teachers.

If we consider the impact of the support for children's culture in financial terms, it did not appear to be of major significance as regards the implementation of children's culture projects. The real value of the grants and subsidies has remained nearly the same between 1988 and 2007. A large proportion of the projects are supported by other channels and the financial support of the subcommittee seems to be quite marginal. All in all the subcommittee has awarded grants and subsidies to 1,727 projects in this 20-year period. Approximately 300 applications are processed per year and about half of them receive grants and subsidies.

The relation between two different support schemes (grants and subsidies for the children's culture) has changed significantly in the end of 1990. Since then the major part of the appropriation has been allocated to the projects planned and organised by collective bodies, and art projects planned by individual artists and artists' working groups, form a distinct minority in the section of supported projects in the field of children's culture.

When the state allocates resources for promoting children's culture, it also defines special forms of children's culture as worthy of grants. In this meaning, the government formulates a scale of aesthetics in culture for children. Support for children's culture has been dealt with mainly in the same way as other project grants for various art forms, and the aesthetic value measured by the value of the grants has become quite similar to the other art forms in Finland. However, children's culture as produced by children's own peer groups hardly exists at the top of the formal aesthetic scale. It seems that an active role in children's culture has been given to adult artists or art teachers. The government formulates a scale of best practices for artists and other cultural practitioners working in the field of children's culture. The projects receiving grants and subsidies may emerge as tools for implementing other goals than artistic in the field of children's culture even if the artistic quality has been the main objective of support for the arts in all other art-form-based support schemes.

The peer evaluation process in the system of arts councils is mainly meant for assessment of artistic quality. The wide expertise of the subcommittee is needed in many ways when assessing the eligibility of applications. In the decision-making process the peer evaluation based on artistic expertise is too narrow in many cases. This is the reason for the necessity of having multi-skilled members of the subcommittee in the future.

The range of children's culture has proved to be wider than the traditional concept of art. One of the dimensions concerning children's culture is art education including media and audience education (regeneration and inclusion). There has been widely expressed concern about the poor quality and commercialism of children's culture in Finland since the 1960s, and proper art education has been con-

ceived as a solution to the problem. The major definition of policy rests on the faith that children's culture of the best quality can lead children away from bad taste and consumption of low culture. The intention of the policy was to create a culture-conscious child and, above all, a culture-conscious adult of the future.

Tutkimusyksikön julkaisuja
Research Reports

ISSN 1796-6612

- N:o 1 Kati LINTONEN: Valokuvan 70-luku. Suomalaisen valokuvataiteen legitimaatio ja paradigmanmuutos 1970-luvulla. (The 1970's and the Finnish Photographic Art. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-106-8.
- N:o 2 Sari KARTTUNEN: Taide pitkä – leipä kapea. Tutkimus kuvataiteilijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-241-2.
- N:o 3 Totti TUHKANEN: Taiteilijana Turussa. Tutkimus Turun kuvataiteilijoiden urakehityksestä vuosina 1945–1985.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-322-2.
- N:o 4 Jarmo MALKAVAARA: ”Kauneus” ja ”Mahti”. Taidejärjestelmän ja poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmän välisten suhteiden taidekeskeistä tarkastelua. (The Aesthetic and the Authoritative. An Analysis of the Arts Facing Politics and administration in Modern Society. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-323-0.
- N:o 5 Merja HEIKKINEN: Tilannekuva kirjailijoista. Tutkimus kirjailijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-377-X.
- N:o 6 Riitta REPO: Tanssien tulevaisuuteen. Tutkimus suomalaisen tanssitaiteen legitimaatiosta ja tanssin koulutusjärjestelmän vakiintumisesta.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-398-2.
- N:o 7 Jari MUIKKU: Laulujen lunnaat. Raportti suomalaisesta äänite-
tuotanto-politiikasta.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-675-2.
- N:o 8 Pekka OESCH: Säveltaidetta vai musiikkipolitiikkaa? Tutkimus valtion säveltaidetoimikunnasta vuosina 1968–1989. (Art or Policy? A Study of the Finnish National Council for Music 1968–1989. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0203-0.
- N:o 9 Marjut SALOKANNEL: Häviävät elokuvan tekijät. Tutkimus audiovisuaalisten oikeuksien luovutus sopimuksista. (The Loss of Film Authors – a study on contracts relating to assignment of audiovisual rights. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0325-8.
- N:o 10 Sari KARTTUNEN: Jokaisen silmissä kaikkien hampaissa. Tutkimus Suomen kuntien taidehankinnoista 1980-luvun puolivälissä. (Purchases of Works of Art by Finnish Municipalities. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0365-7.

- N:o 11 Anita KANGAS: Kunta, taide ja markat. (Culture, Municipality and Money. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1991. ISBN 951-37-0364-9.
- N:o 12 Merja HEIKKINEN. Sillä välin toisaalla... Sarjakuvan kulttuuripoliittinen asema ja sarjakuvien tuotanto. (Meanwhile, somewhere else... The position of comics in cultural policy and the production of comics. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1991. ISBN 951-37-0656-7.
- N:o 13 Pirjo VAITTINEN (toim.): Teatterin vuosi. Turun kaupunginteatterin toiminta, ohjelmisto ja yleisö näytäntökaudella 1990–1991. (A Year of the Theater. The activities, the repertoire and the audience of Turku City Theater during the 1990–1991 season. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1992. ISBN 951-37-0840-3.
- N:o 14 Anita KANGAS & Kirsi POHJOLA: Kulttuurisihteeri lähikuvassa. (Portrait of Cultural Secretaries. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1992. ISBN 951-37-0360-6.
- N:o 15 Sari KARTTUNEN: Valokuvataiteilijan asema. Tutkimus Suomen valokuva-taiteilijakunnan rakenteesta ja sosiaalis-taloudellisesta asemasta 1980–1990 -luvun vaihteessa. (The Position of Photographic Artists in Finland. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1139-0.
- N:o 16 Auli IRJALA: Säveltäiteilijan toimeentulo. Tutkimus säveltäiteilijakunnan rakenteesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa vuonna 1989. (The Economic Situation of Composers and Musicians in Finland. English Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1200-1.
- N:o 17 Paula KARHUNEN: Näyttämötaiteilija Suomessa. Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980–90 -luvun vaihteessa. (The Position of Finnish Artists in the Field of Theatre. English Summary.)
Painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1228-1.
- N:o 18 Pekka OESCH: Elokuvantekijöiden toimeentulo. Tutkimus taloudellisesta asemasta 1989 ja 1992. (The Economic Situation of Cinematographers in Finland. English Summary.)
Painatuskeskus. Helsinki 1995. ISBN 951-37-1648-1.
- No. 19 Auli IRJALA & Magne EIKÅS: State, culture and decentralisation. A comparative study of decentralisation processes in Nordic cultural policy.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1996. ISBN 951-53-0700-7.
- N:o 20 Merja HEIKKINEN: Kuvien taitajat – taidepolitiikan marginaalit. Tutkimus graafisten suunnittelijoiden, kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden asemasta. (The Position of Graphic Designers, Illustrators and Comics Artists. English Summary.)
Edita. Helsinki 1996. ISBN 951-37-1969-3.

- N:o 21 Taija TUOMINEN: "Heillähän on jo kasvotkin", esikoiskirjailijatutkimus. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-00-7.
- No. 22 Merja HEIKKINEN & Tuulikki KOSKINEN (toim.): Economics of Artists and Arts Policy, Selection of Papers. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-04-X.
- N:o 23 Soili HARJALUOMA: Kirjoittajakoulutus nyt ja tulevaisuudessa. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-07-4
- N:o 24 Toim. Aino SARJE, Ulla HALONEN ja Päivi PAKKANEN: Kirjoituskoreografiasta. Tanssintutkimuksen vuosikirja 1998. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki. 1999. ISBN 952-5253-11-2
- N:o 25 Pekka OESCH: Kulttuurin sponsorointi ja yritysyhteistyö – kehitys ja käytännöt. (Culture, Companies and Sponsorship – Development and Practice. English Summary) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-39-2
- N:o 26 Merja HEIKKINEN: The Nordic Model for Supporting Artists. Public Support for Artists in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-40-6
- N:o 27 Kaija RENSUJEFF: Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla. (The Status of the Artist in Finland – Report on Employment and Income Formation in Different Fields of Art. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-47-3
- N:o 28 Robert ARPO (toim.): Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2004. ISBN 952-5253-48-1
- N:o 29 Sari KARTTUNEN: Suomalainen valokuvakirja. Valtion jakaman laatumuen vaikutukset valokuvakirjallisuuteen. (The Finnish Photo Book: The Effects of State Quality Support on Photographic Literature. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-51-1
- N:o 30 Robert ARPO & Pekka OESCH: Kansanmusiikin ammattilaiset. Taloudellinen tilanne ja toimintaympäristö. (Professional folk musicians in Finland. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-62-7
- N:o 31 Paula KARHUNEN & Kaija RENSUJEFF: Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen. (Professional training in the arts and the labour market. English Summary.) Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-63-5
- N:o 32 Merja HEIKKINEN: Valtion taiteilijatuki taiteilijan määrittelijänä. Määrittelyvallan ehtoja ja ulottuvuuksia pohjoismaisen tukimallin suomalaisessa muunnelmassa. (State support for artists and the power to define the artist. Dimensions of and conditions for the

power of definition in the Finnish variant of the Nordic model of artists' support.)

Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2007. ISBN 978-952-5253-66-5

N:o 33 Pauli RAUTIAINEN: Taiteen vapaus perusoikeutena. (Freedom of the arts as a fundamental right under the Finnish constitution. English Abstract.)

Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2007. ISBN 978-952-5253-67-2

N:o 34 Pauli RAUTIAINEN: Suomalainen taiteilijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään. (State support for artists in Finland. Direct and indirect support from the late 1960s to the present. English Summary.)

Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2008. ISBN 978-952-5253-70-2

N:o 35 Anna ANTTILA & Kaija RENSUJEFF: Taiteen taskurahat. Lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen. (Support for children's culture in Finland. English Summary.)

Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2009. ISBN 978-952-5253-73-3

Sarjan edeltävä nimi (1–29): Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja

The previous name of the series (1–29) was
Research reports of the Arts Council of Finland
(ISSN 0785-4889)

Muut julkaisusarjat	Other publication series
----------------------------	---------------------------------

Tilastotietoa taiteesta	Facts about the Arts
Työpapereita	Working Papers
Tilastotiedote	Facts and Figures

Toimitus	Edited by
-----------------	------------------

Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö	Research Unit of the Arts Council of Finland
--	---

Tilaukset ja tiedustelut	Orders and Information
---------------------------------	-------------------------------

Taiteen keskustoimikunta Tutkimusyksikkö	Arts Council of Finland Research Unit
Maneesikatu 7, PL 293, FIN-00171 Helsinki, Finland	
tel. +358 9 1607 7066, fax. +358 9 1607 7069	
tkt-kirjasto@minedu.fi	

www.taiteenkeskustoimikunta.fi
www.artscouncil.fi